

ŽURNALISTIKA

2013 (I)

Konkurso
„LIETUVOS SPAUDOS FOTOGRAFIJA 2013“
nuotrauka nugalėtoja

**Tema „Naujienos“
Europarlamentaras Viktoras Uspaskichas bando
prasibrauti pro spaudos atstovus.**

Tomo Vinicko („Delfi“) nuotr.

Almanachas
ŽURNALISTIKA
2013 (1)

Almanachas ŽURNALISTIKA 2013 (I)

Jūratė Abláčinskaitė
Aurelija Arlauskienė
Bryan Bradley
Ginas Dabašinskas
Vidas Mačiulis
Audrius Makauskas
Audronė Nugaraitė
Dainius Radzevičius
Domas Šniukas
Tomas Taškauskas
Vytautas Žeimantas

Leidinio redaktoriai
Vidmantas Valiušaitis
Dainius Radzevičius
Aistė Žilinskienė

Kalbos redaktorė
Angelė Pletkuvienė

Dizaineris
Mindaugas Ratkus

Leidinį prenumeruoti galima internetu arba pašto skyriuose. Vieno numerio kaina 10 Lt, indeksas 5329.

ISSN 0135-1346

© Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija, Lietuvos žurnalistų sąjunga, 2013

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas remia projektą
„Žurnalistikos ir visuomenės dialogas almanache „Žurnalistika“

(Fondas yra išipareigojęs 2013 m. projektui vykdyti suteikti 20 000 Lt finansinę paramą)

(„S. Vitkienė: „Sunku spręsti apie atskiro žmogaus motyvus, kai neaišku, kokia kryptimi juda visa žiniasklaida“, „Kas yra kas LRT ir „BBC World News“ televizijų laidose“, „Vokiškojo šovinizmo šešėlyje. Igno Skrupskelio žurnalistinės regos laukas“, „Žiniasklaidos kronika: dienos ir darbai“, „In memoriam: Petras Pečiūra, Aloyzas Urbonas, Adolfas Uža, Filomena Taunytė“, „A. Račas: balansuoju ties riba“, „Regioninės žiniasklaidos įvykių kronika (nuo 2013 m. sausio mėn.)“, „Kaip įkurti žurnalistinių tyrimų centrą?“, „Žurnalistų pusryčiai“ – žurnalistams iš pašaukimo“, „Žurnalistikos studijų programos: bandant neatsilikti ar bandant pasivyti?“, „Svastikos prispaustas vilniečių žodis. „Naujosios Lietuvos“ dienraščio puslapius pavarčius“, „Žvilgsnis iš JAV į besikeičiantį žurnalistikos pasaulį“).

ALMANACHAS „ŽURNALISTIKA 2013 (I)“

Formatas 17,6x25 cm. 9 sp. l.

Leidėjas – Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija, Lietuvos žurnalistų sąjunga

Adresas: Jogailos g. 11, Vilnius

Spaudai parengė leidybos įmonė „Kriventa“, V. Pietario g. 5-3, LT-03122 Vilnius

Tel./faks. (8 5) 265 06 29, el. p. kriventa@takas.lt, www.kriventa.lt

Tiražas 750 egz.

Spausdino AB „Aušra“, Vytauto pr. 23, LT-44352 Kaunas

www.ausra.lt

Turinys

Redaktorių žodis 5

Pagrindinė tema

Rimvydas Valatka apie žurnalistikos perspektyvas:
„Būtų gerai, jei mano karta šioje profesijoje dar sulauktų pensijos“ 7

Spauda Lietuvoje

Fantominė žiniasklaida Lietuvoje 13

S. Vitkienė: „Sunku spręsti apie atskiro žmogaus motyvus, kai neaišku, kokia kryptimi juda visa žiniasklaida“ 16

Žurnalistika ir mokslas

Kas yra kas LRT ir „BBC World News“ televizijų laidose 20

Žurnalistika ir mokslas

Žurnalistikos studijų programos: bandant neatsilikti ar bandant pasivyti? 24

Veidas iš arti

A. Račas: balansuoju ties riba 28

Žurnalistikos legendos

Vidas ir Teklė Mačiuliai: pašaukimas – žurnalistika 34

Žurnalistika be sienų

Kaip įkurti žurnalistinių tyrimų centrą? 37

Žvilgsnis iš JAV į besikeičiantį žurnalistikos pasaulį 41

„Žurnalistų pusryčiai“ – žurnalistams iš pašaukimo 46

Globalus pasaulis

„Vikipedija“ – pasaulis keičiasi 50

Turiny

Spaudos istorija

Svastikos prispaustas vilniečių žodis. „Naujosios Lietuvos“ dienraščio puslapius pavarčius 54

Palangos periodinės spaudos apžvalga (1886–1940 m.) 73

Žurnalistikos didieji

Vokiškojo šovinizmo šešėlyje. Igno Skrupskelio žurnalistinės regos laukas 79

Ji labai mylėjo Lietuvą. Žurnalistei ir rašytojai Rūtai Klevai Vidžiūnienei atminti (1923–2000) 85

Žurnalistika, kūryba, pomėgiai

Senajo ledkirčio istorijų beklausant 89

Fotografo žvilgsniu

Tėviškės laikas. Kraštovaizdis. Mažųjų ir didesnių miestelių logika. 93

Kronika

Žiniasklaidos kronika: dienos ir darbai 103

Garbingos premijos – Gerimantui Statiniui ir Aldonai Armalei 115

Kolegos objektyvo sukury 116

Regioninės žiniasklaidos įvykių kronika (nuo 2013 m. sausio mėn.) 120

Komentaras

Istorijos trafaretai politinėje ir ketvirtojoje valdžioje veda liepto galo link 123

In memoriam

Petras Pečiūra (1927 08 10–2012 11 27) 127

Aloyzas Urbonas (1935 05 21 Rudžionys – 2013 01 05 Vilnius) 128

Adolfas Uža (1946 08 13 Šiauliai – 2013 03 30 Vilnius) 130

Filomena Taunytė (1925 04 11 Vantainėliai – 2013 06 28 Vilnius) 131

Tarptautiniai ryšiai

Internetinis tiltas su Ukraina – kalbėti ir išgirsti 134

Summary 144

Redaktorių žodis

Sveiki gyvi,
mielieji „Žurnalistikos“ gerbėjai ☺

Šis redaktoriaus žodis bus neįprastas, nes 2013 m. pirmojo pusmečio „Žurnalistika“ tapo išskirtiniu leidiniu. Vidmanto Valiušaičio pradėtas redaguoti leidinys birželio mėnesį jau pakliuvo į naujos redaktorės Aistės Žilinskienės rankas. Leidybos reikalai negali stovėti vietoje, todėl redaktorystės tarpuvaldžiu šiam numeriui dalį kūrybos ir administravimo pridėjo ir LŽS bei NŽKA pirmininkas Dainius Radzevičius. Visi trys redaktoriai vieningai sveikina almanacho skaitytojus, sulaukusius dar vieno „Žurnalistikos“ numerio. Kiek sunkiau būtų kalbėti apie pačią žurnalistiką, kurios, pasak šio numerio pagrindinės temos herojaus Rimvydo Valatkos, ateitis labai liūdna. Ir tokiomis įžvalgomis dalijasi ne tik jau uždaryto „15 minučių“ vyriausiasis redaktorius. Jo mintis apie fantomų žiniasklaidą tęsia Denisas Tarasenko. O vos pusmetį „Gimtąjį Rokiškį“ redaguojanti Svetlana Vitkienė jau turi

šviesių įžvalgų apie rajonų spaudos perspektyvas ir žurnalistų galimybes.

Spaudos laidojimas – dar per ankstyvas procesas. Taip kalba ne vienas leidėjas. O štai praėjusiųjų metų gruodį Mindaugo Jackevičiaus portale DELFI skelbtas straipsnis „Skaitytojai skelbia spaudos mirtį“ remiasi gyventojų apklausos duomenimis. Jie yra negailestingi spaudai, ypač dienraščiams: vos 7,2 proc. gyventojų naujienų ieško spaudoje, o internete ir televizijoje tai daro maždaug po 45 proc. žmonių. Na, o tiems, kas sako, jog televizija ir internetas yra kaip „greitas maistas“ ir tik spauda turi didesnę išliekamąją vertę, gali būti suduotas ir mirtinas smūgis – apklausos duomenimis, jei išgirstų naujieną, tačiau abejotų jos tikrumu, 46,5 proc. apklausos dalyvių informaciją tikrintų internete, 25,7 proc. – jungtų televiziją ir tik 5,6 proc. respondentų informacijos ieškotų spaudoje. Iš esmės tai

kerta ir per stipriausią visų laikų spaudos turėtą pasitikėjimo mandatą. Ką daryti?

Apie tai galima galvoti, galima diskutuoti. Bet... Galima ir kurti naujas iniciatyvas, kurios padėtų atgimti žurnalistikai. Net tiriamajai. Apie tokias iniciatyvas Lietuvoje ir užsienyje informacijos taip pat rasite šiame almanache.

Vis dėlto tyrimai ir apklausos nėra vienintelis šaltinis, kuriuo galime remtis ir daryti galutines išvadas. Ne kartą istorija parodė, kad apokaliptinės prognozės tėra tik prognozės. Todėl apie situacijas ir gyvenimiškus tarpnsnius, kuriuos galime vadinti „ties riba“, šiame numeryje Audriui Makauskui atvirai pasakoja buvęs ilgametis naujienų agentūros vadovas Artūras Račas.

Pasaulinis ekonominis ir pilietinis pesimizmas, atrodo, keliasi ir į žiniasklaidos rinką. Labai daug žurnalistų Lietuvoje nusivylę savo profesija, jos prestižu. Ką jau kalbėti apie finansus. Tačiau yra kolegų, kurie myli savo profesiją, dirba ir nesiskundžia. Jie tiki žurnalistika, jos rytojumi. O tikėjimas yra beveik nenugalima energetika. Todėl norintys pasisemti įkvėpimo turėtų atidžiai paskaityti Vytauto Žeimanto straipsnį apie kauniečius kolegas Teklę ir Vidą Mačiulius. Abu jie žurnalistai ir abiem

žurnalistika yra pašaukimas. O Vidas daugelį metų dar ir vadovauja LŽS Kauno apskrities skyriui, prižiūri Žurnalistų namus Kaune.

Be jokios abejonės, šiame numeryje tikrai bus svarbiausių žurnalistikos įvykių apžvalga ir kronika. Ji fiksuoja faktus, bet tuo pačiu rodo, koks gyvas žurnalistikos pasaulis. Ir galbūt trumposios žinios apie kolegų karjeros vingius, apie Lietuvos žurnalistų sąjungos įkurtą Žurnalistinių tyrimų fondą ar solidžiausias premijas gavusius žurnalistus-kūrėjus tėra tik smulkios detalės iš skruzdėlių gyvenimo, tačiau žurnalistika ir žiniasklaida šiandien iš tiesų primena milžinišką skruzdėlyną. Jame yra ir darbininkų, ir tranų, ir motinėlių. ☺

Tad skruzdėlių gyvenimo grožį, tikiuosi, puikiai atskleis ir kolegės Gražinos Sviderskytės straipsnis apie mūsų skrydžius, kurie leis „būtinai paspausti ranką kiekvienam, kas kantriai sėja, puoselėja pavienius prošvaisčių daigus“.

Nuoširdžiai ir kolegiskai gero skaitymo linki
Vidmantas Valiušaitis,
Dainius Radzevičius,
Aistė Žilinskienė

LŽS archyvo, S. Paškevičiaus,

A. Žilinskienės asmeninio archyvo nuotr.

Rimvydas Valatka apie žurnalistikos perspektyvas: „Būtų gerai, jei mano karta šioje profesijoje dar sulauktų pensijos“

Dainius Radzevičius

2013 m. pirmąjį pusmetį daugelis lietuviškos spaudos darbuotojų, skaitytojų ar tyrinėtojų ateityje galės vaizdžiai pavadinti „sodybų tuštėjimo metu“ – vienas po kito apie mažinamą leidybą pareiškė pirmadienio laikraščio numerio atsisakę „Lietuvos rytas“, „Respublika“ ir „Lietuvos žinios“, spausdintos versijos tą dieną nebeleis ir „Verslo žinios“. Kol kas tik vasarai veiklą sustabdė savaitraštis „Atgimimas“. Net pramoginiu specializuotu žurnalu vadinamas „Playboy“ Lietuvoje nutraukė savo leidybą.

Tačiau dera prisiminti, kad šis procesas prasidėjo kiek anksčiau. Štai 2012 m. sausio pradžioje nemokamas laikraštis „15 minučių“ tapo savaitraščiu. Iki tol jis skaitytojus pasiekdavo tris kartus per savaitę, anksčiau – ir penkis. Tada tokį žingsnį bendrovė aiškino tuo, kad naujienos persikraustė į internetą ir dienraščiams tapo sunku ekonomiškai. Tačiau vos pusantrų metų savaitraščio gyvavimo parodė, kad net kartą per savaitę pasirodyti popieriniam leidiniui neįmanoma.

Taip jau sutapo, kad 2011 m. vėly rudenį po beveik dvidešimties metų darbo „Lietuvos ryto“ grupę paliko Rimvydas Valatka. Jis vadovavo lrytas.lt naujienų portalui ir buvo dienraščio „Lietuvos rytas“ vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas. Netrukus, 2012 m. sausį, R. Valatka pradėjo dirbti UAB „15 minučių“ ir tapo naujienų portalo 15min.lt bei laikraščio vyriausiuoju redaktoriumi.

O kai 2013 m. liepos 5 d. pasirodė paskutinis laikraščio „15 minučių“ numeris, bendrovės vadovai viešai pasakė labai trumpą ir paprastą komentarą – laikraščio leidyba neturi jokių ekonominių perspektyvų.

Būtent liepos 5-ąją Rimvydas Valatka pasidalijo savo mintimis apie spaudos aktualijas ir perspektyvas Lietuvoje.

Neseniai kai kurie Baltarusijos ir Rusijos žurnalistai diskutavo, kad šiandien žurnalistams net ir už informavimo misiją svarbesnė tampa būtinybė išlaikyti bent kokią platformą nuomonių apsikėitimui ir įvairovei, nes visose žiniasklaidos priemonėse dominuoti žurnalistams jau neįmanoma. Ypač tradicinėje žiniasklaidoje. Kokia Jūsų nuomonė šiuo klausimu?

Rusija ir Baltarusija mums neturėtų būti rodiklis, nes kitokia jų žurnalistinė tradicija. Apskritai yra toks momentas, tik aš jį kitaip formuluoju. Pavyzdžiui, mūsų paskutinis numeris, kuriame turbūt apie 60 proc. ploto yra reklama, vis tiek nepadengė leidimo ir platinimo kaštų. Ir dar už tekstus nieko nemokėta. Kitaip sakant, jei prieš dešimt metų spauda diktavo sąlygas, už kiek ji parduos reklamos puslapį, tai dabar reklamos įkainius diktuoja net ne užsakovas, o naujieji žaidėjai – mobiliųjų ryšių bendrovės, „Google“, „Facebook“ ir pan. Jie ima tavo parengtus tekstus ir šalia deda savo reklamą. Informacijos gamintojas lieka kraštiniškas. Net mažiau svarbus nei marškinėlių siuvėjas.

Aš manau, kad galime kalbėti taip – žiniasklaidos darbuotojas (žurnalistai, redaktoriai), kaip profesija, mažose šalyse gali išnykti. Čia

kaip vėžio atveju – kartu su žmogumi miršta ir vėžys. Kas bus, kai numirs informacijos gamintojas? „Facebook“ ir „Google“, kurių milijardinės apyvartos, pasisamdys žmonių informacijai rengti anglų, kinų, galbūt ir rusų kalbomis. Jie bus iš esmės leidėjai, nes jie gamins informaciją. Kas bus informacijos gamintojai Lietuvoje? Aš nežinau. Greičiausiai grįšime prie valstybinės žiniasklaidos. Daug kas gal pasakytų, kad aš čia svaičioju apie labai tolimą ateitį. Bet žinant, kokia greita dabar technologijų plėtra, gali būti, jog net ir aš šį procesą suvokiu per lėtai.

Tai mes jau nekalbame apie pokyčius per dešimtmetį?

Tikrai ne. Jeigu tu negali kompensuoti kaštų spaudoje net ir turėdamas tokį didelį reklamos procentą nuo viso informacijos kiekio, tai kas įvyko spaudoje? Jeigu „Lietuvos rytas“ atiduoda šeštadienio numerio puslapį reklamai už mažiau nei 3 tūkst. litų, tai jau diagnozė. Įvykęs faktas.

O kokie sprendimai? Štai dar prieš ekonominę krizę 2008 m. kompanija „Shibsted“ žengė drąsų žingsnį – Lietuvoje uždarė laikraštį „LT“. Dabartinis sprendimas nutraukti

„15minučių“ leidybą – irgi netikėtas, bet drąsus. Tačiau dalis kitų laikraščių ieško labiau pamatuotų, lėtesnių optimizavimo būdų – nebeleidžia pirmadienio numerių ir pan. Kurie sprendimai teisingesni?

Aš sakyčiau, kad „Schibsted“ sprendimai jau buvo pavėluoti. Labai pavėluoti. Visų pirma „Ekstra žinių“ pirkimas ir pavertimas „LT“ buvo klaida. Taip pat kaip ir bandymas žaisti su laikraščiu. Nebuvo pelno, tik nuostoliai.

Tie, kurie dar kalba apie optimizavimą, jį tik vaidina. Yra toks dailininko Francisko Goya kapričas „Saturnas, ryjantis savo vaikus“. Tą galima pasakyti net apie „Lietuvos rytą“ – kažkada sėkminga bendrovė dabar valgo pati save.

Kai aš perskaičiau *lrytas.lt* informaciją apie mūsų savaitraščio uždarymą, tai man krikščioniškai pagailo žmogaus, kuris suformulavo tekstą, kad Norvegijos koncernas „Schibsted“ neatlaikė nacionalinių dienraščių konkurencijos. Vaje! Mūsų nuostoliai, palyginti su „Lietuvos ryto“ penkerių metų nuostoliais, yra net ne nuostoliai, o tik centai. Ten apie 25–30 mln. Lt nuostolių iš laikraščio per penkerius metus. Sakykite, koks sveiko proto verslininkas leistų sau tokius nuostolius? Dar ir žinodamas, kad pelno vis tiek niekada nebebus.

Tiesa, verslininkai kartais leidžia sau tokius nuostolius. Pavyzdžiui, automobilių gamykla – dabar jiems nuopuolis, tačiau reikia išsaugoti inžinierius, surinkėjus. Be to, žinoma, kad rinką po kokių trejų metų atsigaus, parduos tuos automobilius dvigubai brangiau, išlygins nuostolius, gaus pelno. Pelno iš laikraščio nebebus. Bus tik nuostoliai, ir dar didesni nuostoliai. Kokia prasmė teikti labdarą tautai, kuri šiaip jau nenori mokėti už laikraščius?

Prognozuota teatro, net kino teatrų mirtis. Kai kas sako, kad laikraščius dar ankstoka laidoti. Jūsų mintys lyg ir rodo, kad mirties faktas jau yra įvykęs, tik suvokimas ateina pavėluotai?

Nepainiokim skirtingų dalykų. Nei teatras, nei kinas Lietuvoje niekada nebuvo pelningas verslas. Juos išlaikė mokesčių mokėtojai. Jei laikraščius išlaikytų taip pat, kaip teatrą ar kiną, jie ir toliau eitų, tik klausimas, kokie. Jei tokie, kaip lietuviškas kinas, tai gal geriau nereikia.

Grįžtant prie spaudos, atrodo, šitoje rinkoje yra vyrų, kurie bando Adamo Smitho geležinę rinkos ranką nugalėti savo svaičiojimais. Na, suvalgys save. Ir kas? Tu turi turėti kitą savo „biznį“ ir mesti pinigus į balą. Aš nekalbu apie spaudą, kur ji dar suduria galą su galu, pavyzdžiui, toje pačioje Norvegijoje. Taip, ir ten tiražai mažėja, bet jie vis dar gauna pelno. Aš kalbu apie Lietuvą, kur po naktinio mokesčių perversmo šis verslas tapo neįmanomas. Nei techniškai, nei teoriškai, nei praktiškai. Niekaip.

Todėl kam vaizduoti, kad tu čia dar leidi? Optimizavimo jau nebėra. Jeigu atvirai pakalbėtumėte su Vidmantu Strimaičiu (UAB „Lietuvos rytas“ generalinis direktorius – D. R.), jis išdėstytų situaciją daug tiksliau ir daug žiauriau už mane. Mes savo savaitraštyje buvome viską optimizavę. Daugiau nėra ko optimizuoti. Net jeigu visas laikraštis būtų vien tik reklama, ko gero, būtų tik nulinis finansinis rezultatas. Bet kas tada tokį skaitys?

Kai dar dirbote „Lietuvos ryte“ ir vienu metu vadovavote portalui bei užėmėte atsakingas pareigas laikraštyje, prognozavote, kad

dienraštis „Lietuvos rytas“ Jūsų pensijos nesulauks. Kokios dabar Jūsų prognozės? Kuo remiantis tada buvo *šitai* prognozuojama?

Sakykim taip – šiek tiek domiuosi ekonomika. „Lietuvos rytas“, kaip laikraštis, ir iki ekonominės krizės geriausiu atveju suvedavo savo pajamas ir išlaidas ties nuliu. Tai tęsėsi kelerius metus iki krizės. Pelną generavo tik spaustuvė. Yra elementarus algoritmas – kiek didėja namų ūkių, prijungtų prie interneto, tiek automatiškai mažėja laikraščių tiražai.

Prieš 22 metus, kai dirbau „Atgimime“, išplatinę laikraščio prenumeratą, kuri buvo vos 21 tūkst. egzempliorių, supratome, jog tai galas ir nebeįmanoma leisti. Žinoma, tada dar nebuvo reklamos. Tiražą galima kompensuoti reklamos kiekiu, bet pajamos iš reklamos taip pat mažėja. Taigi jeigu visi Lietuvoje apskritai mokėtų skaičiuoti, gal ir į krizę nebūtume patekę?

Dabar galbūt daug kas džiūgauja, kad mes užsidarėme. Gal mano, kad vienu konkurentu bus mažiau. Aš galiu drąsiai teigti, kad dėl mūsų išėjimo iš rinkos nė vienas laikraštis nė litu negaus daugiau reklamos, nė pas vieną neatsiras daugiau skaitytojų. Mes išeiname ir su mumis miršta visa aplinka. Reklamos davėjams tai ženklas, kad vis mažiau ir mažiau verta reklamuotis laikraštyje. Kitaip sakant, visas tas segmentas yra pakibęs – nebeleidžiami pirmadienio numeriai. Užsidaro net „Playboy“.

Vasarą nebus leidžiamas ir „Atgimimas“...

„Atgimimas“ apskritai turėjo nustoti eiti 1991 m. Bet mes, lietuviai, dažnai leidybos nelaikome ekonomikos šaka. Visada atsirasdavo vyrų, kurie duodavo pinigų pašvaistyti. Juk

„Atgimimas“ niekada nesudūrė galo su galo. O jeigu dar atimtume valstybinį rėmimą, tai apskritai daug kur jau būtų įvykęs tas mirties faktas. Apskritai teisinga V. Strimaičio tezė, kad „skaitytojams laikraščio reikia, bet rinkai nebereikia“. Skaitytojai paimtų, jeigu atneštume jam į namus. Suvartotų. Bet kas už tai mokės?

Tad kokios galimybės tokioje ekonominėje terpėje žurnalistams profesionalams?

Visi Lietuvos universitetai, kurie rengia žurnalistus, iš esmės turėtų būti prilyginti karūnosikaltėliams, juos reikia teisti, nes jie ne tik rengia žmones nebeegzistuojančiai profesijai ir vis daugiau, bet nesuteikia žmogui jokios kitos perspektyvos ateityje. Pavyzdžiui, būsimieji karininkai besimokydami įgyja dar ir kokią nors civilinę specialybę. Šiuo atveju žurnalistas be žurnalistikos nelabai gali kur eiti. Nebent jis iš prigimties yra labai gabus, tuomet, pavyzdžiui, gali rinktis viešuosius ryšius, politiką, gal verslą.

Žurnalistų darbo vietų mažėja. Štai neseniai Baltijos televizija visiems reporteriams išdalyjo atleidimo lapelius. Mes irgi vieną kitą atleidome, kai pradėjome leisti laikraštį ne penkis, o tris kartus per savaitę, kai iš trijų kartų perėjome prie savaitraščio. Visi dienraščiai, kurie atsisakė pirmadienio numerių leidybos, net jei jie ir neatleido nė vieno žurnalisto, artimiausiu metu nieko nebeįims. Ir dabar dirba per daug žmonių pagal tas pajamas, kurias gauna. Aš žmonėms sakau, kad būtų gerai, jei aš ir mano karta šioje profesijoje sulauktume pensijos. Bet nelabai jau tuo tikiu. Įvykiai per artimiausius 4–5 metus gali būti tokie, kad jų poveikį pajus visi. Visi, kurie dirba šioje srityje.

Ar tai reiškia, kad galimybių žurnalistikoje dar mažės?

Taip. Mes net nenujaučiame, kas gali įvykti. Tarkime, ar kas nors prieš penkerius metus būtų galėjęs rimtai kalbėti apie „Facebook“? Visai galimas scenarijus, kad atsiras dar kažkas. Galingesnis už „Facebook“. Juk ir naujų portalai dabar veikia „Facebook“, per „Facebook“, už „Facebook“ ir t. t. Aš nenoriu prognozuoti, nes nesu IT srities žinovas, tačiau visi matome, kad technologijos keičiasi labai greitai ir jos labiausiai veikia informacijos perdavimo greitį, principus, būdą ir t. t.

Lietuvos žurnalistų sąjunga vis dažniau gauna kvietimų dirbti kolegoms rajonų spaudoje. Ten ieškoma atsinaujinimo. Kodėl yra toks fenomenas, kad visur darbo vietų mažėja, o ten vis dar reikia naujų žmonių?

Čia ne fenomenas. Priešingai, atsitiko paprastas dalykas – į rajonus 20 metų niekas nevažiavo dirbti, per tą laiką dalis senų žurnalistų išėjo į pensiją ar Anapilin, ir šiuo metu tarsi vieno kito ir trūksta. Bet jei mes suskaičiuotume, kiek iš tiesų trūksta, tai tas skaičius nėra iš tolo neatpirktų atleidimų Vilniuje ir Kaune. Antra, kas gali garantuoti, kad Rokiškyje ar Pasvalyje situacija po dvejų metų nepasikeis?

Ten padėtis panaši kaip ir visoje Lietuvoje. Kai kur situaciją dar paveikė visokių oligarchiukų atėjimas į šią rinką, kurią jie visiškai išbalansavo. Visų pirma jie nustojo žvelgti į žiniasklaidą kaip į verslą ir dempingavo reklamos kainas. Tai padarė visokie hermikapitalai, romanovai, uspaskichai ir t. t. Arba B. Lubys, kuris 20 metų leido dienraštį, nors jau 1995 m. buvo aišku, kad jis nebus pelningas.

Kaip su tokiais konkuruoti?

Su tokiais neįmanoma konkuruoti. Kitaip sakant, mes turėsime tai, ko neturėjo norvegai arba švedai – leidėjų, kurie neskaičiuoja pinigų. Tai turėjo blogai baigtis, nes labai daug žaidėjų nesilaikė elementarių rinkos taisyklių.

Tai ar tas žiniasklaidos rinkos sprongimas jau įvyko?

Jis jau yra įvykęs. Tai panašu į žvaigždę, kuri seniai užgeso, tačiau šviesa dar kelis šimtus metų mus pasiekia. Vaizdžiai kalbant, ta šviesa kiekvieną pasieks skirtingu metu, priklausomai nuo to, kokių atstumų jis yra nuo sprongimo vietos.

O ar yra dar kokia nors neišnaudota niša Lietuvos žiniasklaidos versle? Juk pastaruoju metu vyksta daug konferencijų apie mūsų neišnaudotą lietuvių potencialą, apie tai kalba ir tokie žinomi žmonės kaip I. Laursas.

Apskritai daug kas priklauso nuo to, kas toje rinkoje žaidžia. Žurnalistai tų galimybių tikrai neatras. Redaktorius tų galimybių taip pat neatras. Ne toks jų darbas. Ne tam jie sutverti ir ne tam pasamdyti. Jeigu I. Laursas ar koks kitas verslininkas mano, kad redaktorius ar žurnalistas gali padaryti verslą, tai jie kalba ne apie žurnalistiką, o apie verslą. Bet verslas juk nėra žurnalistika. Verslą turi daryti verslininkai. Tik normalus verslininkas, juolab toks kaip I. Laursas, neis į nišą, kurioje galbūt ir gali uždirbti kelis centus. Ir tai geriausiu atveju.

Pavyzdžiui, yra didelė tikimybė Palangos J. Basanavičiaus gatvėje vasarą užsidirbti vieną kitą litą, tačiau juk I. Laursas neperka licencijos kioskeliui Basanavičiaus gatvėje. Ne jo lygis.

Todėl jei neateis I. Laurso lygio žmogus į Lietuvos žiniasklaidą, kalbos apie kažkokias galimybes tėra pasakos studentams.

Be to, nepamirškime, kad Lietuvos žiniasklaida yra patekusi tarp bjaurių žirklių: žiniasklaidos priemonių skaičius nuolat augo, o potencialių skaitytojų – nuolat mažėjo. Emigracija ir demografija pagreitino procesus žiniasklaidoje.

O dėl galimybių, tai Lietuvoje yra galimybių, pavyzdžiui, kad ir kasti auksą. Tačiau jo niekas nekasa, nes investicijos būtų milžiniškos. Galime išgauti skalūnų dujas. Bet ir tai kažkodėl keli kaimai yra prieš, nors dujos velniškai brangsta. Kai kalba verslo mąstytojai, turėtume suprasti, kad jie kalba apie principus, bet ne apie konkrečius atvejus. O konkretus atvejis turi keletą svarbių skaičių – pajamas ir išlaidas, pelno maržą, žodžiu, kainą. Jei kalbėtume apie pastarųjų aštuonerių metų investicijas į Lietuvos žiniasklaidą, tai turbūt tektų pasakyti, kad visi bandę čia investuoti nieko neatsiėmė ir dar prarado tai, ką investavo.

Labdara?

Iš esmės taip – labdara tautai. Negana to, dar tauta labai pyksta už tą labdarą – kad ne tokia graži, kokios laukė.

Europos Parlamentas yra priėmęs svarbias rezoliucijas apie būtinybę užtikrinti žiniasklaidos įvairovę, pliuralizmą. Ši pareiga užkraunama ir valstybėms. Ar galime prognozuoti, kad valdžia vis dėlto ateis tiesiogiai į žiniasklaidos rinką Lietuvoje?

Be jokios abejonės. Ji jau atėjusi – pasižiūrėkite, kiek rėmimo ir kiek tiesioginės reklamos

iš valdžios eina į Lietuvos žiniasklaidą. O kiek dar paslėptos? Kodėl kai kurių net didelių portalų redaktoriai rašo panegirikas Prezidentei, nekritikuoja vieno ar kito ministro? Pakritikuosi, negausi reklamos. Štai taip.

O Europos Parlamento rezoliucijos? Jos netinka net tam, kam lietuviai tokius popierius anksčiau naudojo, nes dabar tualetinis popierius – nebe deficitas.

Žinant mūsų tradicijas galima sakyti, kad grįšime ten, nuo ko pradėjome kovoti Sąjūdžio laikais – prie valstybinio ir partinio informacijos monopolio. Pasižiūrėkime, kas liko iš Lietuvos televizijos? Taip, vadovybė šiaip taip išsilaikė. Bet kokia kaina išsilaikė?! Televizija tapo bedantė. Ten net nebėra debatų. Tik parodomieji pašnekėjimai su gražiais kostiumais. O galime prisiminti tuos laikus, kai ten debatų laidas vedė E. Jakilaitis, A. Siaurusevičius, R. Miliūtė. Dar buvo R. Musnickas su R. Juozapavičiumi. Tuomet aukšti valdininkai, teisėsaugos pareigūnai ir politikai nejaukiai jautėsi eidami į tas laidas. Dabar eina kaip į šventę.

Kitai sakant, atrodo, nieko neįvyko, bet prie ko privedė tas visapusiškas spaudimas – ir formuojant LRT tarybą, ir numatant biudžetą? Arba nudvėsi, arba darysi laidas truputį švelniau. Švelniau vieną kartą, antrą, trečią, penktą ir jau žiūri, kad pūkelis tik likęs.

Dėkoju už pokalbį.

P. S. Po pokalbio iš Rimvydo Valatkos rankų teko paimiti paskutinįjį laikraščio „15 minučių“ numerį su redaktoriaus autografu. Šis leidinys bus saugomas Žurnalistų namų bibliotekoje.

Fantominė žiniasklaida Lietuvoje

Denis Tarasenko, Lietuvos žurnalistų sąjungos narys

Ji beveik nepastebima. Dauguma Lietuvos piliečių apie ją nieko nežino arba net neįsivaizduoja apie jos egzistavimą. Ji neįtakinga. Jos žurnalistai neįleidžiami į valdžios institucijas. Valdžios atstovai ne visada sutinka duoti interviu, o kolegos iš didžiųjų leidinių retai atkreipia dėmesį į tai, ką jie rašo. Jeigu ten ir paskelbta vos ne valstybinės reikšmės sensacija ar interviu su Dievu, kuris pasakoja, kokį likimą sugalvojo Lietuvai, to niekas nepastebės ir tikrai – necituos.

Minty turiu rusakalbę žiniasklaidą Lietuvoje, t. y. lietuviškas žiniasklaidos priemones, kurios leidžiamos rusų kalba. Kąkas gali pasakyti: kuo greičiau ji visiškai išnyks, tuo bus geriau ir visiems ramiau. Tai netiesa. Rusakalbė žiniasklaida Lietuvoje atlieka netikėtą, bet labai svarbų vaidmenį.

Lietuvoje išeina trys savaitraščiai rusų kalba – „Ekspress nedelia“, „Obzor“ ir „Litovskij kurjer“, dienraštis „Respublika“, kuris verčiamas į rusų kalbą iš pagrindinio leidinio. Regionuose taip pat verda gyvenimas – Klaipėdoje leidžiamas savaitraštis „Klaipėda“, Visagine – savaitraštis „Sugardas“, yra ir kitų leidinių rusų kalba.

Televizijoje karaliauja žiniasklaidos holdingas „Baltic Media Alliance“, valdantis „Pirmą Baltijos kanalą“ Lietuvoje, „NTV“, „REN-TV Baltija“ ir „Pervyj Baltijskij muzykalnyj“. Taki dažnai išgirsite „Russkoje radio Baltija“, o Klaipėdoje – radijo stotį „Raduga“.

Internetu, be minėtų leidinių portalų, konkuruoja du šiuo metu patys populiariausieji – rusiškieji *Delfi.lt* ir *15min.lt*.

Apie kiekvieną sritį galima parašyti po atskirą straipsnį. Visur verda tos pačios aistros, kaip ir visoje Lietuvos žiniasklaidoje, pasitaiko net karų tarp leidinių ir nešvarios konkurencijos su kompromitacija ar šmeižtu.

Bet šis straipsnis apie rusakalbės žiniasklaidos Lietuvoje vaidmenį, o ne apie profesinę virtuvę. Visų pirma rusakalbės žiniasklaidos apimtis stipriai neįvertinta. Visi gerai prisimena šokiruojančius duomenis, kai „Pirmas Baltijos kanalas“ aplenkė daugumą lietuviškų kanalų ir stabiliai dominavo lyderių penketuke, o per Naujuosius ne kartą PBK buvo Nr. 1. Ta pati situacija ir su „Russkoje radio Baltija“, kuris Vilniuje skamba vos ne iš kiekvieno kampo.

Spaudos padėtis kitokia. Anot TSN, savaitraštis „Ekspress nedelia“ gerokai lenkia daugelį lietuviškų spaudos gigantų, o Vilniuje yra vienas iš trijų populiariausių laikraščių. Kitų dviejų savaitraščių pozicijos gerokai kuklesnės.

Įdomu tai, kad turėdama tokias pozicijas, kuriomis sunku patikėti, ir žinant, kad rusakalbė auditorija nesiekia net 10 proc. šalies gyventojų (kartu su Lietuvos lenkais, kurie geriau kalba rusiškai nei lenkiškai, baltarusiais ir kitomis tautinėmis mažumomis), iš esmės nieko nereiškia reklamos davėjams. Teko girdėti, kaip vienos didelės lietuviškos žiniasklaidos grupės vadovai, aptarinėdami paskutiniuosius reitingus, tiesiog nepastebėdavo rusakalbės spaudos lyderio, nors tada šis rusiškas leidinys pagal tiražą gerokai lenkė už lietuviškuosius leidinius. „Ekspress nedelia“ buvo reitingų viršuje, bet vienos lietuviškos spaudos grupės vadovai net neminėjo rusiškos spaudos kaip rimto konkurento.

Kodėl? Nes puikiai supranta, kad tokie leidiniai, būdami nors ir labai populiarūs, nėra rinkos žaidėjai. Jie gyvena vos ne iš tiražo pardavimo, bet ne iš reklamos. Šiuose leidiniuose niekada nepamatysite bankų ar didžiulių kompanijų reklamos. Dažniausiai – prekybos centrų reklamą apie eilinių prekių išpardavimą.

Todėl rusakalbę žiniasklaidą verčia ieškoti kitų pajamų šaltinių. Faktiškai toks totalus ir verslininkų, ir valdžios atstovų ignoravimas marginalizuoja visą Lietuvos žiniasklaidą rusų kalba. Ji gal ir netampa priešiška valstybei, bet ir pozityvų straipsnį ten sunku rasti. Kas dėl to kaltas, spęskite patys. Tai veda prie rusiškosios žiniasklaidos Lietuvoje išnykimo. kažkas dėl to gal ir pasidžiaugs.

Šiuo metu vis daugiau atsiranda įvairių nelietuviškų šaltinių, kurie skiria dėmesį Lietuvai. Reguliariai apie Lietuvą rašo Rusijos naujienų agentūra „Regnum.ru“, periodiškai rašo „RIA Novosti“. Bet yra ir tokių portalų, kurie rašo tik apie Baltijos šalis (Lietuvą, Latviją ir Estiją), – Kaliningrado srityje „Newsbalt.ru“ ir „Rubaltic.ru“.

Lietuvoje toks dėmesys vadinamas „informaciniu karu“. Nuolat skaitydamas informaciją minėtuose portaluose aš asmeniškai su tuo nesutinku. Esminis skirtumas tas, kad tokiu būdu rašdami apie Lietuvą jie priklauso ne Lietuvos teisei sistemai. Jiems neįmanoma skirti apribojimų, pavadinti straipsnį neetišku, bandyti kažkaip veikti turinį ar kreiptis į teismą.

Rusakalbė Lietuvos žiniasklaida dirba laikydamasi Lietuvos įstatymų. Su ja galima susikalbėti ir net paversti savo šalininku. Kuo mažiau bus rusakalbės Lietuvos žiniasklaidos, tuo daugiau įtakos turės grynoji rusiškoji žiniasklaida, kuri rašo apie Lietuvą ir kurios neįmanoma kontroliuoti. Ką reiškia turės daugiau įtakos? Tikrai ne Lietuvoje. Ir net ne Rusijoje. Rusų pasaulyje, kuris turi apie 300 milijonų potencialių skaitytojų. Jie apie Lietuvą sužino iš interneto, kuriame šiandien kol kas dar yra straipsnių apie Lietuvą rusų kalba iš lietuviškos žiniasklaidos priemonių, taip pat ir iš užsienietiškų. Jeigu pirmi išnyks, tai Lietuvos įvaizdį kurs antri. Kaip kai kas nenorėtų pastatyti didžiulės sienos tarp Lietuvos ir Rusijos, ji vis tiek niekur nedings. Čia geografinis faktas ir geopolitinis likimas.

Ar reikalingas Lietuvai tas teigiamas įvaizdis Rusijoje? Neabejotinai. Ne tik dėl verslo, turistų ar galimų investicijų. Nuo to, kaip greitai pavyks sukurti teigiamą įvaizdį, priklauso ir tarptautiniai santykiai, t. y. didžioji politika. Kuo ilgiau valdžia to nesupras, tuo sunkiau vėliau bus atkurti pusiausvyrą. O kada nors vis

Apie autorių:

Denis Tarasenko dirbo įvairiose žiniasklaidos priemonėse Rusijoje ir Lietuvoje. 2007 m. inicijavo Lietuvos rinkoje šiuo metu nebeegzistuojančių savaitraščių „Komsomolskaja pravda“ v Litve“, vėliau buvo savaitraščio „Litovskij kurjer“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas. 2012 m. vasario mėnesį tapo 15min.lt rusiškos versijos įkūrėju ir redaktoriumi. Šiuo metu – viešųjų ryšių agentūros „Media Solutions and Communication“ vadovas.

ties prireiks kurti savo informacinę strategiją Rusijos atžvilgiu.

Negalima pasakyti, kad Lietuva visiškai neskiria pinigų tokiems tikslams. Tikrai skiria. Bet tam, kad Lietuvoje atsirastų straipsnių rusų kalba, kurie bus skirti ne Lietuvos auditorijai, kur parašyta, kaip Rusijoje viskas blogai, kokia ten nedemokratiška valdžia ir kaip pažeidinėjamos žmogaus teisės. Tai kelias į niekur. Mokyti tokiu būdu Rusiją – mokesčių mokėtojų pinigų švaistymas.

Taip Rusija nieko neišmoks, nes šita informacija paprasčiausiai skęsta tūkstančiuose straipsnių ta pačia tema Rusijos žiniasklaidoje. Ko jau ko, o kritinės medžiagos apie valdžią Rusijos internete tikrai netrūksta. O apie tai, kad Lietuvoje verta kurti verslą, investuoti, gerai poilsiuoti, – beveik nieko. Vietos rusakalbė žiniasklaida ignoruojama, ji nyksta, valdžia finansuoja išrinktuosius, kurie užsiima paprasčiausia banalia propaganda, o viešojoje erdvėje atsiranda vis daugiau nelietuviškų išteklų rusų kalba apie Lietuvą.

Ar yra išeitis? Taip yra, ir tai nereiškia kažkio finansinio palaikymo. Kartais pakanka skirti paprastą dėmesį, kad Lietuvos rusakalbė žiniasklaida galėtų užduoti tiesioginius klausimus valdžiai, arba parašyti straipsnius, kas iš tikrųjų vyksta Lietuvoje. Apie tai, patikėkite, perskaitys ne tik tų leidinių auditorija Lietuvoje, bet ir daugelis žmonių už mūsų šalies ribų. Priešingu atveju apie Lietuvą formuos įvaizdį tik Rusijos žiniasklaida ir dėl to bus kalta tik Lietuva.

N. Blyčkavskio nuotr.

S. Vitkienė:

„Sunku spręsti apie atskiro žmogaus motyvus, kai neaišku, kokia kryptimi juda visa žiniasklaida“

Dainius Radzevičius

Š. m. sausio 21 d. žurnalistė Svetlana Vitkienė stojo prie laikraščio „Gimtasis Rokiškis“ vairo – ji tapo bendrovės vadove ir redaktore. Žurnalistikos studijas Vilniaus universitete baigusi S. Vitkienė net 16 metų dirbo „Anykštos“ žurnalistė, vėliau ir portalo anyksta.lt redaktore. Kelerius metus ji dirbo nuosavame konsultacijų versle (VŠĮ „Dešinioji ranka“).

S. Vitkienė „Gimtojo Rokiškio“ redaktore tapo laimėjusi konkursą, kuriame dalyvavo 9 pretendentai. Žurnalistė vadovauja 15 žmonių kolektyvui. Dvejos pareigos tampa vis įprastinės šiais visuotinės optimizacijos žiniasklaidoje laikais. Tačiau 2013-ieji yra rimtų iššūkių metai daugybei spausdintų leidinių Lietuvoje. Todėl „Gimtojo Rokiškio“ ilgametė leidybinė sėkmė ir ambicijos bei naujo vadovo atsiradimas natūraliai pažadino norą sužinoti Svetlanos nuomonę apie spaudos perspektyvas Lietuvos regionuose.

Teigiama, kad šiuo metu tarpusavyje konkuruoja ne vien spauda, o visos medijos. Rokiškyje taip pat? Kas yra didžiausias konkurentas?

Nesugalvoju srities, kurioje būtų daugiau konkurencijos nei informavimo veikloje. Tai gerai – atviras konkurencijos laukas yra puikus argumentas plėtrai; spyris į užpakalį, kai traukia pasnausti apsikabinus tai, kas jau padaryta. Su sąlyga, jei konkurencinės galimybės lygios.

Didžiausias konkurentas aiškus visiems spausdinto laikraščio leidėjams – internetinė žiniasklaida. Iš popierinės spaudos atimta lygios konkurencijos galimybė, nes popierinis laikraštis skirtas vienokiai ar kitokiai, tačiau pakankamai siaurai auditorijai. Galime norėti, kad Rokiškio laikraštį masiškai vartytų pajūrio žmonės, bet noras juokingas. O elektroninis informavimas neturi teritorijų, auditorijų ar galimybių ribų. Ir, skirtingai nuo laikraščio, turi minutę trunkančio grįžtamojo ryšio, reagavimo, mainų ir kitokias galimybes. Tai esminiai elektroninės spaudos privalumai, kurių nei regioninė, nei respublikinė spauda niekada neturės, net jeigu laikraštis būtų leidžiamas dukart per dieną.

Rimto popierinio informacinio konkurento „Gimtasis Rokiškis“ neturi. Kolegos pasakojo: buvo bandymų leisti daugiau laikraščių, bet nesėkmingai. Rokiškyje leidžiamas periodinis reklaminis leidinys, į kurį privatūs skelbimai priimami nemokamai. Leidinys dalijamas nemokamai. Žinoma, jis „nukabina“ dalį rajoninio laikraščio pajamų. Tai ne informacinė, o finansinė konkurencija, kurioje etiškai varžytis sunku, o kitaip – nepriimtina.

Ar gali elektroninė ir popierinė informacija gyventi ne kanibalizmo, o „win-win“ principu?

Senu įpročiu apie laikraštinių ir elektroninių informavimą kalbame tarsi apie dvi medžio šakas. Betgi jau seniausiai tai yra du atskiri medžiai. Skirtumai tarp popierinės ir elektroninės informacijos galimybių neišmatuojami ir nesulyginami.

Manau, informacinės technologijos vis dėlto suvalgys popierinį regiono laikraštį. Rajone užauga vos vienas kitas tokio leidinio skaitytojas, o atsisveikina šimtai... „Gudrėjant“ mobiliems telefonams, populiarėjant planšetėms tendencija vartoti elektroninę informaciją tik didės. Ir tai gali reikšti natūralią popierinės spaudos mirtį. Gaila, bet neliūdna – tiesiog keičiasi laikai. Sakoma: „Sena yra auksas, bet nauja – taip pat.“

Beje, gerokai sunerimę ir knygininkai. Pasaulinėje rinkoje prasidėjo rimta popierinės ir elektroninės knygos konkurencija. Tyrėjai spėja, kad jau po 7–10 metų spausdintos knygos bus retenybė ir kainuos trigubai daugiau nei elektroninės kopijos...

Taigi kanibalizmas vyksta. Kol kas – tikiuosi, dar kokį dešimtmetį – bendradarbiauti dalijantis idėjomis galima, būtina, ir mes tai darome. Tačiau visa kita – kalba apie skirtingus lygius. Koks „win-win“ tarp sraigės ir kiškio?

Ar vietinė valdžia ir verslas yra vietinės spaudos partneriai? Kuo paremti šie santykiai?

Santykiai yra, bet vargu ar juos galima vadinti partneryste. Žiniasklaida – specifinė sritis, dirbame nuolat vaikščiodami linija tarp visuomeninio intereso, kuriam iš esmės

kiekvienas informuotojas turi tarnauti, ir redakcijai išgyventi padedančios būtinybės laikytis elementarių verslo taisyklių. Mūsų santykiai – kiek įmanoma protingesnis, teisingesnis ir garbingesnis šių dviejų veiksmų balanso ieškojimas.

Nesakyčiau, kad Rokiškio savivaldybė siektų numarinti vietinę spaudą, kaip Druskininkų valdžia su savo iš biudžeto leidžiamu panegirišku leidiniu, bet greičiausiai labai ir liudėtų dėl rajoninio laikraščio neakties...

O verslas yra verslas. Kai ir jiems, ir mums naudinga, ir mums naudinga – esame partneriai viename kitame projekte.

O kas yra draugai ir pagalbinkai ar partneriai?

Išties gražūs redakcijos bendradarbiavimo ryšiai su kultūrininkais, bibliotekininkais, muziejininkais, kai kuriomis bendruomenėmis. Tačiau iš esmės mes esame tarsi katinai, vaikštome vieni, kartu su mumis vaikšto vienas kitas bendramintis pagalbinkas.

Kokio tipo žurnalistas gali sėkmingai dirbti ir kurti regione?

Mažame mieste visiems esi matomas kaip ant delno. Žmonės labai greitai atsirenka, kuris ko vertas, ko paisyti, o ką galima ir paspiriti. Žurnalistas tai ypač taikoma. Esu įsitikinusi, kad geras rajono žurnalistas tas, kurį yra už ką gerbti ir kuris geba būti nešališkas.

Pusbrolių krašte, mažam miestuke visi savi. Vieną palieti – suskausta dešimtims, ir tave dešimtyms keikia, taigi nelengva būti

nešališku. Ko gero, rajono laikraštyje geriau ir lengviau dirbti kito regiono žmogui, nes mažiau kasdienių – giminystės-draugystės – pomėgių ir kitokių saitų sieja su žmonėmis, apie kuriuos rašoma.

Jokio skirtumo, kur mūsų specifinės specialybės žmogus dirba – sostinės dienraštyje ar regiono laikraštyje. Teoriškai visiems informuotojams būtinas noras rasti tiesą ir drąsą šiam norui įgyvendinti; privalu būti sąžiningam, smalsiam, knisliam, kruopščiam, mėgti bendrauti ir mokytis, mokytis, mokytis; skirti pelą nuo grūdo.

Informuotojui derėtų būti nesustabdomam. Jei kartais žurnalistas sustoja dėl nežinojimo ar tinginystės – sunkiai, bet gali būti pateisinama. Jei stoja stabdomas, tada žmogui verčiau rinktis kitus darbus.

Dar reikia mylėti gyvenimą. Ir mokėti rašyti. Mano galva, tai lengviausia iš užduočių.

Žodžiu, turi degti žmogaus akys ir nelinkti stuburas.

Kuo motyvuoja save spaudos žurnalistas, dirbdamas regione?

Galiu tik spėlioti. Dalis regionų redakcijų darbuotojų – senosios žurnalistų mokyklos atstovai. Taigi tarp jų rastume vieną kitą, dirbantį tai, ką liepia sąžinė ir širdis. Bet tokių mažai, nors kalbančių apie pašaukimą – daug. Dar yra kalbančių apie profesijos pavojingumą ir dėl to neva patrauklumą. Juokinga: kur tie pavojai, kai sėdi šiltame kabinete prie telefono ir kepi informacijas vos ne iš nuogirdų? Ant pirštų suskaičiuočiau žurnalistus, kuriems tikrai pavojinga dirbti.

Dalis žmonių redakcijose yra ten, nes tiesiog reikia kažką dirbti ir užsidirbti. Šitų daugiausia... Neseniai išgirdau dar vieną „geležinį“ motyvą – dirbu valdžioje, nors ir ketvirtojoje, esu svarbus ir matomas...

Profesijos devalvavimas prasidėjo ne vakar. Kiekvienas rašantis sakinius vadina save žurnalistu, kartais nesuvokdamas nei

profesijos esmės, nei informuotojo vaidmens. Sunku spręsti apie motyvus atskiro žmogaus, kai neaišku, kokia kryptimi juda visa žiniasklaida. Daug kas daroma kažkaip padrikai, kuo greičiau, paprasčiau, pusiau...

Ačiū už pokalbį ir sėkmės judant pirmyn, ariant regioninės žiniasklaidos arimus.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

D. Sobutaitės asmeninio archyvo nuotr.

Kas yra kas LRT ir „BBC World News“ televizijų laidose

Dovilė Sobutaitė

Lietuviškų televizijų laidoms dažnai žeriama nemažai kritikos. Vis dėlto remiantis pagrįstais kriterijais jos tiriamos vangiai. Todėl televizijos produktą analizuoti galima pradėti nuo kokybiškiausiu laikomo visuomeninio transliuotojo. Klaidos ir trūkumai aiškiau matyti, jei objektai lyginami vieni su kitais. Na, o jei lygintis, tai su pačiais geriausiais.

Taigi LRT naudinga lygiuotis į seniausias tradicijas turinčią BBC televiziją. Tam, kad būtų galima išskirti abiejų televizijų plusus ir minusus, bakalauriniame žurnalistikos darbe vykdyta kokybinė televizijų „BBC World news“ ir LRT teminių laidų lyginamoji analizė. Nors šių televizijų tinkleliai ganėtinai skirtingi, pasirinkta po penkias lygintinų televizijų laidas ekonomikos, mokslo ir technologijų, kultūros, kino bei globalumo temomis.

Vertinta pagal... Išanalizavus literatūrą apie TV laidas nuspręsta gilintis į jų tematiką, struktūrą, vedėjo ir reporterių vaidmenis, vaizdą ir vietą TV tinkleliuose. Toliau aptariami po 40 laidų (po 3–5 serijas vienos laidos) stebėjimo išskirti LRT ir „BBC World news“ laidų bruožai.

Svarbiausios laidos „Pinigų karta“ ypatybės – kaskart vis kitokia struktūra ir ekonomikos temų nagrinėjimo įvairiapusiškumas. Išskirtinumas – ilga trukmė (1 val. 15 min.).

Laidoje „The ideas Exchange“ nagrinėjamas siauras ekonomikos temų spektras, imponuoja vos du pašnekovai. Joje vedėjas nesirodo ekrane, o herojai patys klausinėja vienas kito.

„Mokslo ekspresė“ temos nagrinėjamos pasitelkiant minimalų specialistų skaičių ir siaurą temų spektrą. Vedėjas nesirodo ekrane, vartojama sudėtingus mokslinius terminus. Laida itin trumpa – trunka 15 min.

Mokslo ir technologijų tematikai priskiriamoje laidoje „Click“ svarbų vaidmenį atlieka charizmatiškas vedėjas ir reporteriai, informaciją dažnai pateikdami eksperimentais.

Vienas svarbiausių laidos „Duryš atsidarė“ bruožų – įvairių kultūros temų nagrinėjimas. Pusvalandžio trukmės laidoje – penki reportažai, tad temos pateikiamos ganėtinai paviršutiniškai.

Laida apie kultūrą „The culture show“ – įvairiapusiška. Ji išsiskiria kokybiškais vaizdais, papildančiais temą. Per mėnesį rodoma tik viena šios laidos serija, kuri kartojama keturis kartus.

Svarbus LRT laidos „Kine kaip kine“ bruožas – rėmimasis kūrėjų prisiminimais, gilinimasis į filmų temas. Pašnekovai visuomet kalbinami studijoje, o filmuojami tik penkiais rakursais.

„Talking movies“ pristato naujus, įvairių tipų filmus ir jų kūrėjus. Išskirtinė laidos ypatybė – vieta TV programų tinklelyje, nes ji rodoma vieną savaitgalį per mėnesį, o kartojama 4 kartus.

Laidos „Popietė su Algimantu Čekuoliu“ išskirtinumas – struktūra, kai yra tik vedėjo pasakojimai iš televizijos studijos. Laida studijoje filmuojama tik dviem rakursais.

Globalių temų laidos „Our world“ ryškus bruožas – kūrybinės grupės dalyvavimas įvykiuose. Įdomu tai, kad nėra nuolatinio vedėjo – laidą kaskart rengia vis kitas reporteris, kompetentingas nagrinėti būtent tą temą.

O dabar palyginkime...

Ekonomikos tematika. Tyrimas parodė, kad LRT laida „Pinigų karta“ įvertinta geriau nei BBC „The ideas exchange“. Vis dėlto tenka pabrėžti, kad taip gal ir nebūtų nutikę, jei angliškoji laida apie ekonomiką būtų turėjusi ne pasakotoją už kadro, o vedėją, nors kartkartėmis pasirodantį ekrane. Kadangi taip nebuvo, vedėjo ir reporterio kriterijus įvertintas ne itin gerai. Tačiau konstatuojama, kad lietuviškoji laida su A. Tapinu priešakyje skirta įvairesnei auditorijai, temas nagrinėja daugiareikšmiškiau bei labiau atsižvelgia į auditorijos norą ne vien patenkinti smalsumą, bet ir gauti praktiškai panaudojamos informacijos. Vis dėlto BBC geriau išnaudoja vaizdines informacijos pateikimo priemones. Be to, svarbu pabrėžti, kad „Pinigų kartos“

LRT ir „BBC World News“ televizijų nagrinėtų laidų teminis susiskirstymas

reporteriai darė tarties klaidų bei užkliūdavo skaitydami tekstus. Vaizdų kriterijumi pranašesnė laida „The ideas exchange“, nes laidose „Pinigų karta“ buvo nekokybiškų vaizdų, ne visos laidos pasižymėjo filmavimo rakursų gausa. Platesniam auditorijos ratui prieinamesnė BBC ekonomikos tematikos laida.

Mokslo ir technologijų tematika. LRT laida „Mokslo ekspresas“ visais kriterijais nusileido užsienietiška „Click“. Pastarojoje temos nagrinėjamos paprastai, o lietuviškoje – sudėtingai ir pernelyg moksliskai. Be to, joje ne tokie kokybiški ir dinamiški vaizdai kaip angliškoje. BBC laidoje visiškai išnaudojami įvairūs informacijos pateikimo būdai (eksperimentai, grafika), o „Mokslo eksprese“ jie nenaudojami. Itin skirtingi laidos vedėjų ir reporterių vaidmenys – BBC „Click“ rengėjai dažnai rodomi ekrane, o LRT tik kalba už kadro. Vis dėlto abi laidos turėjo vaizdo trūkumų. Mokslui ir technologijų temai geresnę

vietą TV programų tinklelyje skiria BBC televizija.

Kultūros tematika geriau analizuojama BBC laidoje „The culture show“ – joje kokybiškesnis ir dinamiškesnis vaizdas, geresnė struktūra ir įvairiapusiškiau nagrinėjamos temos lietuviškoje kultūros laidoje „Durys atsidaro“. Pastaroji pranašesnė nuomonių įvairovių aspektu – jo trūksta „The culture show“. Tiesa, kultūrinės laidos turėjo ir panašumų: naudojami tik tradiciniai informacijos pateikimo būdai, nagrinėjamos įvairios meno šakos, tačiau trūksta kritiškumo. Taip pat jų laidų vedėjai kompetentingi, o kultūrinėms laidoms skiriamas eterio laikas, kai auditorija nėra didelė.

Kino tematika geriau atskleidžiama BBC laidoje „Talking movies“. Tai lėmė temų įvairiapusiškumas, vedėjo ir reporterių vaidmuo. Laidos skiriasi savo struktūra – „Kine kaip kine“ analizuojamas vienas seniai sukurtas

filmas, o BBC pristatomos kino naujienos, nauji filmai. Vis dėlto pabrėžtina, kad lietuviškoje laidoje daugiau dėmesio skiriama filmuose atspindimams prasmėms rasti. Tačiau „Talking movies“ turi pranašumą dėl geresnio transliacijų laiko ir dinamiškesnio vaizdo.

Globalumo tematikai priskirtai laidai „Popietė su Algimantu Čekuoliu“ teko nusiileisti BBC laidai „Our world“. Čia geriau išnaudojamos TV galimybės filmuoti įvykio vietoje. LRT laidoje vaizdų ne iš studijos mažai, o ir jie ne visuomet kokybiški. Be to, studijoje filmuojama tik dviem rakursais. Nepaisant to, kad LRT laidoje „Popietė su Algimantu Čekuoliu“ kalbama įvairesnėmis, visuomenei aktualesnėmis temomis, joje trūksta kitų pašnekovų, o tai išnaudojama BBC laidoje. Itin skirtingi ir lygintinų laidų vedėjo bei reporterių vaidmenys: LRT laidos vedėjas dėl nerišlios, monotoniškos kalbos sunkiai išlaiko auditorijos dėmesį, priešingai nei BBC laidoje. Bendra tai, kad nė viena

TV globalioms temoms neskiria geriausio eterio laiko.

Trumpai tariant didžiąją daugumą tirtų LRT ir BBC teminių laidų geriau pateikia anglų visuomeninis transliuotojas. Vis dėlto lietuviškasis rodo visavertiškesnę ekonomikos tematikos laidą. Įdomumo dėlei sugretinant kiekvienos TV laidas tarpusavyje paaiškėjo, kad geriausiai televizijoje „BBC World news“ atskleidžiamos globalumo bei mokslo ir technologijų, prasčiausiai – ekonomikos tema. LRT televizijoje, atvirkščiai, – iš nagrinėtųjų visavertiškiausia ekonomikos laida „Pinigų karta“, o daugiausiai trūkumų turi mokslo ir technologijų tematikos laida „Mokslo ekspresas“.

Taigi, nors ir linkę save nuvertinti kaip tikri lietuvaičiai, įvairiais aspektais ištyrę laidas galime teigti, kad ne viskas pas mus taip jau blogai. Vis dėlto faktas kaip blynas – pasitempti dar išties yra kur.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

J. Ablaičinskaitės asmeninio archyvo nuotr.

Žurnalistikos studijų programos: bandant neatsilikti ar bandant pasivyti?

Jūratė Ablaičinskaitė

Prieš 64 metus Vilniaus universiteto Istorijos-filologijos fakultete pradėtos vykdyti žurnalistikos studijos. Tuomet į pirmą žurnalistikos studijų Lietuvoje kursą buvo priimti 25 studentai. Dabar Vilniaus universitete žurnalistikos bakalauro studijas kasmet baigia 35–43, Klaipėdos universitete – maždaug 25 asmenys. Vytauto Didžiojo universiteto viešosios komunikacijos bakalauro studijas pirmoji laida baigs po metų. O nuo šio rudens žurnalistus ugdys ir Kazimiero Simonavičiaus universitetas – abiturientai jame kviečiami rinktis naują tarpdisciplininę politikos komunikacijos ir žurnalistikos bakalauro studijų programą. Pagal kokias studijų programas ugdomi rytojaus žurnalistai ir kokie studijų programų pokyčiai ženklino bei ženklina žurnalistikos studento orientavimą pagal naujausias žiniasklaidos tendencijas?

Žurnalistai lengvai konvertuojami į ryšių su visuomene specialistus

Tiek seniausias žurnalistų ugdymo tradicijas Lietuvoje turinčio Vilniaus universiteto, tiek klaipe diečių skelbiamuose žurnalistikos studijų programų aprašuose deklaruojama, kad šių mokyklų žurnalistikos studijų programų absolventai įgyja reikiamų įgūdžių dirbti ne tik žiniasklaidos, bet ir ryšių su visuomene tarnybose. Atvėrus tokias plačias profesinės karjeros galimybes, Vilniaus universiteto žurnalistikos absolventai, kaip teigiama programos apraše, įgyja profesinės etikos normas. Kurios specialybės – žurnalistikos ar ryšių su visuomene – gaila, bet nedetalizuojama.

Atitinkamai plačias absolventų profesinės karjeros galimybes išvelgia ir Vytauto Didžiojo universiteto viešosios komunikacijos studijų programos rengėjai. Tačiau ši programa džiugina tuo, jog, priešingai nei prieš tai dvi minėtosios, suteikia komunikacijos, o ne žurnalistikos bakalauro laipsnį.

Studijų programos turinio pokyčiai – nežymūs

Nuo 2013 m. rudens žurnalistus rengiantis Kazimiero Simonavičiaus universitetas politikos komunikacijos ir žurnalistikos bakalauro studijų programą pristato kaip pasižyminčią koncepcija, grindžiama kelių žinojimo kompleksų ir pakopų integravimu, kurios viena kitą papildo, siekiant teikti studentams suderintą pažintinio visuotinio ir metodologinio pritaikomumo kompetencijų kompleksą. „Pagal tikslinį kriterijų būtų galima visus studijų dalykus skirstyti į 4 integruojančias ašis: pirmoji – bendri istoriškai ir teoriškai apmąstyti politikos komunikacijos

dalykai, antroji – pačios žurnalistikos teorija, istorija ir metodologija, trečioji – naujųjų medijų įprasminimas, ketvirtoji – komunikacijos ir jos metodų kompleksas. Tokia programos struktūra leidžia suderinti teorinius, metodologinius ir praktinius aspektus, fundamentinį ir kontekstinį žinojimą su taikomaisiais aspektais, bendraisiais ir specialiaisiais gebėjimais bei įgūdžiais“, – teigia Kazimiero Simonavičiaus universiteto Rinkodaros ir komunikacijos skyriaus vadovė Renata Urbonaitė.

Vilniaus universiteto žurnalistikos bakalauro studijų programą iki šiol sudarė trys struktūrinės dalys: bendrojo universitetinio lavinimo, komunikacijos krypties ir specialybės dalykų grupės. „Šiuo metu pagal naujausius reikalavimus programa vėl pertvarkoma: bendrojo universitetinio lavinimo dalykai įrašomi į programą tik kreditų apimtimi, pavyzdžiui, 15, o juos renkasi patys studentai“, – teigia doc. A. Vaišnys.

2010 m. užsienio ekspertai, vykdę studijų programų patikrą, žurnalistikos studijas Vilniaus universitete įvertino teigiamai, išskyrus vieną kriterijų – technikos aprūpinimą. „Ši rekomendacija bus ištaisyta jau šiais metais Komunikacijos fakultete įrengiant modernias vaizdo ir garso studijas“, – vieną iš naujausių su studijų programos vykdymo gerinimu susijusių pokyčių pristato Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto dekanas doc. A. Vaišnys. Kitus žurnalistikos studijų programos turinio pakeitimus doc. A. Vaišnys įvardija išplėstomis pasirinkimo galimybėmis: „Reikia pabrėžti, kad „pasirinkimai“ turi labai plačią reikšmę – nuo dalyko iš dalykų grupės iki *Erasmus* studijų užsienyje.“

Klaipeidos universitete 14 metų vykdomą žurnalistikos bakalauro studijų programą pristatanti Komunikacijų katedros vedėja doc. dr. Daiva

Janavičienė teigia, kad esminiu šios studijų programos patobulinimu per visą jos vykdymo laiką galima įvardyti studijų programos papildymą praktinius įgūdžius lavinančiomis disciplinomis. Tai elektroninė žiniasklaida, TV ir radijo montažas, reporterio darbas žiniasklaidoje, tiriamoji žurnalistika. „Studijos pradėtos tiesiogiai integruoti su praktinių įgūdžių ugdymu užsiėmimų metu, įkurta Medijų laboratorija, kurią planuojama papildyti radijo įranga“, – teigia doc. dr. D. Janavičienė.

Vytauto Didžiojo universitete viešosios komunikacijos studijų programa vykdoma vos trejus metus ir esminių jos pakeitimų nedarėta. Siekiami studijų programos rezultatai – tiek žurnalistikos, tiek viešųjų ryšių profesionalaus turinio kūrimas ir kritiška analizė.

Skirtingų studijų dalykų – lyg iš gausybės rago

Vilniaus, Klaipėdos ir Vytauto Didžiojo universitetų siūlomas studijų programas, pagal kurias rengiami žurnalistai, sudaro po 240 kreditų. Jų kiekis, skirtas žurnalistikos teorijai, istorijai ir metodologijai analizuoti, labai skirtingas.

Jei minty pasiliktume bakalauro darbą, kuriam visuose trijuose universitetuose skiriama po 15 kreditų, bei Vilniaus universiteto baigiamąjį kūrybinį darbą (12 kreditų) ir Vytauto Didžiojo universitete privalomą žurnalistinį projektą (5 kreditai), tuomet paaiškėtų, kad tiesioginis dėmesys žurnalistikai, o ne bendrosioms universitetinėms studijoms pasireiškia ne tik skirtingu kiekiu kreditų, bet ir skirtingais privalomais studijų dalykais.

Štai Vilniaus universitete pasaulio literatūros istorijai, kaip ir žiniasklaidos kalbai ir

stiliui bei informacijos vadybai, skiriama po 12 kreditų. Klaipėdos universitete visuotinei literatūrai tenka tik 5 kreditai, profesinei žurnalistikos praktikai – 15 kreditų. Vilniaus universitete pastarajai skiriama 12 kreditų. Vytauto Didžiojo universitete praktika dalijama perpus – po 8 kreditus žurnalistikai ir viešiesiems ryšiams.

Viešojoje erdvėje ypač aktualus žurnalistų etikos klausimas atskiru studijų dalyku Klaipėdos universitete ketvirto kurso studentams siūlomas kaip alternatyvus (pasirenkamas) studijų dalykas „Žurnalistų etika“, o Vilniaus universitetas pirmo kurso studentams siūlo pasirenkamąjį dalyką „Etika“.

Beje, Vytauto Didžiojo universiteto viešosios komunikacijos studentai kaip pasirenkamąjį dalyką gali studijuoti „Interviu meną“. Vilniaus universiteto žurnalistikos studentai irgi tik kaip pasirenkamąjį dalyką gali turėti „Interviu technikas“. Pasirodo, žurnalistikos studijų absolventas gali būti privalomai išklaušęs pasaulio literatūros kursą, tačiau interviu technikų dalyko pasirinkimą atmetęs.

Kazimiero Simonavičiaus universitetas, tarpdisciplininė studijų programa derinsiantis politinę komunikaciją ir žurnalistiką, pastarosios teorijos, istorijos ir metodologijos nagrinėjimus yra apsibrėžęs tokiais studijų dalykais, kaip tiriamoji žurnalistika, žiniasklaidos ekonomika, reportažo metodika, žiniasklaidos teisė, pilietinė žurnalistika, žurnalistikos žanrai ir stiliai bei žiniasklaidos įmonių socialinė atsakomybė. Pastaroji Lietuvos žurnalistikos studijų programose – karšta naujiena. Gana tolimą šio dalyko „giminaitę“ turi tik Vytauto Didžiojo universiteto viešosios komunikacijos studijų programa – „Socialinės atsakomybės komunikacija“.

Varijuoja ieškodami geriausios dėstytojų komandos

Vertinant žurnalistikos studijų programas aktualus dėstytojų klausimas. Anot Klaipėdos universiteto atstovės, Komunikacijų katedroje būsimiems žurnalistams kviečiami dėstyti ir žurnalistai praktikai: „Tokių žurnalistikos studijų programoje yra 3, iš viso programą dėsto 26 dėstytojai.“ Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto dekanas A. Vaišnys dėstančiuosius būsimesiems žurnalistams dalija perpus – pusė teoretikų, pusė praktikų.

Vytauto Didžiojo universiteto Viešosios komunikacijos katedros vedėja dr. Aušra Vinciušienė akcentuoja Vytauto Didžiojo universiteto viešosios komunikacijos programos studentų kasmet sulaukiamus 2–3 užsienio profesorius, dėstančius visą ar dalį kursų.

Kazimiero Simonavičiaus universiteto atstovai taip pat entuziastingai planuoja turėti ne tik dėstytojų-praktikų, užtikrinsiančių, kad studentams būtų perteiktos naujausios, su dabarties aktualijomis ir kontekstais susijusios metodikos ir kompetencijos, bei suteiksiančių žinių ir gebėjimų, būtinų norint sėkmingai įsiliesti į darbo rinką, bet ir lektorių iš užsienio. „Programos plane numatyti kviestinių užsienio bei Lietuvos lektorių vizitai, kurie bus integruojami į atskirų studijų dalykų paskaitas, šitaip suteikiant studentams galimybę gauti naujausių žinių, kitų šalių komunikacijos bei žurnalistikos patirties ir gerosios praktikos pavyzdžių“, – teigia Kazimiero Simonavičiaus universiteto atstovė.

Tačiau Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto dekanas doc. A. Vaišnys užsienio lektorius vertina atsargiai. „Pastaraisiais

metais kasmet priimame bent po vieną lektorių iš užsienio, tačiau tai nereiškia, kad iš karto pagerinama studijų kokybė. Nutinka ir priešingai – užsienio lektorius gali būti prasčiau pasirengęs nei mūsų“, – sako dekanas.

Tik viena iš daugybės priemonių

Šiomet Klaipėdos žurnalistų bendruomenė apdovanojimuose „Ženia“ „Metų praradimu“ pripažino kolegės žurnalistės perėjimą dirbti į ryšių su visuomene sritį. Vargu ar bent vienas žurnalistas nepažįsta nors vieno tokio „praradimo“. Ar prie to prisideda ir žurnalistikos studijų programos bei pagal jas (ne)išugdomi jaunieji žurnalistai – diskusijų klausimas.

Kaip ir etika. Kaip pasikeistų žurnalistikos absolventų etikos normų suvokimas šio klausimo analizei universitete skiriant 10 kreditų? O jei ir pasikeistų, ar pakitusios studijų dalykų apimties proporcijos neatskleistų naujų problemų?

Tačiau veikiausiai kaip žurnalistikos ir žurnalistinės veiklos suvokimo pamato pirmoji plyta dedama ne pirmojoje paskaitoje, taip ir visos kitos žurnalistikos studijų programų siūlomos plytos, net surinktos į puikiai universitete vertinamą junginį, gyvenant redakcijos politikos režimu arba siekiant jį perkurti nebus kokybę ir sėkmę garantuojanti priemonė. Jų reikės daugybės. O rinktis yra iš ko. Tarp studijų programų – taip pat.

Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

LŽS archyvo nuotr.

A. Račas: balansuoju ties riba

Audrius Makauskas

Mūsų pašnekovas – vienas tų žmonių, kurie viešojoje erdvėje linkę kalbėti atviriausiai. Ne mažiau atvirai savo nuomonę apie jį išsako ir kiti, o ta nuomonė daugeliu atvejų labai artima arba meilei, arba neapykantai. Tai neabejotinai viena kontroversiškiausių Lietuvos žiniasklaidos asmenybių ir, kaip dažniausiai su kontroversiškomis asmenybėmis būna, – viena įdomiausių.

Su Artūru Raču kalbėjomės balandžio pabaigoje, praėjus kiek mažiau nei dviem mėnesiams nuo jo išsiskyrimo su naujienu agentūra BNS, kurioje dirbo pastaruosius dvylika metų, o paskutinius penkerius jai vadovavo. Interviu dieną savo „Facebook“ paskyroje jis paskelbė, kad žiniasklaidoje turbūt nebedirbs. Būtent apie tai ir kalbamės su A. Raču, kaip ir apie tai, kodėl „Facebook“ nėra žiniasklaida, nors ten gausu žinių.

A. Račas pripažįsta, kad kartais konfliktai jam patinka. Jis sako: balansuoju ties riba. Ir pasakoja, kodėl kovoja su tais, kurie, jo nuomone, tą ribą peržengia.

Jūsų išėjimas iš BNS – ar tai vis dėlto nebuvo atleidimas?

Ne, tai nebuvo atleidimas. Kai kurie dalykai yra konfidencialūs, bet tai buvo mano sprendimas. Trumpai tariant, išsiskyrė mano ir naujojo direktoriaus Markuso Nisulos, atėjusio į BNS rugsėjį, požiūriai. Žmogus atėjo iš visai kitos srities ir truputį kitokios verslo filosofijos – žiniasklaida šiaip ar taip yra verslas – ir per pusmetį nesugebėjome rasti pakankamai sąlyčio taškų, kad galėtume dirbti kartu. Kad nesikankinčiau pats ir nekankinčiau kitų žmonių, nusprendžiau, jog bus geriau, jei pasitrauksiu.

Ar turite kitų darbo pasiūlymų?

Ne. Tikriausiai ir dėl to, kad pats iš karto sakiau, jog bent porą mėnesių nieko neieškosiu. Po dvylikos metų norisi truputėlį sustoti, ramiai pasižiūrėti į viską aplinkui ir tada jau bandyti galvoti, ar noriu likti ten pat, ar veikti visiškai ką kita.

Išsiskyrimas su BNS šiaip ar taip buvo tam tikro konflikto pasekmė. Konfliktai Jus lydi bent jau pastaruosius kelerius metus. Taip buvo ir Jums esant LRT taryboje, kai labai kritikavote direktorių Audrių Siaurusevičių.

Pirmiausia reikėtų išsiaiškinti, kas yra konfliktas. LRT taryboje aš stengiausi atlikti LRT tarybos nario funkcijas, apie kurias galima pasiskaityti įstatyme. Įstatyme rašoma ir tai, kad LRT taryba, o ne generalinis direktorius, yra aukščiausias organas, atsakingas už tai, kaip valdoma LRT. Aš tai bandžiau daryti. Tai, kad didžioji dalis tuometės LRT tarybos – nebūčiau pasakytį – nesuprato, ką jie ten veikia, labai gerai iliustruoja pasibaigęs teismo procesas. Jame paaiškėjo, kad LRT taryba išties turi teisę gauti visą informaciją, tvarkyti

finansus, spręsti, ar reikia kilnojamosios televizijos stoties už trigubai didesnę kainą, nei turi komercinės televizijos, ar reikia nuomoti studijas komercinėms televizijoms, o pačiai įrašinėti laidas, pagaliau ar reikia tiek žmonių ir koks turi būti programų tinklelis. Jeigu tai yra konfliktiškumas, tai aš sakau: gerai, man tai patinka. Aš žinojau, ką darau. Žinau, ko ten ėjau, ir stengiausi tai daryti.

Neracionaliai naudojami ištekliai – ar tai pagrindinė LRT problema?

Ne. Pagrindinė problema yra idėjų stoka, favoritizmas. Pasižiūrėkite LRT laidas. Man nebaisu ir įvardyti: Virginijus Savukynas – kas gali žiūrėti jo laidas? Ir dar jis leidžia knygas, kurias reklamuoja per LRT. Andrius Tapinas. Su visa pagarba jam: „Pinigų karta“ yra gera laida, bet „Tautos aikštė“ – visiškai „balaganas“.

Todėl ir reikalinga taryba – profesionalai, kurie žiūrėdami ir į finansus, ir į turinį, išmanydami žiniasklaidos principus, stumtelėtų visuomeninę televiziją į vieną ar kitą pusę. Visą laiką mano svajonė buvo pakeisti įstatymus, kurie reguliuoja vadinamųjų priežiūros institucijų sudėtį. Turiu galvoje pirmiausia Radijo ir televizijos komisiją, LRT tarybą, Žurnalistų ir leidėjų etikos komisiją. Šiandien turime situaciją, kai ten susirinkę žmonės yra nekompetentingi, neišmano reikalų, kuriuos sprendžia. O juk LRT taryba atsakinga už 70 mln. litų biudžetą! Normalioje bendrovėje tokia situacija neįsivaizduojama.

Nesusipratimas buvo ir jokios vadovavimo patirties neturėjusio žmogaus – Audriaus Siaurusevičiaus – paskyrimas LRT generaliniu direktoriumi. Jo kompetencijos ir gebėjimų trūkumas padarė labai daug žalos. Būtent jo valdymo metu

S. Paškevičiaus nuotr.

LRT prisiskolino savo tiekėjams, nors turėjo didžiausias pajamas per savo istoriją. Turiu pasakyti, kad LRT tarybos nariai tai ignoravo ne dėl to, kad yra blogiukai, o dėl to, kad tiesiog neišmanė, apie ką kalbama. Pamenu, kai būdavo kalbama apie biudžetą, apie mokesčius, dažniausiai buvo balsuojama dėl to, ar nutraukti diskusijas – nes žmogui iš tikrųjų labai sunku kalbėti apie tai, ko jis neišmano. Daugelis jų apie pinigus išmanė tiek, kiek aš apie baletą. O apie baletą aš nediskutuojau.

Pasitraukęs iš BNS nenustojote rašyti tinklaraščio.

Rašau kiek rečiau, nes stengiuosi truputėlį pailsėti. Daugiau skaitau, tvarkausi aplink namus, bet vis dar galioja mano ankstesnis susitarimas su „15 minučių“, kur tie mano įrašai pasirodo. Ten rašiau dar būdamas BNS vadovu ir, kol manęs necenzūroja, tikriausiai rašysiu ir toliau.

Kaip manote, ar pragyventumėte iš tinklaraščio?

2009 m. „Login“ konferencijoje, kai visi tinklaraštininkai svaigo, kad tuoj tuoj pradės gyventi kaip Amerikoje, aš sakiau: nesvaikit. Kaip tada, taip ir dabar tebemanau, kad tinklaraščio rašymas dar artimiausius dešimt metų Lietuvoje tikriausiai bus tik laisvalaikio leidimo forma. Kol kas nematau galimybės uždirbti pragyvenimui iš tinklaraščio. Galima kažkiek uždirbti, bet nematau nė vieno tinklaraščio, kuris galėtų gauti rimtų pajamų iš reklamos, iš kurios ir gyvena žiniasklaida. Taip, esu gavęs po keliasdešimt litų, gal per tą visą laiką koks tūkstantis ar truputį daugiau ir prikapsėjo, bet tai nėra pajamos, kurios leistų pragyventi.

Ar manote, kad tinklaraščiai yra žurnalistika?

Ne, niekada taip nemaniau. Neseniai kalbėjau su viena studente. Ji rašo darbą apie piliečių žurnalistiką. Sakiau jai, jog jos darbo tema labai keista, nes tokio objekto nėra. Nėra piliečių žurnalistikos, kaip nėra piliečių medicinos, piliečių architektūros. Taip, tinklaraščiuose ir „Facebook“ gali kartais rasti naujienų, bet naujieną

gali sužinoti ir čia, „Submarine“. Nuo to „Submarinas“ netampa žiniasklaida. Lygiai taip pat su socialine medija. Ji kartais turi tam tikrų žiniasklaidos požymių, bet tai niekada nėra žiniasklaida.

Bet įsigalint internetui tinklaraščiai įgijo lygias teises su rimtomis redakcijomis.

Pagal įstatymą ir pagal Lietuvos teismų praktiką jie dar nėra tokių teisių įgiję. Žinoma, mes turime du pavyzdžius, kai, mano supratimu, dėl nekompetencijos Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos ir Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos sprendimais „Facebook“ irgi tapo žiniasklaida. Manau, kad užtektų kažkam nueiti į teismą ir paaiškėtų, kad tai yra nesąmonė – nes tai yra nesąmonė.

Dėl teisių – ne, jie tokių teisių neįgijo. Yra vienintelis teismo sprendimas dėl Liutauro Ulevičiaus, kur sakoma, kad kiekvienu konkrečiu atveju akredituojant asmenį reikėtų svarstyti ir žiūrėti, kuo tas konkretus tinklaraštis užsiima.

Antras dalykas, be teisių yra ir pareigos. Tik kažkodėl visi labai nori teisių, bet pareigų niekas prisiimti nenori. Ir tas pats Algis Ramanauskas, kuris labai drąsiai rašinėjo, po to savo paaiškinimuose etikos inspektoriui rašė: „Ne ne, aš ne žurnalistas, aš su žiniasklaida neturiu nieko bendra.“ Tai labai gera iliustracija to, kad jei mes norėtume būti žurnalistai, tai suvoktume, jog, be teisių, dar turime ir pareigas, apibrėžtas Visuomenės informavimo įstatyme ir Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekse. Jei norite teisių, tada prašom: skelbkite paneigimus, visuomet kalbinkite kitą pusę, nurodykite šaltinius, visada pasirašykite. Tada taip, gal po kiek laiko tapsite žiniasklaida.

Ar manote, kad tikrąją žiniasklaidą reikėtų kažkaip ginti? Jei tinklaraščiai ar socialinės medijos ir neturi tokių pačių juridinių teisių, tai vis dėlto turi vienodą priėjimą prie skaitytojų?

Skaitytojas visuomet turi teisę pasirinkti. Galime valgyti kebabus iš kioskelių, galime eiti į restoraną. Kiekvienas ieško informacijos ten, kur jis tikisi jos rasti. Žiniasklaidos saugoti nereikia. Normali žiniasklaida, kuri laikosi taisyklių ir principų, visą laiką bus žiniasklaida ir skirsis nuo to, kas nėra žiniasklaida.

Ar Lietuvoje yra žiniasklaidos priemonių, kurios laikosi taisyklių ir principų?

Be abejonės, yra. Pavyzdžiui, BNS. Gal dar vienas kitas portalas ar žurnalas. Aišku, ne daug, bet yra.

Ką Jūs manote apie žurnalistų savireguliacijos mechanizmus? Kokių pokyčių reikėtų?

Minėjau pagrindinę problemą – tai kompetencijos stoka. Kai sėdi tokie „specialistai“ ir aiškina apie „Facebook“ politiką, aš siūlau jiems paskaityti „Facebook“ privatumo politiką, bet jie tikriausiai negali, nes nemoka anglų kalbos. Kaip toks žmogus gali priimti sprendimą dėl to, kas yra „Facebook“? Tai neveikia. Neveikia ne iš blogos valios, o dėl nekompetencijos.

Antra, sistema neveikia dar ir dėl to, kad mes nepasiekėme nors kiek aukštesnio žurnalistų bendruomenės solidarumo lygio. Pas mus net nėra normalios žurnalistų bendruomenės. Iki šiol turime dvi organizacijas ir didesnei jų turbūt tepriklauso 5 ar 10 proc. Lietuvos žurnalistų.

Turime labai būdingą televizijos kanalo „TV3“ pavyzdį, kai jie pasakė: „Mes

nebendradarbiausime su Lietuvos žurnalistų etikos ir leidėjų komisija. “Jei tai būtų normali valstybė, tai jie būtų iš karto gavę per nagus, nes ne nuo jų priklauso, bendradarbiaus jie ar ne. Įstatyme nurodyta, kad ši komisija priima sprendimus, kurie galioja visoms žiniasklaidos priemonėms. Niekas, net „TV3“, negali pasakyti „nenoriu“. Bet pasako, susikuria savo kodeksą ir taria: „Mes dabar dirbsime pagal savo kodeksą.“ Tai yra visiškas chaosas. Bet vieno dalyko nereikia užmiršti: mums dar tik dvidešimt metų. Tai labai mažai. Pati pradžia.

Kodėl nusprendėte Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijai ir žurnalistų etikos inspektorei apskųsti Algį Ramanauską?

Mano motyvas buvo labai aiškus. A. Ramanauskas pastaruosius dvejus trejus metus pylė purvą. Ir ne tik jisai. Tą patį daro ir Audrius Bačiulis, ir Andrius Užkalnis. Ir aš iš pradžių citavau juos savo tinklaraštyje, stengdavausi parodyti „gražųjį“ šių žmonių, kurie turi labai daug gerbėjų, veidą. Tai nesukeldavo jokios reakcijos. Tada aš pagalvojau: o kodėl tiems žmonėms nepabandžius pasiūlyti atgal taip, kad jų kojos truputėlį sulinktų? Mintis paprasta: daryti taip, kaip daro jie, negalima.

Manau, kad su A. Ramanausku kalba iki šiol nebaigta. Jo sąskaitoje yra jau po kelis Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos ir žurnalistų etikos inspektorės sprendimus. Jei reikės, jų bus ir daugiau. Bet matau, kad jo retorika „Facebook“ iš esmės pasikeitė. Tai puiku. Visiems kitiems labai aiškiai parodyta, kad taip daryti negalima, ar tu esi Ramanauskas, ar Užkalnis, ar Adomėnas, ar bet kas. Mano supratimu, tai, kas įvyko, yra labai gerai. Blogai tik tos kvailos pasekmės: kad „Facebook“ tapo žiniasklaida, kad A. Ramanauskas pripažintas

viešosios informacijos rengėju ir skleidėju, kas iš tikrųjų yra graudžiai juokinga. Bet pats rezultatas, aš manau, yra puikus.

Nemanote, kad retorika Jūsų tinklaraštyje labai panaši į A. Ramanausko kalbėseną? Kad ir įrašas apie protestus prieš Romeo Castellucci spektaklio rodyimą Nacionaliniame dramos teatre, kuriame kvietėte protestuotojus „užsikrušti negyvai“?

Pirmasis šią frazę viešai pavartojo Linas Kunigėlis, ir tuomet buvo pripažinta, kad tai šiurkštu, bet vis dar norminė leksika. Tai pagrindinis skirtumas. Taip, manyčiau, tai yra ties riba. Kaip ir žodis „atmata“, bet jos vis dar neperžengia. Vienas dalykas yra apdėti necenzūriniais žodžiais, o kitas – kartais balansuoti ties riba. Aš puikiai suprantu, kad balansuoju ties riba. Galbūt du trys įrašai buvo netgi už ribos – vieną jų paskui ištryniau.

Ar žurnalistika gali būti neutrali? Ar žurnalistai, redakcijos gali būti objektyvios?

Gali. Atsiverskite BNS žinutes ir pasižiūrėkite, ar tuo metu, kai aš dirbau, kur nors atsispindėjo mano požiūris į tikinčiuosius, A. Ramanauską, „TV3“? Atsakymas labai aiškus – neatsispindėjo.

Nežinau, ar Jūsų, bet kažkieno pozicija vis dėlto atsispindėjo – tiek pačioje temų atrankoje, tiek tokiose smulkmenose, kaip kabučių dėjimas tam tikrose vietose. Ar to apskritai įmanoma išvengti?

Neįmanoma. Nėra žmogaus be nuomonės. Kiekvienas žmogus visuose savo veiksmuose vadovaujasi savo nuomone ir vertybėmis. Bet visas darbo BNS linksmumas buvo tas, kad mes dėl daugelio dalykų nuolat ginčydavomės. Redakcijoje

nebūdavo vienintelės tiesos. Mane daug kartų yra įtikinę, ko nereikėtų daryti, ir aš esu daug kartų kažką įtikinęs, ką reikėtų daryti kitaip. Ginčydamės dėl daug ko: dėl to, kaip vadinti Kovo 11-osios eisenos dalyvius, kas yra radikalai, kas yra marginalai ir ar tokie iš viso politikoje egzistuoja. Ginčydamės, apie ką turime rašyti, apie ką neturime, į kokį mitingą reaguojame, į kokį – ne, ir sprendimą dėl visko dažniausiai primindavome bendrai. Šia prasme – taip, nuomonės yra skirtingos, ir tai žurnalisto darbe atsispindi.

Bet BNS niekas to nedarė piktybiškai, metodiškai, niekas kam nors nedarė. O daugelyje žiniasklaidos priemonių matyti, kieno pusėje jie yra. Pagrindinis objektyvumo principas tikriausiai turėtų būti toks: gali turėti savo vertybes, nuomonę, bet kai rašai žinias, tu ją suvaldai. Nepaisant to, ar tau patinka Neringa Venckienė, ar nepatinka, bet jei tu rašai apie N. Venckienę, būtinai pakalbini N. Venckienę, jei rašai apie Rolandą Paksą, būtinai pakalbini R. Paksą. Tuo žurnalistika ir skiriasi nuo tinklaraščių.

Ar nebūtų geriau, jei bent jau laikraščiai aiškiai išsakytų savo politinę poziciją, kad lietuviai skaitytojai, kaip ir visi kiti europiečiai, tiksliai žinotų, ką ima į rankas – dešinįjį ar kairįjį, konservatyvų ar liberalų dienraštį?

Visiškai sutinku. Ne kartą esu siūlęs „Veidui“ pasivadinti Tėvynės sąjungos sienlaikraščiu. „Lietuvos rytas“ Garliavos įvykių metu galėjo pasivadinti „Anti-Venckienės“ laikraščiu. O „Delfi“, pavyzdžiui, galėtų pasivadinti Dailios Grybauskaitės interneto portalu. Visiems būtų tik aiškiau. Bet Lietuvoje, kitaip nei Vakarų Europoje, tokios tradicijos, deja, nėra.

Norėčiau paklausti apie Jūsų paties planus. Pokalbio pradžioje minėjote, kad dar pagalvosite,

ar norite likti „ten pat“. Ar tai reiškia, kad svarstote galimybę trauktis iš žurnalistikos?

Kuo ilgiau galvoju, tuo mažiau save matau žiniasklaidoje. Turbūt viena priežasčių yra ta, kad Lietuvoje nematau geresnės institucijos nei BNS, o į blogesnę eiti nesinori. Kitas dalykas, galbūt šiek tiek pavargau. Todėl pirmiausia turėčiau sau atsakyti į klausimą, ar noriu likti ten pat, ar ne. Jeigu ne, tada jau galvosiu, ką galiu daryti.

Ar tai reiškia, kad žurnalistika buvo tiesiog viena iš profesijų, ar vis dėlto į žurnalistikąėjote turėdamas kažkokį tikslą?

Žurnalistika buvo mano gyvenimo dalis. Man tai buvo tas atvejis, kai dirbi tai, kas tau patinka, ir dar už tai moka pinigus. Bet tam reikalinga gera aplinka.

Dirbdamas BNS įgijau įgūdžių, kurie leistų man užsiimti viešaisiais ryšiais, konsultuoti verslininkus, vesti mokymus. Aš galiu vairuoti taksi – jau esu tai sakęs prieš dešimt metų, ir man tai nebus baisu. Anksčiau sakydavau, kad niekada neisiu į politiką. O dabar manau: kodėl negalėčiau ir iš to užsidirbti pinigų?

Ar yra tikimybė per kitus rinkimus išvysti Jus tarp kandidatų į LRT generalinio direktoriaus postą?

Kol kas apie tai nemąstau. Per praėjusius rinkimus dar nebuvo tam pasirengęs fiziškai, man reikėjo pailsėti. O kas bus ateity, kol kas negaliu pasakyti.

Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

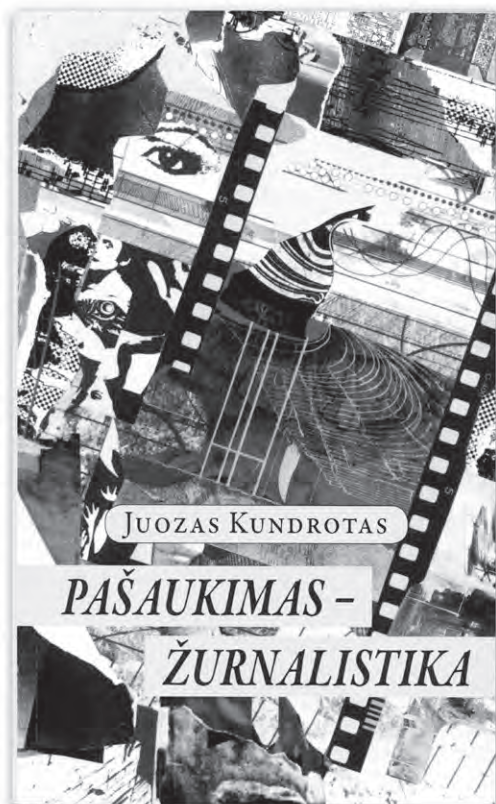

Fotomontažas iš LŽS archyvo nuotr.

Vidas ir Teklė Mačiuliai: pašaukimas – žurnalistika

Vytautas Žeimantas

Šią Juozo Kundroto knygą į rankas paėmiau su viltimi pabūti tarp senų draugų, nes ji visa tarytum kvėpėjo žurnalistika. Jos pavadiniams „Pašaukimas – žurnalistika“, knygos autorius – patyręs žurnalistas, 2010 m. Vaižganto premijos laureatas. Knygą apipaavidalino irgi kolega ir senas bičiulis Vladimiras Beresniovas, net į pristatymą knygos tiražą atvežė ją išleidusios ir spausdinusios bendrovės „ARX Baltica“ direktoriaus pavaduotojas, LŽS narys Zenonas Kamarūnas. O ką jau kalbėti apie knygos herojus – garsią kauniečių žurnalistų šeimą Teklę ir Vidą Mačiulius. Pažintis su jais, užsimezgusi prieš tris dešimtmečius, seniai jau peraugo į kolegiską bendradarbiavimą ir bičiulystę. Ir per visus tuos ilgus metus buvo įdomu stebėti jų profesinį augimą, džiaugtis jų pasiekimais ir, deja, būdavo ir taip, jaudintis dėl politinio ir biurokratinio spaudimo, kurį jiems teko patirti.

Juozo Kundroto knyga „Pašaukimas – žurnalistika“. Viršelio autorius Vladimiras Beresniovas

Taip jau įvyko, kad panašiu metu, kai Teklė Mačiulienė pradėjo vadovauti Kauno miesto laikraščiui „Kauno tiesa“, aš tapau sostinės laikraščio „Vakarinės naujienos“ redaktoriumi. Mūsų likimai supanašėjo, mes abu vadovavome miestų laikraščiams per valdžių virsmą, pirmaisiais nepriklausomos Lietuvos metais.

Tuomet M. Gorbačiovas jau buvo paskelbęs „perestrojkos“ politiką, senoji partinė ir sovietinė nomenklatūra dar manė, kad tai tik eilinis Kremliaus propagandinis triukšmelis. Tačiau periodinė spauda, pajutusi braškančius

ideologinius varžtus, sureagavo daug aktyviau. Žurnalistai noriai gaudė kiekvieną laisvesnio žodžio gurkšnį, vis drąsiau klibindami pamatus. Netrukus susikūręs Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis tapo dar ir laisvėjančio žodžio katalizatoriumi. Spauda keitė visuomenės nuostatas, keitėsi ir pati „Kauno tiesa“. „Vakarinės naujienos“ išgyveno tą patį. Todėl buvo įdomu skaityti, kaip kolegės Teklės vadovaujami kauniečiai atsisakė būti „partiniu organu“, kaip ištrynė iki tol privalomą šūkį „Visų šalių proletarai, vienykitės!“, kaip keitė laikraščio tematiką, brovėsi į dar neseniai uždraustas temas, kaip priešinosi partiniam, vėliau ir savų savivaldybių biurokratiniam spaudimui ir diktatui, keitė laikraščio pavadinimą į „Kauno dieną“. Pagaliau kaip vyko laikraščių privatizavimo procesas, kova dėl redakcijų patalpų.

Būta ir skirtumų. „Vakarinių naujienų“ redakciją į gatvę išvarė tankais atvažiuavę automatais ginkluoti sovietiniai desantininkai, užgrobę Spaudos rūmus. O iš „Kauno tiesos“ namus norėjo atimti savi, ilgai kamuodami redakciją teismais, moraliniu spaudimu. Ir visa tai savo moteriškais pečiais turėjo pakelti kolegė Teklė. Ir ji pakėlė, atlaikė, ir dabar gali pelnytai vaikščioti aukštai iškėlusį galvą.

Kitas knygos herojus Vidas Mačiulis – galima sakyti, televizijos žmogus. Baigęs Vilniaus universitete žurnalistiką jis tik kelerius metus dirbo spaudoje. Nuo 1968 m. jis jau Lietuvos televizijos Kauno skyriuje. Ir kolegai Vidui kūrybinis kelias buvo nelengvas. Valdžia net buvo užsimojusi uždaryti Kauno skyrių, nes ten dirbę žurnalistai pradėjo per laisvai traktuoti kai kuriuos dalykus. Teko minti įvairius slenksčius, įtikinėti, kad Kauno negalima palikti be savos televizijos.

Kolega Vidas nuo jaunystės pasižymėjo darbštumu, kūrybingumu, nebijodavo imtis įvairių temų. Jis rengė televizijos žurnalus „Kaunas“, „Studijų dienos“, informacines publicistines laidas „Savaitės aidai“, „Sekmadienio rytas“. Kūrė ir filmus: „Žiedai prie Tedongano“, „Kokia tu, Indija?“, „Šri Lankos spalvos“. Man ypač įsiminė jo dokumentinis filmas „Sekmadienio rytą... Sausio 13-osios naktį“.

Nuo 1991 m. kolega Vidas rengė savaitinę laidą „Krepšinio pasaulyje“. Čia atsivėrė nauji jo galimybių horizontai. Greitai jo vedama laida tapo labai populiari. Ją noriai žiūrėjo ir senas, ir jaunas. Žiūrovus traukė ne tik krepšinio populiarumas, bet ir laidos vedėjo profesionalumas, betarpiškumas ir, sakyčiau, atviras, nuoširdus požiūris į visa tai, kas supa krepšinį.

Knygoje atskleidžiama ir dar viena kolegės Vido veiklos sritis – visuomeninė veikla Lietuvos žurnalistų sąjungoje ir ypač jos Kauno skyriuje, kuriam jis vadovauja nuo 1990 metų. Jo iniciatyva atkurti Kauno žurnalistų namai, prieš karą vykę „Spaudos baliai“, įdomi ir jo prižiūrima Kauno skyriaus interneto svetainė.

Beje, man buvo įdomu pajusti, kaip kolega Juozas gebės į vieną knygą sudėti du visai skirtingus žmones, kuriuos, man taip atrodė, jungia tik šeima, vaikai ir pora bendrų darbo metų Kauno rajono laikraštyje. Man atrodė, kad Teklė – tik spaudos, o Vidas – tik televizijos

žmonės. Perskaitęs knygą supratau, kas juos vienija ir daro labai artimus. Tai požiūris į žurnalistiką, pilietiškumas ir nerimstančios sielos.

„Teklės ir Vido Mačiulių gyvenimas – tai nuolatinis ieškojimas savo pozicijos, savęs, savo vertės – šmeižtų, sankirtų, vis kylančių išorinių konfliktų akivaizdoje. Tačiau jie niekada nesitaikstė su inertiško gyvenimo, virsmų primestomis taisyklėmis. Reiklumas sau, nepasitenkinimas, troškimas padaryti geriau buvo (ir tebėra) tas vidinis variklis, dvasios užtaisas, kuris stūmė į priekį ieškojimų keliu, vedančiu į tikėjimo, vidinės pilnaties paiešką“, – teigia knygos autorius.

„Apmaudu, kad prarandame norą diskutuoti, išsakyti savo pilietinę poziciją, požiūrį į švietimą, kultūrą, literatūrą, meną, į tai, ko netekome, – sako kolegė Teklė. – Apmaudu, kad kultūrinės, literatūrinės, istorinės atminties ženklus naikiname mes patys jau atgautos nepriklausomybės laikais.“

Kolega Juozas, rašydamas šią knygą, pasirinko apybraižos žanrą. Dabar, deja, tai jau retas kūrybos žanras, kuris gyvuoja tarsi ant ribos tarp publicistikos ir grožinės literatūros. Knygos autorius profesionaliai pasinaudojo šio žanro privalumais. Čia rasime ir dokumentinės tikrovės atspindžių, ir hipotetiškai atkurtų veikiančių asmenų dialogų, monologų, ir rekonstruotų netolimos praeities detalių, vaizdinių. Todėl ši knyga lengvai skaitoma ir įdomi. Ją verta paimti į rankas.

R. Januševičiaus nuotr.

Kaip įkurti žurnalistinių tyrimų centrą?

Tomas Taškauskas

Nors Lietuvos universitetai siūlo tiriamosios žurnalistikos studijas, vertingų analitinių išvalgų mūsų šalies žiniasklaidoje dažniausiai tenka ieškoti su žiburiu. Kaip ironiškai pastebi vienas tinklaraštininkas, tiriamosios žurnalistikos situaciją Lietuvoje puikiai iliustruoja tai, kad net lietuviško „Vikipedijos“ straipsnio, pavadinimu „Tiriamoji žurnalistika“, nėra. Žinoma, tai nereiškia, kad situacija negali keistis.

Ko reikia norint įsteigti žurnalistinių tyrimų centrą? „Yra du būdai: galima arba iškart ieškoti finansavimo, arba atlikti reikšmingą žurnalistinį tyrimą ir tada ieškoti paramos, – sako Londone įsikūrusio Tiriamosios žurnalistikos centro vadovas Gavinas MacFadyenas (Gavin MacFadyen) ir pacituoja kino versle populiarią patarlą: – Geriausias būdas sukurti filmą yra pradėti jį kurti.“ Anot britų žurnalisto, šiandien daugumą žurnalistinių tyrimų atlieka nebe žiniasklaidos priemonės, o nevyriausybinės organizacijos, finansuojamos fondų ir rėmėjų lėšomis.

Reagavo į mokymų trūkumą

Londonė įsikūręs Tiriamosios žurnalistikos centras (TŽC) pradėjo veiklą prieš 10 metų, 2003 m., kai britų žurnalistika išgyveno itin sunkius laikus. Svarbiausiose Jungtinės Karalystės žiniasklaidos priemonėse, pvz., BBC ir ITV, nebuvo jokių tiriamosios žurnalistikos mokymų. Tuo neužsiėmė ir universitetai.

„Supratome, kad atsirado vakuumas, todėl pradėjome organizuoti mokymus, kviešti jaunus žurnalistus ir mokyti juos savo namuose. Vėliau gavome piniginę paramą iš „Lorana Sullivan Foundation“ fondo ir galėjome mokymų organizavimą paversti etatiniu darbu. Bet trejus metus buvome priklausomi nuo pirmosios fondo dotacijos, 17 tūkst. svarų sterlingų (per 67 tūkst. litų. – *Red. past.*) kasmet. Tai nebuvo didelė suma, bet ji leido pradėti veiklą. Dabar TŽC Londonė biudžetas yra apie 300 tūkst. svarų sterlingų (apie 1 185 tūkst. litų. – *Red. past.*) per metus“, – sako G. MacFadyenas.

Beveik tuo pat metu G. MacFadyenas kartu su kolegomis nuėjo į Londono Sičio universitetą ir paprašė skirti centrui patalpas. „Nenorėjome tapti universiteto skyriumi arba studijų programa. Universitetas sutiko su sąlyga, kad mokytume jų studentus. Mums tokie mainai tiko. Mūsų patalpos ir jų išlaikymas universitete šiandien kainuoja 40 tūkst. svarų sterlingų (apie 158 tūkst. litų. – *Red. past.*) per metus. Žinoma, yra ir nepatogumų, pvz., universitetas nedirba savaitgaliais. Tai labai nepatogu“, – juokiasi britų žurnalistikos veteranas.

Rasti finansavimą – sunkiausia

Paklaustas, kas buvo sunkiausia veiklos pradžioje, G. MacFadyenas pripažįsta, jog

sudėtingiausia buvo gauti pinigų veiklai pradėti. „Ir dabar per daug laiko skiriu finansavimo paieškoms. Norėdami pradėti ką nors panašaus, privalėsite gauti pinigų, o tada – dar daugiau pinigų, ir dar, ir dar. Spėju, kad Lietuvoje įkurti panašų centrą dar sunkiau, bet tikrai atsiras, kas norėtų jums padėti ir paremti, – sako britas. – Finansų paiešką labai apsunkina ir tai, kad pinigus imame tik iš nepriklausomų fondų, kurie neturi jokių tiesioginių sąsajų nei su valdžia, nei su verslu. Nenorime jokio interesų konflikto. Jei paimtume valstybinius arba verslo pinigus, galėtume praplėsti savo kolektyvą, bet neketinu to daryti. Turime ne tik būti nepriklausomi, bet ir tokie atrodyti.“

Kaip pasakoja G. MacFadyenas, TŽC kurį laiką buvo vienintelė tiriamosios žurnalistikos iniciatyva Europoje. Dabar yra ir kitų nevyriausybinių organizacijų, bet daugumos jų sudėtingi santykiai su valstybe. Pvz., Norvegijoje, Danijoje yra labai stiprių žurnalistų organizacijų, bet jos finansuojamos valstybiniais pinigais, todėl jų veiklos savarankiškumas abejotinas.

Gauti nepriklausomo fondo finansavimą galėtų padėti atliktas reikšmingas tyrimas. „Reikėtų atlikti tyrimą arba vienam, arba su grupe kitų žurnalistų. Rasti įdomią, intriguojančią istoriją. Tada žmonės tave gerbs, supras: nors ir jaunas, šį bei tą geba. Reikia eiti į fondus ir kalbėtis. Žinoma, jei jau turi kokį atliktą tyrimą, viskas daug lengviau, nes fondų atstovai visada atsižvelgia į tai, kas jau padaryta“, – mintimis dalijasi G. MacFadyenas.

Kitas labai svarbus dalykas – užsitikrinti kolegų palaikymą. „Visada iš Anglijos, Prancūzijos ar Italijos galima pasikviesti kolegų, kurių saviti darbo metodai, ir paprašyti, kad jie pasidalytų

R. Jamuševičiaus nuotr.

patirtimi. Pvz., vienas mano pažįstamas prancūzas, kuriantis dokumentinius filmus, neseniai sukūrė istoriją apie Somalio piratus, svarstė, kodėl egzistuoja piratavimas. Pasirodo, viskas prasidėjo kaip pasipriešinimas dėl toksinių atliekų išmetimo šalia Somalio pakrantės. Dabar niekas nenori, kad tas filmas būtų rodomas, nes būtų neįmanoma pateisinti didžiulių pinigų, išleidžiamų kovai su piratavimu, jei paaiškėtų, kokia tikroji šio reiškinio priežastis“, – pasakoja TŽC vadovas.

Pagrindinė veikla – mokymai

Vienas svarbiausių TŽC organizuojamų mokymų yra kasmetinė vasaros mokykla. Nuo savo veiklos pradžios mokykloje apsilankė daugiau nei 1 000 žurnalistų iš 35 šalių, įskaitant Iraką, Kiniją, Rusiją, Braziliją, Pietų Afriką, Meksiką ir Serbiją. Novatoriški vasaros mokyklos mokymai apie duomenų žurnalistiką, kompiuterių saugumą, pažangią interneto paiešką ir

verslo analizę pakeitė požiūrį į tyrimus daugelyje Jungtinės Karalystės žiniasklaidos priemonių.

„Pradedant 2003 m. vasaros mokyklos dalyvių skaičius nuo 70 išaugo iki 250 žmonių. Be to, renginio dalyvių mokestis beveik padengia jo organizavimo išlaidas. Turime daug paskaitininkų, kurie veda intensyvius mokymus keliomis skirtingomis temomis vienu metu. Lektoriais dirbti kviečiame tik geriausius savo srities specialistus, kurie puikiai moka anglų kalbą. Mokome ne tik įvairių darbo metodų, bet ir kaip apsaugoti savo šaltinius ir save pačius. Kurį laiką tai buvo pagrindinė mūsų veikla. Dabar žurnalistų vasaros mokyklas organizuojame ir kitose pasaulio valstybėse – Pietų Afrikoje, Brazilijoje, Meksikoje, Gvatemaloje, Prancūzijoje ir t. t., – sako G. MacFadyen. – Be to, rodome pačius geriausius tiriamosios žurnalistikos filmus iš viso pasaulio. Dauguma žurnalistų šių filmų niekada nepamatytų. Tai atveria akis ir teikia idėjų, ką panašaus pats galėtum padaryti.“

Kad turėtume demokratiškesnę visuomenę

Kodėl visuomenei ir žiniasklaidai reikia tiriamosios žurnalistikos, jei ji komerciškai beveik neatsiperka? G. MacFadyeno nuomone, jau nuo Didžiosios Prancūzijos revoliucijos laikų žiniasklaida mūsų visuomenėje vaidina išskirtinį vaidmenį. „Daug svarbiau, kad žiniasklaida gintų piliečių interesus, o ne siektų pelno. Žiniasklaida visada vykde ketvirtosios valdžios funkcijas, būdama nepriklausoma ir pakankamai stipri grupė, mobilizuojanti žmones prieš valdžią, kai ši pažeidžia visuomenės interesus. Tiriamoji žurnalistika yra esminė demokratijos dalis, be kurios demokratija tinkamai neveiktų, o valstybės institucijų skaidrumas ir atsakingumas visuomenei būtų mažesnis, nes kaipgi jūs galite balsuoti už tai, apie ką nieko nežinote? Manychiau, kad svarbiausia priežastis, kodėl mums reikia tiriamosios žurnalistikos, – siekis turėti demokratiškesnę visuomenę“, – teigia britų žurnalistas.

Pasak G. MacFadyeno, šiandien visuomenė nėra įpratusi matyti kritiškos informacijos, nes įtakingiausias žiniasklaidos priemonės, formuojančios žmonių mąstymą, dažnai atstovauja stambiojo verslo arba valdžios interesams. Taigi nepriklausoma tiriamoji žurnalistika vaidina pagrindinį visuomenės švietimo vaidmenį.

„Jungtinėje Karalystėje spauda sąlyginai laisva, bet esama įvairių suvaržymų. Dominuojančios žiniasklaidos priemonės yra nepaprastai ciniškos. Tiesioginės cenzūros beveik nėra, bet nemažai atvejų, kai žiniasklaidos priemonės dėl vieno ar kitų priežasčių neskelbia tam tikros informacijos. Panaši situacija ir kitose valstybėse. Pvz., JAV žiniasklaida nepublikuoja kritiškų naujienų apie JAV vykdomą politiką, bet su džiaugsmu priima straipsnius, kuriuose neigiamai vaizduojami

teroristai, – įsitikinęs G. MacFadyenas. – Manau, kad visuomenės noras žinoti auga. Kaip pats patyriau, žurnalistinių tyrimų pradžia visada sunki, niekam neįdomu, žmonės kritikuoja, bet pamatę, kas padaryta, susidomi ir ima apie tai kalbėti. Nuo šios akimirkos privalai jiems teikti vis naujos informacijos.“

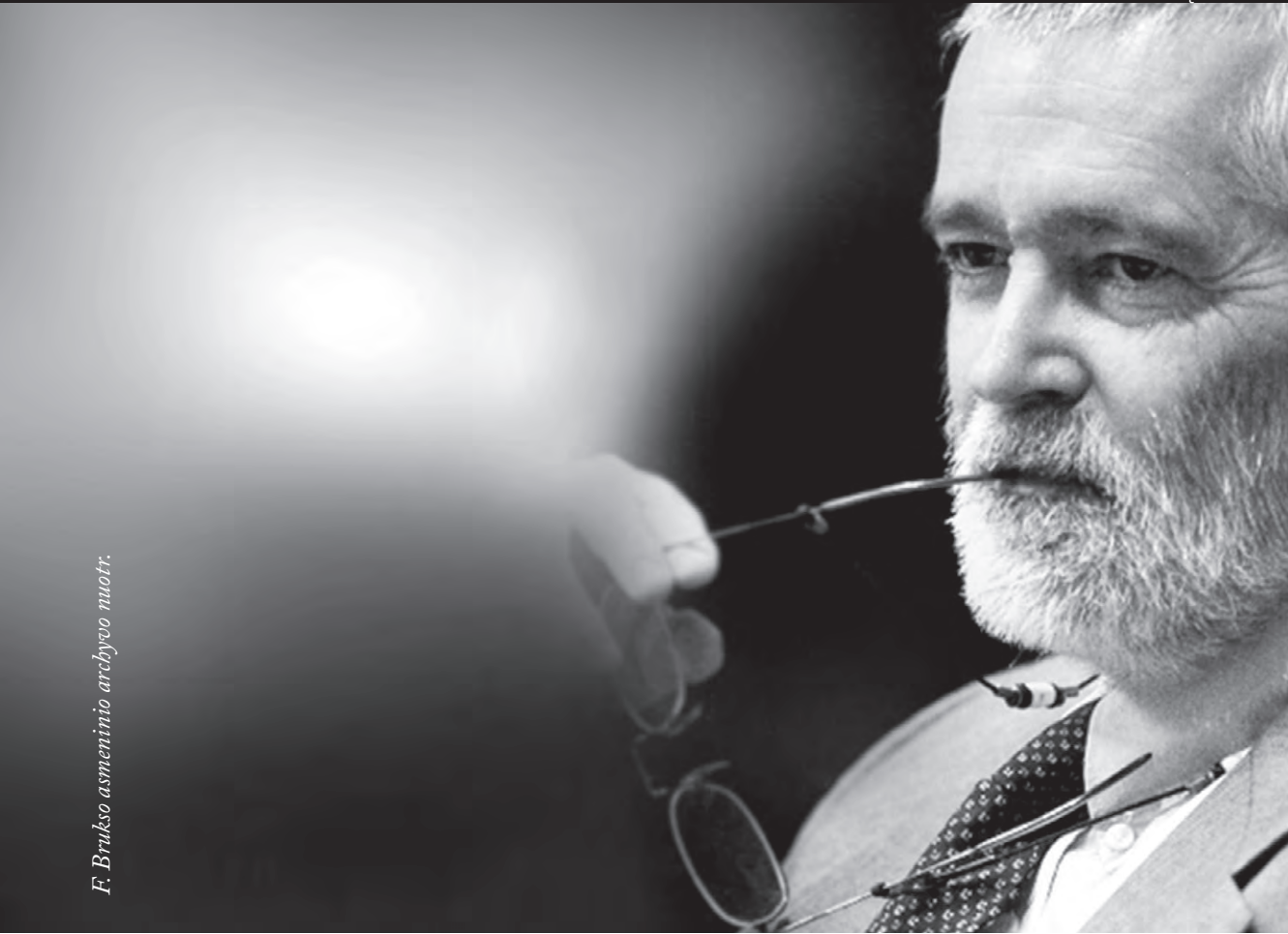
Tiriamosios žurnalistikos centras (angl. Centre for Investigative Journalism) yra nevyriausybinė organizacija, siekianti ginti viešąjį interesą, mokyti ir rengti žurnalistus, redaktorius ir tyrėjus tiriamajai žurnalistikai. Centre žurnalistai, NVO atstovai, studentai ir kiti aukštųjų profesinių standartų, sąžiningumo ir etiškumo siekiantys asmenys gali ne tik dalyvauti mokymuose, bet ir rasti daug naudingos praktinės medžiagos apie tiriamąją žurnalistiką. TŽC savo veiklą vykdo ne tik Jungtinėje Karalystėje, bet ir užsienio valstybėse.

Tiriamosios žurnalistikos centro vadovas Gavin MacFadyen atliko daugybę žurnalistinių tyrimų, režisavo ir prodiusavo apie 50 programų. Jo darbai pasirodė „Channel 4 Dispatches“, „BBC Fine Cut“, „24 Hours“, „Panorama“, „The Money Programme“, PBS, „Paramount“. Tarp jų – tyrimas apie deimantų kasybos ir prekybos kartelį „De Beers“, tyrimai apie politinių kalinių Bolivijoje ir Turkijoje kankinimą, smurtinius neonacių veiksmus Didžiojoje Britanijoje, nelegalią ginklų prekybą Irake, organizuotą nusikalstamumą, korupciją policijoje, rinkimų pažeidimus ir kt.

Daugiau informacijos <http://www.tcij.org/>

Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

Žvilgsnis iš JAV į besikeičiantį žurnalistikos pasaulį

Bryan Bradley

Filas Bruksas (Phill Brooks) – ne tik vienas JAV skaitmeninės žiniasklaidos pradininkų ir daug kartų apdovanotas radijo žurnalistas, bet ir seniausios pasaulyje Misūrio žurnalistikos mokyklos (Missouri School of Journalism) vyriausiasis profesorius bei Viešosios politikos programos direktorius. Prof. F. Bruksas prisidėjo prie žurnalistų mokymų iniciatyvų daugelyje Vakarų ir Rytų Europoje šalių bei Azijoje, jis yra ir naujos tarptautinės iniciatyvos „Online Journalism Institute“ varomoji jėga. Profesorius sutiko pasidalyti mintimis apie šiuolaikines tendencijas žurnalistikoje ir kaip tai atsispindi ar turėtų atsispindėti ugdant žurnalistus.

Kokie, Jūsų manymu, svarbiausi iššūkiai, su kuriais žurnalistika susiduria šiandien?

Pokyčiai žurnalistikoje šiuo metu yra didesni ir greitesni nei bet kada anksčiau. Šios jau daugiau kaip šimtmetį visuomenei tarnaujančios profesijos sistemos, institucijos ir net vertybės transformuojasi tokiu būdu, kad rezultatas gali būti neatpažįstamas. Aš kalbėsiu apie žurnalistiką Amerikoje, nors panašios tendencijos vyrauja ir Europoje.

Pagrindinė pokyčių priežastis – skaitmeninės technologijos ir internetas. Šios technologijos suteikė žurnalistikai kai kurių nuostabių įrankių, tačiau jos taip pat kelia grėsmę finansiniam organizacijų, kuriose dirba žurnalistai, stabilumui.

Esmė yra tai, ką rinkodaros specialistai vadina „fragmentacija“, auditorijos susiskaidymu. Pirmiausia kabelinė televizija, paskui internetas, socialiniai tinklai ir kitos naujos medijos traukia mūsų skaitytojus, klausytojus ir žiūrovus į erdves, kur vyrauja ganėtinai kitokios vertybės ir tikslai nei tradicinėse žiniasklaidos priemonėse. Dar yra technologijos, padedančios praleisti reklamas, iš kurių gaunamos pajamos mokėti už kūrybą ir produkciją. Ir dar blogiau, atsirado „agregatoriai“, kurie valdo interneto naujienų portalus. „Agregatoriai“ ne tik gauna informaciją nemokamai, bet ir atima potencialius lankytojus iš tų naujienų portalų, kurie moka reporteriams ir redaktoriams.

Kai kas mano, jog žiniasklaidos priemonės labai suklydo leisdamos nemokamai naudotis savo produktais internete, kur reklama mažiau efektyvi ir generuoja mažesnes pajamas. Išugdėme visą kartą, pripratusią prie nemokamų naujienų. O bandymai imti mokestį už prieigą per internetą kol kas nebuvo itin sėkmingi.

Auditorijos – taigi ir pajamų – praradimas dėl visų šių veiksnių sukėlė tam tikrą krizę Amerikos žurnalistikoje. Labai sumažėjo laikraščių skaitomumas ir pelningumas. Du pirmaujantys šalies savaitraščiai „Newsweek“ ir „U.S. News“ nustojo eiti. Panašiai sumažėjo ir tradicinių televizijos kanalų naujienų laidų žiūriškumas. O daugelis radijo stočių iš viso nebekuria rimtų vietos naujienų reportažų.

Kaip šie pokyčiai veikia žiniasklaidos turinį, jo kokybę?

Dėl poreikio mažinti kaštus naikinami žurnalistų etatai, uždaromi biurai. Mažiau laikraščių turi biurus Vašingtone, kur yra JAV vyriausybė. Mažiau išteklių skiriama ir mano žurnalistikos sričiai – valstijų valdžios stebėsenai.

Be pastangų mažinti išlaidas, kai kurios žiniasklaidos organizacijos taip pat iš pagrindų pakeitė savo žurnalistinius tikslus. Siekdamos išlaikyti didesnę auditoriją jos ragina žurnalistus skirti dėmesio ne tam, ką, jų manymu, visuomenė turėtų žinoti, o tam, kas turi didesnę pramoginę vertę.

Dėl to nukentėjo kai kurių didžiausių JAV žiniasklaidos priemonių pusiausvyra ir objektyvumas. Pavyzdžiui, du iš trijų pirmaujančių JAV kabelinių televizijų naujienų kanalų jau yra visiškai šališki, sufokusuoti į ideologiją: „Fox News“ propaguoja vienos partijos konservatyvius tikslus, o „MSNBC“ – kitos partijos liberalius požiūrius.

Žurnalistika, kaip mokymų reikalaujanti profesija, su savo kolektyviai priimtais standartais ir tikslais atsirado tik maždaug prieš šimtmetį. Kai aš prieš keturis dešimtmečius pradėjau savo žurnalistinį darbą, buvo palyginti lengva šiuos

standartus išlaikyti ir stiprinti. Nedidelis skaičius žiniasklaidos savininkų užtikrindavo tuos standartus samdydami profesionalius žurnalistus. Pavyzdžiui, mano paties institucija, pirmoji aukštesnioji žurnalistikos mokykla pasaulyje, buvo įsteigta Misūrio valstijos laikraščių savininkų pastangomis. O jeigu savininkai kartais bandydavo korumpuoti žurnalistiką, turėjome žurnalistų sąjungas, kurios apgindavo standartus.

Šiandien bet kas gali pasiekti masinę auditoriją. Užtenka skelbti nesąmoningą nuotrauką ar teiginį internete. Minios žmonių, kurie niekam neturi atsiskaityti, rašo tinklaraščius ir socialiniuose tinkluose pateikia žinių, kurios gali būti teisingos ar visiškai klaidingos, reikšmingos ar bereikšmės... Plačiosios visuomenės akyse dingsta atskirtis tarp patikimų naujienų organizacijų ir cirko. Vienas tyrimas nustatė, kad pagrindinis jaunų žmonių informacijos apie politines kampanijas šaltinis yra televizijos komikai.

Taigi atrodo, kad po 100 metų žurnalistikos profesionalizacijos stebime jos deprofesionalizaciją. Ar būtų teisinga teigti, kad šiandien patys žurnalistai turi išlaikyti savo idealus ir kovoti už etikos ir profesionalumo standartus?

Jūs visiškai teisus. Evoliucija, kurią stebime žurnalistikoje, reikalauja, kad patys žurnalistai išlaikytų profesinius standartus nepriklausomai nuo žmonių, kuriose jie dirba. Jeigu darbdavys netaiško etikos standartų, telieka darbuotojams juos taikyti. Tačiau vienintelė reali galia, kurią žurnalistas turi, tai išeiti iš darbo. O esant sunkiai ekonominei situacijai tai padaryti gana sunku.

Norėčiau pabrėžti, kad yra esminis skirtumas tarp žurnalistikos ir organizacijų, kurios įdarbina žurnalistus ar jiems moka. Šiuo metu JAV pastebima, kai žurnalistai siekia plėtoti savo

profesiją pelno nesiekiančiose organizacijose, atskirai nuo žiniasklaidos bendrovių. Kai kurie analitikai mano, jog žurnalistikos ateitis neatšiejama nuo pelno nesiekiančių organizacijų iniciatyvų. Tiesa, ši tendencija nėra visiškai nauja – juk daug dešimtmečių veikia visuomeniniai transliuotojai, kurie gauna lėšų ir iš vyriausybės, ir iš nevyriausybinų organizacijų. Ir šių pelno nesiekiančių transliuotojų darbas įgauna naują svarbą JAV, ypač radijo naujienų srityje.

Kaip dabartiniai pokyčiai atsispindi žurnalistikos studijų programose, tarkime, Misūrio žurnalistikos mokykloje? Kaip keičiasi žurnalistų ugdymas?

Misūrio universiteto Žurnalistikos katedra įkurta 1908 m. siekiant kelti šios profesijos lygį ir išmokyti studentus žurnalistikos praktinių įgūdžių bei standartų. Studijų programa visada rėmėsi įsitikinimu, kad žurnalistikos geriausiai išmokstama atliekant praktinį darbą su dėstytojais, kurie yra patyrę redaktoriai. Pati mokykla turi keletą savo žiniasklaidos priemonių, kai kurios jų sėkmingai konkuruoja dėl apdovanojimų ir su komercine žiniasklaida.

Šiandien varomasis JAV žurnalistikos mokyklų principas yra konvergencija. Tai – koncepcija, teigianti, kad įgūdžių kursai neturi apsiriboti konkrečia medija. Poslinkis į multimediją švietime yra augančio naujienų organizacijų skaičiaus atspindys. Šios organizacijos prašo reporterių ne tik rengti tradicinį reportažą, bet taip pat pasirūpinti ir nuotraukomis, vaizdo įrašais, rašyti tinklaraštį ir atnaujinti socialinių tinklų informaciją.

Vis daugiau radijo ir televizijos stočių nori, kad jų reporteriai parengtų išsamias tekstines savo reportažų versijas organizacijos

interneto svetainei. Jau prieš kelerius metus kai kurios vidutinio dydžio stotys pradėjo mažinti ar netgi atsisakė operatorių etatų, nes naudodamasis skaitmeninėmis technologijomis pats reporteris gana lengvai gali pats filmuoti ir redaguoti vaizdo medžiagą. Kaip tik šiandien Čikagos laikraštis „Sun-Times“ paskelbė, kad atleidžia visus savo 28 etatinius fotografus, nes reporteriai ir laisvai dirbantys fotografai gali pasirūpinti reikalingomis nuotraukomis.

„Kuprinės žurnalistas“ – šitaip žmonės vadiną naująjį XXI a. daugiafunkcij reporterį. Juk visa tai, ko jam ar jai reikia informacijai rinkti, reportažui parengti ir išsiųsti redakcijai, telpa mažoje kuprinėje. Tiesą pasakius, šis terminas jau atgyvenęs, nes turint išmanųjį telefoną nebereikia net ir kuprinės. Beveik visas reikalingas funkcionalumas jau slypi tame viename aparate.

Asmeniškai aš bijau, kad nuėjome pernelyg toli mokydami techninių žurnalistikos įgūdžių vietoj pamatinių dalykų. Technologijos evoliucionuoja taip greitai, jog tai, ko galima mokytis šiandien, greičiausiai bus visiškai pasenę ir nenaudinga vos po kelerių metų. Man atrodo, daug svarbiau ugdyti ateities žurnalistų gebėjimus rasti, suprasti ir vertinti informaciją, spręsti, kas yra naujiena, mokėti atlikti interviu, išmintingai dėlioti veiksmus, kai spaudžia laikas, bendrauti su informacijos šaltiniais, žinoti, kada reportažui parengti jau užtenka medžiagos.

Dar svarbiau, kad studentai įgytų supratimą apie tuos mūsų kolektyvinius standartus, užtikrinančius visuomenę, jog tai, ką mes pasakojame, yra tikslu, subalansuota ir tikrai atspindi tai, ką mes laikome svarbiu.

Šiek tiek papasakokite apie „Online Journalism Institute“ (OJI).

OJI – tai tarptautinė iniciatyva, siekianti ugdyti naująją žurnalistų kartą naudodamasi internetu. Projektas susideda iš trijų dalių: tinklalapiai apie pagrindinius žurnalistikos įgūdžius ir principus, studentų užduočių sistema ir tarptautinis profesionalių žurnalistų mentorių tinklas. Mentorai dirbs su OJI studentais individualiai – skirs jiems užduotis, vertins jų darbą ir patars jų profesinio lavinimosi klausimais. Tikimės jau vasaros pabaigoje iš dalies pradėti veiklą.

Institutas, viena vertus, skirtas tai augančiai internete dirbančių žurnalistų grupei, kuri neturi formalaus žurnalistinio išsilavinimo. Galbūt jie užsiima žurnalistine veikla be reikšmingo atlygio ir šalia kito darbo, tačiau yra motyvuojami to paties tikslo, kurio siekia ir jų „viso etato“ kolegos žurnalistai – troškimo papasakoti ką nors svarbaus. Jiems dažnai trūksta žurnalistinių įgūdžių. O visuomenė vis labiau naudojasi jų sukurtu turiniu, todėl visiems naudinga, kad šie netradiciniai žurnalistai suprastų žurnalistikos etiką, standartus ir principus, kad turėtų įgūdžių tai daryti teisingai. Be to, OJI mokymo sertifikatas galėtų pasitarnauti kaip tam tikras kokybės ženklas tokiems žurnalistams, kurių darbu vis dažniau remiasi ir tradicinės medijos.

Taip pat manome, jog šios programos struktūra puikiai tinka pagalbiniais žurnalistų mokymams besivystančiose šalyse, kur dar nėra stiprių žurnalistikos mokyklų. Aš pats patyriau, kad Vakarų pasaulio pastangos prisidėti prie žurnalistų mokymo Jūsų regione žlugus Sovietų sąjungai dažnai pernelyg brangiai kainavo ir nedavė ilgalaikės naudos. Paprastai tai apsiribodavo Vakarų šalių dėstytojų skrydžiu savaitei ar

dviem vesti seminarų. Mano kolegos iš Vidurio ir Rytų Europos šiek kiek paniekinamai juos vadindavo „profesoriais parašutininkais“.

OJI sieks, kad kiekvienas studentas užmegztų ilgalaikius santykius su mentoriumi. Mentorai bus atrinkti pagal jų profesinius gebėjimus, pasiekimus ir žinias. El. paštas, interneto svetainė, vaizdo konferencijos internetu ir interaktyvi programinė įranga kartu sudaro beveik nemokamą alternatyvą brangioms tarptautinėms kelionėms. Ši metodika išaugo iš mano ankstesnių patirčių, kai dirbau su studentais Lenkijoje, o vėliau ir Indijoje.

Jūs daug metų aktyviai dirbate radijo, televizijos ir interneto medijose. Kaip metams bėgant naujosios technologijos pakeitė Jūsų, kaip reporterio ir redaktoriaus, kasdienį darbą?

Gal pasirodys ir banalu, tačiau mobilieji telefonai padarė daug didesnę įtaką, negu mano jaunesni kolegos įsivaizduoja. Anksčiau

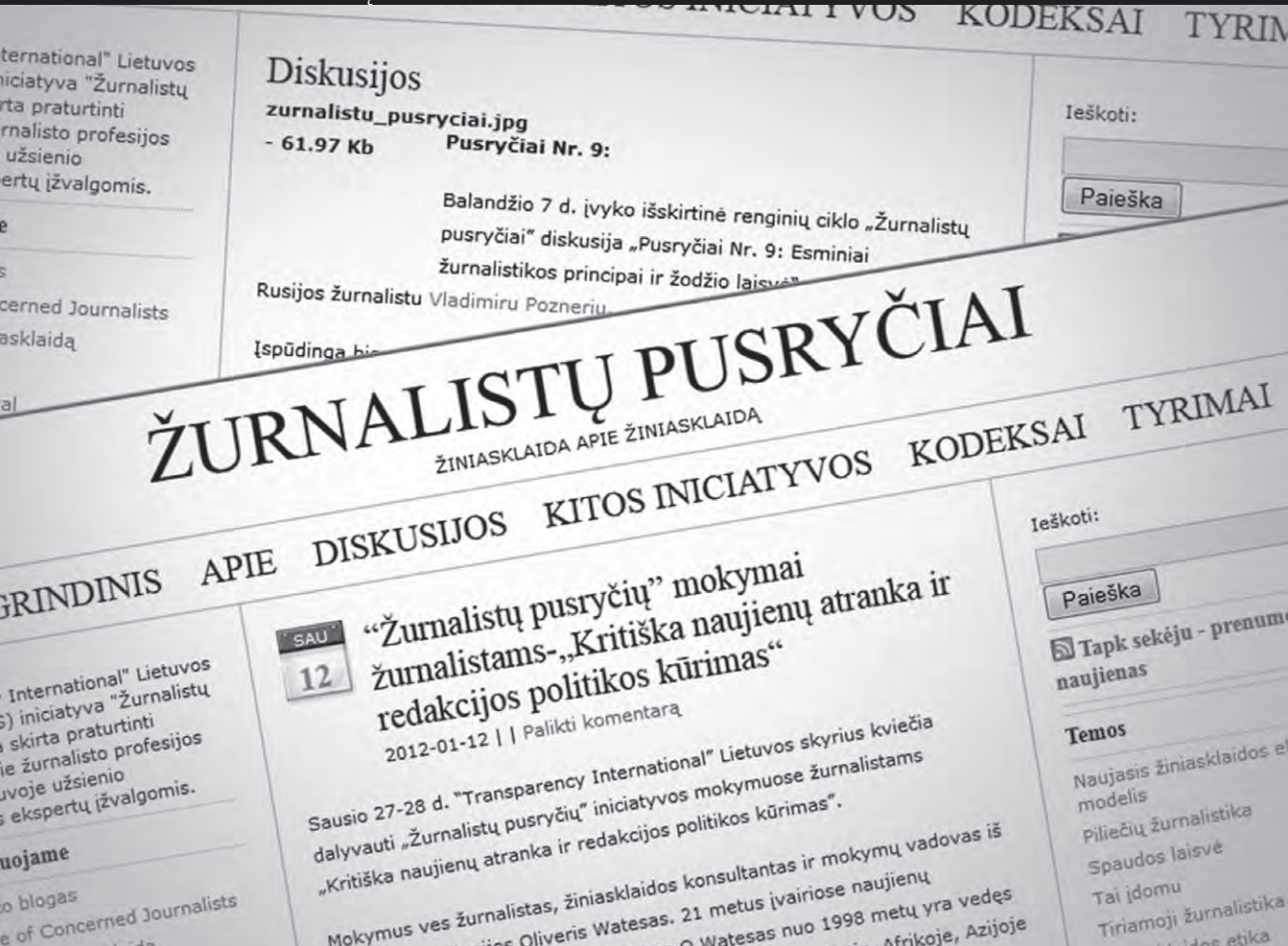
vienintelis būdas susisiekti su šaltiniu būdavo skambutis laidiniu telefonu jam ar jo sekretorei. Jei jo nėra biure, tai tau paprasčiausiai nepasisekė. Dabar mobiliuoju telefonu galiu bet kada susisiekti su šaltiniu. Naudodamasis išmaniuoju telefonu nesu „pririštas“ prie savo biuro, nes bet kur būdamas galiu gauti ir atsakyti į elektroninius laiškus ar ieškote informacijos internete. Esu geografiškai laisvas.

Vis lengviau, pigiau ir greičiau galima perduoti reportažus redakcijai. Korespondentams kartais iš viso nebereikia biuro, užtenka nešiojamojo kompiuterio ir bevielio interneto. Žinoma, internetas reporteriams yra išpūdinga priemonė informacijai ieškoti bet kur pasaulyje, tik reikia mokėti atskirti tai, kas tikra. Naujoji žurnalistų karta turbūt negali įsivaizduoti, kiek valandų ar dienų triūsdavome, norėdami gauti informacijos, kuri šiandien pasiekama poros mygtukų paspaudimu.

Dėkoju už pokalbį.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

„Žurnalistų pusryčiai“ – žurnalistams iš pašaukimo

Tomas Taškauskas

Nepriklausomos Lietuvos žiniasklaida tokia pat jauna, kaip ir 23 metus skaičiuojanti mūsų valstybė, todėl nenuostabu, kad žurnalistai susiduria su įvairiomis skaidrumo ir atskaitingumo dilemomis. Praturtinti diskusijas apie žurnalistų profesijos iššūkius Lietuvoje užsienio žiniasklaidos ekspertų išvalgomis siekia jau ketvirtus metus sėkmingai gyvuojanti „Transparency International“ Lietuvos skyriaus (TILS) iniciatyva „Žurnalistų pusryčiai“. Anot iniciatyvos koordinatorės Rugilės Trumpytės, į „Žurnalistų pusryčių“ organizuojamas diskusijas ir seminarus ateina žurnalistai, kuriems rūpi profesinės problemos ir darbo etika, kuriems ne vis vien, kaip renkama informacija, kurie nori sužinoti apie geriausius užsienio pavyzdžius ir pasisemti daugiau patirties.

Problemas atskleidė tyrimai

Idėja organizuoti „Žurnalistų pusryčius“ kilo po dviejų TILS tyrimų. Pirmiausia tai 2007 m. atliktas unikalus sociologinis-kriminologinis tyrimas „Žiniasklaidos skaidrumas“, atskleidęs Lietuvos verslininkų požiūrį į žiniasklaidos skaidrumą. Tąkart apklausus 502 vidutinio ir stambiojo verslo įmonių atstovus paaiškėjo, kad absoliuti dauguma verslininkų tiki milžiniška žiniasklaidos galia nulemti asmenų ar įmonių sėkmę. Beveik 62 proc. respondentų visiškai tiki ir per 29 proc. apklausos dalyvių greičiau tiki, kad nepalankios žiniasklaidos publikacijos ir transliacijos gali sužlugdyti įmonę arba asmenį. Per 54 proc. su žiniasklaidos redaktoriais ir direktoriais susidūrusių verslininkų teigia, esą jiems buvo leista suprasti, kad už reklamą tos žiniasklaidos priemonės žurnalistai parengs palankią publikaciją apie jų įmonę.

2009 m. atliktame tyrime „Žiniasklaidos atskaitingumas Latvijoje, Lietuvoje ir Švedijoje“ analizuotos kelių Lietuvos dienraščių („Lietuvos rytas“, „Respublika“, „Lietuvos žinios“, „Verslo žinios“, „Vilniaus diena“) 2008 m. publikacijos. Išnagrinėjus dienraščių skaidrumą penkiais aspektais (ištaisyimai, savininkystės viešumas, personalo politika, informacijos rengimo politika ir grįžtamasis ryšys) ir palyginus Lietuvos rezultatus su analogiškais tyrimais Latvijoje ir Švedijoje, mūsų šalies dienraščių skaidrumas ir atskaitingumas įvertintas prasčiausiai.

„Tyrimų rezultatai parodė, kad žurnalistikos skaidrumo srityje reikia dirbti. Tada ir prasiidėjo „Žurnalistų pusryčių“ iniciatyva. Kadangi žiniasklaidos istorija nepriklausomoje Lietuvoje yra gana trumpa, nusprendėme kviesti profesionalius, daug patirties turinčius specialistus iš užsienio žiniasklaidos priemonių, tokių kaip

BBC, „The Guardian“, – pasakoja iniciatyvos koordinatorė R. Trumpytė. – Jei norime pokyčių, pvz., keisti redakcijų darbo politiką, kad būtų priimti etikos kodeksai, augtų žurnalistų atskaitomybė, geriausia turėti konkrečių pavyzdžių. Žinoma, kaip sako patys užsieniečiai, nebūtinai tai, ką jie daro, gali tikti Lietuvai. Bet dalis gali tikti, kai kas – gali įkvėpti.“

Temas siūlo patys žurnalistai

„Žurnalistų pusryčių“ organizatoriai visada klausia pačių žurnalistų, kokią temą būtų svarbu aptarti arba su kokiomis problemomis žurnalistai susiduria redakcijose, kokių neaiškumų jiems kyla. „Temų nenuleidžiame „iš oro“. Visą laiką ieškome atmosferos, esame atviri pasiūlymams. Pvz., žurnalistikos studentai sako, kad jiems trūksta tam tikrų temų arba diskusijų universitete ir jas nurodo vertinimų anketose, – sako jau antrus metus iniciatyva besirūpinanti R. Trumpytė. – Praktikuojantiems žurnalistams mūsų mokymai yra proga susitikti ir pabendrauti su patyrusiu kolega iš kitos šalies. Dirbdamas kasdienį darbą turi daug temų ir mažai laiko, todėl jo tiesiog nelieta profesiniams klausimams.“

Nemokami „Žurnalistų pusryčių“ mokymai vyksta įvairiai: pradedant paskaitomis ir baigiant seminarais. Paskutiniuoju metu dažniau organizuojami seminarai, pvz., 2012 m. įvyko 5 diskusijos ir 8 seminarai. „Pradėjome rengti seminarus, nes matome, kad tada dalyviai labiausiai įsitraukia. Net diskusijoje visada lieka galimybė prabūti tylomis. Seminare dažniausiai dalyvauja iki penkiolikos dalyvių. Tai padeda lektoriui kokybiškai dirbti ir skirti dėmesio visiems susirinkusiems dalyviams. Be to, žurnalistai ir patys pradėjo prašyti, kad būtų daugiau praktinių užsiėmimų, ne diskusijų“, – teigia R. Trumpytė.

TILS darbuotoja šią situaciją sieja ir su Lietuvos žiniasklaidos rinkos specifika. Redakcijos nedažnai investuoja į savo žurnalistus. Patys žurnalistai irgi pripažįsta, kad retai vyksta į seminarus, kur galėtų plėsti kompetenciją. „Redakcijų kolektyvas dažnai keičiasi, ateina jaunesni, didžioji dalis patyrusių palieka žurnalistiką ir pasitraukia į viešuosius ryšius. Būna, kad jaunieji žurnalistai kartais į darbą žiniasklaidoje žiūri tik kaip į pajamų šaltinį. Bet tie, kurie iš tikrųjų nori dirbti žurnalistais ir kuriems rūpi profesinės problemos ir darbo etika, į „Žurnalistų pusryčius“ ateina“, – pasakoja R. Trumpytė.

Mokymai susilaukia sėkmės

Dauguma „Žurnalistų pusryčių“ organizuotų susitikimų buvo labai sėkmingi, sutraukdavo daug žurnalistų. Kelių temų, pvz., apie atominę energetiką, pasiklausyti susirinkdavo pilnos salės dalyvių. Kokybine prasme, anot R. Trumpytės, itin vykę taip pat buvo mokymai „Duomenų žurnalistika: kaip analizuoti ir vizualizuoti duomenis?“, kuriuos vedė šiuo metu Didžiojoje Britanijoje gyvenantis amerikiečių žurnalistas Kevinas Andersonas.

„Duomenų žurnalistika – tai viešai prieinamų neapdorotų duomenų analizė. Dažniausiai žurnalistai gauna apdorotus duomenis. Net informacija iš Statistikos departamento jau yra apdoroti duomenys, žurnalistai tiesiog juos perspausdina. Darbas su neapdorotais duomenimis daug specifiškesnis – reikia mokėti programomis tvarkyti gautuosius neapdorotus duomenis, žinoti, ką nori iš tų duomenų gauti, įžvelgti tendencijas ir pasidaryti išvadas, – pasakoja R. Trumpytė. – K. Andersonas pristatė kompiuterines programas ir medžiagą, kurią duoda pirmakursiams universitete, bet

seminaras buvo labai sunkus. Duomenų žurnalistika ne tik Lietuvoje, bet ir Europoje dar tik pradeda skintis kelią. Dažniausiai užsienio žiniasklaidos priemonėse tėra keli žurnalistai, kurie dirba su neapdorotais duomenimis, o Lietuvoje tai apskritai naujiena.“

Kadangi žurnalistai dažnai klausia, kaip rinkti informaciją arba kaip ją saugoti, kokie šaltiniai yra patikimi, kaip tikrinti faktus, didelės sėkmės susilaukė ir dviejų dienų „Žurnalistų pusryčių“ seminaras „Kaip žurnalistams, nepažeidžiant profesinės etikos, gauti sunkiai prieinamų duomenų ir kokiais būdais juos analizuoti?“.

Garsus serbų žurnalistas Miloradas Ivanovičius pasakojo, kaip pirmą kartą susidūrė su kokybiškuose Europos leidiniuose įsigalėjusiu faktų tikrinimu. Žurnalistas rašė apie vieną žinomą nusikaltėlį, visur prisistatantį išgalvotu vardu ir pavarde. Redaktorius jo paklausė, iš kur žurnalistas žino tikrąjį nusikaltėlio vardą. Serbas atsiuntė redaktoriui interviu nuorodą, kur nusikaltėlis pasako savo tikrąjį vardą, rado ir kitų straipsnių. Redaktorius mestelėjo: „Mums neužtenka tokių šaltinių. Tu turi būti tikras, kad toks yra nusikaltėlio vardas.“ Nors pagalvojo, kad visiška nesąmonė tikrinti, koks yra žmogaus vardas, serbas ėmė ieškoti informacijos ir galiausiai sosisiekė su vienu teismu Skandinavijoje, kuriame buvo teisiamas žmogus tokiu vardu ir pavarde. Paašškėjo, kad neva tikrasis nusikaltėlio vardas ir pavardė iš tiesų nebuvo tikrasis jo vardas ir pavardė. Šį atvejį M. Ivanovičius pateikė kaip pavyzdį, kodėl svarbu atidžiai tikrinti visus faktus.

Jeigu žurnalistui kokia nors tema įdomi, bet jis negali dalyvauti „Žurnalistų pusryčių“ mokymuose, visada yra galimybė kreiptis į

organizatorius ir po renginių, nes lektoriai dažniausiai palieka vertingos medžiagos. „Kartu tai ir galimybė užmegzti kontaktus, nes jei neužtenka paliktos medžiagos, galima su lektoriumi susisiekti tiesiogiai. Didžioji dalis svečių iš užsienio visą laiką sutinka padėti ir patys sako, kad žurnalistai rašytų el. laiškus, jei jiems kyla kokių neišskumų“, – teigia R. Trumpytė.

Kuriasi bendruomenė

Į „Žurnalistų pusryčių“ organizuojamus mokymus įsitraukia vis daugiau dalyvių. „Pirmaisiais metais buvo mažesnis susidomėjimas. Dabar – „Žurnalistų pusryčių“ pikas. Apie iniciatyvą žinoma, susiformavęs nuolat dalyvaujančių žurnalistų branduolys, prisijungia naujų žmonių. Žurnalistai patys aktyviai dalijasi savo įžvalgomis, rekomendacijomis, pastebėjimais“, – sako R. Trumpytė.

Vis dėlto nors iniciatyva yra ganėtinai žinoma Vilniuje ir Kaune, regionuose apie šiuos mokymus daug kas net negirdėjęs. „Norėtusi, kad „Žurnalistų pusryčiai“ būtų žinomesni, todėl stengiamės eiti į regionus, daryti mokymus kituose Lietuvos miestuose. Pvz., kai rengėme seminarą Palangoje, dalis žurnalistų pirmą kartą sužinojo apie mūsų iniciatyvą“, – prisimena R. Trumpytė.

Antra problema – ne visi Lietuvos žurnalistai ką nors žino apie į mokymus pakviestą svečių ir yra susipažinę su jo veikla. „Nors tai būna Europoje arba pasaulyje garsus žurnalistas, skaitantis pranešimus įvairiose konferencijose ir darantis įdomius tyrimus, Lietuvos kontekste

jis nežinomas. Dalis lietuvių žurnalistų neseka užsienio žurnalistikos naujienų ir tiesiog nežino, kokios temos nagrinėjamos, kokie ryškiausi klausimai keliantys žurnalistai, kokie nauji centrai kuriasi“, – teigia R. Trumpytė.

Mokymai vyks ir toliau

Nors „Žurnalistų pusryčių“ rezultatai ir nėra labai aiškiai pamatuojami, mokymai bus tęsiami ir toliau. „Pagrindinis klausimas, kurį keliamo, ar ši iniciatyva yra reikalinga. Jeigu ji reikalinga, ar matome pokytį, ar ši iniciatyva prisideda prie žiniasklaidos savimonės, skaidrumo, etiškumo, – sako R. Trumpytė. – Net jei ir nėra pastebimų pokyčių įvairių žiniasklaidos priemonių politikoje, mokymuose dalyvaujantys žurnalistai nurodo, kad jiems tai labai svarbu. Pavyzdžiui, kartais žurnalistai neberenka informacijos taip, kaip iki tol rinko, atsisako kai kurių temų arba ima apie tai aktyviau diskutuoti su kolegomis.“

Vertindami 2012 m. organizatoriai mato, kad į mokymus ateina vis daugiau žurnalistų, kurie domisi, kada bus nauji susitikimai, ir aktyviai įsitraukia į „Žurnalistų pusryčių“ kūrimą, siūlo temas, rekomenduoja lektorius. „Matyti, kad jiems ši iniciatyva tapo poreikiu. Vis daugiau narių prisijungia ir prie mūsų „Facebook“ paskyros. Atsižvelgdami į tai manome, kad reikėtų tęstinumo. Tas pats aiškėja ir iš vertinimo anketų, ir iš asmeninių pokalbių“, – sako R. Trumpytė.

Daugiau informacijos apie „Žurnalistų pusryčių“ rengiamus seminarus ir diskusijas rasite <http://www.facebook.com/zpusryciai>

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

„Wikipedija“ – pasaulis keičiasi

Mykolas Okulič-Kazarinas

Atsiradusi vos prieš dešimtmetį „Wikipedija“ tapo pagrindiniu enciklopedinės informacijos šaltiniu internete. Tūkstančių entuziastų žinios ir pastangos virto laisvoja enciklopedija, pateikiama interneto serveriuose.

Paplitus kompiuteriams ir atsiradus elektroniniams leidiniams prasidėjo diskusijos, ar popierių pakeis kompiuterinės laikmenos. Dabar jau diskutuojama, kada popierių pakeis kompiuterinės laikmenos. Dauguma laikraščių jau turi savo svetaines internete, ieško būdų, kaip užsidirbti iš internete pateikiamos informacijos, tačiau kioske vis dar parduodami ir popieriniai leidiniai. Sukurti patogūs elektroninių knygų skaitymo įrenginiai, tačiau kol kas dauguma knygų bent jau lietuvių kalba leidžiama tik popierinio formato. O popierines enciklopedijas jau pakeitė laisvoji enciklopedija „Wikipedija“. Ji skaitoma dažniau ir ją kuria daugiau autorių, negu visas popierines enciklopedijas kartu sudėjus. „Wikipediją“ sudaro daugiau straipsnių, negu bet kurią popierinę enciklopediją.

Kas kuria „Vikipedijos“ straipsnius

„Vikipedijos“ autoriai yra entuziastai, jie nėra įdarbinti „Vikipedijos“. Straipsnius gali kurti kiekvienas žmogus. Tai nesudėtinga turint įgūdžių, bet norint sukurti straipsnį vis dėlto būtina susipažinti su naudojama formatuoto teksto redagavimo sistema, pasidomėti, kokie keliami enciklopediškumo reikalavimai, kokia yra sutarta tokios pakraipos straipsnių struktūra ir apimtis. Dėl to sukurti pagalbos puslapiai, bet kas gali paskaityti redaktorių pasitarimus ir pats užduoti klausimą.

Kitų sukurtam straipsniui taisyti net ir tokių įgūdžių nereikia. „Vikipedijos“ kūrėjų bendruomenė tikisi, kad pastebėjęs korektūros arba faktinę klaidą pats iš karto ją nedelsdamas ištaisys. Siekiama, kad kiekvienas skaitytojas galėtų tapti redaktoriumi. Kad būtų paprasčiau, leidžiama redaguoti net neprisiregistravus. Kol kas daugelis skaitančiųjų straipsnius nedrįsta jų redaguoti, bet aktyvių redaktorių bendruomenė yra didelė ir vis auga, todėl akivaizdžios klaidos pastebimos ir ištaisomos per kelias minutes.

„Vikipedijos“ kūrėjai specializuojasi atlikti skirtingus darbus. Greitai šalinti klaidas ir vandalizmą padeda redaktoriai, kurie peržiūri naujausius keitimus. Kai kas pasirenka kalbos redaktoriaus arba maketuotojo misiją. Jei toks redaktorius dar ir programuoja, jis gali sukurti programą (*botą*), kuri automatiškai taisyty dažnai pasitaikančias klaidas. Prie turinio kokybės labai prisideda tam tikros srities specialistai, pildantys „Vikipediją“ savo srities informacija.

Formaliai skiriamos tokios redaktorių grupės:

- neregistruotas redaktorius – bet kas, atvertęs „Vikipedijos“ svetainę ir paspaudęs nuorodą „redaguoti“;

- registruotas redaktorius – asmuo, užpildęs registracijos formą;
- administratorius – redaktorius, kuriam bendruomenė suteikė papildomas teises, palengvinančias „Vikipedijos“ turinio priežiūrą;
- biurokratas – redaktorius, kuriam bendruomenė suteikė teisę valdyti kitų redaktorių teises (suteikti jiems administratoriaus arba biurokrato statusą).

Kas išlaiko „Vikipediją“

Redaktoriai nėra įdarbinti „Vikipedijoje“, tačiau vis dėlto reikia samdomų darbuotojų kompiuterių priežiūrai ir buhalterijai tvarkyti. Kainuoja ir kompiuteriai, ir patalpos, ir interneto ryšys bei elektros energija. Todėl kiekvienais metais „Vikipedija“ kviečia ją paremti. Kiekvieno puslapio viršuje matoma diagrama, kokia dalis reikalingų lėšų jau surinkta. Surinkus reikiamą sumą kampanija baigiama.

„Vikipedijos“ įkūrėjas Jimmy Wales konferencijoje „LOGIN 2012“ paminėjo, kad viena iš priežasčių, kodėl „Vikipedijoje“ nėra ir niekada nebus reklamos, yra ta, kad tai gali sumažinti bendruomenės norą dalytis. Kad nepasirodytų, jog padaręs kopiją kenkia „Vikipedijai“, sumažina jos pajamas iš reklamos.

„Vikipedijos“ skaitytojai

Tiksliausia būtų pasakyti, kad „Vikipedijos“ skaitytojais yra visi interneto vartotojai. „Alexa“ duomenimis¹, pastaruosius metus lankomiausių svetainių sąrašė „Vikipedija“ yra tarp 5 ir 8 vietos.

Beveik pusę „Vikipedijos“ lankytojų atveda „Google“ ir kitos paieškos sistemos. Siūlau

¹ <http://www.alex.com/siteinfo/wikipedia.org>

pabandyti paieškos laukelyje įrašyti augalo arba gyvūno pavadinimą, pavyzdžiui, „bijūnas“ arba „pelė“. „Vikipedijos“ straipsniai išsirikiuoja sąrašo pradžioje. Net įrašius firmos ar gaminio pavadinimą dažnai pirmoje vietoje yra įmonės svetainė, o antroje – „Vikipedijos“ straipsnis. Kartais ir atvirkščiai. „Vikipedijos“ straipsnis dažnai naudingai papildo įmonės svetainę nešališka informacija, pasitaiko, kad įmonės pokyčiai greičiau aprašomi „Vikipedijoje“ negu pačios organizacijos svetainėje.

Tūkstančiai interneto svetainių pateikia nuorodas į „Vikipedijos“ straipsnius. Tai atveda į „Vikipediją“ tų svetainių lankytojų. Be to, pakelia „Vikipedijos“ reitingą – tai viena iš priežasčių, kodėl „Vikipedija“ užima tokias aukštas vietas paieškos rezultatuose (žr. paieškos optimizavimas, SEO).

Tik atsiradus „Vikipedijai“ skaitytojų nerimą kėlė tai, kad ją redaguoti gali kiekvienas. Bijota nekokybiško turinio. Tyrimai parodė, kad net ir spausdintuose leidiniuose, kuriuos redaguoja gerai apmokamas kolektyvas, pasitaiko klaidų. O „Vikipedija“ parodė, kad didelis kolektyvas gali kurti ir apsaugoti nuo vandalų kokybišką turinį.

Kuo reikšminga „Vikipedija“

„Vikipedija“ reikšminga ne dėl to, kad ji elektroninė ir prieinama internete. Netgi ir ne dėl to, kad ji pasiekiamą nemokamai. Ir ne todėl, kad tai yra skaitomiausia informacija pasaulyje. „Vikipedija“ svarbi tuo, kad ji pradeda naują autorių bendradarbiavimo erą. Keičiasi požiūris į autorystę. Tai ne tik įrankis, padedantis patogiai keliams autoriams kurti vieną tekstą. Tai taip pat ir susitarimas dėl teisių į tą tekstą.

Kas pirmiau – višta ar kiaušinis? Tokį klausimą galima užduoti ir dėl „Vikipedijos“. Ar ji atsirado

pakitus požiūriui į autorystę, ar pati keičia požiūrį į autorystę?

Pasirodė, kad XX a. nusistovėjusi enciklopedijų kūrybos ir leidybos sistema gali būti pakeista lankstesne ir pigesne. Kompiuterių programų kūrėjai daugiau nei prieš 40 metų pastebėjo, kad kūrėjams verta bendradarbiauti ir dalytis, o ne konkuruoti tarpusavyje.² Tai naudinga ir programuotojams, ir vartotojams. „Vikipedijos“ kūrėjai šią filosofiją pritaikė ir enciklopedijos turiniui. Sistema pasiteisino.

„Vikipedija“ – kaip suneštiniai pietūs. Kiekvienas įneša savo dalį – tai, ko turi, ir tai, ką padaryti geriausiai moka. Skirtumas tas, kad pasidalinusiama maistu jo lieka mažiau, o pasidalijęs informacija nieko nepraranda. Todėl „Vikipedijai“ klestėti netrukdo tai, kad dalis skaitytojų niekada neprišidės prie jos tobulinimo.

Nepanaudotos galimybės

„Vikipediją“ kuria ne tik entuziastai. Valstybės, miesto ar muziejaus interesas būti gražiai ir tiksliai aprašytiems internete. Įprasta investuoti didelius pinigus į savo svetainę, tačiau galima daug sutaupyti pateikus informaciją ne savo interneto svetainėje, o „Vikipedijoje“. Tokių institucijų darbuotojai dažnai iš patriotizmo imasi tobulinti susijusius „Vikipedijos“ straipsnius, tačiau nebūtų netikėta darbuotojo pareigų apraše rasti „Vikipedijos“ straipsnių priežiūrą. Panašus ir komercinių įmonių interesas, tik jos paprastai labiau stengiasi pagražinti situaciją iškreipdamos faktus arba pateikdamos neenciklopedinio pobūdžio, jas gريانčius straipsnius. Bendruomenė taiso tokias klaidas, o įmonių darbuotojai padeda greičiau surinkti informaciją apie jas.

² <http://www.gnu.org/philosophy/>

Išlikis ir enciklopedijų leidyklos

Pradėjome nuo to, kad „Vikipedija“ jau užėmė popierinių spausdintų enciklopedijų vietą. Mokiniai, studentai, o pastaruoju metu vis dažniau ir mokslininkai atsiverčia „Vikipediją“ vietoj klasikinės daugiatomės enciklopedijos. Tai patogiau, greičiau, informacija operatyviai atnaujinama. Tai mažina spausdintų enciklopedijų paklausą, todėl jos turėtų tapti dar brangesnės ir dar mažiau paklausios.

Tai nereikia, kad turėtų užsidaryti visos enciklopedijų leidyklos. Tik jos turi taikyti kitą veiklos modelį. „Vikipedija“ padeda daug pigiau išleisti enciklopediją. Leidėjas gali nukopijuoti pasirinktus „Vikipedijos“ straipsnius ir samdyti autorius, kurie juos redaguotų ir papildytų. Tarp kitko, taip yra pigiau, negu kurti nuo pradžių, taigi toks veiklos modelis naudingas ir leidėjui. Šitaip sukurtos enciklopedijos negalima drausti kopijuoti. Vienintelis apribojimas leidėjui – enciklopedija turi būti platinama tomis pačiomis sąlygomis, kaip ir „Vikipedija“. Tai sukuria nišą specializuotoms enciklopedijoms. Jų vertė – koncentruota ir specialistų patikrinta tam tikros srities informacija.

Jimmy Wales į klausimą, ką jis mano apie tai, kad kažkas vagia (kopijuoja) „Vikipedijos“ duomenis, atsakė, jog jų neįmanoma pavogti, nes ji tam ir kuriama, kad žmonijos sukurta informacija būtų prieinama kiekvienam, kam jos prireikia, ir kiekviena „Vikipedijos“ kopija tarnauja šiam šviesiam tikslui.

Apie autorių

Mykolas Okulič-Kazarinas (g. 1970 m. Kaune), dėstytojas, informatikas, asociacijos „Atviras kodas Lietuvai“ prezidentas, „Vikipedijos“ redaktorius nuo 2005 m.

Įdomūs faktai apie „Vikipediją“

Iš Vilniaus kilęs „Facebook“ duomenų bazių inžinierius Domas Mituzas tarptautinę karjerą pradėjo nuo „Vikipedijos“. Pastebėjęs, kaip būtų galima patobulinti „Vikipedijos“ programinę įrangą, jis ėmėsi darbo ir tapo vienu iš „Vikipedijos“ programinės įrangos kūrėjų. Laisvosios enciklopedijos programuotojai, kaip ir redaktoriai, yra savanoriai entuziastai, tačiau Domui ši savanorystė atspirko sukaupę. Jo darbą pastebėjo švedų įmonės „AB MySQL“ atstovai ir pakvietė jį dirbti. „MySQL“ yra duomenų bazių valdymo sistema, naudojama daugelyje interneto svetainių.

Asteroidų žiede tarp Marso ir Jupiterio aplink saulę skrieja asteroidas „274301 Wikipedia“. Ukrainos astronomai 2008 m. rugpjūčio 25 d. atrado nežinomą asteroidą. Apskaičiavus jo orbitą paaiškėjo, kad tai tas pats asteroidas, kurį 1997 m. stebėjo Prancūzijos, o 2007 m. – JAV astronomai, tačiau ankstesnių stebėjimų duomenų nepakako jo orbitai apskaičiuoti. 2013 m. sausio 27 d. asteroidas pavadintas „Wikipedia“.³

Dirbęs ar tebedirba keliose įmonėse bei šiose mokslo įstaigose: Kauno medicinos institute, Vilniaus licejuje, Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarijoje, Mykolo Romerio universitete, Vilniaus Gedimino technikos universitete, Vilniaus universitete. Dėsto informatiką ir susijusius dalykus, kuria internetines informacines sistemas.

³ http://lt.wikipedia.org/wiki/274301_Wikipedija

Svastikos prispaustas vilniečių žodis

„Naujosios Lietuvos“ dienraščio puslapius pavarčius

Domas Šniukas

Kilus Vokietijos ir SSRS karui, Lietuvoje sovietiniai laikraščiai išėjo tik birželio 22 d. data, t. y. parengti išvakarėse. Skaitytojus tepasiekė nebent „Vilniaus balsas“. Visoje šalyje prasidėjęs sukilimas, kurio tikslas buvo atkurti Lietuvos nepriklausomybę, į savo sukurį įtraukė ir žurnalistus: birželio 24 d. Kaune pasirodė Lietuvos aktyvistų fronto laikraštis „Į laisvę“, o 29 d. Vilniuje – miesto (piliečių) komiteto leidinys „Naujoji Lietuva“ (toliau – NL). Abu jie tapo ir vieninteliais šalies dienraščiais: NL – visam nacių okupaciniam laikotarpiui, o „Į laisvę“ – iki 1942 m. pabaigos, kai buvo sustabdytas, o vietoje jo pradėta leisti „Ateitis“. Frontui nugarmėjus į Rytus, Lietuvoje, be jau minėtų, buvo leidžiami šie laikraščiai (neskaitant žurnalų): „Ūkininko patarėjas“ (Kaunas), „Karys“ (Vilnius), „Savaitė“ (Kaunas), „Savitarpio pagalbos žinios“ (neperiodinis, Kaunas), „Tėvynė“ (vėliau „Tėviškė“, Šiauliai), „Panevėžio apygardos balsas“, „Žemaičių

žemė“ (Telšiai), „Naujosios Biržų žinios“. Karo pradžioje trumpai dar ėjo „Naujoji gaidynė“ (Marijampolė, LNP), „Laisvas žodis“ (Kėdainiai, LAF), kiek ilgiau „Tėvų žemė“ (Vilnius, LNP). 1943 m. pasirodė savaitraštis „Lietuviai“, skirtas Reiche dirbantiems tautiečiams. Lietuvos žurnalistai guodėsi, kad tuo metu Latvijoje ėjo 25, o Estijoje – 14 laikraščių, jų redakcijos buvo kur kas geriau aprūpintos popieriumi, darbuotojai turėjo geresnes darbo sąlygas. Ar to priežastis buvo lietuvių apsileidimas, ar okupacinės valdžios palankesnis požiūris į mūsų kaimynus (Latvija ir Estija organizavo legionus kovai Rytų fronte, Lietuva – ne), šiandien sunku vienareikšmiškai atsakyti.

1941 m., kol dar turėta iliuzijų dėl Lietuvos nepriklausomybės, kol bent formaliai veikė Laikinoji vyriausybė, spaudą savo žinioje norėjo turėti tarp savęs konkuruojančios politinės

organizacijos – Lietuvių aktyvistų frontas (LAF) ir Lietuvos nacionalistų partija (buvę voldemarininkai, LNP). Tai ypač pasakytina dienraščio „Į laisvę“ atžvilgiu, kurį nacionalistai buvo numatę užimti liepos 23–24 d. planuoto pučo prieš Laikinąją vyriausybę metu. Jie su numatytu redaktoriumi Stepu Povilavičiumi-Vykintu buvo įsiveržę net į „Žaibo“ spaustuvę, tačiau okupantų valdžios palaikymo nesulaukė.

Naciai metodiškai naikino Lietuvos nepriklausomybės viltis: rugpjūčio 5 d. „prieš savo ir tautos valią“ atsistatydino Laikinoji vyriausybė, rugsėjo 26 d. buvo uždraustas LAF. Neilgai džiaugėsi ir nacionalistai, tikėjęsi generalinio tarėjo, buvusio voldemarininko gen. Petro Kubiliūno globos. Jų partija buvo paleista gruodžio 17 d. Nuo to laiko okupantai besąlygiškai perėmė Lietuvos spaudos kontrolę, paverė ją totalinės nacistinės propagandos sraigteliu.

Ko verta taip kontroliuota spauda? Gal būtų geriau, jeigu jos nebūtų buvę? Ko verti joje dirbę žurnalistai? Kiek teisus teiginys, kad cenzuruojama spauda nėra už save atsakinga? Į šiuos ir kitus klausimus bandysime atsakyti Vilniuje 1941–1944 m. leisto dienraščio NL pavyzdžiu.

Rašant šį straipsnį naudotasi „Naujosios Lietuvos“ 1941–1944 m. komplektais, Lietuvos centriniame valstybės archyve esančiu redakcijos fondu (f. R 639), redakcijoje dirbusių žurnalistų mano užrašytais atsiminimais: Salomėjos Narkeliūnaitės 1997 m. rugsėjo 6 d. ir Petro Averkos 1997 m. gruodžio 2 d., Rapolo Mackonio kn. „Amžiaus liudininko užrašai: atsiminimai“ (2001), Zenono Blyno kn. „Karo metų dienoraštis, 1941–1944 m.“ (2007), Vytauto Rimkaus kn. „Lietuvių sukilimas Vilniuje

1941 m.“ (1984), Antano Leparsko pranešimu „Lietuviška spauda pirmaisiais nacių okupacijos metais“ tarptautinėje konferencijoje „SSRS ir Vokietijos karo pradžia Baltijos šalyse“, Vilnius, 2011 m. birželio 29–30 d., Vytauto Česnaičio str. „Žinomi ir nežinomi Jurgio Arno Šaltenio vokiečiųmečio slapyvardžiai“ (*Literatūra ir menas*, 2008 08 01) ir kita literatūra.

„Naujosios Lietuvos“ ištakos

Nors Vokietijos ir SSRS karo pradžios laikraščiai, išskyrus „Naująsias Biržų žinias“, gimė, galima sakyti, plynioje vietoje, esama prasmės pakalbėti apie NL dienraščio ištakas. Mat jį pradėjo leisti tas pats žurnalistų branduolys, kuris 1939–1941 m. dviem skirtingomis politinėmis sąlygomis rengė „Vilniaus balsą“. Tai lėmė istorinės to meto Vilniaus aplinkybės.

Pirmasis „Vilniaus balso“ numeris pasirodė 1939 m. spalio 28 d., kai į atgautą Vilnių įžengė Lietuvos kariuomenė. Jį išleido žinomo Vilniaus visuomenės veikėjo, kovotojo prieš okupuotos Rytų Lietuvos polonizaciją Rapolo Mackevičiaus-Mackonio suburti vietos žurnalistai.

Laikraštis toliau buvo leidžiamas remiantis pačių vilniečių jėgomis (Jeronimas Cicėnas, Vincas Martinkėnas, A. Pangonis, Petras Averka), tik pavaduotoju dirbo iš Kauno atvykęs Adolfas Nezabitauskas, o reporteriu – iki Klaipėdos užgrobimo „Vakarų“ dienraštyje dirbęs Stasys Macijauskas. Pastarasis 1940 m. vasarą tapo bene svarbiausiu asmeniu redakcijoje – rašė „liaudies vyriausybę“ giriančius, buvusį A. Smetonos režimą smarkiai kritikuojančius redakcinius straipsnius. Naujoji valdžia jį buvo paskyrusi net redaktoriumi,

tačiau tą pačią dieną įsakymą atšaukė ir paskyrė vilnietį poetą Albiną Žukauską. Įsivertinus okupaciniam režimui, jis buvo irgi pakeistas vilniečiu komunistu Jonu Karosu. R. Mackonis liko dirbti metranpažu. Redakcijoje dar dirbo Jonas Čekys, Zigmas Umbražiūnas, Danas Pumputis, Vincas Kuolaitis, Zigmas Prankelevičius. Tų pat metų rudenį reportere pradėjo dirbti Vilniaus universiteto pirmakursė Salomėja Narkeliūnaitė. Maždaug šios sudėties redakcija „Vilniaus balsą“ leido iki Vokietijos ir SSRS karo pradžios.

Dienraščio pasirodymo aplinkybės

Vokiečiai Vilnių užėmė birželio 24 d. Dar besitraukiant Raudonajai armijai bei sovietiniam aktyvui (ir „Vilniaus balso“ redaktoriui J. Karosui), sostinėje pradėjo veikti sukilėliai. LAF iniciatyva įsikūrė Vilniaus miesto ir srities piliečių komitetas, kuriam vadovavo universiteto docentas Stasys Žakevičius. Sulaukus vokiečių karinės valdžios leidimo, birželio 29 d. pasirodė komiteto laikraštis NL.

S. Narkeliūnaitė teigia, kad idėja atgaivinti Vilniuje lietuvišką laikraštį kilusi R. Mackoniui, kai dalis „Vilniaus balso“ žurnalistų spaustuvėje Matulevičiaus g. 4 (sovietmečiu buvo Ryšių ministerija, telegrafas, dabar „Kempinski“ viešbutis) diskutavo, ką daryti. Nors S. Žakevičius universitete S. Narkeliūnaitėi nieko nedėstė, pažino ją per docento uošvį Vaclovą Biržišką. Abu nuėjo į komiteto būstinę, kuri buvo įsikūrusi šalia – Vyskupų

rūmuose (dabar Prezidentūra). S. Žakevičius pasakęs: „Tai leiskite, tik atneškite mums „šlapius puslapius“*, kad ko nors nepageidautino nebūtų.“ Pasiteiravo, koks bus pavadinimas. Išgirdęs, kad „Vilniaus balsas“, S. Žakevičius į tai nesureagavęs. Kai delegatai grįžo į redakciją, už redaktoriaus stalo rado besėdintį advokatą Antaną Kazlą, vieno iš sukilėlių būrių vadą. Pastarasis, kalbėjęs miesto komiteto vardu, įsakė leisti „Naująją Lietuvą“. R. Mackonis bandė įrodinėti, kad turi būti gerbiama leidinio istorija – „Vilniaus balsas“ pradėtas leisti į sostinę įžygiavus Lietuvos kariuomenei, net bolševikai nedrįso jo pavadinimo keisti, tačiau sulaukė kategoriško ne¹.

Patsai R. Mackonis irgi prisimena, kad laikraščio leidimu pradėjo rūpintis „pirmąją Vilniaus laisvės dieną“, tačiau tik birželio 28 d. S. Žakevičius jam pavedęs redaguoti. Pirmąjį numerį išleisti jam padėjo S. Narkeliūnaitė, Zigmas Umbražiūnas ir ypač aktyviai veikusi Ona Jagomastaitė-Vilmantienė. Tai ji pasiūlusi laikraštį pavadinti „Naująja Lietuva“, visą pirmojo numerio medžiagą vokiškai perskaičiusi Vilniaus karo komendantui Ostmanui, kuris ir davęs leidimą spausdinti².

Ona Jagomastaitė-Vilmantienė ir jos tėvas Enzys Jagomastas, „Spindulio“ spaustuvės vadovas, argumentuodami, kad gali spręsti klausimus, susijusius su vokiečių valdžia, tomis dienomis redakcijoje rodė didelį aktyvumą, tačiau rugpjūčio mėnesį šeima buvo sušaudyta Paneriuose. Pirmųjų numerių ideologiją bene daugiausiai įtaigojo Stepas Povilavičius-Vykintas,

* Seniau linotipu surinktus tekstus į puslapius ant specialių stalų laužydavo metranpažas. Redagavimui, korektūrai skirtiems rinkinio atspaudams naudodavo sudrėkintą popierių (sausas po volu sutrūkinėdavo). *Red. past.*

¹ S. Narkeliūnaitės 1997 09 06 prisiminimai.

² Mackonis R. *Amžiaus liudininko užrašai: atsiminimai*, Vilnius, 2001, p. 301–302.

vienas ir LNP šulų. Jo redakcinis straipsnis „Vergijai žlugus“ (06 30), straipsniai „Organizuota Lietuva“ (07 09) ir kiti kupini antisemitizmo ir entuziazmo žygiuoti su „didžiąja vokiečių tauta į Naująją Europą“.

Taigi dalis žurnalistų, dar prieš kelias dienas rengusių liaupses apie J. Staliną, V. Molotovą ir bolševizmą, šviesią Lietuvos ateitį SSRS „tautų brolijoje“, visiškai veidrodiniu principu turėjo pradėti garbinti A. Hitlerį, J. Gebelsą, fašizmą ir šviesią šalies ateitį Didžiąjame Reiche. Tiesa, anksčiau daugiausia TASS (*Telegrafnoje agentstvo Sovetskogo Sojuza*), o dabar DNB (*Deutsches Nachrichtenbüro*) agentūrų tekstais. Šiandien tai atrodo karikatūriškai, galima žurnalistus smerkti, tačiau to meto realybė buvo žiauri, ir niekas nenorėjo fiziškai dingti raudonojo ar rudojo imperinio totalitarizmo girmose. Juoba kad abu okupantai atėjo kaip „išvaduotojai“: vienas iš autoritarizmo („fašistinio kapitalizmo“), kitas – iš bolševizmo vergijos. Daug žmonių tiesiog buvo suklaidinti, o kai susivokė – buvo vėlu ką nors taisyti.

Sukilimo būrių Vilniuje vadas Algirdas Gustaitis (Vytautas Rimkus) prisimena, kad S. Žakevičius jo prašęs būti R. Mackonio „tikrintoju“ (cenzoriumi), nes „*Rapolas Mackonis gali būti per daug patriotiškai nusiteikęs ir per daug drąsiai rašyti, spausdinti apie vokiečius ar prieš vokiečius. Čia, esą, ne pasitikėjimo reikalas, bet atsargumo ir diplomatijos, nes mes turime laikytis galimai ramiau ir santūriau vokiečių atžvilgiu, kurie gal nėra draugiški lietuviams, bet juos nereikia išprovokuoti, nereikia iškart sukelti juose priešišką reakciją. Loškime uždaromis kortomis*“³.

³ Rimkus V. *Lietuvių sukilimas Vilniuje 1941 m.*, Londonas, 1984, p. 76.

Dienraščio redaktoriai ir žurnalistai

R. Mackonis NL redagavo du kartus: pirmąsias dvi savaites ir nuo 1942 07 20 iki 1943 m. kovo. Išgyveno, kad po to, kai organizavo dienraščio leidimą, subūrė redakciją, jis, prisiekęs vilnietis, naujųjų politinių aktyvistų buvo pakeistas S. Vykintu. Tik pastarajam pasitraukus į redakciją grįžo vadovauti meno skyriui. Antrąjį redaktoriavimą, jo žodžiais, lėmė: „*1. Nepagydoma manija rašyti, 2. sveiku protu neišaiškinama kova už negrįžtamą vakarykštę dieną, išliejant visą tulžį prieš Tarybų Sąjungą, ir 3. savotiška psichologinė katarakta žiūrint į okupanto darbuotę*“⁴.

Šis žmogus, kaip pilietis ir žurnalistas, susiformavo lenkų okupuotame Vilniuje, čia jis buvo savo tautinę tapatybę gynusių lietuvių švietėjas ir organizatorius. Lietuviybė jam buvo gyvenimo idealas, nieko bendro neturintis su karjera, prisitaikymu. Kita vertus, Lenkijoje, skirtingai negu Lietuvoje, nebuvo spaudos cenzūros, vadinas, laisviau buvo galima reikšti savo pažiūras, nuomonę. Bene to ir prisibijojo S. Žakevičius minėtame pokalbyje su A. Gustaičiu.

R. Mackonio redaguota NL, nors ir pažymėta rėkiančiu gebelsinės propagandos ženklu, buvo gerokai brandesnė, savarankiškesnė, turėjo platesnį bendradarbių iš kūrybinės inteligentijos ratą negu kitų redaktorių metais. Jis palaikė ryšius su rezistentinėmis organizacijomis. Buvo stengiamasi rengti kuo mažiau originalių tekstų tiek Rytų fronto tema, tiek skelbiant įvairius okupacinės

⁴ Mackonis R. *Amžiaus liudininko užrašai: atsiminimai*, Vilnius, 2001, p. 327.

Vyriausieji redaktoriai R. Mackonis, S. Povilavičius-Vykintas, J. Žukauskas, B. Tiškus

valdžios atsišaukimus, įsakymus, potvarkius. Nerasime aktyvių raginimų stoti į savisaugos batalionus, Reicho darbo tarnybą, legioną. Okupantai tai pastebėjo. 1942 m. lapkritį Vilniaus apygardos ir miesto komisarariato propagandos skyrius laiške redakcijai nurodė, jog nepakanka oficialiai pranešinėti apie didžiulius sovietų nuostolius, juos reikia palydėti savais, suprantama, liaupsinančiais, komentarais. Kitame rašte reikalauta, kad žurnalistai privalo perduoti skaitytojui ir savo tikėjimą pergale ir „nauja stipria Europa“.⁵ Maža to, redaktorius 1942 m. rugsėjo 10 d. perspausdino iš esesininkų organo „Das Schwarze Korps“ straipsnį „Germanizuoti?“, kuriame buvo išdėstytas vokiečių užkariautų tautų, tarp jų ir lietuvių, likimo rasistinis planas. Dėl to redaktorius buvo tardomas: kieno nurodymu jis tai padaręs; kas straipsnį išvertė (slaptumo sumetimais jį vertė ne redakcijos darbuotojas); kas iš anksto informavęs skaitytojus dėl tokio straipsnio pasirodymo, nes laikraščio numeris buvo žaibiškai parduotas; kodėl straipsnio spausdinimo nesuderinęs su propagandos skyriumi ir pan. Grįžęs su kolegų grupe iš propagandinės kelionės po Vokietiją ir ją girdamas, redaktorius vis dėlto neskubėjo įvykiams bėgti už akių: „Kada Berlynas įgis Naujosios Europos pastovaus centro pobūdį, šiandieną

teisti dar anksti, nes pačios Naujosios Europos likimas sprendžiamas ginklu ir tik jis vienas dabar turi lemiamą žodį“.⁶ (Kur begalinis tikėjimas Reicho galia?) Cenzorius W. Klau turėjo omeny R. Mackonio redaguotus mėnesius, kai dienraščio antrųjų metų proga teigė, jog lietuviai nesą minkšti partneriai, o gindavo savo nuomonę, „stengėsi savo laikraščiui suteikti tikrai lietuvišką veidą“. „Tačiau, – tęsė, – šios asmenybės, žinoma, turi suprasti, kad yra reikalingų dalykų, kurie stovi aukščiau. Šie žmonės negali būti parapiniai patriotai. Jie turi žinoti, dėl ko šioje kovoje kovojama.“⁷ Ir dėl minėto straipsnio perspausdinimo, ir dėl tylaus nacistinės propagandos boikoto R. Mackonis buvo priskirtas „tam tikram intelektualiniam sluoksniui“, prie „atsakingų asmenų“, dėl kurių kaltės buvo sužlugdytas lietuvių legiono formavimas ir kitos akcijos, tad areštuotas ir išsiųstas į Štuthofo lagerį.

Antruoju NL redaktoriais trumpai – 1941 07 15–1941 08 20 – dirbo S. Povilavičius-Vykintas, radikalios LNP, išpažinusios nacių ideologiją, aktyvistas. Šiam periodui Lietuvos laikraščiams tebebuvo būdinga

⁵ LCVA, f. R639, ap. 1, b. 6, p. 7, 4.

⁶ Mackonis R. Faktai ir išvados. Įspūdžiai iš kelionės po Vokietiją, *Naujoji Lietuva*, 1943, nr. 1.

⁷ Klau W. Kas mums svarbu? *Ten pat*, 1943, birž. 29.

emocinga antisemitinė–antibolševikinė retorika, nacių ginklo jėgos ir Hitlerio šlovimas. Iš redaktorių jis greitai pasitraukė, matyt, todėl, kad turėjo planų, susijusių su LNP veikla. Tai iš dalies patvirtina Z. Blyno dienoraštis.⁸

S. Vykintas su NL ryšius palaikė visą jos gyvavimo laikotarpį, kažkurį metų dirbo keliaujančiu reporteriu; buvo ne tik aktyvus autorius, bet ir neoficialus, ypač 1941–1942 metais, politinis prižiūrėtojas, darbuotojų lojalumo tikrintojas. P. Averka prisimena, kaip pirmomis karo dienomis, praeidamas pro ant redakcijos laiptelių sėdinčius žurnalistus, kurių dalis dirbo sovietiniame „Vilniaus balse“, S. Vykintas mestelėjo repliką: „Tai ką, prisikukavote?“ ir jų link du kartus nusispjovė. Vėliau jis atidžiai išstudijavo sovietinio laikotarpio „Vilniaus balsą“, jo žurnalistų, kurie dabar dirbo NL, rašinius ir pareikalavo atleisti S. Narkeliūnaitę, dar kažką. Tik po kurio laiko Salomėja buvo gražinta į darbą.⁹

Trečiuoju dienraščio redaktoriumi tapo redakcijoje dirbęs Juozas Žukauskas. Jis buvo baigęs teisę VDU, padirbėjęs ar bendradarbiavęs tautininkų leidiniuose („Trimite“, „Lietuvos aide“), Visuomeninio darbo vadybos spaudos referentu, bandęs plunksną beletristikoje. 1940 m. buvo pasitraukęs į Vokietiją ir grįžęs kartu su pirmaisiais vermachto daliniais¹⁰. Taigi, matyt, turėjo tvirtą vokiečių palaikymą. Redagavo 1941 08 20–1942 07 20. 1941 m. gruodį spaustuveje surinktą laikraščio pavadinimo logotipą jis pakeitė korektoriaus Viktoro Simankevičiaus pieštu: virš raidžių buvo

pavaizduota Gedimino pilis, Katedra ir Trys kryžiai. Dienraščio metrika buvo atkelta po pavadinimu, skelbiama redaktoriaus pavardė. J. Žukausko redagavimo laikotarpis sutapo su vermachto ofenzyva (išskyrus nesėkmę prie Maskvos) Rytų fronte, laikraštis buvo klusnus ir atsargus, tad propagandos prievaizdai labai nepriekabiavo.

Iš pradžių buvę šaltoki redaktoriaus ir pavaldinių santykiai atšilo, kai jis vedė vertėją Liliją Kaveckaitę.

Oficiali J. Žukausko pasitraukimo versija – išvykimas į užsienį studijuoti.

1943 m. kovo 17 d. areštavus antrą kartą dienraštį redagavusį R. Mackonį, jo vieton buvo paskirtas iki tol pavaduotoju dirbęs ir niekad ambicijų tapti redaktoriumi neslėpęs Bronius Tiškus. R. Mackonis manė, kad šis žmogus net veikęs už jo nugaros ar prieš jį.¹¹

Apie B. Tiškų turima mažiausiai žinių. Atrodo, iš Žemaitijos kilęs advokatas, žurnalistikos sferose negirdėtas. Redakcijos kolektyvui jis buvęs „keistas ir įtartinas“. Savo kabinete tik žymėdavęs, kuriuos vokiečių propagandos skyriaus ar DNB atsiųstus straipsnius reikia spausdinti, ir rašydavęs okupantus tenkinusius redakcinius. Praėjus trims mėnesiams po aukštojo mokslo įstaigų uždarymo ir intelektualų įkalinimo, antrąsias gimimo metines švenčiąs dienraštis susilaukė ir pagyrų. B. Tiškus laikraštį redagavo iki pabaigos – paskutinis numeris, skirtas trečiosioms metinėms, išėjo 1944 m. liepos 1 d.

⁸ Blynas Z. *Karo metų dienoraštis, 1941–1944*, Vilnius, 2007, p. 78–79.

⁹ S. Narkeliūnaitės 1997 09 06 ir P. Overkos 1997 12 02 prisiminimai.

¹⁰ Mackonis R. *Amžiaus liudininko užrašai: atsiminimai*, Vilnius, 2001, p. 308.

¹¹ Mackonis R. *Amžiaus liudininko užrašai: atsiminimai*, Vilnius, 2001, p. 328.

Pavardė ir vardas	Pareigos	Gimimo data	Adresas
Tiškus Bronius	Vyriaus. redaktorius	1917 02 19	A. Vivulskio g. 8-1
Šaltenis Jurgis	Kultūros sk. vedėjas	1911 04 23	Rožių al. 4-4
Mackus Feliksas	Vyriaus. red. pavaduotojas, tarnybos šefas	1911 07 24	Gedimino g. 45-20
Narkeliūnaitė Salomėja	Provinc. žinių ir kronikos sk. redaktorė	1920 10 07	Ankštoji g. 3-11
Čepas Vytautas	DNB žinių redaktorius	1911 03 21	Didžioji g. 24-14
Povilavičius Stepas	Keliaujantis reporteris	1905 11 23	Žygimanto g. 8-3
Docius Alfonsas	Techninis redaktorius	1916 11 12	Šv. Onos g. 46-7
Sprindis Adolfas	Reporteris	1921 01 29	Latako g. 3-5
Umbražiūnas Zigmas	Reporteris	1918 05 24	J. Jasinskio g. 1A-4
Simankevičius Viktoras	Vyr. korektorius	1921 02 27	Krokuvos g. 23-15
Markevičius Albinas	Korektorius	1921 03 27	Vokiečių g. 3-19
Burbulevičius Jonas	Vertėjas iš vokiečių k.	1913 08 24	A. Domaševičiaus g. 4-2
Mackevičiūtė Valerija	Vertėja iš vokiečių k.	1921 12 29	J. Basanavičiaus g. 35-7
Dervojedaitienė Elena	Vertėja į vokiečių k.	1905 04 03	Uosto g. 8-1
Leonavičius Povilas	Vertėjas į vokiečių k.	1916 10 11	Vilniaus g. 16-1
Barilaitė Julija	Sekretorė	1916 07 03	Pilies g. 22-1

Redakcijos etatiniai darbuotojai keitėsi nežymiai. Lentelėje pateikiama redakcijos sudėtis 1943 m., atėjus B. Tiškui.¹²

Per 1943 m. kovo inteligentų gaudynes vokiečiai areštavo ne tik R. Mackonį, bet ir reporterius Augustiną Stankevičių, Praną Žuką, S. Narkeliūnaitę. Pastaroji iš Kauno gestapo buvo paleista, o reporteriai iš Štuthofio lagerio grįžo tik po metų. P. Žukas nuo sumušimų buvęs net sutinęs. Abu vyrai vėl dirbo redakcijoje¹³.

Reikėtų pastebėti, kad vertėja E. Dervojedaitienė (Iešmantaitė), korektoriai Irena Vaičiulėnaitė ir Albinas Markevičius (vėliau Morkus,

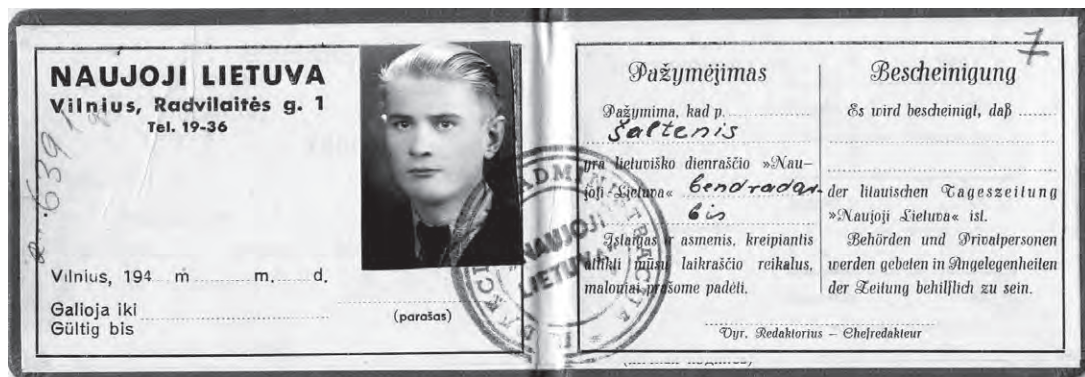
rašytojo Aneliaus Markevičiaus brolis) buvo literatai, dienraštyje spausdino savo kūrinius.

Techninis redaktorius Alfonsas Docius, kartu studijavęs ir Vilniaus dailės akademijoje, dienraštį pagyvindavo pieštais įvairių asmenų portretais, šaržais, grožinių kūrinių iliustracijomis, antraštėmis.

Antrosios SSRS okupacijos akivaizdoje išsiskirstydami NL žurnalistai redakcijos archyvo (bent dalies) nesunaikino. Atradę jį naujieji šeiminkai – taip pat, tik fondą papildė savuoju lapu, informuojančiu, kur yra buvę redakcijos darbuotojai. Šalia B. Tiškaus, J. Šaltenio, F. Mackaus, V. Čepo, S. Narkeliūnaitės, Petruškevičiaus (vertėjo), A. Dociaus, I. Vaičiulėnaitės pavardžių lakoniškas įrašas „Išbėgo“, prie

¹² *LCVA*, f. R639, ap. 1, b. 19, l. 2.

¹³ S. Narkeliūnaitės prisiminimai 1997 09 06.

Meno skyriaus vedėjo
J. Šaltenio tarnybinis
pažymėjimas

Reporterės
S. Narkeliūnaitės ir
techninio redaktoriaus
A. Dociaus šaržai

A. Sprindžio – „Grįš“, prie A. Markevičiaus, V. Mackevičiūtės, J. Savicko, E. Dervojedaitienės, V. Simankevičiaus – „Nežinia kur“. Šios žinios netikslios. Pavyzdžiui, E. Dervojedaitienė pasitraukė į Vakarų, o J. Šaltenis liko.¹⁴

Pirmąjį dienraščio numerį žurnalistai išleido dirbdami spaustuvėje adresu Matulevičiaus g. 4. Po to trumpai naudojami buvusiomis „Vilniaus balso“ patalpomis B. Radvilaitės g. 7-9 (sovietmečiu, kol buvo pastatyti Spaudos rūmai, ten buvo įsikūrusi „Valstiečių laikraščio“ redakcija). Pagaliau persikraustė į namo B. Radvilaitės g. 1 antrąjį aukštą (ten iki karo buvo dienraščio „Krasnoje znamia“ redakcija), kur turėjo 12 kambarių.

¹⁴ LCVA, f. R639, ap. 1, b. 19, l. 2.

Pradžioje buvo rašoma, kad laikraštį leidžia Vilniaus miesto, Vilniaus miesto ir srities komitetas. Likvidavus Birželio sukilimo metu įsikūrusias lietuviškas organizacijas, ėjo anonimiškai, tik redaktorius J. Žukauskas pasirašydavo. Tikrasis jo šeimininkas buvo okupacinė nacių valdžia.

Geležinis okupanto cenzūros apynasris

Nuo pat pirmojo numerio „Naujoji Lietuva“ tapo nacių politikos užkariautuose kraštuose, gebelsinės propagandos ir kietos cenzūros įkaite. Lietuvą perėmus Reicho civilinei valdžiai, ją prižiūrėjo Vilniaus komisariato propagandos skyrius, įsikūręs Gedimino pr. 14, iš dalies ir 12. Pagrindinis cenzorius buvo

estiškos kilmės vokiečių Werneris Klau, kartu dirbęs ir laikraščio „Die Welt“ korespondentu. Žurnalistų, kaip ir apskritai lietuvių, karšto dėkingumo jausmai išvaduotojams iš bolševikinės okupacijos blėso kartu su kiekvienu nauju Lietuvos savarankiškumą naikinančiu nacių įsakymu, potvarkiu.

Tiek „Vilniaus balso“, tiek NL žurnalistai, kurdami laikraščius, tikėjo būsią lietuviškos dvasios neseniai Lietuvai grįžusioje Vilniuje gaivintojai. Pirmuoju sovietmečiu šis siekis buvo slopinamas „tautų draugystės“ demagogija. Nacistinis okupantas buvo dar kategoriškesnis: karinės vadovybės Vilniuje vadas gen. mjr. von Diffurtas paskelbė atsisaukimą, kad „*lietuviai, gudai ir lenkai turi lygia teise vartoti savo gimtąją kalbą darbe ir šalia jo. Nėra reikalo, kad viena gyventojų dalis mokytųsi kitos dalies kalbos. Patariama išmokti vokiečių kalbą.*“¹⁵ Tai buvo vienas pirmųjų ženklų, kad į Lietuvą žvelgiama ne kaip į valstybę, o kaip į geografinę, administracinę teritoriją. Tašką šiuo klausimu prisistatymo kalboje liepos 28 d. padėjo Teodoras Adrianas von Rentelnas, pareiškęs, kad jis paskirtas „buvusios Lietuvos Respublikos teritorijos“ generaliniu komisaru. Nuo tol spauda vietoje Lietuvos ar Lietuvos Respublikos pavadinimo privalėjo naudoti tik „Lietuvos generalinės srities“ pavadinimą. Baltijos šalys, carinės Rusijos vadintos Šiaurės Vakarų kraštu, dabar tapo Rytų kraštu (*Ostland*) su valdžia Rygoje. Uždrausta Vilnių vadinti sostine (kokia gali būti sostinė be valstybės!), Seinų apskritis pervadinta Lazdijų apskritimi (vadinamasis Suvalkų trikampis su Seiniais buvo prijungtas prie Didžiojo Reicho). Be Rentelno leidimo laikraščiai negalėjo skelbti jokio konkurso, o nuo 1942 09 24 buvo privalu derinti kiekvieną iš Reicho spaudos norimą

persispausdinti straipsnį.¹⁶ (Tai buvo reakcija į straipsnį „Germanizuoti?“, pasirodžiusį NL ir Šiaulių „Tėviškėje“. NL, kaip ir kitus sričių ar apskričių laikraščius, buvo galima platinti tik savoje teritorijoje. Vokiečių funkcionierių pavardes reikėjo rašyti originalo forma.

Dienraštis privalėjo spausdinti oficialius DNB ir kitus pranešimus apie kovas Rytų fronte, visas Hitlerio ir Gebelso kalbas, vietinės vokiečių valdžios nurodymus. Kiekvienas rankraštis, ar tai būtų redakcinis straipsnis, ar kronika, ar skelbimas, buvo verčiamas į vokiečių kalbą ir pateikiamas cenzoriui. Šiam tikslui redakcijoje dirbo keturi vertėjai: du iš lietuvių ir du iš vokiečių kalbos.

1941 m. rugsėjo 9–15 d., kol pasirodė „Wilnaer Zeitung“, vienas dienraščio puslapis buvo leidžiamas vokiečių kalba, jo turinį formavo propagandos skyrius.

Kol frontas sparčiai judėjo į rytus, priežiūra buvo veikiau cenzūrinė, o kai vokiečių puolimas pradėjo strigti, pasirodė nurodymai tiek bendrai Pabaltijo žurnalistams, tiek kiekvienos generalinės srities atskirai.

Propagandos skyriaus nurodymu NL buvo surinkusi bloką medžiagų laukto Maskvos užėmimo proga. Sovietams vokiečius atbloškus, vermachto ginklo jėgą šlovinančius tekstus teko išbarstyti.

Tiesa, apie šį pralaimėjimą kazuistiniuose pranešimų išvedžiojimuose sunku susivokti. Berlynas jį prarijo kaip atsitiktinę nesėkmę.

¹⁵ Vokiečių karinės vadovybės įstaigos vadas Vilniuje, atsisaukimas. NL, 1941, liepos 17.

¹⁶ LCVA, f. R639, ap. 1, b. 21, l. 22; b. 6, l. 9, 10.

Tačiau po Stalingrado kracho, kai Hitleris paskelbė totalitarinį karą, pasirodė reikalavimai ne tik okupuotųjų kraštų savivaldai, bet ir spaudai. Reicho Rytų krašto komisariato spaudos skyriaus viršininkas dr. Walteris Zimmermannas 1943 m. kovo 17 d. kreipėsi į Pabaltijo žurnalistus, nurodydamas, kad tekstas negali būti publikuotas: „*Didžioji pasaulinė kova įėjo į naują fazę. Totalinis karas visur reikalauja sprendimų. Arba bolševizmas, arba europinė kultūra. Tuo būdu taip pat estams, latviams ir lietuviams šiame istoriniame atsiskaityme [apsisprendime?] aiškiai pažymėta jų vieta. Ji yra su Vokiečių Reichu. Kaip ir visai Europai, taip ir Rytų kraštui Fiurerio atsisaukimas ryšium su totaliniu karu buvo fanalas [signalas?]. Sprendžiama Europos, o tuo pat ir siauresnės tėvynės būti ar nebūti, [...]. Šiam tikslui turi būti skirtas kiekvienas ir dar kartą kiekvienas darbas. Šiam tikslui tarnauti yra spaudos garbė ir kartu įsipareigojimas. Spauda ribose įstatymų, kuriuos turi diktuoti totalinis karas, gali laisvai vystytis, neprivalėdama, kaip tat buvo anksčiau, tarnauti liberalizmo diktatorių, laikraščių magnatų ir akcininkų kapitalo interesams, arba, kaip buvo bolševikų teroro metais, rašyti pagal bolševizmo diktatą. [...] Į vietą liberalizmo spaudos diktatūros, kuri buvo vadinama „spaudos laisvė“, į vietą bolševikinės spaudos diktatūros atėjo laisvos spaudos atsakomybės prieš visuomenę, prieš vadovybę ir tautą etika. [...] Šiandien tik tas gali būti laikomas žurnalistu ir skaitytojui perduoti savo pasitikėjimą ir tikėjimą į pergalę į naują stiprią Europą, kuris tvirtai ir su įsitikinimu yra atsidavęs didžiajam reikalui, kuris žino, kad tik vokiečių ir jų sąjungininkų ginklų pergalė ir jo paties tėvynėi užtikrins egzistenciją.*

Jūs nuolat reikalaukite pavyzdingos kario drausmės!

Iš kiekvieno paskiro žmogaus jūs reikalaukite pasiaukojimo ir noro dirbti, vis tiek, ar jis nešioja ginklą, ar yra kariniu požiūriu svarbioje darbovietėje.

Perduokite kiekvienam savo skaitytojui nepajudinamą tikėjimą į pergalę prieš bolševikų, anglų, amerikiečių sąmokslą prieš Europą!

Pavargę laikraščiai mūsų didžiąją likimo vandaną yra nereikalingi!¹⁷

Šio aplinkraščio pasirodymas sutapo su lietuvių inteligentų, tarp jų ir žurnalistų, ištrėmimu į Štuthofio lagerį, tad jis atliko pakelto vėzdų, grasinimo vaidmenį.

Kas buvo rašoma

Pirmųjų dienraščio numerių, nors okupantų cenzūruojamų, turinį formavo Vilniaus miesto komiteto atstovai, patys žurnalistai, tačiau bene daugiausiai – tuo metu vyravusi bendra nuotaika, kai žlugo žiaurus sovietinis režimas, kai atvirai kraujavo masinių areštų, birželio 14 d. tremties ir išbėgančių okupantų bei jų kolaborantų padarytų nusikaltimų (masiniai ir atskirų asmenų žudymai) žaizdos. Visa tai buvo suprantama, išskyrus viena: buvo pasigauta nacių nuostata, kad dėl visų pasaulio problemų, ypač dėl bolševizmo, kalti žydai. Ne žydai – komunistų partijos funkcionieriai, enkavedistai ar atskiri nusikaltėliai, o visa žydų tauta. Bolševizmas esą tai tik vienas iš žydų planų valdyti pasaulį.

„Žydai, parazitiskai įsivėlę į mūsų tautą, visada nešė jai nelaisvę. [...] Žydams Lietuvoje ne vieta“, – savo atsisaukime skelbė Lietuvių aktyvistų Vilniaus srities vadovybė. „Ką sovietai

¹⁷ LCVA, f. R639, ap. 1, b. 6, l. 4–5.

mums davė? Saulėgrąžų, arbūzų, šiltinę ir kitas epidemijas. O ką jie atėmė? Viską: laisvę, gerovę, turtus. [...] Dabar viešpataus vakarietiška įstatymų tvarka, kuri bus atimta tik nusikaltėliui, parazitui, siurbėlei, didžiausiam Lietuvos išnaudotojui žydui“, – antrino S. Vykintas¹⁸.

Kaip alternatyva antižydiškai retorikai buvo nacistinės Vokietijos, nacių ideologijos ir Hitlerio garbinimas, naiviai tikint, kad „išva-duotojai“ leis atkurti Lietuvos nepriklausomybę. „*Visi lietuviai burkimės į vieningą naujosios laisvosios Lietuvos atstatymo darbą, kuri dalyvaus didžiojoje Adolfo Hitlerio kuriamoj naujojoje Europoje.*“¹⁹

Tuo metu vyko susidorojimas – fizinis ar moralinis – ir su sovietiniais kolaborantais lietuviais. Tai lietė ir inteligentijos atstovus. Atvirai tarnavę okupantams su jais ir pabėgo, o tie, kurie, nesusigaudę sovietų klastoje, 1940 m. vasarą sveikino „liaudies vyriausybę“ ir smerkė smetoninį režimą, net tapo „liaudies seimo“ nariais, liko. Balį Sruogą, Romualdą Juknevičių, Vincą Krėvę-Mickevičių, nekalbant apie Liudą Dovydeną, buvo bandoma eliminuoti iš aktyvaus kultūrinio gyvenimo. Dienraščio puslapiuose ši tema buvo pateikiama atsargiai, įmetant akmenų ir į uoliausiųjų naujojo okupanto pataikūnų daržą. Žinomas žurnalistas Antanas Bružas rašė, kad dėl raudonųjų lietuvių esą aišku, bet dėl suklydusių ar suklaidintų, tai reikėtų prisiminti biblinį pamokymą apie krislą ir rąstą akyse. „*Atsiranda žmonių, kurie kvaršina sau galvas besistengdami surūšiuoti bent savo pažįstamus pagal jų tariamai politinį spalvingumą – kuris buvo visai raudonas, kuris tik rausvas bei rūžavas, o kuris išlaikė visiška*

*balta spalva. [...] Tokie šiukštinėtojai [...] pasijunta tik patys teislikę su balta nekaltybės skraiste, kaip „jūroje burė vieniša“.*²⁰

Frontui nutolus į Rytus ir vokiečiams lietuvių spaudą suėmus į geležines pirštines, NL susiformavo būdingi temų blokai: Rytų fronto naujienos; bolševizmo nusikaltimų ir jų nusi-kalstamų planų viešinimas; Didžiojo Reicho, Hitlerio, jų siekio sukurti „Naująją Europą“ šlovinimas; vokiečių karinės ir civilinės bei lietuviškosios savivaldos valdžių dokumentų skelbimas; kultūra ir menas; paprastai Vil-niumi ir jo sritimi apsiribojanti kronika.

Po Stalingrado katastrofos Rytuose pablogė-jus vokiečių reikalams, pasikeitė ir žinių apie juos pobūdis. Pranešimai darėsi painesni, ma-žiau suvokiami, kol pagaliau buvo suformuota nauja kovos „teorija“. Atseit iki šiol vermach-tas galingai triuškinio Raudonąją armiją tai-kydamas ofenzyvinę strategiją. Sovietams vis stipriau priešinant, vokiečių karinė vadovy-bė pasirinkusi efektyvesnę defenzyvinę stra-tegiją: leidžiama bolševikams pulti, mūšiuose jiems padaryti kuo daugiau nuostolių ir tada jau pribaugti. Frontui atsiritus į Baltarusiją, laikraštyje stebėtinai sumažėjo žinių iš Rytų fronto, o padaugėjo iš Italijos ir Prancūzijos, kurios nuo Lietuvos buvo toli, tad mažiau jaudino.

Šalia emocinės retorikos bolševizmo adre-su, laikraštis paskelbė ir daug vertingos me-džiagos apie klatingo Lietuvos prijungimo prie SSRS mechanizmą: rinkimų į „liaudies seimą“ rezultatų klastojimą, apgulties są-lygas ir atvirą šantažą priimant šio „seimo“

¹⁸ NL, 1941, birž. 29, 30.

¹⁹ NL, 1941, birž. 29.

²⁰ Bružas A. Neteiskite ir nebūsime teisiami, NL, 1941, liepos 14.

nutarimus, laidojančius Lietuvos nepriklausomybę, ir kt. Liudijo V. Krėvė-Mickevičius, L. Dovydenas. R. Juknevičius, H. Kačinskas, S. Vaineikienė, A. Garmus, P. Mickus, kiti. Tiesa, ši publikacija buvo parengta remiantis 1942 m. rugpjūčio 30 d. buvusių „liaudies seimo“ narių susirinkimo medžiaga ir laikraščiams nuleista „iš viršaus“. (Sutapimas ar ne, bet netrukus po to buvo publikuotas rezonansinis straipsnis „Germanizuoti?“.)

Nacistinės ideologinės propagandos klisės taip pat buvo labai aiškios. Didysis Reichas, Hitleriui vadovaujant, kuria „Naująją Europą“, gina vakarietiškąją kultūrą nuo žydų, veikiančių bolševikų ir Anglijos bei JAV plutokratų rankomis, sąmokslu. Po karo žemynui vadovaus Vokietija, ir jame atsiras vietos tik tiems, kas šią kovą rėmė. Anoniminiai, o kartais ir žinomi autoriai, paprastai LNP nariai, lietuvių tautos vardu reiškė karštą pritarimą šiam „istoriniam“ siekiui. „Po vienerių vergijos metų išlaisvinta lietuvių tauta visam pasauliui pareiškė, kad ji entuziastingai įsijungė į Naujosios Europos kūrimo darbą, kuris šiuo metu vyksta vadovaujant nacionalsocialistinei Vokietijai su didžiuoju vadu Adolfu Hitleriu priešakyje.“²¹

Tačiau tikrovė buvo kitokia. Hitleriui paskelbus totalinę karą, o Lietuvoje nepavykus organizuoti legiono, okupacinė valdžia 1943 m. kovo 18 d. NL paskelbė savo grasinimus ir apie įvykdytas represijas:

„Tuo metu, kai estai ir latviai, savaimė suprasdami savo pareigą, įsijungė į kovą su bolševizmu – ar tai fronte, ar tai savo tėviškėj – šios valandos reikavimas Lietuvoje nebuvo lygiai suprastas.

²¹ V. M. Mūsų keliai – į Vakarus, NL, 1941, liepos 19.

Atsakingieji asmenys ne tik nusikalto prieš Europos tautų bendruomenę, bet ir prieš lietuvių tautos interesus... [...] Kad būtų apsaugota sveikai galvojanti lietuvių tautos dauguma nuo pragaištingos tam tikrų politikuojančių inteligentinių sluoksnių įtakos ir būtų užtikrintas tolimesnis darbo prievolės vykdymas, Reicho komisaras Rytų kraštams įsakė įvykdyti čia skelbiamas priemones:

Universitetas su visais savo skyriais uždaromas. Lietuvių švietimo reikalams paskirtas ypatingas įgaliotinis.

Reprivatizacijoje galės dalyvauti tik tie asmenys, kurie patys ar kurių šeimos prisideda prie kovos su bolševizmu.

Kas vengia darbo prievolės ar kas padeda kitiems išvengti, susilauks griežčiausių bausmių.“

Kaip matome, propagandoje naciai naudojo tą pačią demagoginę schemą, kaip ir bolševikai: lietuvių tauta nori žengti kartu su okupantais, tik vienu atveju „buržuaziniai nacionalistai“, o kitu „neatsakingi intelektualiniai sluoksniai“ tam trukdo.

Jau ne kartą minėtas cenzorius W. Klau „neatsakingųjų“ ratą praplėtė „gudraujančiais“: „Kas pasinaudoja kokiomis nors specialiomis sritimis bei problemomis, norėdamas paslapčiomis kelti opoziciją arba stengdamasis sudaryti nuotaiką, siaurakėčiai neigiančią viską be lietuvių, tas nusikalsta savo tautos ateičiai! Tačiau dar blogesni yra tie „atentistai“ (šis žodis yra kilęs iš prancūzų kalbos ir reiškia žmones, laukiančius, katra pusė laimės), kurie su gudria šypsena sako: „Lietuva visur turi savo atstovus: Kubiliūnas pas vokiečius, Paleckis pas sovietus ir Smetona Vašingtone, – taigi mums nieko negali

atsitikti!“ Tokiems asmenims NL turinti užčiaupti lūpas.²²

Kaip jau minėta, nemažai inteligentų buvo paimta įkaitais ir išgabenta į Štuthofą. Į Reicho darbo tarnybą buvo gaudomas jaunimas apsupant turgavietes, pamaldų metu bažnyčias, kitas susibūrimo vietas. NL, kiek buvo įmanoma, šių akcijų neteisino, stengėsi laikytis nuošalyje.

NL buvo vienintelis laikraštis, skirtas iš Lenkijos okupacijos grąžinti Lietuvos teritorijai. Nėra abejonės, kad redakcijos darbuotojai buvo pasirengę kuo platesnei lietuviybės atkūrimo, įtvirtinimo Vilniaus srityje tematikai, gal ir radikaliai. Pavyzdžiui, pirmajame NL numeryje Vilniaus komitetas, pareiškęs, kad „žydams Lietuvoje ne vieta“, čia pat teigė, jog „antra mūsų tautos nelaimė – lenkai“. Tačiau per visą laikraščio gyvavimo laikotarpį jo puslapiuose praktiškai nepasirodė jokių žinių apie lenkus ir baltarusius, tarsi jų tiek Vilniuje, tiek visoje srityje nebūtų buvę. Jei-gu Vietinės rinktinės karių ar lietuvių policijos susišaudymai su Armija Krajova buvo nutylimi dėl cenzūros, tai tarpnacionalinė tema – dėl vokiečių politikos, kuri pirmąkart buvo išdėstyta 1941 m. liepos 17 d. NL numeryje. Okupantai lietuviams Vilniuje nenorėjo pripažinti išskirtinumo.

Vilniaus sričiai daugiausia atstovavo kronika. Žinios iš įvairių miestelių, ypač buvusių lenkų okupacijoje, skelbė, kad ten esama lietuviškos veiklos, kad tas vietas pasiekia NL. Redakcija gaudavo labai daug laiškų, – ir geranoriškų, ir kritiškų, jie laikraščio puslapiuose ne kartą buvo komentuojami.

„Prievartauti meną, kultūrą ir mokslą nėra tikslu...“

„Mes įsitikinome, kad prievartauti meną, kultūrą ir mokslą nėra tikslu. Mes aiškiai pabrėžiame, kad dabartiniame Reiche pripažįstame dėsni: menas, gimęs iš tautos sielos gelmių, tarnaujantis tautos reikalams, yra nevaržomas, nesuspraudžiamas ir rėmus“²³, – taip grįžęs iš Vokietijos, kur kartu su grupe Lietuvos žurnalistų dalyvavo propagandinėje kelionėje, NL meno skyriaus redaktorius Jurgis Šaltenis atpasakojo savo pokalbį su kažkokiu nacių funkcionieriumi. Šie žodžiai, esą, įsidėmėtini tiems, kurie patikėję gandas, kad Reiche visas menas dirbąs tik nacionalistų partijai. Tarsi pamiršęs, ką pasakęs, autorius pažymi, kad fiureris aiškiai pasisakė „prieš bet kokius svetimus, liguistus modernizmus menė“.

Kad ir kaip ten būtų, iš tikrųjų NL meno skyrius, jeigu nelietė politinių Lietuvos klausimų, turėjo laisvesnes rankas, jo publikacijos ir iki šiol yra jei ne aktualios, tai bent išliekamosios vertės. Šiam kūrybiniam padaliniiui 1942–1944 m. vadovavo ir daug straipsnių parašė Jurgis (Juras) Šaltenis, 1939 m. persikėlęs iš nacių užgrobtos Klaipėdos, kur dirbo „Vakarų“ laikraštyje. R. Mackonis vadovauti skyriui jį pakvietė 1942 m. liepos pabaigoje. Skyrius turėjo tarsi autonomiją – puslapi „Menas ir gyvenimas“, kuris gana reguliariai, kartais net netilpdamas savo rėmuose, rodėsi visą dienraščio gyvenimo laikotarpį.

Žinoma, ir čia iš pradžių neapsieita be politikavimo, antisemitizmo, antirusiškumo (S. Vykinčio „Nykus palikimas“, 1941 07 19; R. Mackonio „Žydiška literatūros sąvoka“, 1941 09 14;

²² Lau W. Kas mums svarbu, *NL*, 1943, birž. 29.

²³ Šaltenis J. Goethės ir Mozarto tėvynėje, *NL*, 1943, sausio 28.

E. Matuzevičiaus, „Tautinė kultūra“, 1941 09 21; Petro Rusecko „Kurdami bibliotekas“, 1942 03 30, ir kt). A. Bružo paliestą temą apie inteligentų elgesį sovietmečiu pratęsė J. Žukauskas straipsnyje „Kaltinimas praeičiai“ (1941 10 19). Autorius, išsiskirdamas iš to meto rašinių karingo tono, pabandė ramiau apmąstyti skausmingus 1940 m. vasaros įvykius: „*Mesta rašytojų šeimai raudonoji Lietuvos išdavimo dėmė – nėra sąmoningos akcijos padarinys. Tą dėmę suformavo nevykusi ano meto Lietuvos vairuotojų veikla, anų vairininkų nenoras teisingai sunorminti visuomenės santykius, smerktinas jų nesugebėjimas sukurti tikrai gražią ir protingą Lietuvą. [...] Materialistiniu keliu nuėjusi ano meto lietuvių visuomenė pasidarė savų rašytojų atžvilgiu svetima.*“ Valstybės viršūnės „*žymiai daugiau visais atžvilgiais respektavo eilinį nuovados viršininką, kaip talentingą, keliais tomiais savo pajėgumą įrodžiusį rašytoją*“.

Tuo metu iš Kauno į Vilnių buvo persikėlęs ar naujai susikūręs ne vienas meno kolektyvas (Miesto ir Vaidilos teatrai), veikė filharmonija su simfoniniu orkestru, Čiurlionio ansambliais, kūrėsi opera, buvo rengiamos dailės parodos. Laikraštis gana stropiai sekė premjeras, jas recenzavo, skelbė apžvalginius straipsnius, tuo padėdamas lietuviškajam menui Vilniuje įsitvirtinti, kūrybiškai bręsti.

Apie teatrą daugiausia rašė patsai J. Šaltenis, Leonas Kalvelis, S. Vykintas, Antanas Vengris, Ipolitas Cieška, apie muziką – Konradas Kaveckas, Juozas Gaudrimas, Antanas Makačinas, apie dailę – Justinas Vienožinskis, Halina Kairiūkšytė-Jacinienė, Adolfas Valeška.

Mūsų profesionaliosios ar tautinės kultūros paveldą pristatinėjo Mikalojus Vorobjovas, Vladas Drėma, Jonas Puzinas, Vladas

Abramavičius, Vytautas Landsbergis-Žemkalnis, Jonas Balys, Zenonas Slaviūnas ir kiti žymūs autoriai.

Dienraščiui pavyko įpūsti net vieną kitą diskusiją menų būklės ir raidos klausimais.

Pokalbį apie teatrą išprovokavo Juozo Miltinio pareiškimas spaudai, kad „*rusiškojo balgano įsigalėjimas Lietuvos teatro mene ir tarimojo sekimo „pasenusios“ Stanislavskio sistemos pasekoje mūsų teatras sergąs teatrinio meno beformiškumo ligą*“.²⁴ Nuomonėmis pasikeitė J. Šaltenis („Tautinės dramaturgijos klausimai“, 1943 05 23, „Visų pirma tautinis teatras“, 05 30), L(eonas) K(alvelis) („Atsakymas J. Miltiniui“, 06 09), S. Vykintas („Mūsų teatrų kryptys, 07 18). Buvo pastebėti Panevėžio teatro ieškojimai, J. Miltinio proteguojama prancūziškoji sistema, tačiau apgintas ir K. Stanislavskis. Bendra išvada: visos užsienio teatro sistemos turėtų būti lietuviško teatro brendimo, bet ne „beždžioniavimo“ priemonė.

Kitą diskusiją tarp savęs (!) pradėjo redakcijos darbuotojai. Į reporterio Adolfo Sprindžio studentiško maksimalizmo kupiną straipsnį „Literatūriniai svaičiojimai“ (1943 09 19) atkirto korektorė Irena Vaičiulėnaitė („Kritikos svaičiojimai“, 10 03), atsiliepė jauna literatė Alė Nakaitė (vėliau – Alė Rūta, „Literatūriniai ieškojimai“, 10 03), dr. H. Lukaševičius („Ne literatas apie besiginčijančius literatus“, 10 19), S. Vykintas („Idėjos ir formos santykis literatūroje“, 10 10), „Ak, tie pramušgalviai“, 10 24), S. Gorodeckis („Ar viskas gerai?“, 10 24). Šis pokalbis rado atgarsį net Šiaulių „Tėviškėje“, kur A. Sprindį sukritikavo

²⁴ J. V. N(arbutas). Juozo Miltinio teatro premjera, *Panevėžio apygardos balsas*, 1943, nr. 19.

redaktorius Simas Miglinas („Pamokslininkai literatūrinėmis temomis“, 1943 10 01), o Alb. Maldūnas („Apie kritiką, kalbant svetimomis mintimis“, 11 05) jį net apkaltino Kosto Korsako-Radžvilo straipsnių nusirašinėjimu. Diskusija palietė turinio ir formos, literatūros atsinaujinimo ir kt. klausimus, išryškėjo „senųjų“ ir „jaunųjų“ skirtingas požiūris.

Galėtume rasti ir daug kitų įdomių bei pamėtinų dalykų, tačiau tai jau būtų atskiro tyrinėjimo tema.

NL gausiai spausdino poeziją, jos autorių ratas – pavydėtinas. Aktyviausiai (po 12–20 eilėraščių) spausdino Kazys Bradūnas, Eugenijus Matuzevičius, Kazys Inčiūra, Henrikas Nagys, Horacijus (vėliau – Alfonsas) Nyka-Niliūnas, Vytautas Sirijos Gira, Paulius Drevinis. Po keletą eilėraščių pateikė Vincas Mykolaitis-Putinas, Petras Vaičiūnas, Ona Balčiūnaitė (O. B. Audronė), Elena Iešmantaitė-Dervoje-daitienė (Baltijos Žuvėdra), Alė Nakaitė (vėliau Alė Rūta), Juozas Almis Jūragis, Vytautas Mačernis, vieną kitą kūrinių – Antanas Miškinis, Ona Miciūtė, Stasys Anglickis, Alfonsas Docius, Petras Babickas, Jonas Šiožinys, Petronėlė Orintaitė, Medardas Bavarskas, debiutavo Kostas Kubilinskas ir Algirdas Skinkys. Prozai atstovavo Petras Rimkūnas, Paulius Jurkus, jaunieji Adolfas Sprindis, Albinas Markevičius (vėliau – Morkus), Jonas Mekas.

Viena kita išvada

1941 m. birželio 29 d.–1944 m. liepos 1 d. ėjęs dienraštis NL atsirado kaip visuotinio Birželio sukilimo prieš sovietinius okupantus sudedamoji dalis. Jo iniciatoriai – kai kurie buvusio „Vilniaus balso“ žurnalistai, vadovaujami Rapolo Mackonio.

Pirmosiomis Vokietijos ir SSRS karo dienomis, kol veikė sukilėlių dariniai, Laikinoji vyriausybė, legalios LAF ir LNP organizacijos, daugiausia jie ir nustatė dienraščio turinio pobūdį: kovingą antibolševizmą ir antisemitizmą, žavėjimąsi nacistine Vokietija bei Lietuvos, kaip valstybės, atgimimo viltis. Nuo pirmojo numerio NL buvo vokiečių cenzūruojamas.

1941 m. rudenį Lietuvos valstybę pavadinus Rytų krašto (Ostlando) generaline sritimi ir jos valdymą perėmus okupantų civilinei valdžiai, dienraštis tapo pavaldus Vilniaus komisariato Spaudos skyriui ir jo cenzoriams. Jis buvo verčiamas garsinti vermachto laimėjimus Rytų fronte, propaguoti nacių tvarką ir ideologiją, raginti lietuvių tautą klusniai vykdyti okupantų nurodymus. Šiuos nurodymus redakcija vykdė daugiausia oficialiomis DNB publikacijomis, anonimiais redakciniais straipsniais, nors atskirais atvejais ir žurnalistų iniciatyva. Bandyta atskleisti slepiamus okupantų tikslus lietuvių tautos atžvilgiu (publikacija „Germanizuoti?“).

Po pralaimėto Stalingrado mūšio Hitleriui paskelbus totalinį karą ir dėl lietuvių elito pozicijos nepavykus organizuoti legiono, okupantai pradėjo represijas prieš Lietuvos inteligentiją, uždarė jos aukštąsias mokyklas, vertė NL aktyviai raginti jaunimą stoti į Reicho darbo tarnybą, statybos batalionus. Redakcijos kolektyvas šiems nurodymams pasyviai priešinosi, trys jos žurnalistai buvo išsiųsti į Štuthofą konclagerį.

NL, būdama Vilniaus srities laikraščiu ir nušviesdama anksčiau lenkų okupuotos Lietuvos dalies gyvenimą, konsolidavo vietos lietuvius, gaivino lietuviškumą, vietinę iniciatyvą. Tai daugiausia atliko skelbdama kroniką, komentuodama skaitytojų laiškus.

Išliekamąją vertę turi NL Literatūros ir meno skyriaus publikacijos. Dienraštyje bendradarbiavo visi žymiausi to meto Vilniaus intelektualai, šalies poetai, autoriai iš kitų Lietuvos vietų.

NL trejų metų komplektai yra nacių okupacijos metų Vilniaus ir jo srities gyvenimo liudininkas, atskleidžiąs ir redakcijos darbuotojų, laikraščio autorių poziciją – nuo aktyvaus

kolaboravimo, paklydimų iki pasyvaus pasipriešinimo. Beprasmiška šiandien, toli nuo anų metų įvykių ir sąlygų, vertinti jų veiklą, juoba kad visuotinai pripažįstama tiesa: spauda, leidžiama cenzūros sąlygomis, negali būti atsakinga. Ir eidami į kompromisus su savo įsitikinimais žurnalistai paliko labai iškalbingą ir autentišką dokumentą, kurį nuolat studijuos istorikai, literatūros ir meno tyrinėtojai.

Priedai

Trumpai apie LM darbuotojus.

Averka Petras (1918 08 17 Musteika, Marcinkonių vlsč. – 2003 04 09 Vilnius), pedagogas, spaudos darbuotojas. 1939 m. baigė Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnaziją. 1940 m. įstojo į Vilniaus universitetą, pradėjo dirbti „Vilniaus balso“ redakcijoje – reporteriu, atsakinguoju sekretoriumi. 1941 m. – „Naujosios Lietuvos“ techninis redaktorius. Vengdamas nacių arešto tų pat metų pabaigoje pasitraukė į Musteiką (Marcinkonių vlsč.), mokytojavo. 1945 m. pradėjo dirbti „Tiesos“ techniniu redaktoriumi, bet greitai „už antitarybinę veiklą laikinai okupuotoje SSRS teritorijoje“ buvo nuteistas 8 m. lagerių ir 3 m. tremties. Grįžo 1954 m., dirbo gimtosiose apylinkėse miško pramonės srityje. Atkuriant Lietuvos nepriklausomybę ir vėliau buvo Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos, Lietuvos Sąjūdžio narys, spausdinosi „Vorutoje“, „Lietuvos aide“, „Varpe“ ir daugelyje kitų leidinių. Slapyvardžiai: *A-a; Jokis; Jokis Petras; P. Av.; Svyra P.; Svyra Petras.*

Balčiūnienė-Tamulevičiūtė Ona (slp. *O. B. Audronė*, 1913 06 25 Burokraistėlė, Merkinės vlsč. – 1999 04 14 Niujorkas, JAV), lietuvių rašytoja, „Naujosios Lietuvos“ bendradarbė. Mokėsi

Alytaus ir Kauno gimnazijose, 1935–1937 m. VDU studijavo lituanistiką, 1942–1943 m. VU mediciną ir lituanistiką. Dirbo Kauno, Vilniaus apylinkių teismuose, žurnalo „Karys“ redakcijoje. 1944 m. pasitraukusi į Vokietiją toliau studijavo lituanistiką Tiubingeno universitete, dirbo knygų leidykloje „Patria“, bendradarbiavo tremtinių spaudoje. 1949 m. persikėlė į JAV, apsigyveno Niujorke. Dirbo lituanistinėse mokyklose. Eilėraščius spausdino „Karyje“ ir „Naujojoje Lietuvoje“. Kn. „Beržų pasakos“ (1952), „Žingsniai takeliu“ (1966), „Tik tau ir man“ (1969), „Amžini vasariai“ (1998).

Dervojedaitienė (Iešmantaitė) Elena (1905 03 04 Daugėlaičiai, Kybartų vlsč. – 1987 01 24 Valensija, Venesuela), poetė, prozininkė, 1931–1939 m. gyveno Klaipėdoje, dirbo pašto valdininke. *Baltijos Žuvėdros* slapyvardžiu rašė eilėraščius, romantiškus vaizdelius, apybraižas, kurias publikavo tuometinėje Klaipėdos spaudoje „Vakaruose“, „Pajūryje“, „Lietuvos keleivyje“, taip pat „Naujojoje vaidilutėje“, „Argentinose balse“, „Drauge“ ir kt. 1941–1944 m. dirbo vertėja „Naujojoje Lietuvoje“. 1944 m. pasitraukė iš Lietuvos, apsigyveno Venesueloje, išleido atsiminimų romaną „Grandinės“ (1954, 1956), eilėraščių rink. „Svetimaj šaly“.

Docius Alfonsas (1916–1972 06 10 Torontas, Kanada), dailininkas, spaudos darbuotojas, „Naujosios Lietuvos“ techninis redaktorius. 1943 m. baigė skulptūros studijas Vilniaus dailės akademijoje, rašė eiles, dirbo „Naujosios Lietuvos“ dienraščio techniniu redaktoriumi. 1944 m. pasitraukė į Vakarų. 1946–1950 m. Memingene (Vokietija) redagavo laikraštį „Laisvoji Lietuva“. 1950 m. atvyko į Kanadą, dirbo komercinio meno srityje. Iliustravo B. Brazdžionio „Poezijos pilnatį“ (1970).

Macijauskas Stasys (? – apie 1942, Ašmena), žurnalistas, antifasistas. Iki 1939 m. pavasario dirbo Klaipėdos dienraštyje „Vakarai“. Vokietijai užgrobęs uostamiestį, persikėlė į Vilnių, dirbo „Vilniaus balso“ reporteriu. Lietuvą okupavus naciams, bijodamas persekiojimo, išvyko į Ašmenos apskritį, bet, P. Averkos liudijimu, buvo surastas ir sušaudytas. Jam priskirtinos „Naujojoje Lietuvoje“ spausdintos korespondencijos iš Ašmenos apskr. S. Kazbaro parašu.

Mackonis Rapolas (iki 1940 *Mackevičius*, 1900 11 29 Pažžuolė, Kaniavos vlsč. – 1982 01 09 Vilnius), Lietuvos rašytojas, žurnalistas, visuomenės veikėjas. Bendradarbiavo leidiniuose: 1925–1928 m. – „Kelias“, nuo 1928 m. – „Vilniaus rytojus“, „Vilniaus aidas“, „Aidas“, „Jaunimo draugas“, „Menas ir literatūra“, „Vilniaus varpas“, „Lietuviškas baras“, „Lietuvos aidas“, „Naujoji Romuva“. 1939 10 28–1940 06 dienraščio „Vilniaus balsas“, 1941 ir 1942–1943 m. – „Naujoji Lietuva“ redaktorius. 1939–1940 m. Vilniaus radiofono bendradarbis. Bendradarbiavo leidiniuose „Lietuviškas baras“, „Lietuvos aidas“, „Naujoji Romuva“, „Tėviškė“. Rašė slapyvardžiais *Bronius Girinis*, *Galindų ainis* ir kt. Nuo 1939 m. buvo Lietuvos žurnalistų sąjungos narys. Lietuvių mokslo draugijos, Lietuvių rašytojų

draugijos ir kitų lietuviškų draugijų narys. Kartu su kitais Lietuvos inteligentais 1943–1945 m. nacių kalintas Štuthofo koncentracijos stovykloje. Išėjęs į laisvę iki 1952 m. gyveno Lenkijoje, čia lenkų saugumo suimtas ir perduotas sovietiniam saugumui, nuteistas ir įkalintas Kemerovo sr. lageryje. 1956 m. grįžo į Vilnių. 1962–1982 m. dirbo Lietuvos dailės muziejuje. Kn.: „Kovoje už gimtąją kalbą“ (1929), „Pilkieji didvyriai“, apysaka (2 d. 1929–1930), „Daktaras Jonas Basanavičius“ (1930), „Teodoras Narbutas“ (1939), „Čia mūsų žemė“ (apysaka, 1935), „Kapinės“ (apysaka, 1936), „Sunkus kelias“ (apysaka, 1937), „Iš kavinės į kavinę“ (esė, 1994), „Dvylika Vilniaus kunigų“ (apybraiža, 1994), „Senoji vilniečių karta“ (1999). Slapyvardžiai: *Ainis G.*; *Autorius*; *Bastūnas*; *Bevardis A.*; *Burba A.*; *Cl.*; *Clarus*; *Dočkus J.*; *Dzūkų Ainis*; *Ernis .*; *Ernis Jonas*; *G. A.*; *Galatiltis*; *Galindų Ainis*; *Girinis B.*; *Girinis Br.*; *Girinis Bronius*; *Girinis Vincas*; *Inteligentas*; *Išsibastęs*; *J. Z.*; *Juozėnas V.*; *Jurkša J.*; *Kaupas R.*; *Kavaliauskas J.*; *Klemensas*; *Lazdūnas*; *Liberalas*; *M. R.*; *M. V.*; *Matulis Petras*; *Mirūnas*; *Noczuński W.*; *Nočietis*; *Politicus*; *R-s M-s*; *R...s M...s*; *R.M-čius*; *r. m.*; *R. M.*; *Ra. M.*; *Rainys J.*; *Ramonas*; *RaMus*; *Rimutis J.*; *Taurus Š.*; *Tėvas Dzidorius*; *Valiulis A.*; *Vargelis M.*; *Vargelis Mikas*; *Vilniškis?*; *Vydaitė Regina*; *Z.*; *Zubrys J.*; *Zubrys Jonas*; *Žurnalistas*.

Morkus (Markevičius) Albinas (1921 03 27 Punkskas, Lenkija – 1967 08 27 Vilnius), lietuvių rašytojas ir vertėjas. Baigė Vilniaus Vytauto Didžiojo gimn., 1941–1943 m. studijavo VU, dirbo korektoriumi „Naujosios Lietuvos“ dienraštyje. 1945 m. persikėlė į Lenkiją, vėliau – į Vakarų Europą. Studijavo kalbas, filosofiją ir literatūrą Tiubingeno, Paryžiaus universitetuose. Emigravo į JAV, studijavo Čikagos universitete. 1963 m., suviliotas sovietinės propagandos, grįžo į Lietuvą.

Išleido kn. „Vaduotojai iš arti“ (1968), „Baltasis miestelis“ (1962), „Susitikimas“ (1965), „Taip man atrodė“ (1969), „Laukinių Vakarų madona“ (1970).

Narkeliūnaitė Salomėja (1920 10 07 Salomenka, Mielagėnų vlsč. – 2000 05 31 Niujorkas), Lietuvos žurnalistė, aktyvi JAV lietuvių visuomenės veikėja ir lietuviybės puoselėtoja. 1940 m. Vilniuje baigė Vytauto Didžiojo gimnaziją, 1940–1943 m. studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą VU. Studijavo žurnalistiką Kolumbijos universitete, 1961 m. slavistikos magistrė. Nuo 1939 m. dirbo žurnalistinį darbą. 1939–1941 m. dienraščių „Vilniaus balsas“, 1941–1944 m. – „Naujoji Lietuva“ reporterė. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, Tilžėje laikraščio „Ateitis“ reporterė, 1945 m. Berlyne – laikraščio „Lietuviai“ bendradarbė, vėliau Hasendorfo karo pabėgėlių stovykloje leisto laikraščio „Lietuvis“ redaktorė. Bendradarbiavo karo pabėgėlių laikraščiuose „Mintis“ (Memingenas), „Žiburiai“ (Augsburgas). 1949 m. atvyko į JAV, 1949–1950 m. laikraščio „Vienybė“ bendradarbė, kurį laiką ir redaktorė. Nuo 1951 m. laikraščio „Draugas“, „Darbininkas“, „Vienybė“ korespondentė, akredituota prie Jungtinių Tautų. Bendradarbiavo laikraščiuose „Tėviškės žiburiai“ (Kanada), „Argentinios lietuvių balsas“. Buvo Lietuvių žurnalistų sąjungos centro valdybos sekretorė, pirmininko pavaduotoja, Pabaltijo moterų tarybos narė ir sekretorė. Sovietmečiu ir po 1990 m. lankėsi Lietuvoje. Viena iš „Šventojo rašto“ (1999) kalbos redaktorių. Kn. „Lietuviai Montgomery stovykloje“ (1946), „Pabaltijo karo pabėgėlių stovykla prie Seedorfo“ (1946), „Lietuviai pasaulinėje parodoje Niujorke“ (1974), „Tautos fondas 1943–2002“ (viena rengėjų, 2002). Slapyvardžiai: (*sn*); *S.N-tė*; *s.n.*; *S.N.*

Povilavičius-Vykintas Stepas (1905 11 23, Šikšniai, Rokiškio apskr. – 1978 09 03 Tabor ferma, Mičigano valstija, JAV), Lietuvos pedagogas, žurnalistas, redaktorius, politikas. 1942 m. baigė VU Humanitarinių m. fak. 1925–1926 m. mokytojavo Šakių „Žiburio“ gimnazijoje, 1927–1928 m. Alytaus gimnazijoje, 1933 m. laikraščių „Mūsų balsas“, „Mūsų kraštas“ ir „Biržų žinios“ vyriaus. redaktorius, 1932–1938 m. dienraščio „Lietuvos aidas“ lit. skyr. redaktorius, 1938–1939 m. „Lietuvos aidas“ ir kitų laikraščių korespondentas Paryžiuje. 1940 m. „Tėvų žemės“ redaktorius Vilniuje. 1941 m. dienraščio „Naujoji Lietuva“ vyriaus. redaktorius, Lietuvių nacionalistų partijos aktyvistas. 1941–1943 m. – Švietimo valdybos meno departamento direktorius. 1944 m. pasitraukė iš Lietuvos. 1945–1946 m. dirbo VLIK'e, 1946 m. drauge su kitais įsteigė dienraštį „Mintis“, jo vyriaus. redaktorius. 1946–1950 m. Memingene leido ir redagavo „Laisvąją Lietuvą“. Nuo 1957 m. lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas Vasario 16-osios gimnazijoje. 1954 m. liberalų internacionale atstovavo voldemarininkų įkurtam Lietuvių atgimimo sąjūdžiui. Bendradarbiavo leidiniuose „Laisvė“, „Krašto balsas“, „Lietuva“, „Akademikas“, „Trimitas“, „Mokslo dienos“, „Mūsų Vilnius“, „Tautos kelias“, „Vairas“, „Naujas žygis“, „Tautos mokykla“. Slapyvardžiai: *-vk*; *Gytis J*; *J. V.*; *K. K.*; *Sargenis M*; *St. Pov.*; *St. Vk.*; *Stp. Vyk.*; *Vykintas*; *Vykintas S.*; *Vykintas St.*; *Vykintas Stepas*; *Vykintas Stp.*

Sprindis Adolfas (1921 01 29–1986 12 21), rašytojas, literatūros tyrinėtojas. Lankė Varnių pradžios mokyklą, anksti pradėjęs dirbti, mokėsi savarankiškai, po to neakivaizdžiai Kauno „Aušros“ gimnazijoje. VU studijavo liuanistiką, nuo 1951 m. jame dėstė. Debiutavo prozos kūriniais, nemažai kūrinių paskelbė

vokietmečio spaudoje, priklausė V. Krėvės globojamam literatūrų būreliui. Pokario metais atsidėjo moksliniam darbui. Išleido autentiška šaltinių medžiaga pagrįstas monografines knygas: „Lietuvių literatūros kritika. 1861–1905“ (1957), „Povilas Višinskis“ (1978), „Žemaitė“ (1986, 1988). Parengė literatūrinio palikimo rinkinių (S. Matulaičio, P. Višinskio, A. Krikščiukaičio-Aišbės), paskelbė literatūros mokslo ir kritikos straipsnių. Apsakymų kn. „Ateina šeštadienis“ (1964), „Trylika zukių“ (1967), „Senelė nenori mirti“ (1970), „Atsiveikinimas su Varniais“ (1980), romaną „Ne visiems lygiai“ (1985).

Šaltenis Jurgis Arnas (191105 06 Paželviai, Želvos vlsč. – 1959 06 05 Vilnius), Lietuvos žurnalistas, redaktorius, dramaturgas, vertėjas, teatrologas. Mokėsi Šiaulių gimnazijoje, studijavo VDU. 1931 m. pradėjo dirbti laikraščio „Šiaurės Lietuva“ redakcijoje, nuolatinis „Lietuvos aido“ korespondentas, iki 1935 m. – Šiaulių dramos teatro sekretorius. 1934–1935 m. redagavo žurnalą „Menas“, 1937–1938 m. – Klaipėdoje leidinį „Teatras“, dirbo dienraščio „Vakarai“ redakcijoje. 1938 m. persikėlė į Kauną. Nuo 1940 m. Valstybės teatro literatūros darbuotojas. 1942–1944 m. dienraščio „Naujoji Lietuva“ literatūros ir meno skyriaus vedėjas. Po Antrojo pasaulinio karo dirbo Ukmergės rajono laikraščio „Tarybinis kelias“ redakcijoje, Lietuvos teatro draugijoje Vilniuje. Šiauliuose 1934 m. buvo pastatyta pjesė „Saulės

vaikai“, 1936 m. Klaipėdoje – „Grafaitė Marija“. Periodikoje rašė teatro ir literatūros klausimais, slapyvardžiai: *Šilėnas, Šalmantas, Tolvaiša, Arūnas, Dixi, Geo, Dausėnas, Norva, Juras, Daubaras, Ašaka, Narvydis, Varūnas, Želvenas, Želvietis*.

Umbražiūnas Zigmas (191905 24 Seda–?), žurnalistas. Baigęs Mažeikių gimnaziją ir Lietuvos karo mokyklą, studijavo VDU Technikos fak., o 1941–1943 m. humanitarinius mokslus VU. Spaudoje bendradarbiavo nuo 1933 m. Publikavosi „Ateityje“, „Į laisvę“, „Naujojoje Lietuvoje“. 1944 m. pasitraukė į Vakarų, studijas gilino Berlyne ir Paryžiuje. Nuo 1953 m. gyveno JAV.

Žukauskas Juozas (1910 01 07 Mažeikiai – 1986 Melburnas) – lietuvių žurnalistas, redaktorius. Per Pirmąjį pasaulinį karą su tėvais gyveno Rusijoje, į Lietuvą grįžo 1919 m. 1930 m. baigė Šiaulių gimnaziją, 1931 m. – karininkų kursų, 1936 m. – VDU Teisių fakultetą. Nuo 1932 m. bendradarbiavo leidiniuose „Lietuvos aidas“, „Vairas“, „Karys“, „Fiziškas auklėjimas“, „Jaunoji karta“, „Pasaulio lietuvis“. 1936–1938 m. žurnalo „Trimitas“ redaktoriaus pavaduotojas. Išspausdino reportažų apie keliones po Europos šalis. 1941–1942 m. Vilniuje redagavo laikraštį „Naujoji Lietuva“. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, 1948 m. apsigyveno Australijoje. Nuo 1949 m. savaitraščio „Mūsų pastogė“ redakcijos darbuotojas, 1949–1950 ir 1952–1953 m. – jo redaktorius.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Palangos periodinės spaudos apžvalga (1886–1940 m.)

Vytautas Žeimantas

„La Limande“, 1886 m.

Palangos miestas turi seną istoriją. Rašytiniuose šaltiniuose minimas nuo 1253 m. [1], tačiau savos periodinės spaudos ilgai neturėjo. XIX a. pabaigoje į vis labiau populiarėjantį kurortą [2] atvykę poilsiautojai čia ieškojo ne tik gerų gamtinių sąlygų, bet ir įvairių pramogų. Čia dideles valdas turėjęs grafas Tiškevičius žinojo apie vis labiau augantį laikraščių populiarumą, todėl pasirūpino, kad Palangoje irgi atsirastų poilsiautojų poreikius tenkinanti spauda. Jo iniciatyva 1886 m. litografijos būdu pradėtas

leisti Palangai skirtas humoristinis laikraštis „La Limande“, lietuviškai – „Plekšnė“ [3]. Jis buvo skirtas diduomenei ir pasiturintiems žmonėms, mokantiems prancūzų kalbą.

1922 m. profesorius Vaclovas Biržiška, pabrėžęs, kad po lietuviškos spaudos draudimo Lietuvoje neliko laikraščių, rašo: „Tačiau buvęs vienas sluoksnius, kurio bendras uždraudimas nelietė – aristokratija ir rusų biurokratija, kuriems susirinkus 1886 metais Palangos maudyklėse buvo leidžiamas prancūzų kalba specialus maudyklių litografuotas laikraštis „La

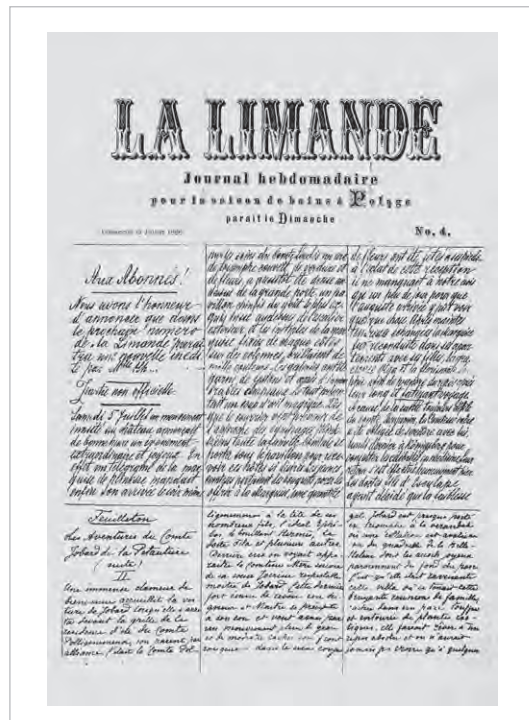
Limande. Journal hebdomadaire pour la saison de bains a Poląga parait le Dimanche“. Šio laikraščio keturi numeriai yra dabar Valstybės Centraliniame Knygynė Kaune“ [4].

Laikraščio leidėjas nenurodomas. Nors V. Biržiška spėja, kad „La Limande“ buvo „matomai, bene paties Antano Tiškevičiaus leidžiamas“ [5]. Kodėl Tiškevičius vadinamas Antanu, neišku, nes tuo metu Palangos grafas buvo Juozapas Tiškevičius [6].

Laikraščius leisdavo nereguliariai. Pirmas „La Limande“ numeris pasirodė 1886 m. birželio 22 d., antras – birželio 29, trečias – liepos 6, ketvirtas – liepos 13 d. Ar jų išėjo daugiau – žinių nėra. Laikraščių apimtyms buvo 4–6 puslapiai. Turėjo rubrikas „Oficialusis skyrius“, „Neoficialusis skyrius“, „Vietinė kronika“, „Komercijus apžvalga“, „Sezono atvykusieji“, „Feljetonas“, „Teatras ir muzika“, „Jūros klimato apžvalga“, „Pokalbis siurprizų parke“, „Provincijos smalsulis“, „Anonsai“. Spausdino ir piešinių.

Atsakinguoju redaktoriumi pasirašinėdavo M. Monstre, nors tai gali būti ir slapyvardis, nes žodis *monstre* prancūzų kalba turi nemažai ne pačių geriausių atitikmenų – didžiulis, pabaisa, išsigimėlis, išgama [7]. Vėliau iš jo į lietuvių kalbą atėjo *monstras* [8].

Laikraštis rašė apie kurorto gyvenimą, informavo apie svarbesnius įvykius, skelbė įvairias naujienas. Įvykiai dažnai būdavo gerokai išpučiami ar sureikšminami, pateikiami su humoru. Leidinyje buvo skelbiami ir svarbesnių svečių sąrašai. Tarp 55 leidinyje paminėtų poilsiautojų daugiausia buvo rusų valdininkų ir turtingų žydų, atvykusių ne tik iš Vilniaus ir Kauno, bet ir iš Peterburgo, Maskvos, Varšuvos, Charkovo, Suvalkų, Karaliaučiaus, kitur [9].

1886 m. Palangoje pradėto leisti laikraščio „La Limande“ fragmentas

Pasak Palangos miesto savivaldybės viešosios bibliotekos Kraštotyros skyriaus vedėjos Bronislavos Spevakovienės, Palangos miesto bibliotekoje dabar saugomos keturių kurortinio laikraščio „La Limande“ numerių kopijos ir dvių numerių lietuviški vertimai [10].

„Palangos žvejys“, 1919 m.

1919 m., kai Palangoje dar buvo Latvijos kariuomenė, o kurorto politinė ateitis buvo neaiški, vietos lietuviai, susibūrę į neutralų pavadinimą turinčią Palangos žvejų draugiją, nutarė leisti lietuvišką laikraštį „Palangos žvejys“. Pirmasis jo numeris pasirodė 1919 m. birželį [11].

Atsakingasis redaktorius buvo Juozas Stoukus. Jis gimė Palangoje 1886 m., 1903 m. baigė Palangos progimnaziją, 1912 m. – Kijevo

„Palangos žvejys“. Pirmasis numeris, 1919 m.

universiteto Fizikos ir matematikos fakultetą. Mokytojavo Ventspilyje. Susikūrus nepriklausomai Lietuvai dirbo Švietimo ministerijoje, rašė vadovėlius, tapo žinomu matematiku [12].

Artimiausi laikraščio bendradarbiai kunigas Julijonas Ipolitas Kasperavičius, žinoma lietuviybės platintoja Bronislava Knabikaitė-Zabulionienė, Dom. Vaitkevičius, kiti.

Ižanginiame redakciniame straipsnyje teigiama, kad laikraščio „užduotis bus suteikti visuomenei naudingų žinių apie visokias žuvų rūšis“. Nors iš tiesų laikraščio leidėjai turėjo daug didesnių planų, nes pirmąjį redakcinį straipsnį baigia taip: „Jeigu Dievas laimins mūsų darbą, manome, ir „Palangos žvejys“ padės bent vieną-antrą plytą po statomu mūsų brangiosios tėvynės – Lietuvos rūmu“ [13]. Laikraščio platesnius negu tik žvejyba tikslus rodo ir į pirmąjį numerį įdėtas Juozo Stoukaus platus straipsnis „Demokratijos kelias“ [14] bei įvairi Palangos ir Lietuvos įvykių kronika [15].

Latvių administracija, tuomet dar tikėdama, kad pavyks Palangą prijungti prie Latvijos, irgi pajuto žvejų laikraščio politinį svorį, ėmė persekioti lietuviško laikraščio leidėjus.

A. Ambraziejūtė-Steponaitienė, užrašiusi B. Knabikaitės-Zabulionienės prisiminimus, teigė: „Patekus nors ir broliškon, bet nemalonion latvių okupacijon, Knabikaitė su broliu kunigu sugalvojo leisti laikraštį „Palangos žvejys“. Buvo atspausdinę du numerius ir juos įteikė Agniežkai Sabutaitei pardavinėti ir platinti. Bet latviai ją su laikraščiais pagavo, ir buvo vargo, kol išsivadavo“ [16].

Laikraštis buvo 4 puslapių, nespaltvotas, be iliustracijų. Jo formatas 24,5x18 cm. Spausdino F. W. Sieberto spaustuvė Klaipėdoje. Redakcijos adresas – Tiškevičiaus bulvaras, vila „Olenka“. Akivaizdu, kad „Lietuvos žvejo“ vinjetė nupiešta profesionalaus dailininko, tačiau jo pavardė nenurodoma. Vienas laikraščio numeris kainavo 30 kapeikų. Jį planavo leisti ilgai, nes nurodyta ir metinės prenumeratos kaina – 3 rubliai [17].

Išėjo tik du laikraščio numeriai, o išliko tik pirmasis numeris, dabar saugomas Palangos miesto savivaldybės viešojoje bibliotekoje.

„Palangos pajūris“,
1931, 1933, 1935 m.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę Palanga greitai tapo pačiu populiariausiu šalies kurortu. Augant poilsiautojų skaičiui atsirado galimybė vasaros kurortinio sezono metu leisti jiems skirtus leidinius.

Antrasis Palangoje laikraštis buvo „Palangos pajūris“, pradėjęs eiti 1931 m. birželio 25 d. [18]. Tai buvo informacinis iliustruotas kurortinis

„Palangos pajūris“.
Pirmasis numeris, 1931 m.

„Pliažas“.
Pirmasis numeris, 1931 m.

„Pliažas“.
Reklaminis puslapis, 1931 m.

laikraštis, leistas kurorto sezono metu. Jis informavo apie įvykius pajūrio vietovėse, spausdino patarimus, skelbimus poilsiautojams, reklamą, pasakojo apie Palangos, Kretingos praeitį. Spausdino eilėraščius, turėjo humoro skyrelį, skelbė anekdotus, humoristinius piešinius. Gana atvirai kultivavo erotiką, „kurortinę meilę“, spausdino moterų aktus. Buvo 4 puslapių. Leido Kostas Gasiūnas.

„Palangos pajūrį“ redagavo Tomas Dambrauskas. Jis gimė 1899 10 14 (02) Gižų valsčiaus Rūdos kaime. Spaudoje bendradarbiavo nuo 1920 m. 1922–1923 m. buvo „Lietuvos žinių“ korespondentas, pranešdavo žinias iš lietuvių ir lenkų fronto, 1924–1927 m. bendradarbiavo „Ryte“, „Rygos balse“, JAV lietuvių laikraštyje „Vienybė“. 1928 m. praktiškai redagavo „Šiaulietį“. 1931 m. organizavo ir redagavo antrąjį lietuvišką Palangos laikraštį „Palangos pajūris“. 1935 m. buvo „Lietuvos aido“ korespondentas Kretingoje, bendradarbiavo „Lietuvos keleivyje“. 1934 m. priimtas į Lietuvos žurnalistų sąjungą. Pasirašinėjo dar ir slapyvardžiu P. A. Rūstutis [19].

Iš pradžių laikraščio redakcija buvo Kretingoje. Vėliau persikėlė į Palangą, Vytauto g. 91. Spausdino spaustuvė „Lituania“ Klaipėdoje. Ėjo nereguliariai, 1931, 1933, 1935 m. vasaras. Kainavo 30–40 centų. Išėjo 11 numerių [20].

„Pliažas“, „Lietuvos pliažas“, 1931–1933 m.

1931 m. birželio 28 d. Palangoje pasirodė žurnalo „Pliažas“ pirmasis numeris [22]. Leidinys buvo skirtas Lietuvos kurortams, tačiau didžiausią dėmesį skyrė Palangai. Ėjo nereguliariai, tik vasaros metu, nespalvotas, iliustruotas, 18–34 puslapių. 1932 ir 1933 m. ėjo pakeitęs pavadinimą į „Lietuvos pliažas“. Atsakingasis redaktorius Stasys Čekanauskas, redaktorius Antanas Steponaitis, nuo 1932 m. – J. K. Beleckas. Apipavidalino dailininkas A. Šelpety. Leido leidykla „Pliažas“, vėliau J. K. Beleckas. Spausdino akcinė „Ryto“ bendrovė Klaipėdoje, vėliau – Mėčio Adomavičiaus spaustuvė Kaune. Kaina 0,8–1 Lt. Buvo leidžiamas 1931–1933 metais.

„Palangos pliažas“.
Pirmas numeris, 1932 m.

„Palangos Pliažas“, 1932 m.

1932 m. birželio 20 d. kurorte pasirodė naujas iliustruotas Lietuvos kurortų žurnalas – „Palangos pliažas“ [22]. Jis skelbė publikacijas, aktualias ne tik Palangai, bet ir kitiems Lietuvos kurortams. Informavo apie įvykius Palangoje, spausdino skelbimus poilsiautojams, reklamą. Skelbė reikšmingesnių vasarotojų pavardes su adresais Palangoje. Ėjo 34 puslapių. Redaktorius Stasys Čekanauskas. Leido leidykla „Palangos pliažas“. Redakcijos adresas – Palanga, vila „Basė“. Spausdino kooperatinė „Raidės“ spaustuvė Kaune. Kainavo 1 Lt.

„Baltijos pliažas“, 1933 m.

Pirmasis Lietuvos kurortų iliustruoto žurnalas „Baltijos pliažas“ numeris išėjo Palangoje 1933 m.

„Palanga“.
Pirmas numeris, 1933 m.

liepos 10 d. [23]. Tematika buvo panaši į „Palangos pliažą“. Ėjo 18 puslapių.

Leidėjas ir redaktorius buvo Vladas Šaulys (1902–1977). Redakcijos adresas – Palanga, Basanavičiaus g. 4. Spausdino „Inkaras“ spaustuvė Kretingoje. Kainavo 50 centų.

„Palanga“, 1933 m.

„Palanga“ – informacinis ir linksmos minties vasarvietės laikraštis. Pirmas numeris išėjo Palangoje 1933 m. rugpjūčio 1 d., antras – rugpjūčio 10 d. Tematika tokia pati, kaip ir „Palangos pliažą“ bei „Baltijos pliažą“. Buvo iliustruotas, nespaltotas, ėjo 4 puslapių. Redagavo ir leido Vladas Šaulys. Redakcijos adresas – Palanga, Basanavičiaus g. 4. Spausdino „Inkaras“ spaustuvė Kretingoje. Kainavo 20 centų [24].

„Svirplys“, „Mūsų svirplys“,
„Nykštukas“, „Birutės tėviškė“,
1928, 1933, 1937 m.

Tarpukario Lietuvoje Palangos moksleiviai irgi leido savo laikraštėlius. 1928 m. kovo mėn. pasirodė Palangos vidurinės mokyklos moksleivių ranka rašytas laikraštėlis „Svirplys“, vėliau – „Mūsų svirplys“. Formatas 21x16,5 cm. Ėjo 16–24 puslapių. Kainavo 30–50 centų. Atsakingasis redaktorius A. Kovalčiukas, redaktorė M. Siliūtė. Talkino Jonas Kirlys (1891–1985).

Šaltiniai

1. Palanga. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Vilnius, MELC, 2010, 291 p.
2. Saulė Merkelytė. Palanga. Vilnius, Mintis, 1980, 58 p.
3. Donatas Tytuva. Kurorto spauda // Žemaičių žemė, 2007, Nr. 2, 37 p.
4. Vaclovas Biržiška. Palangos laikraštis 1886 m. „La Limande“ // Mūsų senovė, 1922, Nr. 4-5, 689-690 p.
5. Ten pat, 689-690 p.
6. Antanas Tranyzas. Grafai Tiškevičiai – sena ir garbinga Lietuvos didikų giminė // Vakarinė Palanga, 1998, Nr. 57-59.
7. Prancūzų–lietuvių kalbų žodynas. Vilnius, Valstybinis leidybos centras, 1992, 593 p.
8. Tarpautinių žodžių žodynas. Vilnius, Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985, 329 p.
9. La Limande [Palanga], 1886, Nr. 1-4.
10. Bronislavos Spevakovienės asmeninis laiškas straipsnio autoriui. 2013 04 08.
11. „Palangos žvejys“ [Palanga], 1919, birželis, Nr. 1.
12. Joana Kastickaitė. Matematinė Juozo Stoukaus (1889–1946) veikla // Lietuvos matematikų rinkinys. LMD darbai. 52 tomas, 2011, 161 p.
13. „Palangos žvejys“ [Palanga], 1919, birželis, Nr. 1, 1 p.
14. Ten pat, 2, 3 p.
15. Ten pat, 4 p.
16. Bronislava Knabikaitė-Zabulionienė // Įžymios Lietuvos moterys: XIX a. antroji pusė–XX a. pirmoji pusė [parengė Dalia Marcinkevičienė], Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 1997, 77 p.
17. „Palangos žvejys“ [Palanga], 1919, birželis, Nr. 1, 1 p.
18. „Palangos pajūris“ [Palanga], 1931, birželio 25 d., 1 p.
19. Tadas Dambrauskas. Žurnalistikos enciklopedija. Vilnius, Pradai, 1997, 95 p.
20. Palangos pajūris. Žurnalistikos enciklopedija. Vilnius, Pradai, 1997, 371 p.
21. Pliažas [Palanga], 1931 birželio 28 d., 1 p.
22. Palangos pliažas [Palanga], 1932 birželio 20 d., 1 p.
23. Baltijos pliažas [Palanga], 1933 liepos 10 d., 1 p.
24. Palanga [Palanga], 1933 rugpjūčio 1 d., 1 p.
25. Danutė Mukienė. Žemaitijos spaudos istorijos fragmentai // Samogitia, 2010, Nr. 11.

1933 m. sausį išėjo Palangos valdžios vidurinės mokyklos mokinių laikraštėlis „Nykštukas“. Rašytas ranka, neperiodinis, 20 puslapių. Kaina 25 centai. Redaktorius B. Jurgutis.

1937 m. spalį išėjo Palangos valstybinės progimnazijos (vėliau – Palangos Vytauto Didžiojo gimnazijos) literatų žurnalo „Birutės tėviškė“ pirmasis numeris, gruodį – antrasis. Ėjo iki 1940 m., rašytas ranka, su piešiniais, eilėraščiais, 36 puslapių. Kaina 25 centai. Redaktoriai R. Beniušis, Z. Vaitkevičiūtė ir E. Merkys [25].

Vytauto Žeimanto nuotraukos

Vokiškojo šovinizmo šešėlyje

Igno Skrupskelio žurnalistinės regos laukas

Kęstutis Skrupskelis

Šiomet sukanka 110 metų nuo publicisto, žurnalisto ir redaktoriaus Igno Skrupskelio (1903–1943) gimimo ir 70 metų nuo jo tragiškos mirties Vorkutoje. 1934–1940 m. jis redagavo kultūros, visuomenės ir akademinio gyvenimo žurnalą „Židinys“, palikęs ryškų pėdsaką tarpukario nepriklausomos Lietuvos visuomenės gyvenime. Taip pat buvo 1936 m. įkurto įtakingo dienraščio „XX amžius“ redakcijos štabo narys, 1939–1940 m. – vyriausiasis redaktorius. Publicistinius straipsnius pasirašinėjo Ig. Petrikonio slapyvardžiu. 1929–1931 m. germanistiką studijavo Karaliaučiaus universitete, 1932 m. Vienos universitetas jam suteikė daktaro laipsnį. Tais pačiais metais vedė Aliną Petrauskaitę. Iškart po okupacijos bolševikų suimtas su pirmąja masinių areštų banga – 1940 m. naktį iš liepos 11-osios į 12-ąją. Pagal Rusijos Federacijos baudžiamąjį kodeksą paskubomis nuteistas 8 metams kalėti, išvežtas į Vorkutą. Sūnus Kęstutis, filosofas ir istorikas, Pietų Karolinos ir Vytauto Didžiojo universiteto profesorius, parašė monografiją apie savo tėvą. Skelbiame ištrauką iš spaudai parengtos knygos.

Dienos nuotaikos

Karaliaučiu jis atvyko prasidedant Weimaro respublikos paskutinei agonijai. Didysis dienos klausimas – tai referendumas (1929 m. gruodžio 22 d.) dėl Youngo plano sumažinti karo reparacijas ir pertvarkyti jų mokėjimą. Nacionalistai ir nacionalsocialistai agitavo, kad Vokietija reparacijų nemokėtų ir referendumu siektų Youngo planą atmesti. Nors dešinieji pralaimėjo ir planas buvo priimtas, ta proga Hitleris ir jo pasekėjai žengė stambų žingsnį iš paribio į didžiąją politiką. 1929 m. spalio 19 d. dienraštis *Rytas* straipsnyje „Pražūtingos nacionalizmo užgaidos“ samprotavo: „Vokiečių tauta dabar kryžkelėje <...> Jei bus atmetas Youngo planas, tai tuo pačiu prasidės nauja epocha ne vien Vokietijos, bet ir viso pasaulio politikos srityje.“ Nacionalistams laimėjus Vokietija atsisakytų „taikos, kompromisų ir tarptautinio bendravimo politikos“. Tačiau Skrupskelis ir Youngo plane įžvelgė pavojų: Vokietijai nors ir nepalančiomis sąlygomis susiderėjus su nugalėtojais vakaruose, vokiečių jėgos nukryps į rytus, „dėl ko ir Klaipėda gali subraškėti“, svarstė jis 1930 m. sausio 26 d. laiške Petrauskaitei.

Matėsi ženklų, kad Vokietija siekia susidraugauti su Rusija. 1929 m. lapkričio 7 d., minint revoliucijos sukaktį, Sovietų ambasadoje Berlyne garbingi svečiai vaišinosi kaviaru¹ ir Krymo vynais. Prabangiuose nuo caro laikų užsilikusiuose rūmuose, minkštu raudonu kilimu dengtais balto marmuro laiptais, susirinko Vokietijos ministrai, užsienio diplomatai, aukšti karininkai.² Vyko piršlybos – savotiška Molotovo ir Ribbentropo pakto repeticija.

¹ Ikrais.

² Bella Fromm, *Blood & Banquets: A Berlin Social Diary*. New York, 2002, p. 21. Autorė buvo žydė žurnalistė, patraukli, nuolat dalyvavusi Vokietijos aukštuomenės pokyliuose ir priėmimuose. 1933 m. ji susitiko Kazi Škirpą, kuris jai aiškines, kaip Vokietijos karališkosios šeimos nariai pataikauja naciams (p. 95).

Tarytum atsiliėpdama į gilėjančią Europos krizę, Lenkija surengė bandomąjį Vilniaus puolimą. Virš miesto pasirodė bombonešiai, kaukė sirenos, sproginėjo artilerijos šūviai, miestą nuo lėktuvų dengė dirbtinas rūkas, o Trijų Kryžių kalne vyko dujų kautynės. Pasak 1929 m. spalio 18 d. *Ryto*, Vilniaus spauda manevrus pavadino „būsimojo karo simfonija“.

Laukiant neišvengiamo karo

Kaip ir kiti būsimeji jaunavedžiai, jie svajojo apie ramų šeimos gyvenimą, „dviejų žmonių ramovę“, kurioje būtų galima dirbti ir „gyvent, kaip turėtų žmogus, bet ne žvėris gyventi“. Taip rašė Petrauskaitė 1930 m. lapkričio 14 d.: „Bet iš tikrųjų ir man dažnai pasidaro bangu: visur grumiasi, kovoja, niekaip pasaulis negali nurimti, amžinai skamba kovos šūkliai. <...> Taip norėtum, kad į tą kampelį, į dviejų žmonių ramovę neįsibrautų joks triukšmas iš lauko, iš gatvių, iš kovos lauko.“ O geriausia, kad triukšmo visai nebūtų, kad žmonės paieškotų „garbingesnių kovos tikslų ir priemonių“. Jos akyse tesimato „baugūs“ pasaulio ateities slapti keliai.

Savu kampeliu Skrupskeliai tesidžiaugė aštuonerius metus. Gal visada ir visos mažos tautos gyvena tarytum šalia kunkuliuojančių ugnikalnių. Tačiau jų karta gyveno neramesniais laikais, nes visas ketvirtasis dešimtmetis praleistas laukiant neišvengiamo karo. Negeresnė buvo pasaulio ekonominė padėtis. 1929 m. spalio 24 d. – juodasis ketvirtadienis – New Yorko akcijų biržoje kilo panika, ženklinanti didžiosios, ligi Antrojo karo užsitęsios, pasaulinės depresijos pradžią. Vokietijos gatvėmis bei užkampiais slankiojo

šimtai tūkstančių benamių jaunų vyrų: 1930–1931 m. registruotų bedarbių skaičius viršijo penkis milijonus. Pradžioje krizė Lietuvą mažiau žeidė. Tai smulkių šeimų ūkių krašto privalumas: nors pragyvenimo lygis žemas, jis mažiau priklauso nuo eksporto, bankų, valiutų kurso. Tačiau ir Lietuva buvo pažeidžiama, kaip parodė 1935 m. Suvalkijos ūkininkų streikai. Žemės ūkio produktai buvo pagrindinis krašto eksportas, o Vokietija ir kitos valstybės keldamos muitus gynė savo vidaus rinkas. Vokietijos žemės ūkis išgyveno didelę krizę ūkininkams masiškai bankrutuojant.

Skyrė patriotizmą nuo šovinizmo

Daugiau vilčių davė būsimųjų jaunųjų katalikų pirmieji žingsniai į plačiąją visuomenę. Juozas Keliuotis *Ryte* 1929 m. spalio 16 d. paskelbė ilgesnį rašinį „Kūryba ir dorovė“, pasisakydamas prieš romantikų kuriamą bohemišką menininkų įvaizdį: „Kūrybos žiedai bijo pasaulio triukšmo ir jo chaoso. Tik paslaptingoje vienvėje subręsta kūrinys.“ Jam svarbiausia, kad veikalas nestokotų „kūrybinio vieningumo“, kurį laimėti gali tik „galinga, laisva ir savarankiška kūrėjo asmenybė“. Pasakyta keliuotiškai, nes jis save vaizdavosi kaip autoritetų nepaisantį kūrėją. Tačiau jo vieningos ir savarankiškos asmenybės samprata gana siaura ir katalikiška: „Kas yra blaškomas gaivalinių sukurių, kas neapvaldomų aistrų plėšomas, draskomas <...>, tas neturi dorovinės asmenybės, to viduje nėra vieningumo.“ O argumentas užbaigiamas scholastinės filosofijos priežastingumo dėsnium: „Kas ko neturi, tas to ir kitam duoti negali.“ Ateitininkiška ir šalkauskiška. Ir todėl visiška *La Boheme* poeto priešingybė!

1929 m. spalio 15 d. *Ryte*, primindamas artėjančius Vytauto Didžiojo metus, Pranas Dielininkaitis aprašė Šventojo VACLAVO 1000 metų mirties sukakties iškilmes Prahoje. Kalbėjo profesorius jėzuitas: „Nacionaliniai partikuliarizmai savyje turi ir gera, ir kartu slepia pavojus. Mes dar tebegyvename šių partikuliarizmų išbudimo laikotarpi. Bet dabar labai galingai kyla ir nauja tendencija – tarptautinio solidarumo.“ Nors kalbėtojas klydo – solidarumo dvasia didžiųjų valstybių politiką pradėjo veikti tik Europai išgyvenus Antrąjį karą – ateitininkams jo mintys buvo dažnai girdėtos ir savos, nes panašiai kalbėjo jų vadai. Neribotas, absoliutus valstybės suverenitetas tėra „juridinė, politinė bei ekonominė fikcija“, o iš „patriotizmo padarymas religijos bei dievybės padėties nepataiso“. Tuo pat metu Kazys Pakštas skelbė federalizmo būtinybę, o Stasys Šalkauskis skyrė tikrąjį patriotizmą nuo šovinizmo. Patriotizmą labiausiai absoliutino tautininkai.

Šovinistai vokiečiai

Geografinė prasme iš Vakarų Europos universitetų Karaliaučius lietuviams patogiausias. Tačiau politinė – vienas nedraugiškesnių. Apie tai užsimena ateitininkas geografas Vladas Viliamas (1904–1972) 1929 m. liepos 4 d. laiške Zenonui Ivinskiui (1908–1971): „Karaliaučiuje studijuot mums Lietuviams gana patogų. Čia galima sekti visą vokiečių „Drang nach Osten. Ypatingai studijuojant geografiją ir istoriją.“

1930 m. vasarą Karaliaučiaus gatvėse matėsi akmeninių paminklų, primenančių „okupuotas“ sritis, tarp jų ir Klaipėdą.³

³ LNB F 29-1247; V. Bičiūnas, „Trys dienos Karaliaučiuje“, Rytas, 1930 m. rugpjūčio 23 d.

Pirmąjį kartą vokiškąjį šovinizmą Ig. Skrupskelis stebėjo 1928 m. vasarą Vienoje, kurion vyko mokytis kalbos. Pasitaikė, kad tuo metu vyko dainų šventė Schuberto šimtmečio garbei. Jo reportaže justi iš Kriukų į pasaulį patekusiojo nuostaba: 150 000 choristų, kuriuos atvežė daugiau negu 100 specialių traukinių. Pastatytas „milžiniškas trobesys“, talpinantis 100 000 žmonių. Bet ne muzika jo dėmesį patraukė: vieno koncerto repertuarą sudarė „patriotiškos-šovinistiškos“ dainos. Šventė baigėsi kokias 10 valandų užsitęsusia demonstracija, rodančia vokiečių vienybę. „Ypatingų ovacijų susilaukė okupuotų kraštų chorai, kurie nešė prieš save obalsį „atgal į tėvynę“. Nors to jis nemini, okupuotų kraštų parade tikriausiai dalyvavo ir memellanderiai. Šventės dalyviai, daugiausia vyrai, pagal amžių didžiojo karo veteranai.⁴ Taigi vokiško revanšizmo, *anschlusso*, ir artėjančio karo užuominos. Nuotaikos, su kuriomis jis artimiaus susipažino Karaliaučiuje.

Istorių nuomone, tiek tarp studentų, tiek tarp profesorių, visuose Vokietijos universitetuose vyravo šovinistinis, agresyvus nacionalizmas. Nepasitenkinimą Weimaro respublika ugdė ir tai, kad įsigalint pasaulinei depresijai universitetų absolventams įsidarbinti rečiau pavykdavo. Tiesa, Karaliaučius – ne Berlynas ir ne Munchenas: toli nuo Vokietijos politinių centrų. Kita vertus, Rytprūsiose nacionalsocialistų įtaka didelė – per lemtinigus 1933 m. liepos reichstago rinkimus jie surinko daugiau negu pusę balsų.⁵ Taip pat Rytprūsiose buvo daugiau prieš lietuvius nukreiptos agitacijos.

1930 m. lapkričio 21 d. įvyko Karaliaučiaus studentų mitingas. *Rytui* lapkričio 24 d. jį aprašė „S“ raide pasirašęs „mūsų korespondentas“. Spėčiau, kad Skrupskelis. Mitingo dėmesys – užsieniečiams studentams ir rytų politikai. Studentai reikalavo, kad renkant studentų atstovybę balsavimo teisę teturėtų vokiečiai, kad kitų tautybių Vokietijos piliečiai balsuoti negalėtų. Taip pat „reikalavo įvesti priverstinas paskaitas apie slavų pavojų vokiečių Rytams“. Korespondencija baigiama: „Demonstrantai yra daugiausiai dešiniųjų grupių šalininkai, kuriems tik juoda-balta-raudona vėliava maloni.“ Tokiom nuotaikom vyraujant, gero nežadėjo žinutė, kad Berlyno studentai siekia suformuoti universitete tvarkai prižiūrėti organizaciją. Kontekste tai būtų prieš užsieniečius nukreipti smogikų būriai.

Savanaudiška galvosena

Rytprūsiose atsiradę lietuviai negalėjo jaustis saugūs: jeigu Berlyno studentai apmušinėjo studentus žydus, Karaliaučiaus studentai lengvai galėjo apmušti užsieniečius. Rytprūsiose Klaipėdos klausimas buvo aktualesnis. Pavyzdžiui, 1930 m. lapkričio 27 d. Lietuvos atstovas įteikė Vokietijai protestą dėl Tilžėje įvykusių demonstracijų. Per jas buvo nešamas plakatas „Klaipėda vokiečių kraštas“, o miesto burmistras, prisimindamas gedulą dėl atplėštų kraštų, paminėjo Klaipėdą.⁶

Vokiečių nuotaikas Skrupskelis vaizdavo rašinyje „Vokiečių šovinizmas“, kurį paskelbė *Rytas* 1930 m. lapkričio 22 d. Dominuoja paralelė tarp dabarties ir 1913 m. O 1913 m., remiantis vieno bėgo studento prisiminimais, atsitikę taip. Anglas

⁴ Ignas Skrupskelis, „Dešimtoji vokiečių dainų šventė Vienoje“, *Rytas*, 1928 m. rugpjūčio 3 d.

⁵ Evans, *The Coming of the Third Reich*, 2003. P. 130-33, 338.

⁶ Lietuvos žinios, 1930 lapkričio 26; 1930 m. lapkričio 29.

paskaitininkas Berlyno studentams aiškino, kad moderniais laikais, vykstant ekonominei integracijai, karai niekam neneša pelno. Klausytojai užprotestavo, nes jis prabilo angliškai: kas „nori kalbėti vokiečiams, tas turi ir vokiškai mokėti“. Pasigirdo balsai, kad tik kariuomenės dėka Vokietija progresuoja, kad Vokietija netrukus užkariausianti koloniją, kad vokiečiai tebijo Dievo. O vienas istorijos profesorius pasipiktino, kaip svetimi drįsta vokiečius mokyti, nes gyventi jie patys moka. Smulkiai atpasakojęs belgo įspūdžius, Skrupskelis tvirtina, kad šių dienų nuotaikos panašios. Akivaizdus autobiografinis momentas: „Kam tenka Vokietijoje mokslo ieškoti, sekti vokiečių spaudą, dalyvauti viešuose susirinkimuose, tas greitai pasijus patekęs į panašią atmosferą, tas pamatys, kaip siaurai, kaip savanaudiškai galvojama <...>. Esama profesorių, kurie per paskaitas studentams tvirtina, kad Klaipėdos kraštas grynai vokiškas <...>.“

Gintis moraliniu ginklu

Jo pesimizmą gilino 1930 m. lapkričio 17 d. girdėta paskaita, aprašytą minimame rašinyje. Kalbėjo Karaliaučiuje gimęs nacionalistas, bet nacių oponentas Wilhelm von Gayl (1879–1945), 1932 m. trumpai išlaikęs Vokietijos vidaus reikalų ministro vietą. Von Gayl 1918 m. gale rezidavo Kaune, kaip okupacinis šiaurės Lietuvos administratorius. Ir, pasak Skrupskelio rašinio, lietuvius jis vaizdavo kaip barbarus, kuriuos vokiečiai šiek tiek sugebėjo civilizuoti: „Lietuviai – viską esą iš vokiečių gavę, ir plentus, ir geležinkelius, ir elektros apšvietimą <...>, tik iki šiol nemoka pakankamai būti dėkingi.“

Vokietijos spauda, tęsia jis, daug rašo apie Lietuvoje persekiojamus vokiečius ir apie būtinybę išvaduoti „kraujais paplūdusius Rytus“. Tokie „šūkiečiai šandien Vokietijoje yra kasdieninis dalykas, ir klystų, jeigu kas manytų, kad vokiečių visuomenė tokiomis ‚svajonėmis‘ ir kalbomis netiki!“ Pastebėtina, kad rašoma ne apie saujelę marginalų, bet apie politinį centrą, likus trejiems metams ligi Hitlerio įsigalėjimo.

Rašau apie laikus, kada dar nebuvo paplitę viešosios opinijos tyrinėjimai: neturiu statistinių suvestinių. Tačiau spėčiau, kad retas kas patikėjo tautininkų *Vairo* optimizmu⁷. Manau, kad Lietuvoje, kaip ir kitur Europoje, vyravo Vokietijos ir Antrojo karo baimė. Pavyzdžiui, 1933 m. *Ateitis* paskelbė moksleiviškų rašinėlių konkursą tema „Drang nach Osten“. Slapyvardžiu pasirašęs moksleivis taip apibūdino padėtį: „Hitleris, padedamas ‚ura patrijotų‘ gaujų, nuolat grasina Lietuvai.“ Ir įdomu, kad jis skelbia dažnai tuo metu girdimą tezę: reikia gintis moraliniu ginklu. Mes „tik apsišarvavę tikrąja kultūra, tikru religiškumu ir tikru tautiškumu (ne ‚ura‘ patriotizmu), pajėgsime atsispirti vokiečiams.“⁸

Moka tvarkytis patys

Kantas savo antropologijoje, pabrėždamas tariamąjį anglų uždaramą, jų aroganciją, mandagumo stoką, tvirtina, kad jie Prancūzijoje lankosi tik tam, kad peiktų prastus kelius. Pasak jo, anglai į užsieniečius žiūri su panieka, nes puikuoja, kad jie vieninteliai sugebėjo sukurti politines institucijas, kurios saviškiams garantuoja laisvę, bet kartu sutelkia pakankamai jėgos

⁷ Pavyzdžiui, tautininkų ideologas Izidorius Tamošaitis, „Gyvenimo šunkeliais“, Vairas, 1933 balandis, Nr. 4, p. 512–14. „Vokioj nacionalsocialistų ‚smaugliai‘ apstumdo vieną kitą jiems nepatinkantį pilietį, na, ir pas mus anuo ‚tikriesiems demokratams‘ laisvių metu buvo vienas kitas pilietis apstumdytas.“

⁸ *Ateitis*, 1933 birželis–liepa, Nr. 6–7, p. 304–306.

savo valią užmesti svetimiems. Skrupskelio sutikti vokiečiai panašūs į Kanto anglus: Lietuvoje Wilhelmas von Gaylas tesužinojo, kad viskas nešvaru ir primityvu. Jis neišgirdo liaudies dainų, nesigrožėjo audiniais, nepastebėjo rūpintojėlių. Vienu žodžiu, jis nesuprato, kad ir lietuviai džiaugiasi savita kultūra. Jo pažiūros būdingos vadinamiesiems Baltijos baronams.

Vokiečių palyginimas su Kanto anglais ne visai tikslus: Vokietijoje vyravo ne pasididžiavimas savaisiais pasiekimais, bet įtūžis dėl tariamai nepelnytai pralaimėto karo, nuo tėvynės atplėštų žemių, troškimas atsirevanšuoti ir įrodyti savo galybę. Tačiau von Gaylo žodžiai Skrupskelį turėjo sukristi ne vien todėl, kad priminė išgyventą karą ir artėjanti antrąjį, kad laidojo ramaus ir kūrybingo bendro gyvenimo svajones. Jis buvo pratęs prie Šalkauskio, Pakšto, Ereto dažno, sakytumėm, pamokslavimo, kad visos tautos yra lygiavertės, kad jas visas privalu gerbti, kad kiekviena turi teisę savo kultūrą plėtoti, žmonijos mozaikijon įnešti savo nepakartojamą dalį. O čia galingos valstybės įtakingi pareigūnai skelbia visas rytų tautas bevertėmis: jų reikalus vokiečiai tvarkys savo nuožiūra ir, aišku, savo naudai. Von Gaylo vokiečiai neranda reikalo užsienyje pasimokyti, nes moka patys tvarkytis ir kitus tvarkyti.

Nerimą keliantys ženklai

Agresyvius vokiečius rado Juozas Ambrazevičius-Brazaitis, 1937 m. aplankęs Užsienio

vokiečių institutą Stuttgarte – rūmai aptverti storomis sienomis. Instituto užduotis – rengti akademinę medžiagą, remiant Vokietijos rytų politiką: „Stuttgarts yra tos galingos dumtuvės, kurios papučia argumentuotai ir dokumentuotai, kai tik Vokietijos vadovai paspaudžia politinius klavišus Breslave, Dancige, Klaipėdoje, Sudete ar kitur.“ Institute jis girdėjo daug gražių kalbų apie taiką ir mažumų teises. Tačiau kalbėta apie svetur gyvenančių vokiečių teises, jų nepripažįstant Vokietijos tautinėms mažumoms. Kodėl, klausia Mažosios Lietuvos lietuviai, „negalėtų su savo kalba dalyvauti bendroje vokiečių valstybės kūryboje?“ Ambrazevičius sužinojo, kad Karaliaučiaus universitete bus skaitomos privalomos paskaitos apie rytų kraštus – įskaitant ir Klaipėdą – ir kad sustiprintos užsienio kalbos. Agresyvios politikos metu tai nerimą keliantys ženklai.⁹

Aišku, ne visi tą patį pastebėjo. *XX amžiaus* redaktorius kunigas Juozas Prunskis 1937 m. lankėsi Karaliaučiuje prekybos mugėje. Ta proga jis stebėjo, kaip vokiečiai domisi lietuvišku bekonu, virš miesto paskraidžiojo didžiausiu vokiečių lėktuvu, pasikalbėjo su miesto burmistru. Pastarasis pabrėžė, kaip svarbu tarp Karaliaučiaus ir Kauno plėtoti gerus santykius. Jeigu Prunskis įtarė, kad čia vien fasadas, savo aprašymuose to nepaminėjo. Tarp kitko jis pastebėjo, kad mieste žydų mažai, kad daug kur krautuvėse matyti užrašai, jog žydai neaptarnaujami.¹⁰

⁹ Juozas Ambrazevičius (Servus), „Jojimas į rytus mokslo žirgais“, *XX amžius*, 1937 m. rugpjūčio 20.

¹⁰ *XX amžius*, 1937 m. rugpjūčio 18; 1937 m. rugpjūčio 23; 1937 m. rugpjūčio 26.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

LŽS archyvo nuotr.

Ji labai mylėjo Lietuvą

Žurnalistei ir rašytojai

Rūtai Klevai Vidžiūnienei atminti

(1923–2000)

Aleksandras Juozapaitis, Lietuvos žurnalistų sąjungos narys

Viename iš interviu išeivijos žurnalistė ir publicistė Rūta Kleva Vidžiūnienė pasakė: „Parašysiu apie žmogaus vertę Lietuvoje.“ Viešėdama Lietuvoje ji pastebėjo, kad žmogaus vertė mūsų šalyje jau tada buvo matuojama sovietiniais stereotipais. Šiomet buvusiai Amerikos lietuvių žurnalistų sąjungos pirmininkei ir prozininkei R. K. Vidžiūnienei būtų sukakę 90 metų. Tad pasklaidykime jos biografijos lapus.

Rūta Kleva (Kleopatra) Mickevičiūtė-Vidžiūnienė gimė 1923 m. kovo 14 d. Kaune, inteligentų šeimoje. Viename iš interviu ji pasakojo:

„Kiek atsimenu, tėvas buvo iš Papilės, nuo Mažeikių. Studijavo Kaune teisę. Motina – Gustaitytė. Jos tėvas buvo geras gaspadorius. Kazimieras Gustaitis savo darbštumu pakerėdavo visus. Ne veltui Kaune turėjo „Versalio“ restoraną ir 4 dvarus. Savo turtą padalijo ištekėjusioms dukterims.

Rūta Kleva Vidžiūnienė (viduryje) prie „Tėviškės žinių“ redakcijos

LŽS archyvo nuotr.

Mums atiteko dviejų aukštų namas Išlauže. Gražiai ir laimingai gyvenome iki 1940 metų...“

Jaunoji Mickevičiūtė mokėsi Kauno šv. Kazimiero mergaičių gimnazijoje. Septyniolikmetei itin įsiminė mokslo metų pabaiga, kai į Kauną įvažiavo rusų tankai. Pasak jos, vieni džiaugėsi, kiti verkė.

Studijoms ji pasirinko Vilniaus universitetą. Didelį postūmį jos literatūrinei veiklai suteikė pažintis su žymiu poetu Vytautu Mačerniu. Jis parašė jaunai merginai rekomendaciją studijuoti humanitarinius mokslus. Bet neilgai jai teko ragauti studentiškos duonos: vokiečiai uždarė universitetą. Teko keisti mokslo mūžą į Vilniaus konservatoriją. Dainavo, skambino kanklėmis kompozitoriaus J. Švedo liaudies ansamblyje. Bet ir konservatoriją uždarė, tad sudarę trupę leidosi po miestelius koncertuoti.

Traukiantis vokiečiams, traukėsi ir daugelis inteligentijos atstovų, tarp jų ir Kleopatra Mickevičiūtė su tėvais. Niekas nenorėjo likti prie sovietų valdžios, prisimindami beveik metus trukusią okupaciją bei per tą laikotarpį Sibirian išstremtus tūkstančius pažangios inteligentijos atstovų.

Nors dar vyko karas, Vokietijoje lietuviai emigrantai dirbo įvairius darbus. Po karo daugelis lietuvių persikėlė į sąjungininkų – amerikiečių ir prancūzų – užimtus miestelius. Rūta su mama apsigyveno emigrantų stovykloje, įsikūrusioje Vokietijos mieste Baden Badene. Rūtai labai pasisekė, kadangi ji laisvai kalbėjo trimis kalbomis. Ją priėmė dirbti į Amerikos konsulatą. Išsibarsčiusi Lietuvos inteligentija Vokietijoje kasdien laukė žinių iš Tėvynės. Bet ne visos jos buvo džiugios. Daugelis pasimetusių ieškojo savo giminių, laukė. Jaunoji Kleopatra (Amerikoje ji sutrumpino savo vardą į Klevą)

Rūta Kleva Vidžiūnienė diskutuoja su kolegomis Albertu Laurinčiu ir Vidmantu Valiušaičiu
LŽS archyvo nuotr.

irgi laukė žinių iš tėvo, bet tik pokario metais sužinojo, kad Čekijoje tėvą mirtinai partrenkė automobilis. Ten jis ir palaidotas. Apie tai ji rašo savo novelėje „Aš esu savo brolio sargas“. 1949 m., gavusi vizą, kartu su mama laivu išplaukė į Ameriką.

Niujorke ji rimtai užsiėmė žurnalistika. Dirbo „Lietuvos aide“ korespondente. Ypač gerai ją vertino to meto redaktorius Vincas Rastenis. Po metų ji kartu su žurnalistais Almiu Šalčiumi, Pauliu Jurkumi, Vincu Rasteniu, Stivu Andriekumi ir dar keliais spaudos atstovais Klivlande įkūrė Amerikos lietuvių žurnalistų sąjungą. Jie, septyni, ir tapo pirmaisiais Žurnalistų sąjungos nariais. Daugelis jų dar iki karo dirbo spaudos srityje, turėjo didelį patirtį. Bet čia, Amerikoje, iš spaudos nebuvo galimybės išgyventi, reikėjo kažkur dirbti. Dienas „leidavo“ įmonėse, gamyklose, o vakarais prie

mašinėlių – savo laisvą laiką skirdavo žurnalistikai. Klivlande jie leido laikraštį „Darbininkas“. Redaktoriumi buvo paskirtas Paulius Jurkus. Pati redakcija buvo įsikūrusi prie vienuolyno. Pasak Rūtos, Klivlando valdžia palankiai vertino lietuvių žurnalistų kūrybą.

Po penkerių kūrybinio darbo metų Klivlande Rūta Kleva Vidžiūnienė persikėlė į Niujorką. Argentinoje žymus žurnalistas Konstantinas Norkus pradėjo leisti lietuvišką laikraštį „Laikas“. Ji tapo šio laikraščio specialiąja korespondente Niujorke. Vėliau persikėlė į Čikagą. Bendradarbiavo laikraštįje „Draugas“. Ji ne tik rašė, bet ir stengėsi dalyvauti saviveikloje: dainavo chore, vaidino spektakliuose. Kartu su meno kolektyvais aplankė beveik visas lietuvių kolonijas. Taip keliaudama ji rašė į spaudą apie lietuvių bendruomenių veiklą, bendradarbiavo su laikraščiais „Dirva“, „Draugas“, „Moteris“.

Pasirodė pirmosios novelės, sulaukusios pripažinimo ne tik tarp išeivijos inteligentijos atstovų, bet ir tarp lietuvių, kuriems lietuviškas žodis buvo palaima. Novelėse atsispindėjo mūsų tautiečių kasdienybės mozaika, ilgesys ir savitas pasaulio suvokimas.

Aukštuosius mokslus baigė Kalifornijoje. Daugiau kaip 20 metų dirbo pedagoge amerikiečių gimnazijose ir tuo pačiu bendradarbiavo radijuje, lietuviškoje spaudoje. Kelias kadencijas vadovavo Amerikos lietuvių žurnalistų sąjungai, leido išeivijos žurnalistams ir kultūros puoselėtojams skirtą žurnalą „Lietuvis žurnalistas“.

1989 m. vasarą, po 45-erių metų ilgesio ir didelių svajonių kada nors pamatyti Lietuvą, Rūta Kleva Vidžiūnienė Lietuvos žurnalistų sąjungos kvietimu kartu su Los Andželo lietuvių teatro trupe buvo atvykusi į Lietuvą. Beveik tris savaites ji savo akimis matė iš letargo miego atgimtančią Sąjūdžio pažadintą Lietuvą.

Štai ką ji sakė viename interviu: „Kas vyksta Lietuvoje, mes turbūt greičiau sužinome negu jūs patys. Gauname labai daug spaudos: „Gimtąjį kraštą“, „Atgimimą“, SIA pranešimus, klausomės Lietuvos radijo. Tad atvykusi ir pamačiau tai, kas jau buvo žinoma. Bet yra kitas dalykas – tai dvasia, kurią gyvena tautiečiai, tai begalinis traukimas, kurį junta kiekvienas lietuvis. Jis yra nematomas, jį sunku perteikti žodžiais. Vaikštai gatvėmis ir matai daug pasikeitimų...“

Grįžusi į Ameriką įspūdžiais apie savo kelionę pasidalijo ne tik su artimaisiais, bet ir lietuviškoje spaudoje, Los Andželo lietuvių radijuje.

1992 m. lietuvių jaunimo bendrija „Lituanika“ kartu su kultūros draugija „Taura“ išleido Rūtos Klevos Vidžiūnienės romaną „Rojaus paukščio grįžimas“. Po metų vasarą ji antrą kartą lankėsi Lietuvoje. Čia susitiko su draugais, dalyvavo savo romano pristatymo renginiuose Vilniuje, Kaune, Panevėžyje, Šiauliuose, Pakruojuje, Žeimelyje, bendravo su Knygos bičiulių draugijos nariais, skaitytojais. Susitikimų metu daugelis skaitytojų klausdavo rašytojos, žurnalistės ir publicistės, kada pasirodys jos naujoji knyga. Po metų „Valstiečių laikraštis“ išleido novelių rinkinį „Sąžinė“.

Netrukus sužinojome, kad R. K. Vidžiūnienė sunkiai serga. Jos vyras 1995 m. ją atvežė į Lietuvą ir apgyvendino pas savo seserį Kačerginėje. Po penkerių metų, t. y. 2000 m. sausio 3 d., jos netekome. Iلسisi gražiose Zapyškio kapinaitėse.

Rūtos Klevos Vidžiūnienės žurnalistinis ir literatūrinis palikimas nėra didelis, bet tie, kas ją pažinojo, matė jos didelę energiją. Ji stengėsi šalin vyti liūdesį ir labai mylėjo Lietuvą, sunkiai išgyveno jos nelaimes, tremtis, artimųjų netektis.

Pažinkime ir savo širdyje saugokime tik gražius prisiminimus apie Rūtą Klevą Vidžiūnienę.

Senojo ledkirčio istoriją beklausant

Dana Kurmilavičiūtė, Lietuvos žurnalistų sąjungos narė

Kiek para turi valandų?

Visiems, žinoma, 24. Tik ne Gerimantui Statiniui, LŽS Kelionių ir pramogų klubo pirminkui. Turint galvoje jo atliekamus darbus, dienos ir nakties laikas turėtų tęstis nesuskaičiuojamai ilgai... Per tą laiką jis suspėja: a) repetuoti ir dalyvauti daugybėje koncertų kartu su savo pagrindinės darbuviės – Valstybinio pučiamųjų instrumentų orkestro „Trimitas“ muzikantais; b) dėstyti Karoliniškių vaikų muzikos mokykloje; c) aktyviai reikštis žurnalistinėje veikloje: rengti straipsnius, kurti laidas ir dokumentinius filmus; d) rašyti knygas;

e) dalyvauti politinėje Krikščionių demokratų partijos veikloje; f) vadovauti jau minėtam klubui ir būti LŽS Valdybos nariu; g) rengti ekspedicijas ir kitokias pažintinio tiriamojo pobūdžio išvykas; h) vykti į alpinistines turiaudas, kopti į kalnus ir t. t.

Visi artimiau jį pažįstantys žino: sunku rasti sritį, į kurią nekryptų smalsus Gerimanto žvilgsnis... Gal todėl tiek daug bendraminčių susirado: mat geba sudominti, uždegti savo idėjomis ir užkrėsti entuziazmu ne tik kolegas, bet ir žmones „iš šalies“. Jo vadovaujamas

Gerimantas Statinis Tian Šanio kalnuose

LŽS archyvo nuotr.

Kelionių ir pramogų klubas, be savo oficialių narių žurnalistų, turi antra tiek narių iš šalies – įvairiausio amžiaus ir specialybių žmonių, kuriuos vienija ta pati nerimastinga dvasia ir pažinimo alkis ir kuriuos būtų galima laikyti neoficialiu klubo branduoliu, nes į visus klubo renginius, talkas ir išvykas atvyksta tuoj pat, niekieno neraginami...

G. Statinio kūryba negimsta spontaniškai, pasitelkus tik vaizduotę ir fantazijas, ji – ilgo ir nelengvo darbo vaisius. Pirmoji knyga „Pasi-klydęs Amazonijoje: Mato Šalčiaus klajonių pėdsakais“ gimė po 2005 m. vykusios ekspedici-jos į Pietų Ameriką, kur ieškota garsiojo lie-tuvių publicisto ir keliautojo veiklos žymių ir jo amžinojo poilsio vietos. Ši knyga pelnė LŽS ir NŽKA įsteigtą Mato Šalčiaus premiją. 2011 m. ekspediciją į Filipinus vainikavo drauge su ko-lege Migle Greičiuviene sukurtas dokumenti-nis filmas. 2010 m. sukurtas apybraižų ciklas „Kalnai mano gyvenimas“ pelnė geriausių lai-dų konkurso „Pragiedruliai“ diplomą.

Antroji G. Statinio knyga „Mokyklai ir muzi-kai skirtas gyvenimas“ pasakojo apie pedagogą ir muziką Kazimierą Balčėtį.

2012 m. žurnalistas vadovavo „Kraslago“ ekspe-dicijai, vykusiai į Rusiją, tiksliau, į tas vietas, kur buvo ištremtas prieškarinio laikų Lietuvos pre-zidentas A. Stulginskis. Grįžus su režisieriumi J. Lingiu sukurtas pirmasis išsamus dokumenti-nis filmas apie šį garsų mūsų valstybės politiką.

Trečioji G. Statinio knyga „Gediminas Aksti-nas. Senojo ledkirčio istorijos“ taip pat gimė iš autoriaus alpinistinės patirties.

Taigi viskas jo kūryboje tikra: paties ištyrinėta, prisiliesta, pajauta, apmąstyta, apibendrinta...

Ne veltui mes, Gerimanto vadovaujamo Ke-lionių ir pramogų klubo nariai, taip apsidžiau-gėme sužinoję, kad už šią knygą jam skirta prestižinė Vinco Kudirkos premija.

Kuo reikšminga ši knyga?

Visų pirma ją galima pavadinti Lietuvos al-pinizmo metraščiu. Mat joje aprašomi mūsų šalies alpinistų per pusę šimtmečio organi-zuoti žygiai į kalnus ir jų pasiekti laimėjimai. Autorius pateikia daugybę alpinizmo veteranų prisiminimų apie įsimintiniausius kopimus, jų metu kilusias sudėtingas situacijas ir riziką gy-vybei, šturmuojant kalnų viršūnes. Per 50 metų (tokį jubiliejų neseniai paminėjo Lietuvos alpi-nistai) būta visko – ir pergalių, ir netekčių, tad pats laikas vertė grįžtelėti atgal ir užfiksuoti tai, kas svarbiausia kalnų šturmo istorijoje. Kitaip negailestingas laikas neišvengiamai nugramz-dins užmarštin įspūdingiausių kopimų detales, išblukins portretus tų drąsuolių tėvynainių, ku-rių vardais pasipuošusios spindi tolimų Tian Šanio ir Pamyro kalnų viršūnės. Genovaitės Dambrauskienės, Aleksandro Jurgelio, Petro Tulevičiaus, Juozo Algimanto Krikštopaičio, Viliaus Šaduikio, Kazimiero Monstvilo, Mary-tės Melinskaitės, Juozo Antanavičiaus mintys apie kalnus ir žmogaus bandymą prisiliesti prie jų didybės kopiant – tai dalis mūsų alpinizmo istorijos, kurios puslapius teberašo ir neabejoti-nai teberašys jaunesnės kartos.

Antra, ši knyga – tai himnas vienam iš lietuviš-kojo alpinizmo pradininkų – Gediminui Aksti-nui, žuvusiam daugiau kaip prieš pusę amžiaus.

Autorius pateikia spalvingą G. Akstino gyve-nimo mozaiką, sudėliotą iš jo giminaičių ir pa-žįstamų, gimnazijos ir studijų metų draugų, al-pinizmo bendražygių prisiminimų. Apie savo

bendramokslį Gediminą pasakoja Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus. Jo ir G. Akstino keliai buvo susidūrę Kauno Jono Jablonskio pradžios mokykloje, juodu buvo geri draugai. Knygoje taip pat pateiktas itin išsamus Gedimino sesers Laimutės pasakojimas apie savo brolių. Sužinome daug įdomių faktų apie jo vaikystę ir jaunystę, gyvenimą tremtyje, vėliau – apie studijas tuometinio Leningrado P. F. Lesgafto vardo gydomosios fizikultūros institute. Ir, žinoma, apie jo didžiąją meilę alpinizmui, vardan kurio jis paaukojo gyvybę. Gediminas Akstinas kartu su dar dviem iškiliais alpinistais – Feliksu Mieliausku ir Vytautu Vosyliumi žuvo 1959 m., kai kopiant į Kaukaze esančią Dych Tau viršukalnę užslinko sniego lavina.

Tais pačiais Gedimino žūties metais jo ištikimas draugas Alimas Romanovas, sužinojęs apie šią skaudžią netektį, organizavo ekspediciją į Tian Šanį ir po 47 dienų, spalio 17-ąją, įkopė į bevardę 4 250 metrų aukščio viršūnę, kurią pavadino Gedimino Akstino vardu.

Ši viršūnė neliko pamiršta – kasmet į ją kopdavo alpinistai. Tebekopia ir dabar – Tian Šanio kalnuose atsirado daugybė viršukalnių, pavadintų lietuviškais vardais. Gimė tradicija periodiškai vykti į Kirgizijoje esančią Karakolo slėnį ir kopti į pirmojo Lietuvos alpinizmo federacijos prezidento vardu pavadintą viršūnę. Šias kalnų turias organizuoja Lietuvoje plačiai žinomas žmogus – Algimantas Jucevičius. Kiek žmonių išėjo pradinę alpinizmo mokyklą, vadovaujant šiai be galo kukliai asmenybei! Visas turias jis organizuoja visuomeniniais ir savanoriškais pagrindais, negaudamas jokio atlygio ir neskaičiuodamas sugaišto laiko. Ne veltui G. Statinio knygoje A. Jucevičiui negailėta gražių žodžių.

Išskirtinis dėmesys knygoje skirtas ir dar vienam žmogui – ištikimam G. Akstino bendražygiui, jo geriausiajam draugui Alimui Romanovui. Tvirta šių dviejų stiprios dvasios vyrų draugystė užsimezgė dar studijų Leningrade metais. Jiedu abu be galo mylėjo kalnus, kartu šturmuodavo jų viršūnes, kartu nesyk žvelgė mirčiai į akis. Apie visa tai G. Statinis plačiai pasakoja. Gaila, kad jam pačiam jau nebeteško išklausti paties Alimo minčių – garbusis alpinistas jau atguleš amžinojo poilsio. Teko rašyti laiškus šio žmogaus sūnams. Atsakydami jie parašė, kokią svarbią vietą Gediminas užėmė jų gyvenime. Juk jei ne Gedimino pastangos gelbstint Alimo gyvybę kalnuose, nebūtų ir jo atžalų – Sergejaus ir Andrejaus...

Ši knyga gimė paakinus alpinistui veteranui, Žalgirio viršūnės Tian Šanyje atradėjui ir krikštateviui Vitalijui Stepuliui. Šis patyręs alpinistas, perskaitęs pirmąją G. Statinio knygą „Pasiklydęs Amazonijoje: Mato Šalčiaus klajonių pėdsakais“, nusprendė: štai kam reikia patikėti aprašyti tai, kas nuveikta šturmuojant kalnus per penkias dešimtis metų! O kad autorius pajustų, ką reiškia būti alpinistu, primygtinai paragino jį patį dalyvauti ekspedicijoje. Tuomet Gerimantas tikrai nemanė, kad jam pavyks leisti į žygį su patyrusiais kalnų šturmuotojais, tačiau ryžosi. Juolab kad Lietuvos alpinistai rengėsi vykti į Tian Šanį, kopti į vieną iš dar bevardžių jo viršūnių ir suteikti jai Lietuvos tūkstantmečio vardą.

Tačiau iš pradžių šioje ekspedicijoje Gerimantui pavyko neakivaizdžiai pasisveikinti su būsimu savo knygos herojumi G. Akstiniu – užkopti į jo vardu pavadintą viršukalnę. Kopimą stačiais tarsi piramidės šlaitais, siaura sniego ketera, galinčia bet kuriuo momentu

nugarmėti žemyn, kiaurai košiant lediniam vėjui, autorius aprašo taip vaizdžiai, kad beskaitydamas pats pasijunti bekylą siauru plyšiu apledėjusiomis uolomis į viršų... Nejučia tarsi adatėlėmis ima dilgčioti veidą, rankos įsikimba į knygą taip stipriai, lyg iš visų jėgų laikytųsi įsitvėrusios alpinistinės virvės, ima džiūti burna...

O Lietuvos tūkstantmečio viršūnės šturmas? Ieškant naujos viršūnės, kolegai teko šturmuoti kalnų keteras, bristi ant ledyno susidariusiais sniego laukais, virvėmis leistis nuo atbrailų... Tai buvo nemaža avantiūra, keletas grupės narių pareiškė toliau neisiantys. Tada Gerimantas dvejojo – galbūt su kitais grįžti į stovyklą? Tik supratęs, kad dėl šio sprendimo vėliau gailėsis, pasiryžo... Ir savo pasiekė – ant vienos aukštos kalnų keteros paliko metalinę kapsulę su Lietuvos vardo tūkstantmečio ženklą. O vėliau laukė dar sunkesnis išbandymas: užslinko tiršti debesys, virš galvų zirzė elektros iškrova, bet kuriuo momentu galėjusi prapliupti žaibo kirčiais, teko klampoti per sniegą, iki pažastų įsmunkant į jį. Pacituosiu paties Gerimanto žodžius: „Tokiais momentais gyvenimas ima tekėti lėčiau, o gal net visai sustoja, stebėdamas tave iš viršaus: ką esi šioje žemėje nuveikęs gero ar blogo? Savijauta prilįgsta skaistytklos būsenai, kalnai ima analizuoti tavo biografiją ir tolesnis tavo likimas priklausys, į kurią pusę nusvers svarstyklės – į gerąją ar į blogąją. Jeigu esi daugiau

gerų darbų nuveikęs, vadinasi, esi vertas likti gyvas, o jei ne – nuodėmės nutemps tavo kūną į bedugnę.“

Tąsyk tapo aišku, kad Gerimanto nuodėmės nusvėrė geri darbai – Dievas leido grįžti į stovyklą... (Beje, tai ne pirmas kartas, kai mirtis alsavo Gerimantui į pakaušį – plaukiant Trisulio upe Nepale apvirto jo pripučiamas plaustas ir jis tik per plauką nenuskendo audringame vandens sūkurį.) Matyt, šio žmogaus dar laukė daug nenuveiktų darbų...

Savo knygoje autorius ne tik leidžia skaitytojams išvysti kalnų grožį bei pajusti rūsčią jų didybę, bet ir mėgina atkurti situacijas, kuriose galėjo atsidurti G. Akstinas. Ši kūrybinė interpretacija knygoje išspausdinta kitu šriftu, kad skirtųsi nuo autentiškų įvykių. O tikruosius Akstino būties faktus iliustruoja jo paties publikacijos, išspausdintos jo gyvenamojo meto spaudoje, taip pat laišku ištraukos.

Ši knyga – tai publicistinė odė žmonių dvasios didybei, jų sielos veržimuisi į aukštį – ten, kur sklando kalnų dievybės ir kur atsikratoma visko, kas smulku, maža, menkadvasiška... Tai ir nusilenkimas Kelionių dievui už galimybę matyti pasaulį už namų slenksčio. Ne veltui šv. Augustinas yra pasakęs: „Pasaulis yra knyga, ir tie, kurie nekeliauja, skaito tik pirmąjį jos puslapį.“

G. Statinio asmeninio archyvo nuotr.

Tėviškės laikas

Kraštovaizdis. Mažųjų ir didesnių miestelių logika.
Ir ne tik fotografo rūpesčiai kuriant įvaizdį

Valentinas Juraitis
Žurnalo „Vyzdys foto / video“ redaktorius

Kartą per radiją išgirdau vienos amerikietės turistės mintis apie kelionę po Lietuvą.

Ji kalbėjo maždaug taip: „Man Lietuvai apžiūrėti užtenka ir pusės dienos. Paskui skrendu į Rygą – dienai ir į Taliną – dienai, o savaitėlę planuoju praleisti Sankt Peterburge.“

Ir kurgi, be Vilniaus, ta išmaningoji ponija galėjo apsilankyti? Kurgi kitur – Trakuose. O sugrįžusi į Vilnių funikulieriumi pakilo į Gedimino bokštą, pasidairė po mūsų raudonuojantį, molinėmis čerpėmis pagražintą senamiestį, dar neužterštą dangoraižiais ir stikliniais kubais.

Bėčionių pilikalnis Šalčininkų rajone *V. Juraičio nuotr.*

Spragtelėjo pora kartų „muiline“, keletą minučių pafilmavo. Ir liko patenkinta savimi: kuo mažiau vaizdų, tuo galva švaresnė nuo perteklinės informacijos...

Ir jau po pietų pasuko į Kirtimus, į oro uostą... Rygop, Talinop...

Ji taip ir nepajuto lietuviškos dvasios mažesniuose ir didesniuose miesteliuose, ką Amerikoje yra aprašęs Džonas Steinbekas. Apie miestelius, kur viena pagrindinė gatvė ir aplink ją aplipę keletas namelių, pilkų, apleistų, šiferiuotų, plastikiniais langais, plastikinėmis apdailos lentelėmis pagražintų.

...Ta ponia tikrosios provincijos, tikros Lietuvos taip ir nematė. Ir tikro, nereklaminio jos dvelksmo nepajuto, ir niekas jos ant kelio neužvedė. O gal jai ir nereikėjo, nes

varganos tikrovės ji užtektinai mato ir savo kraštuose.

Pagalvojau, kartais sveika išklausti ir pasiklausti, ką apie mus galvoja ir kaip mus kritikuoja atvykėliai iš tolimų kraštų. Aišku, būtų galima jiems be galo prieštarauti, kalbėti apie mūsų atnaujintus dvarus ir parkus.

Įšskirtinis pastatas – ikona

Kalbant apie provincijos Lietuvą dar kartą reikia paaimanuoti, kad daugelis miestų ir miestelių yra be atpažįstamo veido. Tikriau, veidą turi. Tik jis nekoks: pavargę pastatai su senais papilkėjusio, apsamanojusio šiferio stogais arba geriausiu atveju gofruotos skardos čerpių imitacija. Tikroms čerpėms pinigų neužtenka. Dar miestelius matomiausiose vietose puošia „originalios architektūros“ supermarketų „dėžės“.

Kartą atsirado proga man viešai pakalbėti ir padiskutuoti, koks vis dėlto turėtų būti miesto, miestelio atpažįstamas veidas. Koks vaizdas, pastatas, gatvės atkarpa turėtų simbolizuoti miestą. Ir ji taptų miesto fotografijos atviruku. Miesto ikona.

Geranoriškai talkinant miestiečiams ir rėmėjams, išleidau fotografijų albumą „Senoji Marijampolė fotografijose“. Pristatydami šį albumą Marijampolės viešojoje bibliotekoje surengėme pokalbį apie miesto įvaizdį ir miestą simbolizuojančius ženklus. Juolab kad ir kita proga atsirado: jubiliejus, kai miestui suteiktos Magdeburgo teisės.

Jubiliejus skatino pakalbėti ir apie išsaugotus paveldo dalykus. Savivaldos tradicijas. Diskusijoje

Žiūrėdami į senąsias Marijampolės fotografijas suvokiame, kad vaizdai išliko tik popieriuje. Istoriniai pastatai sunaikinti. J. Basanavičiaus aikštė, 2012 m. Lietuvos ir Baltarusijos siena Švenčionių r., 2006 m.

V. Juraičio nuotr.

dalyvavo istorikai, architektai, dailininkai, politikai. Ir visi diskutavo, kokie miesto vaizdai galėtų būti atpažįstami, galėtų tapti miesto simboliu. Ir Marijampolė galėtų didžiuotis taip, kaip Vilnius – Gedimino pilimi, Londonas – Big Benu, Paryžius – Triumfo arka ir t. t.

Tik išryškinti miesto ypatumai yra visuomenės, miesto vadovų, architektų, menininkų, fotografų bendrų pastangų reikalas. Sukūrus ir išpuoselėjus simbolinį miesto vaizdą, dar reikia jį viešinti. Tai jau viešųjų ryšių, reklamininkų, įdėtų lėšų į propagandą reikalas. Supraskime: į garsiuosius pasaulio objektus nemažai įdėta viešinimo, reklamos lėšų, brandinta dramatiškų istorijų fone, kad šie vaizdai taptų simboliais – ikonomis.

Kalbant apie tuometinę Marijampolę, buvo pažymėta, kad įvairių pertvarkų vaju, direktyvų ir savo krašto vertybių nesuvokimo

Apgalvotai pastatytas paminklas A. Mickevičiui šalia savivaldybės. Šalčininkai, 2010 m.

V. Juraičio nuotr.

aplinkoje buvo sunaikinta daug vertingų paveldo objektų. Mažai išliko pastatų, bylojančių apie sąsajas su nesena praeitimi ir suteikiančių turistui dramatiškos praeities pojūtį. Deja, daug ką sugriovėme patys. Sugriovėme dėl nesupratimo, nežinojimo, iš minkštakūniškumo ir bailumo pasipriešinti kvailumui.

Žiūrėdami į senąsias Marijampolės fotografijas suvokiame: vaizdai išliko tik popieriuje. Istoriniai pastatai sunaikinti. Nėra Bartlingio vaistinės, aikštę supančių pastatų, Vytauto gatvėje per karą galutinai nesugriautų namų.

Tiesą pasakius, kiekvienas miestas dar turi daugiau ar mažiau atpažįstamų originalių fragmentų, iš kurių būtų galima kurti miesto

simbolį. Svarbiausia tai, kad yra išlikusi ne-tipinės statybos architektūra, išsaugojusi istorinę atmintį, esanti matomoje ir judrioje transporto kryžkeleje.

Tai svarbūs reklamos bei įvaizdžio kūrimo privalumai ir reikalavimai.

Švenčionyse yra raudonų plytų kraštotyros muziejaus pastatas, tik supuvusį šiferio stogą reikėtų pakeisti tikromis čerpėmis.

Telšiuose akį traukia senamiesčio aikštė ir gatvės su nutolstančiomis praėjusio amžiaus pradžios pastatų linijomis.

Onuškyje – aikštė su akmenų grindiniu, tik nereikia skubėti jos asfaltuoti.

Įsimintinas, tipinis Utenos kampelis, 2010 m. *V. Juraičio nuotr.*

Vienoje pagrindinių Šalčininkų gatvių ma-loniai dera paminklas A. Mickevičiui ir ant savivaldybės pastato esantis rajono herbas. Gerai apmąstyta kompozicija – tarsi užbaigtas reklaminis atvirukas.

Liūdnesni reikalai Utenoje. Miestas palyginti didelis ir turtinga pramonė, bet nėra dominuojančio pastatų kvartalo. Savivaldybės administracija įsikūrusi bendrabučio tipo penkiaaukštyje, o priešais, išskirtinėje vietoje – kolegijos pastatas – rotušė su bokštu. Prašyte prašosi atlikti šachmatų rokiruotę – perkraustyti pastatus ir įprasminti savivaldos simbolius mokymo įstaigoje.

Uteniškiai didžiuojasi paminklu J. Basanavičiui, bet tai kelia tik šypsena – biusto atvaizdas skirtas rodyti patalpose, neatitinka proporcijų miesto erdvėse.

Savivalda ir švietimas

Mūsų urbanistiniame kraštovaizdyje per dvidešimt metų įsigalėjo stambesnio kapitalo įmonės: septyniukė, aštuoniukė, devyniukė. Nesirengiu tiksliai įvardyti stambiojo verslo įtakos, nes galiu suklysti. „Maxima“, „Norfa“, „Mineraliniai vandenys“, „Rimi“, „Senukai“, „Moki-veži“ ir kiti „žaidėjai“ savo „kubais“ sudarė miestelių kraštovaizdį, nes įsikūrė pačiose matomiausiose vietose, miestelių centruose, šalia aikščių, neretai išstumdami ir sunaikindami senąją architektūrą.

Labai dažnai architektūros fragmentų reikšmė lieka neįvertinta, nebranginama. Dar yra apleistų, neišvaizdžių pastatų, ir ne vienas verslininkas jau užsimojęs paveldo pastatą nugriauti, netyčia sudeginti ir vietoj jo pastatyti stiklinį „kubą“.

Balninkai, Molėtų r., 2010 m. *V. Juraičio nuotr.*

Be abejo, stengiamasi įtikinti, kad stambieji prekybos centrai atnešė teigiamų dalykų į provincijos pašalius, civilizacijos standartą, kartais net modernesnį negu Londone ar Berlyne, nes įranga nauja. Įdiegė greitą mechanizuotą pirkėjų aptarnavimą, įkūrė gero dizaino kavines, bet savo ruožtu sunaikino smulkųjų ir vidutinį verslą.

Pavertė šalį naujovišku stambių postkomunistinių įmonių filialų tinklu, reguliuojančių kainas, atsiskaitymus ir prekių asortimentą. Tas pat yra ir Latvijoje, bet to negalima pasakyti apie Lenkiją, kur vaizdai mirga ir marga nuo reklamos bei spalvų (neretai prasilenkiant su skoningumu), kur gamyba auga.

Savivaldos perspektyvos

Ir sovietiniais metais savivalda teturėjo tik formalius ženklus. Nuo tų laikų, įskaitant ir

sovietinį laikotarpį, miestų savivalda šlubuoja ir tik dabar įgauna daugiau savarankiškumo. Bet greitų pasikeitimų į gera sunku tikėtis. Turiu minty politines partijas ir jų žmones. Juk įvykus rinkimams į savivaldybes neretai savivaldybės vadovaujantis personalas pasikeičia iš esmės. „Kas buvo niekas, tas tampa viskuo.“ Kraštovaizdžio reikalus tvarkyti ir spręsti imasi patupdytas naujas skyriaus vedėjas ar vicemerai, anksčiau nieko bendro su tomis problemomis neturėjęs. Ir per vieną akimirką tampa protingiausiu.

Demokratinų rinkimų sąlygomis pažanga gali ateiti iš lėto, tik pasitelkus partinių kadrų mokymą, švietimą. Gal ir būtų naivu galvoti, bet vis dėlto tikslinga partijų aktyvo renginiuose nagrinėti Lietuvos kraštovaizdžio puoselėjimo uždavinius. Nesitikėkime, kad viešųjų ryšių studentas praktikantas ar eilinis tarnautojas naujai iškeptam merui ar

Molėtai. Medžiai užstoja gražų
bažnyčios vaizdą. Dauguma Aukštaitijos
bažnyčių užstebtos medžių, neįmanoma
jų nufotografuoti, 2010 m.

Koplytėlė Švenčionyse, 2012 m.

V. Juraičio nuotr.

vicemerui, gerai išmanančiam medžioklės ir
vaisių gamtoje etiketą, teorijos neišdėstys, ne-
pamokys.

Pinigas – litas

Mūsų krašto istorinis paveldas ir moralinė
atsvara yra ir nacionaliniai pinigai. Šiuo metu
vėl pasigirsta balsų apie lito panaikinimą ir
euro įvedimą. Prasideda Prezidento rinkimų
kampanija, jaučiamas briuselinis užsakymas
mūsų politikams sumažinti krašto savaran-
kiškumą, taip pat reikia liaudžiai parodyti
kažkokius nuveiktus darbus. Euro įvedimas –
savotiška iliuzija, veiksmo imitavimas.

Girdima ir kitų balsų, kad lito naikinti ne-
reikia. Mes ir taip jau esame euro aplinkoje.
Daug metų rašiau ekonomikos klausimais
dirbdamas sostinės laikraštyje ir nesu šioje
sirtyje naujokas, noriu pasakyti ir savo nuo-
monę. Euro įvedimas, kaip mėgstama argu-
mentuoti, užsienio investicijų nė kiek nepadi-
dins. Tai tik dar kartą bus nuskurdinta liaudis
ir suteikta galimybė didiesiems turtuoliams
triskart pakelti kainas ir išpūsti didžiųjų pre-
kybos tinklų, korporacijų pelnus.

Balinskių rūmai Jašiunuose traukia dėmesį istoriniu ir laiko darganų nenublizgintu autentiškumu, 2012 m. *V. Juraičio nuotr.*

Užsienio investuotojui, be abejonės, svarbu, kad būtų mažiau biurokratijos tvarkant reikalus, mažiau prievartavimo duoti kyšius.

O svarbiausia investuotojui – kvalifikuota, nebrangi darbo jėga, kurios daug neturime, nes nemažai darbščiųjų emigravo. Taigi litas, mūsų nacionalinė valiuta, čia niekuo dėtas. Tai mūsų ikona ir įvaizdžio dalis. Būdami Skandinavijos zonoje matome, kad turtingesni ir galingesni, įtakingesni švedai, danai net ir negalvoja atsisakyti savo nacionalinių pinigų.

Kartą būdamas užsienyje kaip simbolinį atlygį vienam fotografui sumokėjau honorarą – dešimt litų.

– Kas šie du vyrukai, pavaizduoti banknote? – paklausė kolega.

– Lakūnai, – sakau.

Paminklai

Prancūzų architekto André projektuotame Užutrakio dvare gali sėkmingai fotografuoti net sėdėdamas ant suoloelio. Štai kaip apgalvota – kiekviena smulkmena. Beveik iš kiekvieno taško atsiveria puikus vaizdas fotografuoti. Taigi įgyvendinant architektūrinius projektus reikėtų atlikti kruopščią vizualizaciją. O į svarstymo komisijas kviesti taip pat ir dailininkus, kraštovaizdžio fotografus.

Pastačius paminklus svarbu įsivaizduoti, kaip jie atrodys fotografijose. Regis, elementaru: žmonės žiūri į paminklą, ką jie pamatys paminklo fone. Kokią informaciją ir simbolius tai skleis? Bet yra ne taip.

Chrestomatinis kurioziškas pavyzdys – paminklas V. Leninui Lukiškių aikštėje. Paminklo

Paminklas rūmų fone – ideali vieta. Kudirkos Naumiestis, 2009 m. *V. Juraičio nuotr.*

fone matoma Šv. Jurgio bažnyčia (ateizmo laikais kilo minčių ją nugriauti), o V. Leninas ranka rodo į KGB rūmus.

Paminklo J. Basanavičiui Vilkaviškyje fone – neaiškūs, nieko nesakantys krūmai, medžiai.

Paminklinis biustas V. Kudirkai Šakiuose – krūmokšnių fone. Būtų idealu, jei už paminklo matytume gražų būdingą miesto fragmentą.

Sėkmingas sprendimas yra paminklas V. Kudirkai Kudirkos Naumiestyje, pastatytas šviesaus mokyklos baltomis iškilėmis kolonomis fone.

Medžiai

Dar viena kraštovaizdžio tema – medžiai. Mūsų stabmeldystės medžiai. Vasarą, fotografuojant miestų kraštovaizdį, fotografams didelė problema yra medžiai. Ypač įamžinant bažnyčias. Per medžius neįmanoma aprėpti viso bokštų vaizdo. Prieš šimtą metų parapijos žmonės, su meile pasodinę medžius, negalvojo, kad jie šitaip išsikeros. Teko fotografuoti ir leisti atvirukų rinkinį apie Aukštaitijos bažnyčias. Tada susidūriau su rimtais sunkumais. Net kilo mintis rašyti raštą bažnytinei vadovybei dėl bažnyčių užstelbimo.

Bet atslūgau, kai išgirdau, kad davatkos vienoj parapijoj apskundė ir išgrūdo kleboną, išdrįsusių nupjauti šventoriuje medį, dar jam pripaišė ir kitų įvairių nuodėmių.

Pagalvojau, bendruomenė pati turi nuspręsti, kas gražu ir kas naudinga, vien raštais reikalo nepakeisi.

Kitame regione pamačiau šalia bažnyčios nupjautus medžius. Pasirodo, čia kraštovaizdį išgelbėjo varnos, dergusios šventorių. Ką daryti? Šaudyti nekrikščioniška. Tai medžius išpjovė ir prašviesino bažnyčią.

Bėda su menkaverčiais medžiais ir ežeringuose rajonuose. Medžiai taip apauga ežerus, kad nuo kelio jų nematyti. Norėdamas pasidžiaugti vaizdu, nufotografuoti, turi skristi lėktuvu. Ignalinos rajone įvaizdžio kūrėjai gražiausiose

vietose jau kerta proskynas, atveria vaizdus į vandens platybes. Molėtų ir kituose rajonuose ežerai tebėra paslėpti tarp alksnių ir karklų.

Labiausiai piktina kai kurių gamtosaugininkų apsidraudėliškumas. Kiek iškertama miškų toliau nuo krašto kelių! O kai reikia pagražinti kraštovaizdį, imtis kosmetikos, iniciatoriai-gražintojai tampomi po teismus, skiriamos didelės baudos.

Vienas kuriozinių atvejų yra garsioji panorama – Raigardo slėnis, išreklamuotas M. K. Čiurlionio paveiksle. Kadaisė tai buvo viena lankomiausių vietų turistų Druskininkuose. Ne, slėnio panoramos dabar nepamatysi, ją užgožė krūmai ir menkaverčiai medžiai. Pjauti niekas nediršta, nesima atsakomybės.

Kartą pasidalijau mintimis su vidutinio rango gamtosaugininke, tarsi norėdamas išsiaiškinti vyraujančią šios žinybos žmonių vidutinę nuomonę.

– Šalia bažnyčių, šalia ežerų? Jokių būdu negalima pjauti, – kategoriškai kalbėjo moteris.

Kitas pašnekovas, ilgametis Dieveniškų istorinio regioninio parko direktorius Robertas

Jomantas tvirtino, kad būtina nuolat vykdyti kraštovaizdžio formavimo kirtimus, vadovaujantis blaiviu protu, negailėti lėšų ir jėgų. Ypač svarbu atlaisvinti nuo krūmokšnių piliakalnius. O iškirtus medžius aplink Gedinimo pilį Vilniuje ir Bėčionių piliakalnį Šalčininkų rajone išryškėjo piliakalnių kontūrai, tarsi sugražino mus į istorinius laikus...

Tai, ką dabar išdėsčiau žodžiais, – nėra nieko naujo, tik dar kartą paeiliui išvardytos senos problemos.

Mielieji skaitytojai, be abejo, mokate puikiai fotografuoti. Išėikite pasivaikščioti po miestą su fotoaparatu. Arba akimis pašaudykite, pagalvokite, kuris miesto vaizdas, kampelis galėtų būti atpažįstamas miesto simbolis. Kuris? Bet kuris! Ne viskas dar beviltiškai sugadinta mūsų provincijos miestuose. Ir miesteliuose. Dar galima nemažai atrasti, pataisyti ir puoselėti. Padorus išskirtinis miesto vaizdas svarbus kiekvienam. Tam, kad pajustume savo vertę, pasididžiavimą, norą ir siekį gyventi savo krašte. Jeigu mes tai įsivaizduojame, man regis, jau visai neblogai.

Žiniasklaidos kronika: dienos ir darbai

Aurelija Arlauskienė, Domas Šniukas, Juratė Ablačinskaitė

2012 m. gruodis–
2013 m. gegužė

2012 m. GRUODIS. 7 d. už Visagino atominę elektrinę (AE) reklamoje agitavęs žurnalistas Algimantas Čekuolis sulaukė etikos sargų kirčio: Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisija (LŽLEK) konstatavo, kad A. Čekuolis pažeidė Žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksą. Komisijos nuomone, A. Čekuolis pažeidė 32-ą etikos kodekso straipsnį. Pagal jį žurnalistas neturi reklamai naudoti savo vardo, atvaizdo ir balso, išskyrus tuos atvejus, kai tokia reklama siekiama socialinių arba humanistinių tikslų. A. Čekuolis teigė pinigų už Visagino AE projekto palaimymą negavęs ir tvirtino išsakęs savo pilietinę poziciją.

Tą pačią dieną VU Komunikacijos fakulteto taryba doc. dr. Andrių Vaišnį išrinko dekanu antrai kadencijai. Pateikdamas ateities viziją A. Vaišnys pabrėžė: „Tai yra įvairių medijų ir jų sąveikos tyrimų, studijų ir kūrybos fakultetas. Tokia sutelkta naujų komunikacijos ir informacijos mokslų mokykla Lietuvoje yra vienintelė, kaip, beje, ir Rytų bei Vidurio Europoje.“

Doc. dr. Andrius Vaišnys

LŽS archyvo nuotr.

13 d. naująja Lietuvos ryšių su visuomene specialistų sąjungos (LRVS) pirmininke išrinkta draudimo bendrovės „If“ Rinkodaros departamento vadovė Orijana Mašalė. Visuotinis LRVS susirinkimas išrinko ir naują Tarybą. LRVS įkurta 2000 m.

Lietuvos žurnalistų sąjunga tapo 25-ąją Lietuvos profesinių sąjungų konfederacijos (LPSK) nare. Taip nusprendė gruodžio 14 d. posėdžiavusi LPSK taryba, atsižvelgdama į LŽS

LŽS į Lietuvos profesinių sąjungų konfederaciją priimta vienbalsiai *LŽS archyvo nuotr.*

17 d. koncernas „Achemos grupė“ ir įmonė „Laisvas ir nepriklausomas kanalas“ (LNK) pasirašė sutartį dėl „Baltijos TV“ 100 proc. akcijų pardavimo. Sandorio suma neskelbiama.

18 d. Lietuvos radijo ir televizijos tarybos nariai į prieškrizinį lygį gražino savo atlyginimus. Nuo 2009 m. tarybos nariai dėl sunkmečio atlyginimus buvo susimąžinę 15 proc. Dabar vietoje gautų 595 Lt „į rankas“ tarybos nariai kas mėnesį uždirbs apie 800 Lt.

prašymą. Pasak LŽS vadovo, ekonominiu sunkmečiu organizacija labai pajuto, kaip nelengva teikti pagalbą žurnalistams veikiant atskira organizacija. Dar neseniai opi problema buvo darbdavių piktnaudžiavimas autorinėmis sutartimis, nuo kurių nebuvo atskaitymų į socialinio draudimo fondą, ir panašūs klausimai, kuriuos spręsti reikėjo daugiau teisinės pagalbos ir kūrybinių profesinių organizacijų vienybės. LPSK veikia švietimo, kultūros profesinės sąjungos, su kuriomis, pasak D. Radzevičiaus, yra galimybių veikti bendrai socialiniu požiūriu ginant žurnalistus.

LRT tarybos nariai

LŽS archyvo nuotr.

2013 m. SAUSIS. 1 d. Nuo 1933 m. leistas antrasis didžiausias savaitinis JAV naujienų žurnalas „Newsweek“ pereina prie skaitmeninio formato. Skaitmeninė versija bus skirta šiandienos „itin mobiliam, nuomones vertinančiai auditorijai“. 39 proc. amerikiečių skaito naujienas internete ir „Newsweek“ pasiekė „lūžio tašką, kai efektyviausiai savo skaitytojus gali pasiekti visiškai skaitmeniniu formatu“.

Tą pačią dieną pasaulinė spaudos laisvių gynimo ir žurnalistinės praktikos gerinimo organizacija „International Press Institute“ (IPI) paskelbė, kad 2012-ieji buvo „mirtiniausi metai žurnalistams“ – atlikdami tarnybą arba dėl savo reportažų žuvo 132 žurnalistai. Ankstesnis didžiausias per metus žuvusių žurnalistų skaičius – 110 – užregistruotas 2009 metais. 2011 m. žuvo 102 žurnalistai. IPI pateikti skaičiai skiriasi nuo kitų žiniasklaidos stebėjimo organizacijų skelbiamų duomenų, nes sudarant IPI sąrašus atsižvelgiama ne tik į tyčinius nužudymus, bet ir į visus žurnalistų mirties darbe atvejus.

Nuo sausio 1 d. dienraštis „Vilniaus diena“ tapo savaitraščiu. Pasak leidinį valdančios „Diena Media News“ valdybos pirmininkės Angelės Dementavičiūtės, sprendimą retinti leidybą lėmė smarki laikraščių konkurencija Vilniaus mieste. Ketinama koreguoti ir leidinio turinį – skelbti daugiau analitinių medžiagų, o ne naujienų.

Nuo tos pačios dienos „Lietuvos ryto“ televizijos generalinis direktorius žurnalistas Edmundas Jakilaitis savo apsisprendimu paliko šį postą. E. Jakilaitis „Lietuvos ryto“ grupėje dirbo 8 metus. Žurnalistas toliau kurs laidas „Lietuva tiesiogiai“ ir „24/7“.

Nuo tos pačios dienos sustabdyta Tauragės apskrities laikraščio „Tauragiškių balsas“, leisto nuo 1945 m., leidyba.

7 d. Per 2012 m. didžiausias reklamos apimčių šuolis užfiksuotas kine – 66,7 proc. Taip pat stipriai reklamos daugėjo internete – 17,7 proc., o spaudoje beveik tiek pat (16,8 proc.) sumažėjo. Spaudos reklamos apimtys, lyginant 2012 m. ir 2011 m. sausio–lapkričio duomenis, krito 16,8 proc. Laikraščiuose reklamos plotas mažėjo 22,7 proc., žurnaluose – 0,9 proc.

Laikraščiuose išspausdinta 12 374 tūkst., žurnaluose – 6 332 tūkst. kvadratinų centimetrų reklamos. Tai rodo „TNS LT“ atlikta reklamos apimčių 2012 m. sausį–lapkritį apžvalga.

Tą pačią dieną prodiuseris ir režisierius Linas Ryškus tapo naujuoju „Lietuvos ryto“ televizijos generaliniu direktoriumi (jis pakeitė šias pareigas ėjusį žurnalistą Edmundą Jakilaitį). Televizijos versle L. Ryškus dirba nuo 1995 metų.

Nuo 9 d. Danas Arlauskas, Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos vadovas, pradėjo eiti Žinių radijo generalinio direktoriaus pareigas. D. Arlauskas 1997–2002 m. buvo leidybos ir spaudos įmonės „Lietuvos žinios“ generalinis direktorius. Nuo 2002 m. Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos vykdančysis, o vėliau – generalinis direktorius.

11–20 d. vykusios apklausos duomenys: *žiniasklaida pasitiki 33 proc. respondentų, 26 proc.* – ne, kiti neturėjo nuomonės. Šis pasitikėjimo žiniasklaida rezultatas – mažiausias per 15 metų, kai atliekamos apklausos, nors ir nedaug skiriasi nuo pastarųjų metų duomenų. Dienraštyje „Lietuvos rytas“ skelbiami apklausos rezultatai rodo, kad iš visų institucijų Lietuvoje labiausiai pasitikima ugniagesiais gelbėtojais – jais pasitikėjo 90,5 proc. apklausos dalyvių. Daugiau nei pusė šalies gyventojų taip pat pasitiki Bažnyčia (56 proc.) ir kariuomene (55 proc.).

16 d. transliacijas baigė viena populiariausių Kauno radijo stočių „Kauno fonas“, nes įmonei, valdančiai radijo stotį, **iškelta bankroto byla**. Kreditoriams įmonė liko skolinga 25 mln. litų, iš jų 7 mln. litų – valstybei.

17 d. 96,8 megaherco (MHz) dažniu Vilniuje savo veiklą pradėjo programa Vilniaus radijas.

Per savaitę numatyta transliuoti apie 4 valandas žinių, 2 valandas informacinių ir 6 valandas pokalbių laidų. Taip pat skambės populiarūs ir klasikinė lietuvių ir užsienio šalių autorių muzika.

18 d. paskelbti ir apdovanoti kūrybiškiausi ir profesionaliausi Lietuvos žurnalistai, savo darbuose nušvietę kaimo ir žemės ūkio problematiką. Pagrindinė konkurso nominacija – „Agromedijos žvaigždė“ – atiteko žurnalistei Aldonai Svirbutavičiūtei už indėlį į Lietuvos žemės ūkio žurnalistiką.

Konkurso nugalėtojai kategorijoje „Kaimas ir žemės ūkis spaudos puslapiuose“:

I vieta – Aldona Svirbutavičiūtė („Ūkininko patarėjas“);

II vieta – Rasa Jagaitė („Ūkininko patarėjas“),

Kauno rajono meras Valerijus Makūnas Raudondvario pilyje sveikino „Agromedijos“ laureatus

D. Radzevičiaus nuotr.

Arūnas Milašius („Verslo žinios“), Vilija Mocukienė (laikraštis „Kėdainių mugė“), Jolanta Kažemėkaitytė („Ūkininko patarėjas“);

III vieta – Gediminas Stanišauskas („Valstiečių laikraštis“), Lina Juškaitienė („Mūsų laikas“, Jurbarkas).

Kategorijoje „Kaimas ir žemės ūkis naujosiose medijose“ nugalėtoja pripažinta Oksana Laurutytė (naujienų portalas *etaplus.lt*, Šiauliai).

Kategorijoje „Kaimas ir žemės ūkis televizijoje“ nugalėtoja pripažinta Laima Pilipavičienė („Kaimo akademija“, LRT televizija).

Kategorijoje „Kaimas ir žemės ūkis radijo eteryje“:

I vieta – Algirdas Steponavičius (laida „Gimtoji žemė“, radijas LRT);

II vieta – Arvydas Urba ir Regina Montvilienė (laida „Gimtoji žemė“, radijas LRT).

Kategorijoje „Mano gyvenimas kaime“:

I vieta – Jurga Zaleckienė (žurnalai „Mano ūkis“, „Mano gyvenimas“, „VETinfo“);

II vieta – Lina Rudnickienė (laikraštis „Sidabrė“, „Joniškis“), Regina Musneckienė („Kelmės kraštas“);

III vieta – Edita Gruiniūtė (savaitinis žurnalas „Šeiminkė“), Roma Mėčienė (Plungės ir Rietavo krašto laikraštis „Žemaitis“).

Padėkas už žemės ūkio žurnalistikos tradicijų puoselėjimą pelnę žurnalistai: Aušra Blaževičienė („Telšių žinios“), Algirdas Dačkevičius („Kaltotoji Žemaitija“), Laima Duoblienė (Prienų ir Birštono krašto laikraštis „Gyvenimas“), Ligita Juodvalkienė („Ukmergės diena“), Dalia Karpavičienė („Šiaulių kraštas“), Loreta Ripskytė („Šiaulių kraštas“), Rūta Ronkauskienė („Mūsų žodis“, Skuodas), Karina Sėrikova („Tauragės žinios“), Dainius Šepetyš („Rinkos aikštė“, Kėdainiai), Rita Šemelytė (savaitinis žurnalas „Šeiminkė“), Kristina Vaitkevičienė („Santaka“, Vilkaviškis), Agnė Adomaitė („Banga“, Klaipėdos r.), Šiaulių regiono TV S PLIUS laidos „Provincija“ kūrybinė grupė (Asta Šiukšterienė, Aurelija Paulauskaitė, Tomas Sinkevičius, Justinas Visockas, Aida Brašiškienė).

19 d. apie 3,2 mln. žmonių Jungtinėse Valstijose žiūrėjo pokalbių laidų vedėjos Oprah Winfrey interviu su susikompromitavusiu dviratininku Lance’u Armstrongu, kuris prisipažino vartojęs dopingą. Šis interviu buvo žiūrimiausias iš transliuotų per televiziją OWN ir pateko tarp 20 labiausiai žiūrėtų laidų, rodytų vakare geriausiu eterio laiku tarp visų transliuojamųjų ir kabelinių tinklų.

21 d. Prezidentė Dalia Grybauskaitė Lietuvos radijo ir televizijos komisijos (LRTK) nariais ketveriems metams paskyrė VU

Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto docentą Mantą Martišių ir to paties fakulteto lektorių Kęstutį Petrauskį.

Tą pačią dieną Prezidentę Dalią Grybauskaitę „frigidiška sterva“ ir „dvasine politine prostitute“ išvadinęs apžvalgininkas Arkadijus Vinokuras sulaukė žurnalistų etikos sargų dėmesio. Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija atkreipė A. Vinokuro dėmesį į vartojamą leksiką ir įspėjo ateityje panašių atvejų vengti.

Arkadijus Vinokuras

D. Radzevičiaus nuotr.

24 d. LŽS Vilniaus skyriaus tradicinio konkurso „Taikliausias šūvis“ laureatu tapo DELFI žurnalistas Šarūnas Černiauskas. Apdovanojimą pelnę DELFI publikacija, kurioje atskleistos derybos dėl kalinių balsų pirkimo Darbo partijos naudai.

Šarūnui Černiauskui įteiktas „Taikliausio šūvio“ apdovanojimas

DELFI (Š. Mažeikos nuotr.)

29 d. Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija (LRT) Briuselyje paskyrė savo antrą korespondentą. Juo tapo iki šiol žinias „Labame ryte“ rengęs ir skaitęs Edvardas Špokas. Taip atkurtas dėl sunkmečio prieš trejus metus uždarytas LRT korespondentų biuras Briuselyje.

30 d. Lietuva pagal spaudos laisvę pasaulyje 2013 m. užima **33 poziciją, paskelbė tarptautinę žurnalistų organizaciją** „Reporteriai be sienų“. 2011–2012 m. organizacijos sudarytame spaudos laisvės indekso reitinge Lietuva užėmė 30 vietą. Latvija 2013 m. reitinge užėmė 39 vietą (2011–2012 m. – 50), Estija – 11 (2011–2012 m. – 3), Lenkija – 22 vietą (2011–2012 m. – 24). Rusijai reitinge skirtas 148, Baltarusijai – 157 laiptelis. Pirmąsias penkias vietas užėmė Suomija, Nyderlandai, Norvegija, Liuksemburgas ir Andora. Blogiausia padėtis spaudos laisvės srityje Eritrėjoje, Šiaurės Korėjoje, Turkmėnistane, Sirijoje ir Somalyje. Šiomet buvo reitinguojamos 179 šalys. Pirmą kartą spaudos laisvės indeksą „Reporteriai be sienų“ paskelbė 2002 m., tuomet į sąrašą pateko 139 valstybės.

LŽS pirmininkas D. Radzevičius kartu su ESBO propaguoja žodžio laisvę Turkmėnistane

Z. Kasandži nuotr.

VASARIS. 7 d. Lietuvos gyventojų nuomone, didžiausią įtaką formuojant jų nuomonę daro televizija ir internetas. Tai atskleidė žurnalo „Valstybė“ užsakymu visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų bendrovės „Vilmorus“ atlikta gyventojų apklausa. Atsakydami į atvirą klausimą, kokios žiniasklaidos priemonės turi didžiausią įtaką nuomonės formavimui, 31 proc. respondentų įvardijo televiziją (bendraja prasme). 20,5 proc. asmenų nurodė konkrečiai LRT televiziją, po 19,5 proc. – LNK ir TV3. Po televizijos žengia internetas: 16,6 proc. apklausos dalyvių nurodė internetą plačiąja prasme, 13,4 proc. respondentų įvardijo naujienų portalą DELFI. Mažiau kaip įtakingiausią žiniasklaidą įvardijo radiją (11,4 proc.) bei spaudą (9,8 proc.). Dienraštį „Lietuvos rytas“ minėjo 7 proc., portalą *lytas.lt* – 6 proc. respondentų. Respondentai taip pat paminėjo LRT radiją (5,5 proc.), „Lietuvos ryto“ televiziją (5,3 proc.) ir BTV televiziją (4,4 proc.).

Žiniasklaidos kanalas	N	%
Televizija (nenurodyta konkrečiai)	310	31,0
LRT televizija	205	20,5
LNK televizija	195	19,5
TV3 televizija	195	19,5
Internetas (nenurodyta konkrečiai)	166	16,6
Interneto dienraštis <i>Delfi.lt</i>	134	13,4
Radijas (nenurodyta konkrečiai)	114	11,4
Spauda (nenurodyta konkrečiai)	98	9,8
Laikraštis „Lietuvos rytas“	70	7,0
Interneto dienraštis <i>Lrytas.lt</i>	60	6,0
LRT radijas	55	5,5
„Lietuvos ryto“ televizija	53	5,3
BTV televizija	44	4,4
<i>Kita</i>	457	45,7
<i>Neatsakė</i>	80	8,0
Iš viso	1 000	223,6

Tą pačią dieną portalas *lytas.lt* pranešė, jog nuokovo mėnesio „Lietuvos ryto“ televizijoje laidas pradės vesti žurnalistė Rūta Janutienė ir menininkė Nomedė Marčėnaitė. R. Janutienė bus naujos laidos „Nuoga tiesa“ vedėja, o N. Marčėnaitė ves

pokalbių laidą. Žiūrovai nebeišvys „Ryto reporterio“ ir laidos „Negaliu tylėti“.

13 d. viešųjų pirkimų tarnyba (VPT), įvertinusi bendrovės Visagino AE 2012 m. vykdytą viešųjų ryšių paslaugų pirkimą, nustatė, kad vykdytą pirkimą ir pirkimo sutartį padaryti Viešųjų pirkimų įstatymo pažeidimai, turėję įtakos pirkimo rezultatams. VPT nurodo, kad Visagino AE negalėjo šio pirkimo vykdyti kaip supaprastinto, nes „nebuvo komunalinio sektoriaus perkančioji organizacija“. Be to, nors pirkimo sąlygose numatyta viršutinė 1,45 mln. Lt suma, už paslaugas sumokėta 4,3 mln. Lt.

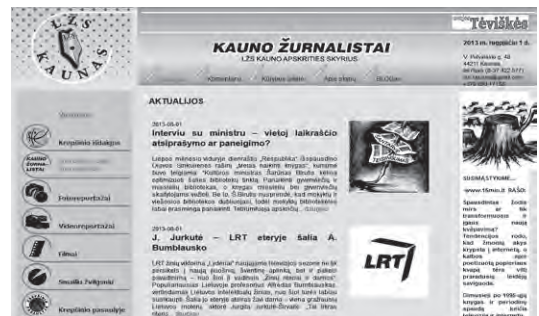
Tą pačią dieną *Balsas.lt* portalą valdanti įmonė „Balsas.lt leidiniai“ perėjo į naujų savininkų rankas. Naujuoju savininku ir direktoriumi tapo Darius Kavaliauskas. Uždaroji akcinė bendrovė „Balsas.lt leidiniai“ valdo portalą *Balsas.lt*, leidžia savaitraščius „Balsas.lt savaitė“, „Ekonomika.lt“, „Moters savaitė“, mėnesinį žurnalą „Palmiros žvaigždės“.

Taip pat tą dieną naujienu agentūros BNS vyriausiasis redaktorius-direktorius Artūras Račas, savo asmeniniame tinklalapyje paskelbęs įrašą „Ekskursas į istoriją: kodėl prostitutai bačiuliai ir matoniai nepasigauna ŽIV“, pažeidė Visuomenės informavimo įstatymą ir turės paneigti dalį paskelbtos informacijos. Šį sprendimą priėmė žurnalistų etikos inspektoriė Zita Zamžickienė. Apginti garbę ir orumą inspektoriės paprašė A. Račo įrašė minimi žurnalistai Audrius Matonis ir Darius Tarasevičius.

14 d. „Baltijos TV“, transliuojančios kanalą BTV, valdybos pirmininku tapo investicinės bankininkystės bendrovės „Ermgassen & Co“ partneris, atsakingas už Rytų Europą, ir Vilniaus biuro direktorius Kaspars Jurgelionis.

18 d. Didžiosios Britanijos nacionalinio transliuotojo BBC žurnalistai protestavo prieš privalomą etatų mažinimą. Pagal darbuotojų skaičių BBC yra didžiausias transliuotojas pasaulyje.

25 d. su probleminiu Ūkio banko pagrindiniu akcininku Vladimiru Romanovu siejama žiniasklaidos bendrovė „Diena Media News“ sumažino savo kapitalą nuo 21,64 iki 9,3 mln. Lt. Įstatinis kapitalas sumažintas dėl nuostolių. Kiek jų patirta 2012-aisiais, neskelbiama. 2011 m. buvo patirta 4,52 mln. Lt nuostolių, 2010 m. – beveik 2,7 mln. Lt.

KOVAS. 4 d. 2010-ųjų gegužės viduryje internetinėje erdvėje įkurta svetainė *www.kaunojournalistai.lt*. 2013 m. vasarį pasiektas rekordinis apsilankymų skaičius. Be 33 proc. nuolatinėjų svetainės skaitytojų, 2013-ųjų vasarį užregistruota 67 proc. naujų lankytojų, kurie, tikėtina, taps ir nuolatiniais Kauno žurnalistų svetainės nariais. Daugiausia skaitomos „Aktualijų“, „Komentarų“ ir „Kūrybos artelės“ publikacijos, o lankomumo rekordą pasiekė TV laidos „Krepšinio pasaulyje“ vaizdo įrašas, kuriame vasarį buvo išskirtinis interviu su Ūkio banko investicinės grupės akcininku ir „Žalgirio“ komandos savininku Vladimiru Romanovu.

8 d. naujienu agentūros BNS vadovas ir vyriausiasis redaktorius Artūras Račas savo noru pasitraukė iš užimamų pareigų. Nuo 2001 m.

BNS dirbantis A. Račas vadovavo Verslo naujųjų skyriui, o 2008 m. birželio mėnesį paskirtas BNS vadovu.

13 d. į Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos (LRT) generalinio direktoriaus pareigas pretenduojantis Dainius Radzevičius pasitraukė iš LRT tarybos pirmininko pareigų. „Pagrindinė priežastis – pateikiau dokumentus konkuruoti su kitomis kolegomis į galimą generalinio direktoriaus poziciją, todėl manau, kad būtų daug paprasčiau kandidatuoti vienodomis sąlygomis, neturint jokių išipareigojimų, nuostatų. Šitaip bus mažiau spekuliacijų“, – sakė D. Radzevičius.

D. Radzevičius LRT tarybai vadovavo beveik 3 metus

LŽS archyvo nuotr.

18 d. 2012 m. išleistos lėšos reklamos rinkoje siekė 343 mln. litų, skaičiuoja bendrovė TNS LT. Per metus visa rinka augo 0,7 proc., daugiausiai ūgtelėjo reklama internete (21,4 proc.) ir televizijoje (1,2 proc.).

Medijos priemonės	2011 m., mln. Lt	2012 m., mln. Lt	Pokytis 2012–2011 m., proc.	Dalis 2012 m., proc.
TV	162	164	1,2	47,8
Laikraščiai	60	56	-6,7	16,32
Žurnalai	35	35	0	10,2
Radijas	27	27	0	7,87
Lauko reklama	24	22,5	-6,3	6,56
Internetas	28	34	21,4	9,91
Kinas	1	1,4	40	0,41
Vidaus reklama	3,7	3,2	-13,5	0,93
Iš viso	340,7	343,1	0,7	100

21 d. Lietuvos radijo ir televizijos komisija papildė 3 naujais nariais. Seimo sprendimu jais paskirti Jonas Korenka, Edmundas Vaitekūnas ir Laimantas Jonušys.

26 d. Norvegijos žiniasklaidos koncerno „Schibsted ASA“ valdomos įmonės „15 minučių“, kuri 2013 m. pervadinta į „15min“, pajamos 2012 m. smuko nuo 4,73 mln. Lt 2011 m. iki 3,66 mln. Lt pernai, rašoma Registrų centrui pateiktoje ataskaitoje. Bendrovės nuostoliai sumažėjo iki 156 000 Lt, t. y. 2,5 karto. 2011 m. nuostoliai siekė 396 523 Lt. Pardavimo savikaina sumažėjo 18,7 proc. – nuo 1,764 mln. Lt iki 1,435 mln. Lt. Bendrovė 2012 m. savo veiklos sąnaudas sumažino 29,8 proc. – iki 2,271 mln. Lt.

Audrius Siaurusevičius

S. Paškevičiaus nuotr.

27 d. gavusi Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimą Aplinkos ministerija nutraukė ankstesnės Vyriausybės laikotarpiu paskelbto konkurso užsakomosioms televizijos ir radijo laidoms, straipsniams ir kitoms informacijos apie aplinką sklaidos priemonėms pirkti sutarčių pasirašymo procedūras. Šis konkursas buvo paskelbtas likus keliems mėnesiams iki dabartinės Vyriausybės suformavimo. Pasak aplinkos ministro Valentino Mazuronio, skubotas gausių sutarčių pasirašymas sukėlė rimtų abejonių, ar šios sutartys yra tikslingos, ar jos padės įgyvendinti

aplinkosauginės informacijos sklaidos tikslus, ar nebuvo piktnaudžiauta galimybe išnaudoti šiai sklaidai skirtus finansinius išteklius.

BALANDIS. 1 d. LŽS Kauno apskrities skyriaus patalpos nusiaubtos įsibrovėlių. „Vaizdas labai siaubingas, ypač kai tokį matai pirmąkart gyvenime“, – interneto svetainėje *www.kau-
nozurnalistai.lt* teigė LŽS Kauno apskrities skyriaus valdybos pirmininkas Vidas Mačiulis.

Vandalai tik suniokojo turta, bet vertingų daiktų nepaėmė

V. Mačiulio nuotr.

2 d. įsteigtas Žurnalistinių tyrimų fondas. Jo veiklos tikslas – stiprinti tiriamosios žurnalistikos tradicijas Lietuvoje ir nesiekiant pelno bei ginant

viešąjį interesą remti žurnalistinius tyrimus. Atitinkami projektai bus finansuojami atsižvelgiant į finansines fondo galimybes. Finansavimą tyrimams planuojama skirti konkursinės atrankos pagrindu. Pateiktas paraišką vertins kiekvienam konkursui specialiai sudaroma konkurso vertinimo komisija, į kurią bus įtraukiami profesionalūs žurnalistai ir atitinkamos srities ekspertai.

9 d. finansų ministro Rimanto Šadžiaus patarėju viešiesiems ryšiams tapo Rosvaldas Gorbačiovas.

Tą pačią dieną LŽS Vilniaus skyriaus nariai aplankė naująją Vilniaus universiteto biblioteką – moderniausią biblioteką Lietuvoje. Bibliotekos darbuotojai supažindino su įspūdingu statiniu ir naujausiomis bibliotekos darbo technologijomis.

13 d. Vilniuje, Jogailos g. 11, duris atvėrė Žurnalistų namai. Naujųjų patalpų teisėta šeimininkė – Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija, kurios tikrieji nariai priklauso

Žurnalistų namai atidaryti laiminant žurnalistui vienuoliui kun. Juliiui Sasnauskui
S. Paškevičiaus nuotr.

LŽS Etikos komisijos pirmininkas Viktoras Trofimišinas ir Viktoras Denisenko

Kun. Julius Sasnauskas buvo žurnalistų dėmesio centre

Didieji Žurnalistų namų rėmėjai ir draugai:

Gintautas Misiukevičius, Irmantas Kubilius ir Tautvydas Barštys

LŽS archyvo nuotr.

ir Lietuvos žurnalistų sąjungai. Erdviose 177 kv. m ploto patalpose yra keletas darbo kabinetų, nemaža salė, kurioje vyks įvairūs renginiai. Taip pat erdvus koridorius, tinkamas rengti parodas.

Padėkos plunksna įteikta pirmajam Žurnalistų namų rėmėjui Irmantui Kubiliui

20 d. sociologinių tyrimų agentūros TNS duomenimis, „Kauno diena“ yra skaitomiausias laikraštis Kaune ir Kauno regione. Kauno mieste dienraštis konkurentus lenkia dvigubai, Kauno regione irgi užima lyderio poziciją. Vidutinė skaitytojų auditorija Kauno mieste yra 48,3 tūkst. – dvigubai daugiau, nei turi kiti dienraščiai (bendra „Kauno dienos“ auditorija Kauno mieste – 89,7 tūkst. skaitytojų). Bendra „Kauno dienos“ skaitytojų auditorija Kaune ir Kauno regione – 103,3 tūkst. Pasak TNS, visoje Lietuvoje „Kauno diena“ kasdien skaito 112,4 tūkst. žmonių.

Nuo 23 d. LRT tarybai vadovauja VU Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto direktorius ir žiniasklaidos analitikas prof. dr. Žygyntas Pečiulis.

Prof. dr. Žygyntas Pečiulis

LŽS archyvo nuotr.

24 d. LRTK posėdyje laikinasis LRTK pirmininkas Vidas Mačiulis pristatė naujuosius Komisijos vadovus Edmundą Vaitekūną (pirmininkas) ir Joną Korenką (pirmininko pavaduotojas), kuriuos pirmąkart 23 d. **išrinko Seimas. 1996 m.** rudenį įkurtos LRTK nariai iki šiol patys slaptu balsavimu rinkdavo pirmininką ir jo pavaduotoją. 2012 m. birželio

14-ąją Seimas pakeitė ir patvirtino Visuomenės informavimo įstatymo 47 straipsnį. Pakeista ir LRTK sudarymo tvarka, todėl nuo 2013 m. pradžios komisiją sudaro 11 (vietoje buvusių 13) narių. Iš jų du skiria Prezidentas, tris – Seimas (kandidatūras teikia LR Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros bei Informacinės visuomenės plėtros komitetai), tris narius – Lietuvos meno kūrėjų asociacija, po vieną narį – Lietuvos katalikų bažnyčios Vyskupų konferencija, Lietuvos žurnalistų sąjunga ir Lietuvos žurnalistų draugija.

29 d. vaikų psichiatras Linas Slušnys per rinktas ketvirtai kadencijai ir lieka vadovauti Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisijai.

Tą pačią dieną VU Komunikacijos fakulteto taryba išrinko dviejų šakinių padalinių, vykdančių medijų ir žiniasklaidos studijas bei tyrimus, naujus vadovus. VU Komunikacijos fakulteto Kūrybinių medijų instituto direktore nuo 2013 m. rugsėjo 1 d. dirbs kino ir medijų ekspertė doc. dr. Renata Šukaitytė, VU Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos institutui nuo 2013-ųjų rudens vadovaus žiniasklaidos vadybos ekspertas doc. dr. Deimantas Jastramskis.

30 d. „Lietuvos ryto“ televizijos Žinių tarnybai vadovaus žurnalistas Edgaras Kiškis. Reporteriu dirbęs E. Kiškis Žinių tarnybos vadovo poste keičia televiziją palikusį politikos apžvalgininką Marių Laurinavičių.

GEGUŽĖ. 2 d. paskelbti geriausių 2012 m. radijo ir televizijos laidų konkurso „Pragiedru liai“ nugalėtojai. *Geriausios RTV laidos:* radijo laida „Radijo dokumentika“ (aut. Simona Aginskaitė, LRT radijas), radijo laida „Kaip gimsta legendos?“ (aut. Indrė Anskaitytė, LRT

radijas); radijo laida „Atokvėpio valandėlė“. Žemaitiškai Viktorija Daujotytė „Balsa Ūkūs“ (aut. Doloresa Kazragytė, „Marijos radijas“); televizijos laida „Tarp Nemuno ir Dniepro“ (aut. Ingrida Laimutytė, Aleksas Matvejevas, „Pan TV“); televizijos laida „Birutė Žilytė“ iš ciklo „Lietuviškų vaikų knygų iliustruotojai“ (aut. Margarita Alper, Tomas Tamošaitis, Miglė Gaižiūtė, Janina Sabeckienė, Algirdas Žvinakevičius, „INIT TV“, „Šiaulių televizija“, „Aukštaitijos krašto televizija“). *Specialieji prizai*: už moderniosios lietuvių muzikos analizę – radijo laidai „Pusiaudienis ir dekadansas“ iš ciklo „Skersvėjai“ (aut. Šarūnas Nakas, LRT klasika); už pagarbą gyvybei – radijo laidai „Artyn prie Jėzaus – vaikams ir ne tik“ (aut. Genutė Ulevičienė, „Marijos radijas“); už muzikinės laidos dramaturgiją – radijo laidai „Lietuvos muzikos ir teatro akademijos 80-mečiui: Lietuvos ir pasaulio dainininkas Sergejus Larinas“ (aut. Viktoras Gerulaitis, Rimantas Kaziukėnas, Audronė Ivanauskienė, radijas A2); už teatro pedagogiką – televizijos laidai „KTV – Kino ir Tele virtuvė“. Valentino Masalskio kursas (aut. Natalija Ju, Živilė Gallego, Vincas Kubilius, Nadežda Pereverzeva, Vytautas Gradeckas, Virginija Kučinskaitė, TV1); už pastangas priartinti istoriją jauniui – televizijos laidai „Kur Nemunėlis teka“ (aut. Rasa Karpavičienė, Arvydas Liorančas, Valentinas Skopičius, „Pūkas-TV“).

Etninės kultūros globos tarybos įsteigti prizai: televizijos laidai „Senosios skrynios istorijos“ (aut. Rita Kiškūnaitė, Arūnas Pakulevičius, Jonas Skupeika, Žilvinas Skrebė, Egidijus Juščius, Rytis Garalevičius, Šiaulių televizija); radijo laidai „Atokvėpio valandėlė“. Žemaitiškai Viktorija Daujotytė „Balsa Ūkūs“ (aut. Doloresa Kazragytė, „Marijos radijas“).

Aida Vėžlienė (kairėje) – pirmosios žurnalistų tapybos parodos organizatorė

D. Radzevičiaus nuotr.

7 d. Seime pristatyta Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienai paminėti skirta LŽS rengta žiniasklaidos atstovų tapybos paroda „Būsenos“.

Per Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną VU žurnalistikos studentai gėlėmis pagerbė Vito Lingio atminimą

D. Radzevičiaus nuotr.

Tą pačią dieną VU Žurnalistikos instituto kiemelyje kolegoms įteiktos garbingos LŽS ir NŽKA premijos. Vinco Kudirkos premija skirta žurnalistui Gerimantui Statiniui už knygą „Gedimino Akstino viršūnė. Senojo ledkirčio istorijos“. Žurnalistei Aldonai Armalei už knygą „Jonas Biržiškis. Nenuspėjami gyvenimo viršūnės“ paskirta Vytauto Gedgaudo premija.

10 d. Vilniaus miesto rotušėje geriausių metų spaudos fotografijos darbų autoriams įteikti apdovanojimai. Geriausio temos „Naujienos“

kadro autoriumi pripažintas DELFI fotografas Tomas Vinickas, temos „Gyvenimas“ nugalėtoju tapo Saulius Žiura, „Portretas“ – Viktorija Vaišvilaitė-Skirutienė. „Europos metų“ kategorijoje nugalėjo Andrius Aleksandravičius, „Kultūros“ – Tomas Lukšys, o „Diplomatijos“ kategorijoje laimėjimą pelnė Olga Posaškova. Įspūdingiausią pramogų momentą užfiksavo Rolandas Parafinavičius, kariuomenės ir sporto – Alfredas Pliadis. Kategorijoje „Gamta ir jos sauga“ geriausiai pasirodė Eugenijus Kavaliauskas, o už „Spindesio“ kategoriją apdovanojimą gavo Paulius Makauskas. Temoje „Fotopasakojimas / Reportažas“ nugalėjo Eglės Malinauskienės darbai. Kolegų prizą pelnė Ramūnas Danisevičius. Šios kategorijos laimėtoją išrinkto visų į metraščių ir parodą patekusių nuotraukų autoriai.

11 d. XXI kartą Kaunas sulaukė žurnalistų „Spaudos baltiaus“, kuri organizavo LŽS Kauno apskrities skyrius. Tai tradicinė kauniečių metinė šventė, skiriama Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienos paminėti.

22 d. Konkurencijos taryba leido koncerno „MG Baltic“ valdomai bendrovei „Laisvas ir nepriklausomas kanalas“ iš koncerno „Achemos grupė“ įsigyti bendrovę „Baltijos TV“, transliuojančią televizijos kanalą BTV. Bendrovei LNK leista įsigyti 100 proc. „Baltijos TV“ akcijų, pranešė Konkurencijos taryba.

Parengta pagal interneto tinklalapius delfi.lt, lzs.lt, kaunozurnalistai.lt

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Garbingos premijos – Gerimantui Statiniui ir Aldonai Armalei

Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos Vinco Kudirkos ir Vytauto Gedgaudo premijų vertinimo komisija (Aurelija Arlauskienė (pirm.), Perpetua Dumšienė, Daiva Grikšienė, Juozas Kundrotas, Regina Montvilienė, Vitalija Morkūnienė, Aldona Žemaitytė-Petrauskienė, Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė, Jūratė Sobutienė, Vytautas Povilas Šilas) nutarė 2013 m. V. Kudirkos premiją skirti Gerimantui Statiniui už knygą „Gedimino Akstino viršūnė. Senojo ledkirčio istorijos“. V. Gedgaudo premija įteikta Aldonai Armalei už knygą „Jonas Biržiškis. Nenuspėjami gyvenimo virazai“.

**Aldonai Armalei ir Gerimantui Statiniui
aukščiausi LŽS ir NŽKA apdovanojimai
įteikti minint Spaudos atgavimo, kalbos
ir knygos dieną Žurnalistikos instituto
kiemelyje, Vilniuje** *D. Radzevičiaus nuotr.*

◀ V. Kudirkos premijos laureatai J. Lingys, I. Berulienė ir G. Statinis 2013 m. pradėjo naują iniciatyvą – birželio 14-ąją, Gedulo ir vilties dieną, aplankyti V. Kudirkos paminklą su gėlėmis

LŽS archyvo nuotr.

A. Macijausko premijos laureatas R. Sadauskas-Kvietkevičius ką tik po ceremonijos su Biržų r. mere I. Varziene, vertinimo komisijos pirmininke A. Armale ir LŽS pirmininku D. Radzevičiumi

LŽS archyvo nuotr.

Keliautojo M. Šalčiaus dukra R. Šalčiūtė-Savickienė, (iš kairės) premijos mecenatas, europarlamentaras J. Paleckis, laureatė K. Stalnionytė, LŽS Kelionių ir pramogų klubo pirmininkas G. Statinis, LŽS pirmininkas D. Radzevičius, „Visi keliai“ prodiuseris G. Orentas, „Klajūnų klubo“ prezidentas G. Babravičius

LŽS archyvo nuotr.

Ekslibrisų parodos „1863 sukilimas“ koordinatorius, LŽS narys A. Čepauskas (kairėje) kalbasi su kolega G. Dabašinsku (dešinėje)

LŽS archyvo nuotr.

Tarptautinės konkursinės ekslibrisų parodos „1863 sukilimas“ atidaryme 2013 m. liepos 23 d. Gariūnų verslo parke dalyvavo ir 2012 m. savo autorinių fotografijų parodą čia surengęs žymus menininkas, LŽS narys R. Dichavičius (antras iš kairės)

LŽS archyvo nuotr.

Kūrybinio konkurso „Kazachstanas įdomiu kampu“ 2012 m. nugalėtojos žurnalistės I. Vainalavičiūtė (I vieta), O. Nosevičienė (II vieta) ir D. Gudavičiūtė (III vieta) apdovanotos Kazachstano ambasadoje Lietuvoje 2013 m. sausio 11 d.

LŽS archyvo nuotr.

Lietuvos žurnalistų sąjungos Sporto klubo rengiamo žurnalistų krepšinio turnyro akimirkos 2013 m. balandžio 6 d.

LŽS archyvo nuotr.

LŽS ir NŽKA persikraustymo į Žurnalistų namus akimirkos 2013 m. kovo mėn.
LŽS archyvo nuotr.

2013 m. balandžio 27 d. LŽS Kelionių ir pramogų klubo delegacija buvo išlydėta į Punsko kraštą (Lenkija) keliauti lietuviybės takais
LŽS archyvo nuotr.

Regioninės žiniasklaidos įvykių kronika (nuo 2013 m. sausio mėn.)

Jūratė Ablaičinskaitė

Lietuvos žurnalistų sąjungos (LŽS) Regioninės žiniasklaidos ir žemės ūkio žurnalistų klubas 2013-uosius pasitiko nauja iniciatyva – žurnalistų kūrybinių darbų konkurso „Agromedija“ nugalėtojų pagerbtuvėmis. Pagrindinė konkur-

L. Mockevičienės nuotr.

so, skirto žurnalistams agrarininkams ir tiems, kurie savo darbuose nušviečia kaimo ir žemės ūkio problematiką, nominacija – „Agromedijos žvaigždė“ – atiteko žurnalistei Aldonai Svirbutavičiūtei už indėlį į Lietuvos žemės ūkio žurnalistiką. Kūrybinių darbų konkurso kategorijoje „Kaimas ir žemės ūkis spaudos puslapiuose“ pirmą vietą skyrta taip pat Aldonai Svirbutavičiūtei, „Kaimas ir žemės ūkis naujosiose medijose“ – Oksanai Laurutytei (naujų portalas *etaplus.lt*, Šiauliai). Kategorijoje „Kaimas ir žemės ūkis televizijoje“ nugalėtoja pripažinta Laima Pilipavičienė („Kaimo

akademija“, LRT televizija), pirmą vietą kategorijoje „Kaimas ir žemės ūkis radijo eteryje“ skyrta Algirdui Steponavičiui (laida „Gimtoji žemė“, radijas LRT), o kategorijoje „Mano gyvenimas kaime“ pirmą vietą atiteko Jurgai Zaleckienei (žurnalai „Mano ūkis“, „Mano gyvenimas“, „VETinfo“).

LŽS Vilniaus skyriaus tradicinio konkurso „Taikliausias šūvis“ laureato apdovanojimas įteiktas DELFI žurnalistui Šarūnui Černiauskui. Apdovanojimą pelnė publikacija, kurioje atskleistos derybos dėl kalinių balsų pirkimo Darbo partijos naudai.

Balandžio 1-ąją išilaužta į LŽS Kauno apskrities skyriaus patalpas.

Gegužės 10 d. Klaipėdos žurnalistų bendruomenė išsidalijo tradiciniais tapusius apdovanojimus „ŽENIA“. „Metų atradimu“ pripažintas *VE.lt* portalo administratorius Džiugas Lukoševičius už „maniakiškas“ bei originalias straipsnių antraštes. „Metų skrydžio“ apdovanojimą pelnė kitas *VE.lt* atstovas, portalo redaktorius Karolis Rupkus už tai, jog išėjo rengti reportažo dienraščiui „Klaipėda“, o baigė jį dienraštyje „Vakarų ekspresas“. „Metų Knyslio“ apdovanojimą, teikiamą už rezonansinius straipsnius bei reportažus,

E. Jankausko nuotr.

šiemet gavo taip pat „Vakarų ekspreso“ atstovė Edita Gudavičė už straipsnį apie vaikų darželį, kurį lanko tik pati jo vadovė. Didžiausiu „Metų praradimu“ pripažinta žurnalistė Dovilė Skabickaitė, palikusi žurnalistiką dėl viešųjų ryšių. „Metų praskridimo“ apdovanojimas, kurį gavusiajam statulėlė nėra teikiama ir kuris skiriamas už šmaikščius liapsusus ar nesusipratimus žurnalistiniame darbe, šiemet atiteko dienraščio „Klaipėda“ žurnalistei Astai Dykovienei už straipsnį, kuriame neva buvo pakalbintas jau miręs asmuo. Garbingiausias „Metų žurnalistų“ apdovanojimas šiemet įteiktas žymiam fotokorespondentui bei operatoriui Eugenijui Maciui už tai, jog savo fotoarchyvus padovanojo I. Simonaitytės bibliotekai. „ŽENIA AČIŪ“ apdovanojimas atiteko Klaipėdos apygardos prokuratūros atstovei spaudai Palmirai Martinkienei už ilgametį nuoširdų bendravimą su žiniasklaida.

Uostamiesčio žurnalistai pradėjo vasaros sezoną eidami į žygį vaizdingomis Klaipėdos rajono kalvomis, vadinamomis „Mažąja Šveicarija“. LŽS Klaipėdos skyriaus žurnalistai planuoja rengti tradicinius žygius į gamtą po netolimas miesto apylinkes – ne tik dėl kokybiško poilsio, sporto ir sveikatos, bet ir dėl noro pažinti savo kraštą.

G. Pilaicio nuotr.

LŽS Kauno apskrities skyrius **įteikė „Dėkingumo plunksnas“**. Už parodytą iniciatyvą parvežti į Lietuvą ir perlaidoti buvusio laikraščių ir žurnalų redaktoriaus, pirmojo Lietuvos prezidento Antano Smetonos palaikus,

taip pat už Kauno kultūros ir meno žmonių kūrybinį skatinimą „Dėkingumo plunksna“ skirta Kauno merui Andriui Kupčinskui, už gyvenimo metus, paskirtus Kauno rajonui ir jo žmonėms, nuoširdumą, paprastumą ir geranoriškumą bendraujant su žurnalistais – Kauno rajono vicemerui Petru Mikelioniui, už puikų jaunųjų žurnalistų rengimą profesionaliai kūrybai, už moralinę ir materialinę pagalbą LŽS Kauno apskrities skyriaus interneto svetainei www.kaunojournalistai.lt – LŽS pirmininko pavaduotojai, Vytauto Didžiojo universiteto Komunikacijos katedros docentei Audronei Nugaraitėi, už kolegų žurnalistų vienijimą ir parodytą iniciatyvą padėti Kauno žurnalistų namams, taip pat už moralinę ir materialinę pagalbą – LŽS pirmininkui Dainiui Radzevičiui,

už moralinę ir materialinę pagalbą Kauno žurnalistų namams ir nuolatinės kelionės po Lietuvos sodžius, kad visi žinotų, kaip žmonės gyvena, – Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarui, LRT radijo žurnalistui Benediktui Vilmantui Rupeikai, už profesinio solidarumo puoselėjimą, moralinę ir materialinę pagalbą Kauno žurnalistų namams, kai jie nukentėjo nuo piktadarių, bei už jaunosios žurnalistų kartos ugdymą – Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto dekanui Andriui Vaišniui, už nuoširdumą, iniciatyvumą, labdaringumą, moralinę ir materialinę paramą Kauno žurnalistams, kai buvo išniekinti visų bendri namai, – asociacijos „Mediapolis“ prezidentei, VšĮ „Kino gildija“ prodiuseri Agnei Zalanskaitei.

XXI kartą Kaune gegužės mėnesį vykusiame „Spaudos baliuje“ jau tradiciškai **įteikti „Gintariniai parkeriai“**. Šiais metais jie skirti LŽS nariams – „Kauno dienos“ sporto žurnalistui Mariui Bagdonui, žurnalistui kolekcininkui Ričardui Venckui ir medicinos profesoriui Aleksandrui Vitkui, parengusiam vertingą istorinę keturtomį. Šventėje pagerbta ir kauniečių žurnalistų krepšinio rinktinė, kuri vadovaujama Tomo Grigalevičiaus Vilniuje laimėjo Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos diena skirtas varžybas. Šventę vainikavo Lietuvos radijo pirmojo pranešėjo ir laidų vedėjo Petro Babicko vardo antrosios premijos laureato paskelbimas. Premija įvertintas LŽS Kauno skyriaus valdybos pirmininkas Vidas Mačiulis už televizijai paskirtus 45 metus bei prieš dvidešimtmetį pradėtą ir tik laikinai dėl techninių kliūčių neregiamą originalią laidą „Krepšinio pasaulyje“.

Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

G. Sviderskytės asmeninio archyvo nuotr.

Istorijos trafaretai politinėje ir ketvirtojoje valdžioje veda liepto galo link

Gražina Sviderskytė

2013-ieji Lietuvoje pašvęsti šiam, tam ir anam. Valdžia užkutrino valdininkų pajėgas žerti dėmesio daugybinėms vertybėms ir veikloms: nuo karių ir sveikatingumo iki nusipelnusių asmenų bei istorinių sukakčių. Tačiau metams įpusėjus jau matyti užmojo išdava: pasitvirtina posakis, jog tai, kas skirta viskam, netinka niekam.

Bene plačiausiai garsinama viena dedikacijų: 2013-ieji paskelbti Stepono Dariaus ir Stasio Girėno skrydžio per Atlantą metais. Žiniasklaida statisto tikslumu nuo užpernai fiksavo, kaip Seime užregistruotas nutarimo projektas, kada priimtas, kaip sudaryta vyriausybinių darbo grupė, koks patvirtintas „priemonių planas“ ir galop palaiminta valstybinė 80-mečio minėjimo programa.

Deja, tenka apgailėstauti, kad pusantrų metų iš esmės apsiribota pranešimais spaudoje, striukomis besikartojančiomis žinutėmis, o išsamesnių pasvarstymų atidundančio, juolab jau driokstelėjusio jubiliejaus proga taip ir neatsirado.

Viena vertus, suprantama: žiniasklaidai patogiau skelbti kasdienius naujienų „serialus“ apie viešosios erdvės nūdienos herojus arba, dar geriau, antiherojus. Taip lengviau skelbti antraštes ir anonsus, gundyti fotografijomis bei įrašais, grybšniais grobtis *like*’us ir kurstyti *comment*’us. Todėl kapstyti po istorijos, įamžinimo, atminties problemas yra bemaž tiek pat patrauklu, kaip ieškoti užkandos konteineryje užuot apsipirkus „M“... Istorija, nematoma politikos intrigose ir pramogų pasaulio karuselėje, lieka užribyje, beje, kaip ir daugelis kitų kultūros bei mokslo dalykų.

Kita vertus, S. Dariaus ir S. Girėno atvejis – ne toks elementarus. Juk šie herojai – ne koks

„Lietuvos princas“ Inigo von Urachas ar panašus feniksas iš pelenų. Jie – be išlygų populiarūs didvyriai, su kurių vardais, skrydžio vaizdiniais visų redakcijų visi darbuotojai užaugo nuo šlapių kelnų.

Taigi, pirma, informacijos skleidėjams apie juos daug galvos laužyti nereikia. Antra, informacijos vartotojams jie irgi yra savi, savaip artimi, dėl tos traukos dirginantys, nenugalimai patrauklūs. Dėl to jie turėtų būti „patogūs“ vieniems ir kitiems, tinkami, kad ir be perstojo garsinti, linksniuoti kokiuose tik nori kontekstuose. Antai, juk pliuskis godžiai siurbs bobiškas niektauzų paplavas apie „britų baruose itin mėgstamą litų dešimtinę“. Vidutiniokas mielai pasitiks istorijos žinias ir, tikėtina, dar oriai pateiks pastabų. Intelektualas... Na, intelektualų redakcijos rimtai nepaiso; jie – per brangi mažmena, didina sąnaudas, bet ne apyvartas.

Tad kodėl nesinaudota tokia proga? Juk buvo galima padrumsti bent šio ilgo proceso paviršių: kad ir įprastai pliaukštelėti bizūnu, ar tikslingai planuojama biudžeto lėšų panauda? Vienam apie tai pačirpavus, gal kitas jau pakapstyti gilėliau: kas ir ką konkrečiai, kaip, dėl ko siūlo, daro šiai progai? O koks ilgalaikis kurpiamų „priemonių plano“ tikslas, kokio realioji panauda?

Šitaip būtų atsiradusi bent prielaida diskusijai, kritinei analizei. Gal koks penktas ar aštuntas žurnalistas išjudintų net gilesnius, „priemonių plano“ prasingumo ir išliekamosios vertės kriterijus? O gal kažkuris paklaustų iš esmės: kam tų „priemonių“ apskritai reikia? Ar jos bent krašteliai siejasi su viešuoju interesu? Jei taip, tai kokios konkrečios jų sąsajos su tikrosiomis, ilgalaikėmis visuomenės ir

valstybės reikmėmis? Ar svarstytos, įvertintos jų alternatyvos?

Oi, kaip buvo galima papurtyti trepanančius tribūnose ir bubenančius kabinetuose. Tai gi tame „priemonių plane“ buvo ir visiškų niekų! Užtat originalesnės kūrybos, intelektualesnės įžvalgos, pagrįstos strategijos – nė kvapo. Darbo grupėn susirinko suinteresuota kompanija, pasiūlė atstovaujimų organizacijų ir institucijų iniciatyvų, kurios kartais buvo kone saviveiklos ratelio lygio, ir tiek. Argi niekam tai neužkliuvo?

Taip, man užkliuvo. Bet – ne, aš nėjau į tą darbo grupę. Atsisakiau joje dalyvauti, nors galiu atsakingai pareikšti, kad žinau daugiausiai faktinių, unikaliu archyvinio tyrimu pagrįstų duomenų apie S. Dariaus ir S. Girėno skrydį, katastrofą bei jos atomazgas ir turiu naujų, paveikių įžvalgų, kaip šį istorinį paveldą efektyviai skleisti, diegti, gaivinti... Tad kodėl atsisakiau? Todėl, kad, perfrazuojant poetą, kadais akiai tikėjau etika, buvau tikėjimo kvailė. Raštu išdėsciau, kad laikyčiau nederamu dalyku naudotis padėtimi darbo grupėje ir „prastūminėti“ savo idėjas. Taip pat raštu pasisiūliau visokeriopai konsultuoti ir bendradarbiauti, raginau įsigilinti į naujas iniciatyvas, išnaudoti palankią progą veržliams, gyvybingoms, perspektyvioms idėjoms ir jau vykdomiems, pasiteisinusiems projektams paremti. Dar palinkėjau darbo grupei išminties naudojant valstybės patikėtus, kad ir ribotos galios svertus.

Ir ką gi?

Darbo grupės vadovo atsakymo negavau. Nesulaukiau žinutės nė iš vieno darbo grupės nario. Kai paskambinau į Vyriausybę ir kviečiau bent

ketvirčiui valandėlės susitikti, buvau pasveikinta šaltu dušu: mano pasiūlymas palaikytas įžeidimu! Atsisakęs susitikti neva dėl laiko stygiaus, Viešojo valdymo ir socialinės aplinkos departamento vadovas Linas Vingelis mano laiko anaipol netaupė ir telefonu skėlė maždaug 45 minučių monologą. Pirmojoje retorikos dalyje nepaliaudamas vaikė baubus: esą, kaip drįstu kaltinti, bene ir šmeižti ketinu, „o mes juk dirbame gerai!“ Tratėjo į ausį lyg iš automato. „Aš dar nė nesakiau, kad dirbate blogai“, – tespėjau išstarti. Antroji retorikos dalis buvo skirta papročiams apsaakyti: „Kasmet tai vyksta. Taip buvo, yra ir bus.“ Tik finale, kai įsijautęs tarnautojas jau su patosu dėstė, jog „svarbiausia yra puoselėti dvasią, ypač vaikams“, vis dėlto įsiterpiau ir perklausiau: kas gi toji dvasia ir už ko, ant kokių pamatų ji laikosi, jei ne ant žinių? Ir tada gavau esminę pamoką: „Nejaugi jūs manote, kad vaikams reikia žinių?“

Iš tiesų. Mano problema ta, kad esu linkusi nesiginčyti dėl dvasių. Kur nėra žinių, ten verčiau burnos neušinu. Bet manoji problema yra niekas palyginti su funkcionierių „dvasių krize“.

Ji išties kartojasi kasmet: valdžios kabinetuose *copy-paste* principu vien mažmožius teikiant kurpiami standartiniai „priemonių planai“, žurnalistai leipdami iš nuobodulio skleidžia žiovulį keliančias „naujienas“, biudžeto pinigėliai sukrenta į kiauras kišenėles, metų ratas apsisuka, o Lietuvos žmonės lieka kur buvę. Nė žingsnio pirmyn, tas pats per tą patį, ir tai niekam neįdomu: „priemonės“ iš anksto žinomos ir vos įgyvendintos užmiršamos. Kur šitaip einame? Kam to reikia?

Klausimas – ne retorinis. Turiu būsimų abiturientų – intelektualių, labiau nei vidutiniškai išprusintų sostinės mokyklos auklėtinių – rašinių,

kuriuose parašyta juodu ant balto: „Lietuvai svarbiausia globalizuotis ir integruotis, o nacionaliniai didvyriai, lietuvių kalba, tautinė kultūra buvo reikalingi sovietmečiu, kai reikėjo išsikvototi nepriklausomybę.“ Štai taip. „Priemonių planai“ – šuniui ant uodegos.

Tad kam gi vadinamieji tarnautojai tuščiai gūžinėja Vyriausybės kabinetuose, už aikštėje sustingusio Vinco Kudirkos nugaros? Kiek dar reikia aiškinti, kad prieitas liepto galas? Kad istorinio paveldo esatis tampa fikcija? Kad tradicijų gyvastį palaiko pavieniai entuziastai ir mažutėliai jų spiečiai? Kad jaunimas sieja viltis su svetimais kraštais, nejausdamas lietuviškų šaknų traukos?

Ir kam tada jubiliejinė žiniasklaidos makulatūra? Neverta vėl minėti daugybinių faktinių klaidų proginėje informacijoje, priminti nuvalkiotų

vaizdinių ir siaurutėlių rėmų, už kurių neišlenda drąsesnė žurnalistų plunksna ar mikrofonas, apgailestauti dėl sunykusių kūrybinių užmojų ir galių. „Tas pats per tą patį“, – nuobodžiauja skaitytojai. Šie sopuliai taip žinomi, kad seniai skauda. Originaliau būtų užsiminti, kad kai kas iš kolegų ir vėl nesibodi naudoti mano pačios ilgamečio tarptautinio tyrimo duomenų, nenurodydamas šaltinio. Bet ir godos dėl etikos jau įkyrėjusios.

Todėl tesinori kolegiškai užjausti bendraminčius, kuriems slogūs tie nepaliojama artėjančių, tolstančių jubiliejų šleifai, prasivelkantys sausa dulkina žeme ir nepaliekantys nei želmėnų, nei vaisių, kuriuos apspitę tarpų, mistų ir į gimtą dirvą šaknis leistų mūsų tautos suaugusieji ir vaikai. Ir dar – būtinai paspausti ranką kiekvienam, kas kantriai sėja, puoselėja pavienius prošvaisčių daigus.

Apie autorę

G. Sviderskytė – žurnalistė, 18 dokumentinių filmų ir dviejų knygų autorė, V. Kudirkos premijos laureatė. Šiuo metu Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto doktorantė, rašo disertaciją „Lituanicos“ problematikos tema. Trečius metus vykdo pirmąjį kompleksinę „Lituanicos“ istorijos archyvinį tyrimą Lietuvoje, Vokietijoje ir JAV. Taip pat redaguoja šiam tyrimui skirtą tinklalapį www.lituanica-documentica.lt.

Petras Pečiūra

(1927 08 10 Starkonys – 2012 11 27 Vilnius)

Vytautas Žeimantas

Petras Pečiūra

LŽS archyvo nuotr.

2012 m. lapkričio 27 d. mirė LŽS narys, etnologas ir religijotyrininkas Petras Pečiūra, paskutiniaisiais savo gyvenimo metais aktyviai bendradarbiavęs su televizija.

„Gimiau 1927 m. rugpjūčio 10 d. patriarchaliniame šiaudiniame stogais Starkonių

kaime pusvalakininko šeimoje. Baigęs Kupiškio gimnaziją, 1947 m. įstojau į Vilniaus universitetą studijuoti lietuvių literatūros ir į Vilniaus valstybinio dramos teatro Dramos studiją. Abi mokyklas baigiau 1952 m. įgydamas lituanisto ir aktorius specialybes. Dirbau Vilniaus universitete Filologijos katedroje dėstytoju ir vaidinau Profsąjungų rūmų mėgėjų teatre. Visą gyvenimą domėjaisi tautų papročiais ir religijomis. Tyrinėjau

šventės struktūrą – apeigas, pramogas ir švenčių personažus“, – apie save rašė P. Pečiūra. Jis parašė gana kukliai, nepaminėdamas savo ypač aktyvios veiklos periodinėje spaudoje, už kurią dar 1960 m. buvo priimtas į Lietuvos žurnalistų sąjungą.

P. Pečiūra buvo tikras spaudos darbuotojas. Jis paskelbė daugiau kaip 1 000 straipsnių, išleido apie 40 mokslo populiarinimo ir publicistikos brošiūrų bei knygų. Sovietmečiu rašė ir ateizmo temomis, už ką vėliau buvo kritikuojamas.

„Rašiau ir beletristinius istorinius vaizdelius. Juos sudėjau į keletą knygų. Svarbiausia iš jų – „Gedimino pasiuntiniai“, dienos šviesą išvydusi 1994 m. Tai papročių ir nuotykių dokumentinė apysaka apie tai, kaip Gedimino pasiuntinys Eigutis nukeliavo į Avinjoną pas popiežių ir grįžo atgal, – rašė P. Pečiūra. – Išleidau ir kelias pasakojimų knygeles, kuriose aprašiau

kupiškėnų gyvenimą. Išleidau ir devynių valandų trukmės garsinę knygą „Iš aukščiau kiti horizontai“. Ją pats įkalbėjau ir įdainavau dainas. 2000 m. paruošiau tris toms apie kupiškėnų kaimus „Kelias veda Kupiškį“. Tai stambiausias mano darbas.“

Dar galima pridurti, kad įdomios ir jo knygos „Kazimieras Kuzavinis – kalbininkas ir pedagogas“ (2009), etiudai „Bučinyš, šokis, mada“ (1997).

P. Pečiūra nepamiršdavo ir savo antrosios specialybės – aktorystės. Pastaraisiais metais vaidino komiškus vaidmenis per TV3 televiziją.

Petras Pečiūra buvo aktyvus LŽS Senjorų klubo ir Vilniaus kupiškėnų klubo narys.

Palaidotas Vilniuje, Karveliškųjų kapinėse.

Aloyzas Urbonas

(1935 05 21 Rudžionys – 2013 01 05 Vilnius)

Vytautas Žeimantas

Aloyzas Urbonas
LŽS archyvo nuotr.

2013 m. sausio 5 d. Raudondvaryje staiga mirė mūsų kolega Aloyzas Urbonas. Dar penktadienį jis buvo žurnalo „Mokslas ir technika“ redakcijoje, tarėsi su vyr. redaktoriumi Jonu Baziu dėl naujų straipsnių žurnalui, sakė, kad baigia rašyti knygą apie kažkokios įstaigos jubiliejų. Po to išvažiavo į savo sodybą, esančią Raudondvaryje, netoli Nemenčinės. O kitą dieną čia atvykęs sūnus jį rado jau išėjusį...

A. Urbonas gimė 1935 m. gegužės 21 d. Rokiškio apskrityje, Rudžionių kaime. 1958 m. Vilniaus universitete baigė žurnalistikos specialybę. Dar būdamas studentas pradėjo dirbti laikraščio „Sovetskaja Litva“ korespondentu. Be to, svajojo ir apie jūrą. Todėl dvejus metus (1960–1961) plaukiojo laivais, buvo Klaipėdos ekspedicinės silkių žvejybos bazės jūreivis. Pažintis su jūra, jūreivyste, žvejyba jam padėjo parašyti nemažai straipsnių marinistine tema. Vėliau išleido apie jūrą ir knygų. 1962–1968 m. jis buvo Valstybinio televizijos ir radijo komiteto korespondentas, vyresnysis redaktorius. Vėliau jį paviliojo kita aistra – kriminalistika. 1969–1976 m. jis dirbo Lietuvos vidaus reikalų ministerijos instruktoriumi. Tai paskatino kolegą Aloyzą parašyti daug straipsnių apie milicijos veiklą, išleisti ir pirmąsias autorines knygas – „Milicijos teletaipai kala“ (1973), „Pėdsakai baigiasi ugnyje“ (1974), kt.

1976–1985 m. dirbo laikraščiuose „Komjaunimo tiesa“ ir „Vakarinės naujienos“, buvo skyriaus vedėjas, redaktoriaus pavaduotojas. Tada teko su juo nemažai betarpiškai bendradarbiauti. Visada buvo miela pas jį užeiti, pasitarti, pasiūlyti vieną ar kitą temą. A. Urbonas visada būdavo dėmesingas ir draugiškas.

Vėliau jį vėl paviliojo jūra. 1985–1989 m. kolega Aloyzas vėl plaukiojo – dirbo Klaipėdos refrižeratorių laivyno bazės kapitono padėjėju.

1989–1992 m. jis žurnalo „Pasaulis“ skyriaus vedėjas, 1993–1994 m. savaitraščio „Vilniaus

tribūna“ skyriaus vedėjas, 1995 m. dienraščio „Lietuva“ bendradarbis. 1995–1996 m. Seimo LDDP frakcijos referentas ryšiams su spauda, televizija, radiju.

Jis domėjosi ir esperanto kalba. Kartu su Povilu Jegorovu sudarė ir išleido apybraižų knygą „Esu Esperanto eilinis“ (2003).

Kolega Aloyzas produktyviai dirbo ir rašydamas bei leisdamas knygas. Be jau minėtų, jis yra parašęs gal dvi dešimtis apybraižų knygų įvairia tematika. Tai „Giminystės laipsnis – kovos draugai“ (1975), „Mano svajonių žemė“ (1979), „Likime rūstusis“ (1983), „Jūra, lauk manęs“ (1983), „Ypatinga užduotis“ (1985), „Kaunas yra Kaunas!“ (1994), „Po saule“ (1997), „Pilkų arimų šviesa“ (1999), „Sutikti agronomų žemėje“ (2001), „Olimpiniai žingsniai“ (2001), kt.

Keletą knygų jis parašė kartu su kolega Kęstučiu Trečiakausku. Tai apybraižos „Neliksi vienišas“ (1984) ir esperanto kalba „Por la homo“ (1988).

1996 m. jis išleido ir apsakymų rinktinę „Pasmerktųjų džiaugsmas“. 2001 m. A. Urbonui skirta Gabrielės Petkevičaitės-Bitės premija.

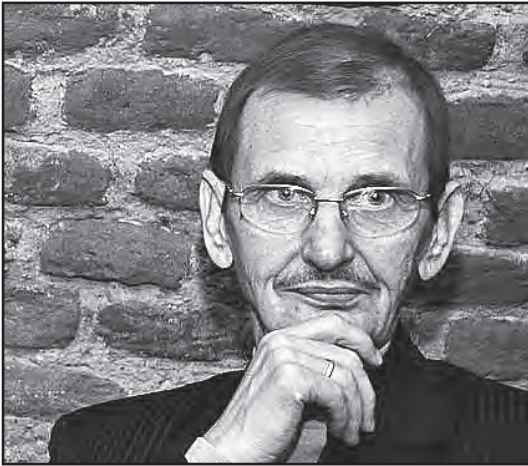
Pastaraisiais metais kolega Aloyzas labai aktyviai bendradarbiavo su žurnalu „Mokslas ir technika“. Kiekviename kas mėnesį išeinančio žurnalo numeryje būdavo jo straipsnių, dažnai ir ne po vieną.

A. Urbonas palaidotas netoli savo tėviškės, Kamajų kapinėse.

Adolfas Uža

(1946 08 13 Šiauliai – 2013 03 30 Vilnius)

Vytautas Žeimantas

Adolfas Uža

LŽS archyvo nuotr.

Adolfas Uža, žurnalistas, redaktorius, karikatūristas ir sporto organizatorius, gimė 1946 m. Šiauliuose. Šiame mieste ir Akmenės rajono Papilės apylinkėse prabėgo jo vaikystė ir jaunystė.

Artimiau su juo susipažinau dar studijuodamas Vilniaus universitete. Jis buvo aktyvus studentas, mėgo visuomeninę veiklą. 1971 m. jis baigė Vilniaus universiteto Istorijos fakultete žurnalistikos specialybę ir tolesnę savo gyvenimą paskyrė žurnalistikai. 1972–1975 m. buvo laikraščio „Vakarinės naujienos“ atsakingojo sekretoriaus pavaduotojas, 1976–1977 m. – Lietuvos radijo ir televizijos komiteto vyresnysis redaktorius, 1979–1982 m. – Vilniaus rajono laikraščio „Draugystė“ atsakingasis sekretorius, 1982–1989 m. – „Eltos“ korespondentas.

Ypač kolegos Adolfo gabumai atsiskleidė prasidėjus Sąjūdžiui, į kurio veiklą jis pasinėrė visa savo esybe. 1988 m. buvo Lietuvos Sąjūdžio steigiamojo suvažiavimo organizacinio komiteto, Sąjūdžio koordinacinio centro tarybos narys, redagavo ir platino Lietuvos Sąjūdžio seimo tarybos biuletenį „Ekspres informacija“. 1989–1990 m. A. Uža dirbo laikraščio „Žalioji Lietuva“ redaktoriaus pavaduotoju, 1990 m. – savaitraščio „Pozicija“ atsakinguoju sekretoriumi. Penkerius metus (iki 1995) jis dirbo Japonijos telegramų agentūros „Kyodo Cusin“ korespondentu Baltijos valstybėse, teikdamas Japonijos spaudai karščiausią informaciją apie sovietų jungą pasiruošusias nusimesti tris Baltijos respublikas, apie pirmuosius mūsų nepriklausomybės žingsnius.

A. Užai teko paragauti ir redaktoriaus duonos. 1995 m. jis buvo dienraščio „Lietuva“ vyriausiasis redaktorius, 1996–1999 m. ėjo savaitraščio „Atgimimas“ vyriausiojo redaktoriaus pareigas. 2007 m. A. Uža apdovanotas Krašto apsaugos sistemos kūrėjų asociacijos medaliu „Už nuopelnus atkuriant Lietuvos kariuomenę“.

Be žurnalistikos, kolega Adolfas turėjo dar tris aistras – futbolą, poeziją ir piešimą.

Akivaizdūs jo nuopelnai skatinant vaikų futbolą. 1993 m. jis pasiūlė ir įgyvendino projektą „Gatvės vaikų futbolą“. Jo treniruojama vaikų

futbolo komanda „Audra“ 1995 m. tapo Vilniaus miesto jaunių čempione. 1997 m. kolega Adolfas inicijavo Lietuvos gatvės vaikų futbolo federacijos steigimą, 1997–2011 m. buvo šios federacijos prezidentas, vėliau – Garbės prezidentas. Jis buvo Lietuvos futbolo federacijos vykdomojo komiteto, Lietuvos asociacijos „Sportas visiems“ tarybos narys. Už šią veiklą 2006 m. apdovanotas Kūno kultūros ir sporto departamento sidabro medaliu „Už nuopelnus Lietuvos sportui“.

**Adolfo Užos
darbas saugomas
Žurnalistų
namuose**

*D. Radzevičiaus
nuotr.*

Kita aistra – poezija. Ji pasireiškė pluoštu eilėraščių, šmaikščiomis epigramomis ir eilėraščių bei miniatiūrų knyga „Gyvenimo karuselė“ (2008).

Trečioji aistra – draugiški ir nevisai draugiški šaržai, karikatūros, piešiniai. Turbūt nė vienas iškilesnis to meto politikas nepraslydo pro A. Užą. Mėgo jis piešti ir kolegas žurnalistus. Šaržavo ir mane. Džiaugiuosi turėdamas šį piešinį, kuris ir dabar, rašant šias eilutes, žvelgia į mane nuo kambario sienos.

Jo pieštus šaržus ir karikatūras noriai spausdino periodinė spauda. Jis surengė per dešimt personalinių parodų. Išleido dvi šaržų ir karikatūrų knygas: 1990 m. „Atgimstančios Lietuvos žmonės“, 1992 m. „Mūsų gyvenimo paletė“. Pabandė A. Užą ir knygos grafikos meną. Apipavidalino kolegos Alberto Ružo pamfletų ir feljetonų knygą.

Išėjęs į pensiją buvo aktyvus LŽS Senjorų klubo narys. Mirė po ilgos ir sunkios ligos. Palaidotas Vilniuje, Antakalnio kapinėse.

Filomena Taunytė

(1925 04 11 Vantainėliai – 2013 06 28 Vilnius)

Vytautas Žeimantas

Sunku patikėti, kad tarp mūsų jau nėra Filomenos Taunytės, garsios žurnalistės, publicistės, rašytojos ir gydytojos. Ji išėjo Anapilin Vilniuje, 2013 m. birželio 28 d. vakare. Šiomet kovo mėnesį mūsų garbaus amžiaus kolegę buvo ištikęs insultas, ji gydėsi ligoninėje. Deja...

Ir štai atsisveikinimo gėlės prie jos palaidų urnos, mišios už velionę Žvėryno bažnyčioje, ilga virtinė žmonių, ją palydinčių į paskutiniąją kelionę, ir šviežias kapas Saltoniškių kapinėse, visas paskendęs baltų gėlių jūroje.

Filomena Taunytė

LŽS archyvo nuotr.

Kolegė Filomena didžiąją savo gyvenimo dalį praleido dviejų mūzų glėbyje. Vieną jos ranka vedė Hipokrato priesaika, kitą – kūrybos mūza. Ir abiejose erdvėse – gydymo ir kūrybos – ji paliko ryškų pėdsaką...

Kolegė Filomena gimė 1925 m. balandžio 11 d. Vantainėliuose, Radviliškio rajone. Ji nuo mažens siekė mokslo. Mokėsi Voskonių pradžios mokykloje, Radviliškio progimnazijoje, Šiaulių gimnazijoje. 1942 m. pradėjo studijuoti Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių kalbos ir literatūros fakultete. 1943 m. vokiečiams universitetą uždarius, įstojo į Kauno akušerių mokyklą. Ją baigusi grįžo į tėviškę, dirbo Radviliškyje. 1950 m. Vilniaus universiteto Medicinos fakultete įgijo gydytojos specialybę. Dirbo įvairiose medicinos srityse. Aktyviai domėjosi ir propagavo netradicinius gydymo būdus. Tapo populiari gydytoja.

Kūryba ji susidomėjo ne iš karto, nors man yra sakiusi: „Maniau, būsiu literatė. Gimnazijoje

sekėsi kalbėti, pasakoti, mokytoja mano rašinėlius skaitė klasėje. Universitete pradėjau studijuoti lietuvių kalbą ir literatūrą, bet karas viską sujaukė. Tapau gydytoja.“

Tik nuo 1965 m. ji pradėjo aktyviai reikštis respublikinėje spaudoje. Ypač jai sekėsi, kai užsimodavo didelę medicininę patirtį pateikti pasitelkusi publicistiką, gyvą ir skambų žodį. Jos straipsniai periodinėje spaudoje, vėliau pasirodžiusios knygos išsiskyrė ne tik geru medicinos reikalų žinojimu, drąsiais atradimais, originaliais gydymo patarimais, bet ir sodriu lietuvišku žodžiu, aukšta publicistikos praba.

Kolegės Filomenos kūrybinis augimas aki-vaizdus. Nuo kuklokos pirmosios knygos „Dar kartą apie alkoholizmą“, pasirodžiusios 1972 m., iki įdomių, intriguojančių ir todėl populiarių publicistinės medicinos knygų „Vandens užkalbėjimas“ (2000), „9/10 laimės: apie fizinę ir psichinę sveikatą“ (2003, 2006, 2009), „7 nuodėmės ir 12 ligų“ (2006, 2007, 2009), „Kiek sveria siela“ (2008, 2009), „Gyvenimas be stogo“ (2009), „Ieškau tikro lietuvio“ (2011, 2013) ir kt.

2008 m. už knygą „Kiek sveria siela“ jai skirta Juozo Tumo-Vaižganto premija.

Naujausia ir, deja, paskutinė kolegės Filomenos knyga „Šventųjų gyvenimas Marijos žemėje“ pasirodė šį pavasarį. Šioje knygoje ji atsiskleidžia kaip autorė, sukaupusi didžiulę gyvenimo ir profesinę patirtį. Ji teigė sutikusi kur kas daugiau gerų žmonių nei blogų, o ir pastarųjų tik nedidelė dalis esanti tokių, kurie negalėtų pasitaisyti. Ji buvo optimistė, ieškodavo gyvenime gero, todėl ir paskutinė jos knyga yra skirta šviesiems ir kilniems žmonėms.

O tas faktas, kad kolegės Filomenos knygos buvo leidžiamos pakartotinai, rodo jų populiarumą. Vadinasi, autorė sugebėjo įveikti per vis labiau mūsų visuomenę apimantį nenorą skaityti, domėtis knyga.

1975 m. ji įstojo į Lietuvos žurnalistų sąjungą. Kolegė Filomena buvo viena iš Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos steigėjų (2006). 2009 m. ji priimta į Lietuvos rašytojų sąjungą. Ji aktyviai dalyvaudavo žurnalistų sąjungos veikloje, ypač mėgo LŽS Senjorų klubą. Stengdavosi nepraleisti nė vieno klubo susirinkimo, kitokio renginio. Ji noriai dalydavosi sava patirtimi, neretai ir motiniškai pabardama, kad nesilaikome gydytojų patarimų. Mėgo aštrų žodį, turėdavo ir griežtą nuomonę. Mėgdavo ir pajuokauti, dažnai ir labai šmaikščiai. Ji ne kartą sakė: „Geriau gyventi su liga, nei mirti nuo jos gydymo.“

O rimtai F. Taunytė sakydavo, kad ligos yra mirties pranašai ir jas reikia sutikti pagarbiai. Su jomis iš pradžių verta tartis žodžiais, paskui – vaistažolėmis ir tik vėliau pereiti prie vaistų. Nereikia žinoti daug liaudies medicinos receptų, pakanka ir kelių, svarbu jais naudotis.

Nemažai ji nuveikė ir tarp kolegų medikų. 1991 m. kartu su gydytojais Saliute Golecikiene ir Algimantu Jasulaičiu įkurė Vinco Kudirkos medikų literatų draugiją.

Kolegė Filomena buvo itin mėgstama žurnalistų pašnekovė tiek internetinėje erdvėje, tiek spaudoje, televizijoje, nes drąsiai reiškė savo nuomonę apie sveikatą, ligų gydymą vaistais, dietas, medicininį švietimą ir kt. Nepagailėdavo kritikos ir prastai dirbantiems savo kolegoms medikams.

Jos neslėgė metų našta, nors jau artėjo prie savo devyniasdešimties metų jubiliejaus. Dar šį vasarį ji LŽS Senjorų klube kalbėjo apie pagyvenusią žmonių gyvenseną, kad artėjant senatvei nereikia nusiminti. O apie save pasakė: „Jei manote, kad gyvenu nuobodžiai, labai klystate. Juk senatvėje gyvenimas gali būti geras, gražus ir įdomus, tik nereikia jo sugadinti dejavimu, verkšlenimu ir vaistais.“

Simboliškai dabar skamba kolegės Filomenos mintys: „Vieni miršta, kiti lengvai išei-
na... Mirtis sunki, o išėjimas nepastebimas. Atsigulė žmogus vakare, o ryte, žiūrėk, jau išėjęs. Būtų gerai, jei visi išeitume lengvai ir be skausmo.“

Kaip išėjo Filomena, ji vienintelė nežino...

Išėjo neeilinė asmenybė, savo veikla išgarsėjusi visoje Lietuvoje. Mums dar teks gerokai paplušėti, kol iki galo atskleisime Filomenos Taunytės fenomeną.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Internetinis tiltas su Ukraina – kalbėti ir išgirsti

Viktoras Denisenko

Liepos 24 d. vyko pirmoji internetinė konferencija, į kurią Lietuvos žurnalistų sąjunga kartu su Kijevo spaudos klubu (viešoji Ukrainos žurnalistų organizacija, įsteigta 1991 m.) pakvietė žurnalistus, politologus, politikus ir visuomenės veikėjus. Internetinis ryšys sujungė diskusijos dalyvius Vilniuje ir Kijeve. Pirmame tokio pobūdžio renginyje buvo kalbama apie Rytų kaimynų perspektyvą įsilieti į susivienijusią Europą.

Pokalbio tema buvo daugiau nei aktuali, nes artėja rudenio, o kartu ir Rytų partnerystės forumas Vilniuje. Čia Ukraina tikisi pasirašyti asociacijos sutartį su Europos Sąjunga. Jei Kijevui pavyks realizuoti minėtą siekį, tai reikš, kad Ukraina aiškiai deklaravo savo

integracinį pasirinkimą ir pradėjo ilgą, bet perspektyvų judėjimą ES narystės link.

Tačiau kolegų iš Kijevo pasisakymuose buvo girdėti ir nemažai pesimistinių gaidelių (ir čia galima juos suprasti). Viena vertus, pesimizmas

Teletilto akimirka iš Kijevo spaudos klubo. Kairėje – Lietuvos ambasadorius Ukrainoje Petras Vaitiekūnas *I. Kucenko nuotr.*

Pirmasis teletiltas Žurnalistų namuose Vilniuje *V. Žeimanto nuotr.*

susijęs su abejonėmis, ar dabartinei Ukrainos valdžiai užteks politinės valios įvykdyti visas reikiamas reformas (o kur dar Europos nepasitenkinimas dėl teisminės sistemos panaudojimo politiškai angažuotam buvusios ministrės pirmininkės Julijos Timošenko persekiojimui). Kita vertus, ES pati linkusi vietoje „atvirų durų“ pasirinkti „uždarytų durų“ politiką. Tai reikštų, jog realios Ukrainos perspektyvos tapti ES nare yra miglotos. Pesimistiškiausiai nusiteikę kolegos iš Kijevo kalbėjo apie tai, kad integracijos procesas gali tęstis ne vieną dešimtmetį (tada kyla klausimas, ar verta ką nors daryti tokios tolimos perspektyvos vardan).

Kolegos taip pat pripažino, kad Ukrainoje Europos Sąjunga vertinama kiek mitologizuotai. Vieni gyventojai jos bijo (matyt painiodami su NATO), kiti – žvelgia į ją kaip į visų problemų sprendimą („įstosim į ES ir kitą rytą atsibusim laimingi“). Ir vienas, ir kitas požiūris iš esmės ydingas. Geriausia pozicija šiuo atveju būtų realizmas (atsargiai vertinant ir optimistinį, ir

pesimistinį požiūrius), ir svarbiausia, kad tai suprastų žurnalistai, kurie rašys Ukrainos visuomenei apie europinės integracijos perspektyvas bei problemas. Šis klausimas diskusijoje irgi buvo aptartas.

Minėtą diskusiją galima pavadinti pirmu blynu, tačiau liežuvis neapsiverčia pasakyti, kad jis buvo prisvilęs (nepaisant visų pasitaikiusių ryšio sutrikimų). Įvykęs renginys leidžia kitaip vertinti žurnalistų, politologų ir politikų sąveiką bei tarptautinio bendradarbiavimo perspektyvas.

Virtualiai pabendrauti su kolegomis Kijeve į Žurnalistų namus Vilniuje atėjo ne tik žiniasklaidos atstovai, bet ir Seimo narys prof. Kęstutis Masiulis, Vilniaus universiteto Žurnalistikos instituto dėstytojas dr. Mantas Martišius, iš Kauno prie internetinės konferencijos prisijungė Seimo narys Egidijus Vareikis. Kijeve kartu su Ukrainos žurnalistais diskusijoje dalyvavo ir Lietuvos ambasadorius Ukrainoje Petras Vaitiekūnas.

Galbūt internetinė konferencija kokybiškai ir nusileidžia gyvam bendravimui, tačiau šiuolaikinės ryšio galimybės leidžia nepaisyti atstumų. Jeigu anksčiau tokio pobūdžio bendravimui reikėjo didelių techninių ir žmogiškųjų išteklių (kalbant apie televizijos tiltą), tai šiuo metu pakanka kompiuterio ir patikimo internetinio ryšio. Tačiau esminis tokio bendravimo klausimas ne techninės naujovės, o galimybės. Minėta internetinė konferencija leido ne tik pristatyti labai vertingą kolegoms Rytuose Lietuvos patirtį einant europinės integracijos keliu, bet ir išgirsti Ukrainos žurnalistų poziciją, jų pastebėjimus ir pamąstymus šia tema.

Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Kijevo spaudos klubo bendradarbiavimą planuojama ir toliau tęsti. Diskusijos skirtingomis temomis

(ne tik politinėmis) vyks ir ateityje. Tokiu būdu bus tvirtinami pasaulio be sienų principai, stiprinamas profesinis bendravimas (ne tik žurnalistų, bet ir įvairių sričių ekspertų) ir draugystės ryšiai.

Tai, kad tokio pobūdžio bendravimas ir bendradarbiavimas užsimezgė būtent tarp Lietuvos ir Ukrainos žurnalistų – ne atsitiktinumas. Mūsų šalys turi nemažai sąsajos taškų. Ukraina yra svarbus žaidėjas Rytų Europos regione, o Lietuva (kartu su Latvija ir Estija) yra posovietinės erdvės ambasadorė Europos Sąjungoje. Abu šie vaidmenys (ir Ukrainos, ir Lietuvos) yra svarbūs. Tai galima buvo pajusti ir diskusijos metu. Tačiau svarbiausia, ką pademonstravo diskusijos dalyviai, – tai gebėjimas ne tik kalbėti, bet ir išgirsti.

Lietuvos žurnalistų sajunga internete **www.lzs.lt**

*Žurnalistams, žiniasklaidos darbuotojams ir visuomenei –
įvykiai, analizė, kūryba*

The screenshot shows the LŽS website interface. At the top left is the LŽS logo. The top navigation bar includes a search box with the text "Iveskite paieškos tekstą" and a search icon. The date "2013 m. rugpjūčio 2 d., Perktadienis" is displayed. The left sidebar contains a vertical menu with the following items: "I PRADŽIA", "APIE LŽS", "KONTAKTAI", "NARIAI", "TAPK LŽS NARIU", "NAUJIENOS", "KVIETIMAI ŽURNALISTAMS", "UŽ NUOPELŪS ŽURNALISTIKAI", "TEISĖS AKTAI", "ETIKOS KOMISIJA", "NACIONALINĖ ŽURNALISTŲ KŪRĖJŲ ASOCIACIJA", "NUORODOS", and "ŽINIASKLAIDA". Below the menu are sections for "TYRIMŲ FONDAS" (Tyrimų fondas) and "SKYRIAI" (Vilniaus skyrius, Kauno skyrius). The main content area features a banner with the text "Priminimas dėl LŽS nario mokesčio" and a grid of links: "Apie LŽS", "Skyriai", "LŽS etikos komisija", "Kontaktai", "Klubai", "Naujiųjų prenumerata el. paštu", "Tapk LŽS nariu", "NŽKA", and "Nariams". Below the banner is a section titled "Aktuali informacija" with two news items. The first item is dated "2013-08-01" and discusses "Žurnalistinių tyrimų siūlomoms temoms 2013 metais (2)". The second item is dated "2013-08-01" and discusses "NAUJI LIETUVOS ŽURNALISTŲ SAJUNGOS „ŽURNALISTINIŲ TYRIMŲ FONDO“ NUOSTATAI". The right sidebar contains a "NARIAMS" section with a login form (Vartotojas, Slaptažodis, Prijungti) and a "KONKURSAI" section listing various contests: Vinco Kudirkos premija, Vytauto Gedgaudo premija, Vaižganto premija, Antano Macojausko premija, Mato Šalčiaus premija, Jono Vileišio premija, and Petro Babicko premija.

Vinco Kudirkos premija

Premijos mecenatas –
Lietuvos aludarių gildija

Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos Vinco Kudirkos premijos nuostatai

Vinco Kudirkos premija yra svarbiausia kasmetinė premija, skiriama žurnalistui arba kūrybinei grupei už brandžius humanistines, etines vertybes ir pilietinės-patriotinės visuomenės ugdymo prioritetus puoselėjančius bei valstybingumą stiprinančius spaudos, radijo, televizijos ar fotožurnalistikos autorinius darbus už praėjusius metus.

Kandidatus premijai reikia pateikti raštu iki balandžio 15 d. Kandidatūras premijai teikia pirminės žurnalistų organizacijos, LŽS skyriai ar klubai, NŽKA, taip pat pavieniai žurnalistai. Premija teikiama tik LŽS arba NŽKA nariams.

Kandidatas turi pateikti ne mažiau nei dvi rekomendacijas:

- LŽS skyriaus ar klubo arba pirminės organizacijos, kuriai priklauso;
- NŽKA arba LŽS nario.

Kartu su paraiška ir rekomendacijomis pateikiami darbai arba jų kopijos (privaloma sąlyga – darbų kopijos privalo būti pateiktos ir skaitmeninėje laikmenoje).

Premijos laureatas apdovanojamas pažymint Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną (gegužės 7 d.). Laureatui įteikiamas diplomas, laureato premijos ženklas ir 5 000 litų piniginis prizas.

Išsami informacija apie premijos laureatus ir kitas nuostatas skelbiama www.lzs.lt

DAUGIAU INFORMACIJOS:

Lietuvos žurnalistų sąjunga, (8 5) 212 28 05, (8 5) 212 13 74

El. paštas info@lzs.lt

Vytauto Gedgaudo premija

Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos Vytauto Gedgaudo premijos nuostatai

Kasmetinė Vytauto Gedgaudo premija Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos teikiama nuo 1997 metų. Ji skiriama LŽS nariui už turiniu ir forma išskirtinius spaudos, radijo, televizijos, interneto ir fotožurnalistikos darbus už praėjusius metus.

Kandidatus premijai raštu iki balandžio 15 d. gali siūlyti LŽS skyriai ar klubai, LŽS valdyba ir taryba, visuomenės informavimo priemonės ir patys žurnalistai. Kandidatas turi pateikti ne

mažiau nei dvi rekomendacijas: LŽS skyriaus ar klubo arba pirminės organizacijos, kuriai priklauso, ir NŽKA arba LŽS nario.

Premiją skiria Vytauto Gedgaudo premijos vertinimo komisija, kurią sudaro 5 LŽS ir 5 NŽKA deleguoti atstovai. Tas pats asmuo premijos laureatu gali tapti tik vieną kartą.

Premijos laureatas paskelbiamas minint Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną. Laureatui įteikiamas diplomats ir 3 000 litų piniginis prizas.

Vytautas Gedgaudas nuo 1991 m. buvo Lietuvos žurnalistų sąjungos garbės narys, žinomas išeivijos žurnalistas, redaktorius ir kultūros veikėjas. 1933–1939 m. Kaune redagavo leidinius „Iliustruotas pasaulis“, „Laiko žodis“, „Laikas“, „Telegramos“. 1939–1950 m. gyveno Paryžiuje. Per Antrąjį pasaulinį karą įstojo į Svetimšalių legioną, kovojo Afrikoje. Už nuopelnus Antrajame pasauliniame kare apdovanotas dviem „Croix de Guerre“ ir Tuniso kautynių medaliai. 1945–1950 m. slapyvardžiu Vytautas Arūnas rašė politines apžvalgas Čikagos lietuvių dienraščiui „Draugas“. 1946–1948 m. Paryžiaus universitete studijavo literatūrą, Kinematografijos aukštojo mokslo institute – kino režisūrą. Buvo Prancūzijos žurnalistų sąjungos narys ir generalinio sekretoriaus pavaduotojas, taip pat Laisvųjų žurnalistų sąjungos narys, jos valdybos narys.

1950 m. Vytautas Gedgaudas išvyko į JAV. 1950–1954 m. ir 1956–1958 m. Bruklina dirbo laikraštyje „Vienybė“, 1954–1956 m. grįžęs į Prancūziją kūrė dokumentinius filmus, nuo 1958 m. Klyvlende dirbo laikraštyje „Dirva“, 1968–1991 m. šio laikraščio redaktorius. V. Gedgaudo ir žmonos Stefanijos iniciatyva 1997 m. buvo įsteigta Vytauto Gedgaudo premija.

Daugiau informacijos apie premijos teikimo nuostatus galite rasti www.lzs.lt

DAUGIAU INFORMACIJOS:

Lietuvos žurnalistų sąjunga, (8 5) 212 2805, 212 1374

El. paštas info@lzs.lt

Mato Šalčiaus premija

Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos Mato Šalčiaus premija

Premijos mecenatas – LŽS narys Justas Vincas Paleckis

Tai vienintelė metinė premija Lietuvoje, kuri skiriama žurnalistui (-ams) už pasaulio pažinimo skatinimą bei brandžius ir išsamius spaudos, radijo, fotografijos, televizijos, interneto žiniasklaidos autorinius darbus kelionių tema. Vertindama konkurso darbus komisija laikosi paties Mato Šalčiaus principo: „Pasauliui apie Lietuvą, Lietuvai apie pasaulį.“ Kandidatai premijai teikiami raštu iki balandžio 15 dienos. Premijos laureatas skelbiamas ir apdovanojamas piniginiu prizu kiekvienų metų gegužės 15 d. Tas pats asmuo M. Šalčiaus premijos laureatu gali tapti tik vieną kartą.

MATO ŠALČIAUS PREMIJŲ LAUREATAI:

2008 m. – Ričardas Sartatavičius už dokumentinį filmą „Trispalvė Atlante“;

2009 m. – Gerimantas Statinis už knygą „Pasiklydęs Amazonijoje. Mato Šalčiaus klajonių beiškant“;

2010 m. – Dainius Kinderis už knygą „Atgal į Afriką“;

2011 m. – Justinas Lingys už dokumentinių filmų ciklą „Kalnai – mano gyvenimas“;

2012 m. – Jonas Nekrašius už knygą „Olegas Truchanas – Lietuvos ir Australijos legenda“;

2013 m. – Kristina Stalnionytė už portalą *Visikeliai*.

Garsus tarpukario visuomenės veikėjas, keliautojas, rašytojas ir žurnalistas Matas Šalčius savo neilgą 50 metų gyvenimą skyrė dviem pagrindiniams dalykams – Lietuvos vardo garsinimui ir kelionėms. Tai buvo žmogus idealistas, paaukojęs savo asmeninį gyvenimą vardan pasaulio pažinimo, todėl daugelio buvo nesuprastas ir laikomas keistuoliu. Šiandien galime sakyti, kad visas pasaulis ir laikosi ant tokių, gerąja prasme, keistuolių. Žmonės, keliaujantys vieni, be draugų, taip pat laikomi vienišais keistuoliais, nes jiems svarbesnė yra kelionės kokybė nei kiekybė.

LIETUVOS ŽURNALISTŲ SĄJUNGOS ŽURNALISTINIŲ TYRIMŲ FONDAS

2013 m. įsteigto Fondo veiklos tikslas – stiprinti tiriamosios žurnalistikos tradicijas Lietuvoje ir nesiekiant pelno bei ginant viešąjį interesą konkurso tvarka remti žurnalistinius tyrimus (projektus).

Atsižvelgdamas į turimas finansines galimybes Fondas nuolat skelbia konkursus žurnalistiniams tyrimams atlikti. Aktualią informaciją apie skelbiamus konkursus, fondo rėmėjus, vykdomus ir vykdytus projektus galima rasti www.lzs.lt.

Kiekvienas žurnalistas, jaučiantis, kad nori ir gali savo žinias ir profesionalumą pritaikyti aukščiausiojo pilotazo žurnalistikoje, gali kreiptis į fondą ir konkurso būdu gauti finansavimą savo tyrimui.

Reikalavimai žurnalistiniams tyrimams

Žurnalistiniai tyrimai (projektai) turi atitikti konkurso nuostatuose keliamus temas, apimties, žanro, techninius, profesinius etikos ir teisės žurnalistams bei leidėjams keliamus reikalavimus.

Reikalavimai konkurso dalyviams

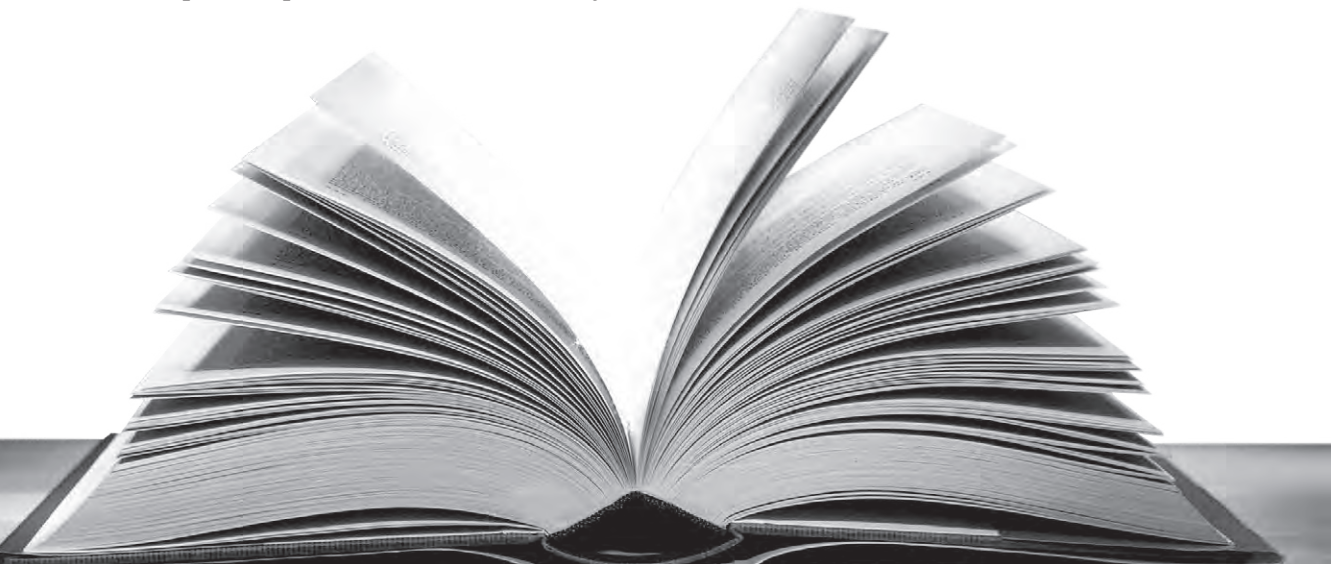
Konkurso dalyviai privalo laikytis teisės aktuose, Žurnalistų ir leidėjų etikos kodekse žurnalistams nustatytų profesinių reikalavimų. Komisija turi teisę bet kuriuo metu nutraukti konkursą ir žurnalistinio tyrimo (projekto) finansavimą, jei paaiškėja, kad konkurso dalyviai nesilaiko žurnalistams teisės aktuose nustatytų profesinių reikalavimų, pažeidžia konkurso ar projekto rėmimo sutarties nuostatus.

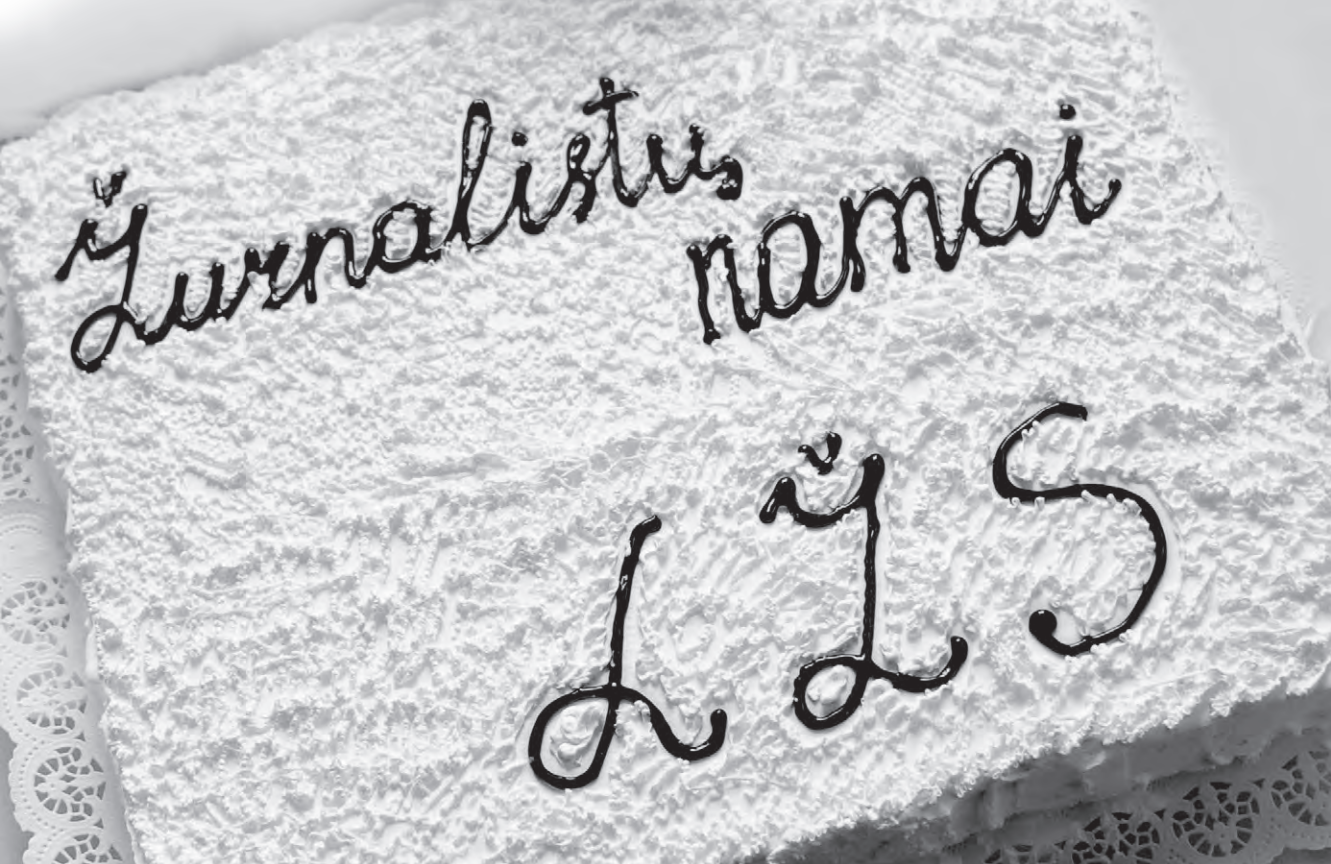
Dalyvis pateikia privačių interesų deklaraciją, kurioje atsispindėtų jo interesai konkurso temos kontekste.

Žurnalistinių tyrimų (projektų) finansavimas

Skelbiami konkursai žurnalistiniams tyrimams atlikti finansuojami iš rėmėjų lėšų.

Rėmėjai neturi teisės jokiais formomis tiesiogiai ar netiesiogiai veikti vykdytojų atliekamus žurnalistinius tyrimus. Konkrečią temą remiantis juridinis ar fizinis asmuo privalo užpildyti LŽS pateiktą privačių interesų deklaraciją.

Žurnalistų namai jau veikia!

Už galimybę žurnalistų bendruomenei įsikurti po vienu stogu ir kartu dirbti Lietuvos žurnalistų sąjunga, Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija ir Lietuvos spaudos fotografų klubas dėkoja:

Vilniaus miesto merui Artūriui Zuokui,
Irmantui Kubiliui (UAB „Irdaiva“),
Tautvydui Barščiui (UAB „Kauno grūdai“),
Vidmantui Pelėdai (UAB „Transekspedicija“).

Žurnalistų namus rasite Jogailos g. 11, Vilniuje arba
internete www.lzs.lt

Summary

Almanac “Journalism” for the first half of 2013 appears to be an exclusive publication in terms of editing: first it was edited by Vidmantas Valiušaitis, who was later temporary replaced by Dainius Radzevičius, and finally, right before the release of the publication, Aistė Žilinskienė was appointed as the permanent editor of the almanac. All three editors together congratulate the readers on the appearance of one more issue of almanac “Journalism”, and express their regrets that it is more difficult to speak about journalism whose future, according to Rimvydas Valatka, character of the leading topic of this issue, seems to be very sad. Such insights are shared not only by the editor-in-chief of already closed newspaper 15min. His contemplations about the phantoms’ media are continued by Denis Tarasenko. To this point, Sveta Vitkienė, editor of Gimtasis Rokiškis for six months only, already can offer her fresh insights about future prospects of regional press and journalists.

It is too early to bury the press. This view is supported by a number of editors. However, Mindaugas Jackevičius’ article “Readers to announce death penalty for the press”, which was published in the news portal DELFI in December 2012, was based on population survey data that appeared to be relentless for the press, and for daily papers in particular. As few as 7.2% of the population reported to be looking for news in press, while Internet and TV readers accounted for about 45% each. Those who claim TV and Internet to be a sort of “fast food” and only press to be of a greater enduring value, may be delivered the death blow. According to the survey, even 46.5% of the respondents would go Internet browsing to check the news they doubt; around 26% would switch on their TV sets, and only 5.6% of the respondents would look for information in the press. As a matter of fact, this undermines the strongest mandate of trust enjoyed by the press of all times.

What can we do? We can think about it, we can discuss it... Or we can create new initiatives to help

journalism, including investigative journalism, to revive. International and national initiatives of this kind are described in this almanac.

Yet, studies and surveys are not the only source to rely on for drawing final conclusions. History has frequently demonstrated that apocalyptic predictions are mere forecasts. Situations and stages of life that could be called *marginal* are openly discussed in this issue by blogger Artūras Račas, long-time editor-in-chief and director of Baltic News Service (BNS), in his interview to Audrius Makauskas.

There are very many journalists in Lithuania who are disappointed about their profession and its image. However, other colleagues of us love their profession and do their job without complaining. They trust in journalism. Those, who need more inspiration, should carefully read an article by Vytautas Žeimantas about our colleagues from Kaunas Teklė Mačiulienė and Vidas Mačiulis. They are both journalists who have a true calling for journalism. In addition, Vidas is a long-standing manager of the Kaunas County Unit of the Lithuanian Union of Journalists and supervises the House of Journalists in Kaunas.

This issue also presents an overview and chronicle of key events related to journalism in Lithuania. In addition to the facts presented, it also demonstrates the vividness of the world of journalism. Brief news on our colleagues’ career twists, Journalistic Investigation Foundation opened by the Lithuanian Union of Journalism or creative journalists given the most prestigious awards are just small elements in the life of “journalist ants”. Yet, today’s journalism and media indeed remind of a huge anthill. Again, the beauty of ants’ life is perfectly revealed by Gražina Sviderskytė, who has chosen the path of a freelance journalist, in her article about journalistic flights that enable to “necessary shake hands with every one who patiently plants and nourishes the rare seeds of silver lining”.

Konkurso
„LIETUVOS SPAUDOS FOTOGRAFIJA 2013“
nuotrauka nugalėtoja

Tema „Kultūra“

„Mona Lisa“ – pats žinomiausias, lankomiausias, plačiausiai aprašytas ir apdainuotas meno kūrinys pasaulyje. Tikėtina, kad taip pat ir surinkęs daugiausia „like“.

Tomo Lukšio nuotr.

Laikraščių pasitikėjimą savimi galima atkurti, nes jis niekada neturėjo būti prarastas. Artimoje ateityje elektroninės priemonės ir toliau plis, televizijos kanalų skaičius didės, ateis tiesioginės kompiuterinės vaizdo sistemos, internetas bus lengviau prieinamas ir didesnis priemonių, konkuruojančių su spauda, skaičius, skaitytojai ir reklamuotojai turės vis daugiau alternatyvų laikraščiams ir žurnalams. Įvyks tai ir dar daugiau.

<...>

Kad ir kaip jūs įsivaizduotumėte ateitį, geri žurnalistai turi šviesesnę ateitį už tuos, kurie dabar pranašauja mūsų išnykimą. Ar informacija ateina išspausdinta popieriuje, ar šviesolaidžiais, ar telefono linijomis, palydovais ar perduodant mintimis, kažkas turi ją filtruoti, tirti, tikrinti, klausti ir bandyti patikimai pranešti apie rezultatus. Ir kas tai ketina daryti? Universalus technologijos specialistas? Universalus biurokratas, universalus politikas, universalus verslininkas? Ar universalus žurnalistas?

David Randall

„Universalus žurnalistas“ (1998)

ISSN 0135-1346

9 770135 134000